

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

**PISIDIA ANTIOKHEIA CAM ESERLERİ (1980-2020 YILLARI
ARASI KAZI BULUNTULARI)**

**Habibe UĞUZ
1630231039**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI**

ISPARTA-2021

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Pisidia Antiokheia Cam Eserleri (1980-2020 Yılları Arası Kazı Buluntuları)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Habibe UĞUZ

...../...../2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Habibe UĞUZ
Öğrenci Numarası	1630231039
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Arkeoloji
Programı	Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI
Tez Başlığı	Pisidia Antiokheia Cam Eserleri (1980-2020 Yılları Arası Kazı Buluntuları)
Turnitin Ödev Numarası	1615633474

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 368 sayfalık kısmına ilişkin olarak,05/07/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesinin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 9 'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımcı yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

05/07/2021

Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI

(UĞUZ, Habibe, *Pisidia Antiokheia Cam Eserleri (1980-2020 Yılları Arası Kazı Buluntuları)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2021)

ÖZET

Pisidia Antiokheia Antik Kenti'nde, ilk kazı çalışmaları 1914 yılında, Michigan Üniversitesi tarafından başlatılmış ve 1924 yılına kadar aralıklarla devam etmiştir. 1980'li yıllarda Yalvaç Müze Müdürlüğü Başkanlığında kurtarma kazısı şeklinde başlayan çalışmalar, 2005 yılına kadar devam etmiştir. 2008 yılından itibaren Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI başkanlığın 'da sürdürülmektedir. Antiokheia'da gerçekleştirilen bu çalışmalar ile 2020 yılında kadar açığa çıkartılmış olan cam buluntular değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, Antiokheia'da bulunan camların; üretim, yapım, süsleme teknikleri ve renklerinin detaylıca incelenerek, sayısal olarak istatistiksel verileri ortaya çıkarmak ve cam buluntuların form, işlev olarak tipolojilere ayrılmasının ardından, benzerleri ve buluntu alanlarından yola çıkarak tarihlendirmelerinin yapılmasıdır.

Çalışma kapsamında, 2020 yılına kadar, kentte yapılan çalışmalarla açığa çıkartılmış olan 16.481 tane cam eser parçası değerlendirilmiştir. Bunlar içerisinden seçilen 184 parça ile çalışmanın kataloğu oluşturulmuştur. Katalog kapsamında eserler/parçalar, 4 grup altında incelenmiştir. Birinci grup, 62 parça aydınlatma işlevinde kullanılan kandiller ve pencere camları; ikinci grup 86 parça günlük kullanıma ait, kadeh, bardak, şişe, tabak, kâse ve unguanterium; üçüncü grup, 29 parça takılar, bilezik, boncuk ve yüzük; dördüncü grup 8 parça diğer cam objeler, aplikler, ağırlık ve duvar kaplamasından oluşmaktadır. Bunların yanı sıra, form belirtmeyen parçaların sayımları yapılarak belgelenmiştir.

Çalışma hazırlanırken öncelikle, kazı deposunda ve Yalvaç Müzesi'nde bulunan bütün cam eserler temizlenip, tümlenebilen parçaların konservasyonu yapılarak ve profil veren parçaların çizimlerinin yapılmasının ardından, bütün parçaların sayımları yapıp, fotoğraflanarak belgelendi. Sonrasında, detaylı bir kütüphane çalışması yapılarak, elde edilen veriler ile çalışma oluşturulmuştur.

Çalışma sonucunda, Antiokheia'da, günlük kullanımda, dini ritüellerde ve mimaride yoğun bir cam kullanımının olduğu, üretime yönelik buluntular ile bir tane cam fırını ve üretimin yapıldığı düşünülen diğer üç alan ile kentte cam üretiminin yapıldığı kanıtlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Pisidia Antiokheia, Cam, Yerel Üretim.

ABSTRACT

The first excavations in the Pisidia Antiokheia Ancient City were started in 1914 by the University of Michigan and continued intermittently until 1924. The works that started in the form of salvage excavations under the Presidency of Yalvaç Museum Directorate in the 1980s continued until 2005. Since 2008, Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI continues under the presidency. With these studies carried out in Antioch, the glass finds unearthed until 2020 were evaluated. The aim of the study is that the glasses found in Antioch; production, construction, decoration techniques and colors are examined in detail, to reveal statistical data numerically, and after the glass finds are divided into typologies as form and function, they are dated based on their similarities and find areas.

Within the scope of the study, 16,481 pieces of glass artifacts unearthed in the city until 2020 were evaluated. The catalog of the study was created with 184 pieces selected from among them. Within the scope of the catalog, the works/pieces were examined under 4 groups. The first group consists of 62 pieces of oil lamps and window glasses used in the lighting function; the second group consists of 86 pieces of daily use goblets, glasses, bottles, plates, bowls and unguanterioriums; the third group, 29 pieces of jewelry, bracelets, beads and rings; The fourth group consists of 8 pieces of other glass objects, sconces, weights and wall coverings. In addition to these, the counts of the parts that do not specify the form were documented.

While the study was being prepared, first of all, all the glass artifacts in the excavation warehouse and Yalvaç Museum were cleaned, conservation of the parts that could be integrated, and drawings of the profiled parts were made, then all the parts were counted, photographed and documented. Afterwards, a detailed library study was carried out and a study was created with the data obtained.

As a result of the study, it has been proved that there is an intense use of glass in daily use, religious rituals and architecture in Antioch, with the finds for production, a glass furnace and three other areas where production is thought to have been made in the city.

Key words: Pisidia Antioch, Glass, Local Production.

ÖNSÖZ

Pisidia Antiokheia’da Antik Kenti’nde, 2020 yılına kadar yapılan kazı çalışmaları ile açığa çıkartılmış olan cam buluntular tezin konusunu oluşturmaktadır. Hazırlanan çalışma kapsamında, kentin cam buluntularının sayısal istatistiğini çıkartmak, buluntu alanlarına göre dağılımlarını belirlemek, kentte cam üretiminin varlığını ortaya koymak, oldukça geniş bir form yelpazesine sahip olan cam buluntularının değerlendirilerek, ulaşılan sonuçlar doğrultusunda, bölgede şimdiye kadar bulunan eserlerin ve devam eden kazılarda açığa çıkartılacak olan yeni cam buluntuların değerlendirilmesinde öncü bir kaynak olması amaçlanmaktadır.

Danışmanım Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI’ya nasıl ve nereden başlayarak teşekkür edeceğimi seçebilmek oldukça güç. “Rehbersiz bir hayat; susuz kalıp kurumuş bir ağaca, güneşsiz kalmış bir doğaya ve sevgisiz kalmış bir canlının hayatına benzer”. Engin tecrübeleri, güçlü bilgisi, deneyimleri ve arkeoloji sevgisiyle kendinde oluşturmuş olduğu ışık ile benimde hayatıma ışık tutarak rehberim olduğu için, en önemlisi bana inandığı için, bana kattığı ve öğrettiği gerçek insani değerler için sonsuz teşekkür ederim... Tüm bunların yanı sıra, özgün bir malzeme olan Antiokheia’nın cam buluntularını çalışmama izin verdiği için, çalışmalarım esnasında bilgilerini ve desteğini esirgemediği için, sağlamış olduğu bütün imkânlar için hocama minnettarım, TEŞEKKÜR EDERİM. Sizden öğreneceğim daha çok şey var, eminim.

Jüri üyelerim; Prof. Dr. Bilge Hürmüzlü KORTHOLT ve Prof. Dr. Ahmet Tolga TEK’e, bu basamağı çıkarken, jüri üyem olmayı kabul edip, çalışmamın altına imzalarını atarak destek oldukları için çok teşekkür ederim.

On yılı aşkın süredir benimde dahil olduğum PİSİDİA ANTİOKHEİA KAZI ekibi; Ekip çalışmasını gerektiren Arkeoloji’de, bir Arkeoloğun yaşamını mutlu ve başarılı kılan noktanın büyük bir kısmının ekip arkadaşları olduğuna inanıyorum. Biz, birlikte çalışabilmeyi, birlikte emek vermeyi, birlikte yorulmayı, birlikte gülebilmeyi, birlikte üzülebilmeyi başarabildiğimiz için ekip olduk. Öncelikle bu ekip içerisinde, emeği geçen bütün Pisidia Antiokheia kazı ekibine teşekkür ederim. Fakat düşüncelerimi süzgecimden geçirmeden rahatça konuşabildiğim, zor anları/dönemleri paylaştığımız, çalışırken desteklerini içten hissettiren ve gücümüzü birleştirip birlikte olunca büyük başarılarla ulaşabileceğimize inandığım arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Ekip arkadaşlarımdan, Arkeolog Murat TAŞKIRAN, Arkeolog Arif CİVİL ve Arkeoloji öğrencisi Anıl Berhan SÖYLEMEZ’e buluntuların freehand çizimini yaparak çalışmama destek oldukları için ayrıca teşekkür ederim. Son olarak, aşçımız Ayşe YÖNET’e, hazırlamış olduğu yemekler ve yorulduğumda bir kahve getirerek bana destek olduğu için teşekkür ederim.

Dostum Gürcü KAPLAN’a; sevgisi, dostluğu, arkadaşlığı için, çalışma aşamamda yorgunluğumu, stresimi paylaşıp güzel cümleleri ile beni motive ettiği için çok teşekkür ederim.

En kıymetlilerim; hayatta sahip olduğum en büyük zenginliğim ve şansım olan ailem, öncelikle Arkeoloji’yi tercih ettiğim günden itibaren tercihime ve bana güvenerek, bana duydukları saygı için çok teşekkür ederim. Babam Mustafa UĞUZ’a, her zaman koşulsuz, şartsız, kocaman gölgesi altında beni barındırdığı için; dev çıkarım, her zaman açık olduğunu bildiğim kapım, gücüm, dayanağım olduğu için ve

varlığı için TEŞEKÜR EDERİM. Kokusunda-nefesi, sevgisinde-yaşamayı, bakışlarında-masumiyeti, inancında-kuvveti bulduğum, güçlü şefkati ve merhameti ile beni büyüten annem Ümmü UĞUZ'a sonsuz TEŞEKKÜR EDERİM. Son olarak Kardeşim Habip UĞUZ'a her anımda yanımda olup desteğini asla esirgemediği için, bana sırdaş, yoldaş olduğu için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	x
GRAFİKLER DİZİNİ	x
HARİTALAR DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM ESERLERİNİN BULUNTU ALANLARI

1. PISIDIA ANTIOKHEIA KAZISI VE CAM ESERLERİNİN BULUNTU ALANLARI.....	3
1.1. Batı Kapısı ve Caddesi	7
1.2. Cadde Kazıları.....	8
1.2.1. Decumanus Maximus (Doğu - Batı Caddesi).....	8
1.2.2. Cardo Maximus (Güney - Kuzey) Caddesi.....	9
1.2.3. Cardo Maximus (Güney - Kuzey Caddesi) Batı Portiko ve Atriumlu Ev Yapısı.....	11
1.2.4. Salutaris Caddesi.....	14
1.3. Tiyatro	15
1.4. Tiberius Sokağı.....	17
1.5. Propylon	18
1.6. Bouleuterion (?).....	19
1.7. Aedilicus Postamentleri.....	20
1.8. Aedilicus Tepesi Kilisesi.....	21
1.9. Nymphaeum	22
1.10. Kuzey Kilise	24
1.11. Hamam (?) Yapısı	25
1.12. St. Paulus Kilisesi.....	26

2. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM ESERLERİ

1. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA CAM ÜRETİMİ.....	29
2. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA CAMLARIN YAPIM TEKNİKLERİ	42
3. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA Camların Süsleme Teknikleri.....	46
4. PISIDIA ANTIOKHEIA CAMLARININ RENK ÖZELLİKLERİ	53

3. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM BULUNTULARI

1. PISIDIA ANTIOKHEIA CAM BULUNTULARI	55
1.1. Aydınlatma İşlevli Buluntular	55
1.1.1. Kandiller	55
1.1.1.1. Çubuklu Kandiller.....	57
1.1.1.2. Kulplu Kandiller.....	68
1.1.1.3. Kadeh Kandiller	75
1.1.1.4. Bardak Tipli Kandil	78
1.1.2. Pencere Camları.....	81
1.1.2.1. Levha Biçimli Pencere Camları	84
1.1.2.2. Yuvarlak Biçimli Pencere Camları	85
1.2. Günlük Kullanım Kapları	86
1.2.1. Kadehler.....	86
1.2.2. Bardaklar.....	91
1.2.3. Şişeler.....	96
1.2.4. Tabaklar	105
1.2.5. Kâseler	108
1.2.6. Unguentariumlar	120
1.2.7. Aryballos Formu	126
1.3. Takılar	129
1.3.1. Bilezikler.....	129
1.3.2. Boncuklar.....	141
1.3.3. Yüzükler.....	144
1.4. Diğer Cam Objeler	145
1.4.1. Aplike Buluntular	145
1.4.2. Cam Ağırlıklar	146
1.4.3. Duvar Kaplaması	148
SONUÇ.....	151
KAYNAKÇA	163
KATALOG	178
HARİTALAR	363

FOTOĞRAFLAR.....	364
ÖZGEÇMİŞ.....	386

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Foto. 1. Pisidia Antiokheia Antik Kenti Hava Fotoğrafi	364
Foto. 2. Batı Kapısı ve Caddesi	364
Foto. 3. Decumanus Maximus (Doğu-Batı Caddesi).....	365
Foto. 4. Cardo Maximus (Güney-Kuzey Caddesi) ve Atriumlu Ev	365
Foto. 5. Salutaris Caddesi	366
Foto. 6. Tiyatro	366
Foto. 7. Tiberius Sokağı.....	367
Foto. 8. Propylon	367
Foto. 9. Bouleterion	368
Foto. 10. Aedilicus Postamentleri	368
Foto. 11. Aedilicus Tepesi Kilisesi.....	369
Foto. 12. Nymphaeum	369
Foto. 13. Kuzey Kilise	370
Foto. 14. Hamam (?) Yapısı	370
Foto. 15. St. Paul Kilisesi	371
Foto. 16. Cürufklar	371
Foto. 17. Köpükler.....	372
Foto. 18. Üretim Artıkları.....	372
Foto. 19. Ham Camlar	372
Foto. 20. Amorf Bilezik	373
Foto. 21. Amorf Kadeh Kaideleri	373
Foto. 22. Amorf Pencere Camları	373
Foto. 23. Amorf Pencere Camları	373
Foto. 24. Amorf Şişeler	373
Foto. 25. Cam Fırınına Ait Parça	374
Foto. 26. Cam Ergitme Potasına Ait Parçalar.....	374
Foto. 27. Cam İşleme Zeminine Ait Parçalar	374
Foto. 28. Cam Fırını 2012 Yılı	375
Foto. 29. Cam Fırını Son Hali	375
Foto. 30. Cam Üretimi Yapıldığı Düşünülen Alan (Nymphaeum Meydanı)	376
Foto. 31. Serbest Üfleme Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler	377
Foto. 32. Kalıba Üfleme Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler	378
Foto. 33. Kalıba Basma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler	378
Foto. 34. Çekerek Uzatma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler.	379
Foto. 35. Döküm ve Sarma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).	379
Foto. 36. Millefiori (bin çiçek) Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnek	379
Foto. 37. Şişe Formlarında görülen	380

Foto. 38. Kâse Formlarında görülen	380
Foto. 39. Kâse ve Kandillerde görülen cam ipliği bezemesine örnekler	380
Foto. 40. Kadeh ve Kandillerde görülen cam ipliği bezemesine örnekler	381
Foto. 41. Aryballos Formu, cam ipliği bezemesine örnek	381
Foto. 42. Bileziklerde Cam İpliği Bezemesinin Uygulandığı Örnekler	381
Foto. 43. Kesme Kazıma Yönteminin Uygulandığı Örnekler	382
Foto. 44. Çökertme Yönteminin Uygulandığı Örnek	382
Foto. 45. Boyama ile yapılan Süslemelere Örnekler	382
Foto. 46. Aletle Şekillendirilmiş Formlara Örnekler.....	383
Foto. 47. Altın Sandwich Tekniğinin Uygulandığı, Duvar Kaplaması	383
Foto. 48. Birden Fazla Tekniğinin Uygulandığı parçalara Örnek	383
Foto. 49. Kandil Askısı ve Askı Kolu.....	384
Foto. 50. Kandil Askısı	384
Foto. 51. Bronz, Ftil taşıyıcısı	385

GRAFİKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1. Batı Kapısı ve Caddesi Cam buluntuları	8
Grafik 2. Decumanus Maximus Cam Buluntuları.	9
Grafik 4. Cardo Maximus - Batı Portiko Cam Buluntuları.	13
Grafik 5. Atriumlu Ev Cam Buluntuları.	14
Grafik 6. Salutaris Caddesi Cam Buluntuları.	15
Grafik 7. Tiyatro Cam Buluntuları.	17
Grafik 8. Tiberius Sokağı Cam Buluntuları.	18
Grafik 9. Propylon Cam Buluntuları.	19
Grafik 10. Bouleterion (?) Cam Buluntuları.	20
Grafik 11. Aedilicus Postamentleri Cam Buluntuları.	21
Grafik 12. Aedilicus Tepesi Kilisesi Cam Buluntuları.	22
Grafik 13. Nymphaeum cam buluntuları.	23
Grafik 14. Kuzey Kilise Cam Buluntuları.	24
Grafik 15. Hamam (?) Yapısı Cam Buluntuları.	26
Grafik 16. St. Paul Kilisesi Cam Buluntuları.	28
Grafik 17. Antiokheia Cam Cürufalarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	29
Grafik 18. Antiokheia Cam Köpüklerinin Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	31
Grafik 19. Antiokheia Cam Üretim Artıklarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	32
Grafik 20. Antiokheia Ham Camların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	32
Grafik 21. Amorf Camların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	33
Grafik 22. Cam Fırın ve Potasına Ait Parçaların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	36
Grafik 23. Antiokheia Cam Kandillerinin Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	56
Grafik 24. Antiokheia Pencere Camlarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	83
Grafik 25. Antiokheia Cam kadehlerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	86
Grafik 26. Antiokheia Cam Şişelerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	97
Grafik 27. Antiokheia Cam Unguentariumlarının, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.	121
Grafik 28. Antiokheia Cam Bileziklerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı. ...	131

HARİTALAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Harita 1. Antik Anadolu Coğrafyası	363

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz. : Bakınız

cm : Santimetre

gr : Gram

h : Yükseklik

K : Korunan

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

P. A. K.A. : Pisidia Antiokheia Kazı Arşivi

R : Tam Çap

yy : Yüzyıl

GİRİŞ

En yüce cam ustası olan doğa; cama tonlarca ağırlığı taşıyabilecek kadar güç ve bir o kadar da kırılğan olabilme özelliğini vermiştir...

Günümüzde Isparta ve Burdur illeri ile Antalya İl'inin kuzeyini kapsayan ve Antik Dönem' de *Pisidia* olarak adlandırılan Bölge'nin en önemli kentlerinden birisi olan Antiokheia'nın yazılı kaynaklardan MÖ 3. Yüzyıl'da kurulmuş olduğu bilinmektedir. Roma Dönemi'nde Augustus tarafından yeniden düzenlenerek Roma Kolonisi haline getirilmiştir. MS 3. yüzyıldan itibaren metropol konumunda olan kent, Pisidia eyalet başkentliğine yükselmiştir. Kent, bölge içerisindeki bu önemini Hristiyanlıkla birlikte arttırarak, tarihsel süreç içerisinde uzun yıllar yerleşim görmüştür. Antiokheia'da, 2008 yılından bu yana Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI başkanlığında yürütülen sistematik kazılar, kentin tarihsel sürecinin ve bölge içerisinde ki öneminin anlaşılması için oldukça önem taşımaktadır.

Antiokheia'da gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla açığa çıkartılmış olan buluntular içerisinde, büyük bir grubu oluşturan camlar, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Geniş bir kullanım alanı olan camın, kesin olmamakla birlikte ilk kez Fenikeliler Dönemi'nde ortaya çıktığı ve ilk olarak pişmiş toprak kapların sırlanmaya başlanmasıyla birlikte üretimlerinin de başlamış olduğu bilinmektedir. Cam, yüzyıllar boyunca aralıksız kullanım görmüş ve önemini kaybetmeden, günümüzde de yoğun şekilde kullanılan malzemelerden birisi olmuştur.

2020 yılına kadar kentte yapılan bütün çalışmalarla açığa çıkartılmış olan cam buluntuların tamamı çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle, Pisidia Antiokheia eser deposunda ve Yalvaç Müzesi'nde bulunan cam eserler/eser parçaları bir araya getirildi. Ardından temizlikleri, form ayrımları yapılarak, tümlenebilen parçaların konservasyonu yapıldı, formu tanımlanabilen ve profil veren parçaların çizimleri tamamlandı. Sonrasında bütün parçaların sayımları yapılarak, kent içerisindeki cam buluntu alanlarına göre sayısal istatistikleri çıkartıldı. Uzu soluklu bir depo çalışmasının sonucunda, 16 bini aşan cam eser parçasının ve üretime yönelik cam buluntuların varlığı tespit edilmiştir.

Çalışmada ilk olarak, cam üretimine yönelik buluntular üzerine yoğunlaşmıştır. Kentte sürdürülen arazi çalışmaları ile elde edilen sonuçlar ve cam üretimine yönelik buluntulardan yola çıkarak, şimdilik kentte cam üretiminin yapıldığını gösteren dört alanın varlığı anlaşılmıştır. Sonrasında, camların yapım, süsleme ve renk özellikleri üzerinde durulmuştur.

Aydınlatma, günlük kullanım, takı ve mimari gibi Antiokheia’da geniş bir cam form repertuarının olduğu görülür. Çalışmada bu formların benzer yayınlı örnekleri ile özellikle yakın bölge camları ile karşılaştırmaları yapılarak tanımlanıp, tarihlendirmeleri yapılmaya çalışılmıştır. Bizans Dönemi camcılığı içerisinde, özellikle aydınlatmaya yönelik camların yoğunluğu azımsanmayacak kadar fazladır. Günlük kullanıma yönelik cam formlarında, süslemesiz ve daha sadelik gözlemlenirken, kentin Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait özellikle kâse formlarında ve takılarda, yoğunlukla bileziklerde farklı süsleme öğelerinin kullanılmış olduğu görülür.

Son olarak, her forma ait belirlenen parçalardan 184 tanesine katalogda yer verilmiştir. Burada, her parçanın buluntu alanı, ölçüleri, yapım ve süsleme teknikleri belirtilerek, tanımlamaları yapılmıştır.

Son yıllarda artarak devam eden cam çalışmalarının yanı sıra Anadolu camcılığının araştırılmasında büyük eksiklikler bulunmaktadır. Özellikle bu çalışmanın konusu olan Antiokheia’nın da içerisinde yer aldığı Pisidia Bölgesi’nde, cam konusunda neredeyse hiçbir yayının yapılmamış olması aslında bu çalışmayı yarım bırakmaktadır. Çünkü kentin camlarının diğer bölgeler ile karşılaştırmaları yapılırken, aynı karşılaştırma Pisidia Bölgesi için yapılamamıştır. Bu bağlamda, Pisidia Bölgesi’nin cam konusunda ilk kapsamlı çalışması olan bu tez ile hem Anadolu hem de bölge camcılığına yeni veriler sunması, çalışmanın ilk amacını oluşturmaktadır.

1. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM ESERLERİNİN BULUNTU ALANLARI

1. PISIDIA ANTIOKHEIA KAZISI VE CAM ESERLERİNİN BULUNTU ALANLARI

Bölgede yapılan ilk bilimsel araştırmalar, 19. yüzyılda başlamış olmasına rağmen; 14. yüzyıldan itibaren birçok gezginin uğrak noktası olmuştur¹. Bölgede en kapsamlı çalışma, 1822-1834 yılları arasında Francis Vyvyan Jago Arundell tarafından gerçekleştirilmiştir. Arundell, Antiokheia’da ilk detaylı araştırmayı yaparak kentin, tanınmasını sağlamıştır². 1836-1837 yılları arasında seyyah William John Hamilton kentte araştırmalar yapmış³.

W.M. Ramsay, 1890-1927 yılları arasında bölge de önemli araştırmalar yapmış. Ramsay’ın 1890 yılında başlattığı araştırmalar⁴, 1908 yılında kentte kazı çalışmalarına dönüşmüş ve Antiokheia’da ilk defa kazılara başlanılmıştır. Bu kazı çalışmaları, 1914 yılına kadar Princeton Üniversitesi desteği ile sürdürülmüş. I. Dünya Savaşı nedeni ile durdurulan çalışmalar, Ramsay ve Michigan Üniversitesi’nden F. W. Kelsey’in uğraşları sonucu tekrar başlatılmış ve ekip başkanlığını John Hopkins Üniversitesi’nden D. M. Robinson yapmıştır. Oluşturulan yeni ekip arasında yaşanan

¹ Bu gezginlerin kayıtlarına ulaşmak için Bkz. Defremery, C. ve Sanguinetti, İbn Batoutah II, Paris, 1914, Lucas, P., Voyage du Sieur Paul Lucas par l’ordre de Louis XIV, Dans la Turquie, l’Asia, Sourie, Palestine, Basse Egypte I, 1824, William Martin Leake, *Journal of a Tour in Asia Minor*, London, 1824.

² İzmir’de Papaz olarak görev yapan Arundell, Pisidia bölge kentlerindeki arkeolojik kalıntılara dair bilgiler vererek gravür ve çizimlerini yapmıştır. Pisidia Antiokheia’ında bulunan yapıları tanımlayarak lokalize etmiştir. Arundell’in yapmış olduğu çalışmalar için Bkz. Arundell, F. V. J., *Discoveries In Asia Minor. Including a Description of the Ruins of Several Ancient Cities And Especially Antioch of Pisidia I-II*, London, 1834.

³ W.J. Hamilton’un kentte, koloninin adı geçen “ANTİOCHEİA CAESAREA” yazan bir yazıt bulmuştur. Hamilton’un araştırmaları için Bkz. William John Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia I/II*, Cambridge University Press, New York, 1984.

⁴ W.M. Ramsay’ın Pisidia Bölgesi ve Antiokheia ile ilgili yaptığı çalışmalar için Bkz: W. M. Ramsay, “The Historical Geography of Asia Minor” , *The American Journal of Archaeology and of the History of The Fine Arts*, 1981, s. 65-67, W. M. Ramsay, “Pisidia and the Lycaonian Frontier”*The Annual of the British School at Athens*, Vol 9, 1903 s. 243-273, W. M. Ramsay, *The First Christian Century*, London, 1911, W. M. Ramsay, “Geography and History in a Phrygo-Pisidia Glen”, *The Geographical Journal*, Apr. Vol.61 No:4, 1923.

olumsuzluklar nedeni ile kazı çalışmalarının tekrardan durmasına neden olmuştur. Bu durum sonrasında Ramsay kendi imkânları ile kazılara devam etmiştir. Bu süreçte kentte, Tiberia Plateia, Propylon ve batı kapısının kazılarına yoğunlaşmıştır. Ramsay'ın kentte yürüttüğü kazı çalışmaları, kesintilerle 1927 yılına kadar devam etmiştir⁵.

1927 yılından 1980 yılına kadar kentte kazı çalışmaları yapılmamış fakat birçok araştırmacı tarafından çalışmalar artarak devam ettirilmiştir. 1884-1885 yılları arasında R. S. Sterrett, kent ve çevresinde araştırmalar yapmış ve bu çalışmalarını iki kitapta toplayarak yayınlamıştır⁶. 1912 yılında William M. Calder, yazıtlar hakkında çalışmalar yaparak makale şeklinde yayınlamıştır⁷. 1924 yılında D. M. Robinson, kentte ve yalvaç çevresinde bulunan yazıtları çalışmıştır⁸. 1958 -1967 yılları arasında Barbara Levick çalışmalar yapmış⁹. Stephen Mitchell, 1982 yılında kentte yüzey araştırması yapmış ve bu çalışmanın raporlarını 1983 yılında yayınlamış¹⁰.

Antiokheia'da, 1980 yılında Yalvaç Müze Müdürü Dr. Mehmet Taşlıalan başkanlığında kurtarma kazıları başlatılmış ve belirli aralıklar ile 2002 yılına kadar devam etmiştir. Bu çalışma kapsamında, daha önce Robinson ve Ramsay tarafından çalışmaları yapılan Augustus Tapınağı ve Batı Kapısı da dâhil edilerek, St. Paul Kilisesi, Decumanus Maximus ile Cardo Maximus'un bir kısmı, Tiberius Meydanı, hamam(?) ve tiyatro yapılarında kazılar gerçekleştirilmiştir.

⁵ Süreyya Eroğlu, "Arşiv Belgeleri Bağlamında, W. M. Ramsay'ın Pisidia Antiokheia Çalışmalarının Yeniden Değerlendirilmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, S.25, s. 128.

⁶ Bu çalışmalar için Bkz. J. R. Sterrett, "The Wolfe Expedition to Asia Minor" *American Scholl of Classical Studies at Athens*, 1988.

⁷ W. M. Calder, "Colonia Caesareia Antiocheia", *The Journal of Roman Studies*, 1912, s. 78-109.

⁸ D. M. Robinson, "A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and Sizma", *American Journal of Archaeology*, 1924, D.M. Robinson, "Notes on İnscription from Antioch in Pisidia", *The Journal of Roman Studies*, 1925.

⁹ B. Levick çalışmaları için Bkz. B. Levick, "Two İnscriptions from Pisidian Antioch" *Anatolian Studies Vol 15*, 1958, B. Levick, "Roman Colonies in Southern Asia Minor" ,Oxford, (1967a), B. Levick, "Unpublished İnscriptions from Pisidian Antioch" *Anatolian Studies*, 1967.

¹⁰ S. Mitchell, "Pisidian Antioch 1982", *AnatSt (Anatolien Studies)*, XXXIII, 1983, S. Mitchell, "Pisidian Antioch 1983", *AnatSt (Anatolien Studies)*, XXXIV, 1984.

2003 yılında Yalvaç Müze'si müdür vekili Ünal Demirer tarafından aralıklar ile kentte çalışmalar sürdürülmüş¹¹.

2005 yılında Yalvaç Müze Müdürü Ali Harmankaya tarafından daha önce çalışması başlatılmış olan tiyatro, hamam(?), Kuzey Kilise ve Nymphaeum yapılarında kazı çalışmaları devam ettirilmiştir.

2008 yılından itibaren, kentteki kazı çalışmaları, Bakanlar Kurulu kararı ile Süleyman Demirel Üniversitesi adına, Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI tarafından yürütülmektedir. Öncesinde kent ile ilgili birçok araştırma yapılmış olsa da ilk düzenli ve sistematik çalışmalar 2008 yılı itibari ile başlamıştır. Kent ve territoryumun da yapılan çalışmalar ile birçok yapının açığa çıkartılması sağlanmıştır. Yeni yapı yerlerinin tespitleri yapılarak kazılar devam etmektedir.

Bu güne kadar kentte yapılan çalışmalar sonucu, açığa çıkartılan yapılar ile kentin planı şu şekilde yapılabilmektedir:

Helenistik Dönem 'de düzenlendiği bilinen kent, Roma egemenliği ile beraber, Roma mimarlık ve mühendisliğinin en güzel uygulandığı kentlerden birisi olmuştur¹². Pisidia Antiokheia, deniz seviyesinden 1236 m. yükseklikte; Sultan Dağları'nın bir kolu üzerinde kuzey-güney yönünde uzanan Anthios vadisine hâkim bir alanda yedi tepe üzerine¹³, 67 hektarlık bir alana hipodamik (ızgara) planda konumlandırılmıştır¹⁴. Kentin doğusunda akan Anthios deresinin oluşturmuş olduğu derin vadi, doğal korunak oluşturmuş ve kentin diğer kısımları, belli dönemlerde sur ile kuşatılarak oval planı oluşan kentte korunak sağlanmıştır (Foto 1).

Kente, Roma İmparatoru Hadrianus onuruna yapılan üç kemerli anıtsal kapıdan girilmektedir¹⁵. Batı kapısından kente girdikten sonra caddeyi ikiye bölen su kanalı ve

¹¹ Ünal Demirer vd., "Pisidia Antiokheia'sı 2003 Yılı Çalışmaları", Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, Nevşehir, 2004, s. 141 – 147.

¹² Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Özelinde Roma Dönemi Kent Planlaması" s. 157.

¹³ Kentin üzerinde kurulmuş olduğu yedi tepe'nin konumu dikkate alınarak kent, yedi mahalleye bölünmüştür. Ünal Demirer, *Pisidia Antiokheiası Aziz Paulus, Men Kutsal Alanı ve Yalvaç Müzesi*, Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları-1, 2003, s.27.

¹⁴ Mehmet Taşlıalan, *Yalvaç Pisidia Antiokheia*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1991, s. 9.

¹⁵ Üç giriş kapısı bulunan kentin, ana giriş kapısı batıdadır. Kapının İç yüzünde: "C. Lulius Pansinianus, beşinci kez belediye başkanı, binbaşı, kendi parası ile yaptırıp süsledi", Dış Yüzünde: "İmparator Caesar Traianus Hadrianus Augustus için; tanrılaştırılan Nerva'nın torunu, tanrılaştırılan Traianus'un

cadde boyunca doğu-batıda yönünde karşılıklı sıralanmış dükkânlar bulunmaktadır. Eğimli bir arazi üzerine konumlandırılan kentin, ana caddeleri – doğu - batı (Decumanus Maximus), kuzey – güney (Cardo Maximus) – ve doksan derece ile kesişen sokakları bulunmaktadır¹⁶. Caddeyi ikiye bölen su kanalının bitişiinden, doğuya doğru Decumanus Maximus başlamaktadır. Caddeden kentin içine doğru ilerlerken caddenin kuzeyinde, doğuya doğru yükselen arazinin eğimine uygun, yamaca yaslandırılmış tiyatro inşa edilmiştir. Cadde kenarlarında sütunlu revaklar, standart ölçülere sahip dükkânlar ve atölyeler bulunmaktadır. Cadde boyunca doğuya doğru ilerlendiğinde, kentin güneyine uzanan Saluratis caddesine geçiş bulunmaktadır. Decumanus Caddesi, Tiyatrodan doğuya doğru ilerledikten 70 metre sonra Cardo Maximus ile kesişmektedir. Caddelerin kesiştiği noktalarda dükkânlar bulunmaktadır. Cardo Maximus’tan başlayarak doğuya doğru dikdörtgen biçiminde Tiberius Meydanı yer almaktadır. Meydan’ın batısında üç nefli, merkezi kilise olarak adlandırılan bir kilise konumlandırılmıştır. Kilisenin kuzeyinde bulunan Bouleuterion, Geç Bizans Dönemi’nde büyük bir havuza dönüştürülmüştür. Tiberius Meydanı’nın batısında ve kentin en yüksek noktasına konumlandırılmış olan Augustus Tapınağı bulunmaktadır. Meydan’dan tapınağa geçiş, on iki basamak ve üç girişli olan propylon ile sağlanmaktadır. Meydandan kuzeye doğru ilerleyen caddenin her iki tarafında portiko ve dükkânlar sıralanmıştır. Kuzey- Güney caddesinin genişleyerek bir meydana dönüştüğü alanın batı köşesinde, büyük bir parsel üzerinde atriumlu ev yapısı açığa çıkartılmıştır. Cardo Maximus’un kuzey ucunda “U” planlı anıtsal Nymphaeum (Çeşme Binası) yer almaktadır. Nymphaeum, önündeki 30 x 150 m. ölçülerindeki “cadde meydan” a hâkim bir noktada konumlandırılmıştır. Anıtsal çeşmenin önündeki meydanın doğusunda bulunan portikonun kenarına düzenli biçimde altı adet postament yerleştirilmiştir. Postamentlerin arasından doğuya doğru giden caddeden, “Aedilicus Tepesi Kilisesi” olarak adlandırılan, üç nefli, kapalı Yunan Haç formunda yapılmış olan kiliseye ulaşılmaktadır. Nymphaeum’un önünden, kentin batısına doğru ilerleyen caddenin batı ucunda; kentin Kuzeybatı köşesine konumlandırılmış, Kuzey Kilise ve Karargâh Binası (Hamam?) yapıları yer almaktadır. Karargâh Binası (Hamam?)

oğlu, büyük rahip, 13. kez tribunus, 3.kez konsül, vatanın babası ve Sabina Augusta için koloni” yazmaktadır. Demirer, 2003, s. 32.

¹⁶ Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Özelinde Roma Dönemi Kent Planlaması”, s.158.

yapısının güneyinde, kentin batısında üç nefli, Bazilikal planlı St. Paul Kilise 'si yer almaktadır.

1.1. Batı Kapısı ve Caddesi

Kentin ana girişi olan kapı, batıda yer almasından dolayı “batı kapısı” olarak adlandırılmıştır (Foto. 2). Üç girişli ve kemerli olan kapı 'da ilk kazı çalışmaları, 1924 yılında Robinson ve ekibi tarafından başlatılmıştır¹⁷. Uzun bir aranın ardından batı kapısında kazı çalışmaları, 1998 yılında Mehmet Taşlıalan ve ekibi tarafından yeniden başlatılarak, 1999 yılında da devam ettirilmiştir¹⁸. Kapıya ait olan blokların ilçeye (inşaatlarda yapı malzemesi olarak kullanılmış) ve kent içerisine dağılmış olan parçaları, 2014 yılında Prof. Dr. Mehmet Özhanlı ve ekibi tarafından yapılan restorasyon projesi ile bir araya getirilerek uygun alanlara yerleştirilmiştir¹⁹. Yapılan çalışmalar ile kapının, MS 129 yılında Roma İmparatoru Hadrianus onuruna yapılmış ve MS 212 yılında Caius Iulius Asper tarafından zafer takı yenilendiği bilinmektedir.

Batı kapısından kuzeye doğru devam eden caddenin ortasından geçen su kanalı caddeyi ikiye bölmektedir. Caddenin doğu ve batısında, birbirine bitişik çok sayıda dükkânlar yer almaktadır. Dükkânlar, 2002 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından yapılan kazı çalışmaları ile açığa çıkartılmış. Yapılan bu kazı çalışmaları sonrası önlem alınmamasından dolayı oluşan tahribatlar, 2014 yılında Prof. Dr. Mehmet Özhanlı ve ekibi tarafından Konservasyon çalışmaları yapılarak giderilmiştir²⁰. Çalışmalar sonucunda; dükkânların, arazinin konumuna uygun ve işlevlerine yönelik olarak tasarlandığı anlaşılmıştır. Dükkânların bazılarının satış, bazılarının ise hem satış hem de imalathane olarak kullanıldığını, açığa çıkartılan buluntular desteklemektedir²¹.

¹⁷ Kazı raporu, (David M. Robinson, “A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and at Sızma” *American Journal Of Archaeology*, 1924, S. 28, s. 435-444.) yayınlanmıştır.

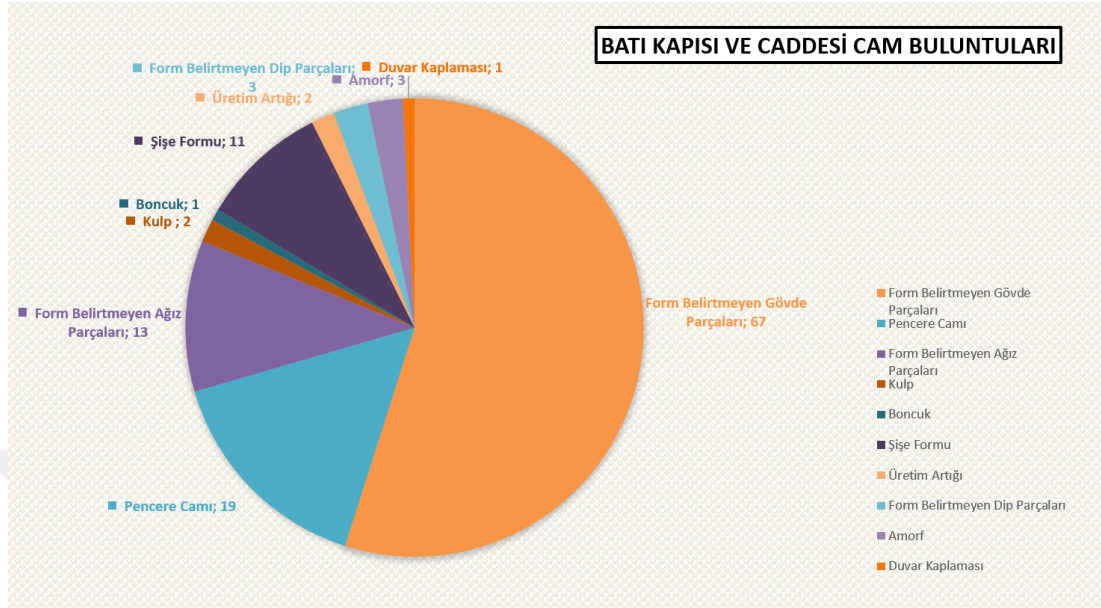
¹⁸ Mehmet Taşlıalan, “ Pisidia Antiokheiası 1998 Yılı Çalışmaları”, *10. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2000, s. 7-18; Mehmet Taşlıalan, “ Pisidia Antiokheia'sı 1999 Yılı Çalışmaları”, *11. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2001, s. 133-148.

¹⁹ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2014”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2015-13, 2015, s. 6-7.

²⁰ Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2014”, s. 5-6.

²¹ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası'nın Ticari Mekânları”, *III. Ulusal Taş Sempozyumu Geçmişten Geleceğe Ticaret Yapılarında “Taş 20-21”*, 2009, s. 48.

Batı Kapısı ve Caddesinin de yapılan çalışmalarda, toplam 122 tane cam parçası bulunmuştur (Grafik 1).

Grafik 1. Batı Kapısı ve Caddesi Cam buluntuları

1.2. Cadde Kazıları

1.2.1. Decumanus Maximus (Doğu - Batı Caddesi)

Kentin iki ana caddesinden birisi olan, Doğu – Batı uzantılı Decumanus Maximus’a giriş, tek kemerli bir kapı ile sağlanmaktadır²² (Foto. 3). Caddenin orta noktasından 50 cm genişliğinde 1,5 m derinliğinde kanalizasyon geçmektedir. Zemini yerel taşlarla döşenmiş olup bazı alanlarda araba tekerlek izleri görülmektedir. Caddenin iki kenarında, Dor düzeninde yapılmış revaklar (portiko) ve revakların arkasında aynı ölçülerde dükkânlar bulunmaktadır²³. Cadde boyunca kenarlarda yer alan heykel altlıkları caddenin heykeller ile süslü olduğunu göstermektedir.

Cadde de çalışmalara, Mehmet Taşlıalan ve ekibi tarafından, 1988 yılında başlanılarak, 1994 yılına kadar devam etmiştir²⁴. Uzun aradan sonra dağınık durumda

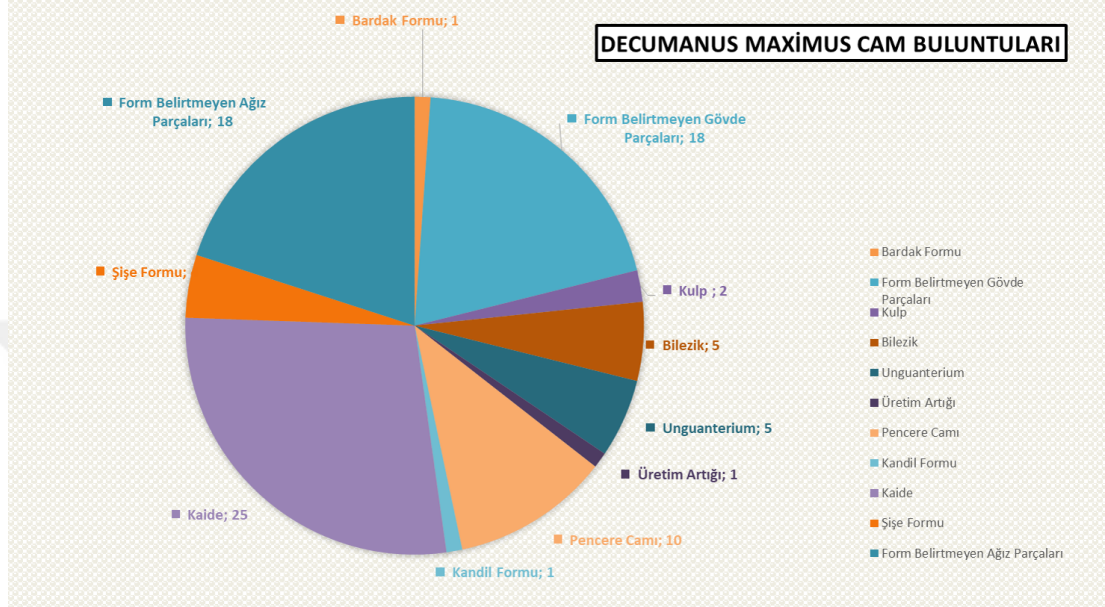
²² Caddeden Tiyatroya ayrılan sokağın girişinde bulunan, İmparator Caracala Dönemi’nde (M.S. 211 – 217) yapılmış olan kemerli geçiş, cadde üzerinde farklı dönemlerde zafer taklarının yapıldığını göstermektedir.

²³ Cadde boyunca sıralı olan dükkânlardan çok azı korunmuş durumdadır. Özhanlı, 2015., s. 48.

²⁴ Yapılan çalışmalar Mehmet Taşlıalan tarafından (Mehmet Taşlıalan, “ Pisidia Antiokheiası 1991 Yılı Çalışmaları”, 3. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 1992, s. 268-269, Mehmet Taşlıalan, “ Pisidia

olan cadde de, 2015 yılında Mehmet Özhanlı ve ekibi tarafından Konservasyon çalışmaları yapılmıştır²⁵.

Decumanus Maximus'ta gerçekleştirilen çalışmalar ile 90 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 2).

Grafik 2. Decumanus Maximus Cam Buluntuları.

1.2.2. Cardo Maximus (Güney - Kuzey) Caddesi

Kentin ikinci ana caddesi olan Cardo Maximus, güney kapısından başlayarak, kuzeyde bulunan anıtsal çeşmenin (nymphaeum) önünde yer alan meydanda son bulmaktadır (Foto. 4). Cadde'de çalışmalara, 2005 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından başlanılarak giriş kısmı açığa çıkartılmıştır²⁶. 2008 - 2015 yılları arasında Prof. Dr. Mehmet Özhanlı ve ekibi tarafından yapılan kazı ve restorasyon çalışmaları ile cadde tamamen açılmıştır.

Antiokeiası 1992 Yılı Çalışmaları”, 4. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 1993, s. 245, Mehmet Taşlıalan, “ Pisidia Antiokeiası 1993 Yılı Çalışmaları”, 5. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 1994, s.290-291.) yayınlanmıştır. Taşlıalan'ın yayınlarında Kuzey – Güney, Ana Cadde (Cardo Maximus) olarak tanımladığı alan, Decumanus Maximus caddesidir.

²⁵ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokeia Kazısı 2015”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2016-14, 2016, s. 14.

²⁶ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokeiası Kazıları 2008”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2009-7, 2009, s.71.

Kentin kuzeyinde, Caddeyi sınırlayan nympheum önünde yer alan cadde meydanı, Erken İmparatorluk döneminden itibaren, kentin en yoğun kullanım gören alanlarından birisi olmuştur. Geç Antik Dönem 'den itibaren işlevini yitirerek devşirme ve basit malzemelerden özensiz işçilik ile yapılmış konut ve dükkânlar ile yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile kentin planı değişmiş ve karmaşıklaşmıştır. Yapılar arasında kalan kuzey-güney bakışlı sokak, kuzeydoğu-güneybatı yönüne doğru kaymıştır²⁷. Caddenin ortasına denk gelecek şekilde ve cadde boyunca arazi eğimine göre uzanan, ortalama 1,5 metre derinliğinde ve 1 metre genişliğinde bir kanalizasyon ağı yerleştirilerek, bu ağ ara sokaklarda ki kanalizasyon ile bağlanmıştır. Cadde de Geç Dönem' de, su künklerinin döşenmesi için zemin taşları sökülmüş. Bu nedenle cadde de özellikle batı kısmında zemin taşları eksiktir²⁸. Cadde üzerinde yapılan çalışmalar ile açığa çıkarılan ocaklar (kireç vb eritmek için), MS 10. ve 11. yüzyıllar da değişikliklerin olduğunu göstermesi açısından önemlidir²⁹. Cadde de diğer bir değişim ise, MS 6. yüzyıl ve sonrasına tarihlendirilen 2 tane köpek mezarının olmasıdır. M.S. 7. yüzyılın ikinci yarısından sonra kentte yaşanan ekonomik gerileme ve istikrarsızlık sonucu Hristiyanlık öncesi inançların tekrardan güçlenmeye başlamış olmasıdır³⁰. Geç Bizans Dönemi'ne kadar kullanım görmüş olan cadde, kentin küçülmesi ve düzlük alana taşınması ile yavaş yavaş işlevini yitirmeye başlamış.

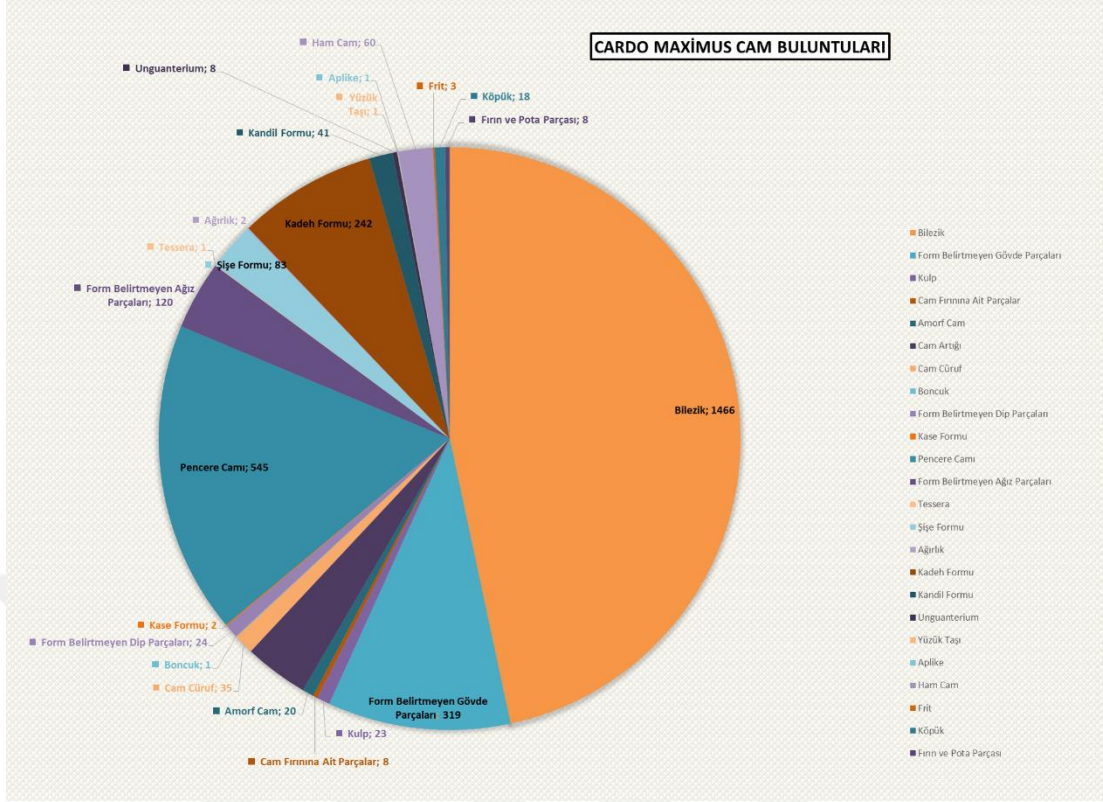
Cardo Maximus'ta yapılan çalışmalarda, 3143 tane cam parçası bulunmuştur (Grafik 3).

²⁷ Mehmet Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazıları 2009", *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2010-8, 2010, s.81.

²⁸ Mehmet Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2010", *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2011-9, 2011, s.90-91.

²⁹ Mehmet Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2011", *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2012-10, 2012, s. 88.

³⁰ Fikret Özcan, "Pisidia Antiokheia'sı Köpek Gömüleri", *I. Ulusal Pisidia Araştırmaları Sempozyumu, Pisidia Araştırmaları – I Sempozyum Bildiri Kitabı*, 2013, s. 257-264.

Grafik 3: Cardio Maximus Cam Buluntuları.

1.2.3. Cardio Maximus (Güney - Kuzey Caddesi) Batı Portiko ve Atriumlu Ev Yapısı

Nympheum önünde bulunan meydana başlayan cardio Maximus, güneye doğru daralarak devam etmektedir (Foto. 4). Caddenin daralan kısmından itibaren, her iki tarafta Portiko ve portikonun arkasında dükkânlar bulunmaktadır. Cardio Maximus'un batı portikosunda çalışmalara, 2012 yılında başlanılmıştır. Yapılan çalışmalar ile Portiko üzerinden girişleri sağlanan dükkânların iki katlı oldukları ve korunan kısımların bodrum katı olduğu anlaşılmıştır. Dükkânlardan gelen buluntulardan; cam, metal ve seramik işleri ile uğraşıldığı anlaşılmıştır³¹. Fakat dükkânların bazıları son dönemlerde işlevini yitirmiş, içleri toprakla doldurularak kayrak taşları ya da tuğla döşenerek bir zemin oluşturulmuştur³². Batı Portikonun, farklı alanlarında özellikle güney ucunda bulunan dükkânların içerisinde ve önünde

³¹ Mehmet Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013", *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2014-12, 2014, s.1.

³² Mehmet Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2012", *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2013-11, 2013, s. 15-17.

Geç Bizans Dönemi'ne ait kubbeli ve yuvarlak yapılar bulunmaktadır. Yürüme zemininin alt koduna gelecek şekilde yapılmış olan bu kubbeli yapılar, gıda malzemelerinin konulduğu soğutucu kuyu olarak kullanılmış. Kuyuların içerisinde bulunan insan iskeletleri, kentin düz ovaya taşınması ile işlevini yitirerek, mezarlara dönüştüğünü düşündürmektedir³³.

Cardo Maximus- Batı Portiko'da yapılan çalışmalar ile toplamda, 3481 tane cam buluntusu vardır (Grafik 4)

Portiko'da yer alan dükkânların batısında, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait büyük bir parsel üzerine yapılmış Atriumlu ev kompleks yapısı bulunmaktadır. Atriumlu ev 'de 2013 – 2015 yılları arasında kazı, 2016 yılında konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Yapının girişi, doğuda dükkânların arasında taş döşeli bir koridor ile evin avlusuna açılmaktadır. Evin avlusunun kuzeydoğu köşesinde soğuk su havuzu, batısında zemine gömülü şekilde yapılmış kemerli bir temiz su havuzu (sarnıç) bulunmakta. Evin kuzeyinde üç bölümden oluşan hamam bölümü (Caldarium (sıcaklık), Frigidarium (soğuk bölüm), lakonikum (sauna)), batısında, andron (erkekler bölümü), güney yönünde, oldukça tahrip olmuş durumda kadınlara ait odalar yer almaktadır. Evin batısından geçen dar bir sokak bulunmaktadır. Sokağın batısında, yürüme zemininden yaklaşık 4 m. Derinlikte, mekânlar arası geçişler kemerli kapılarla sağlanan, 3 bölümden oluşan evin kileri yer almaktadır³⁴. Kilerde açığa çıkartılmış olan kalın yangın tabakasından, mekânın yanarak çöktüğü anlaşılmıştır. Portikoda bulunan, soğutucu kuyu olarak kullanılmış yapılardan yedi tanesi de Atriumlu Ev'de açığa çıkartılmış ve toplamda on tane olan bu yapıların kentte yoğun olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır³⁵.

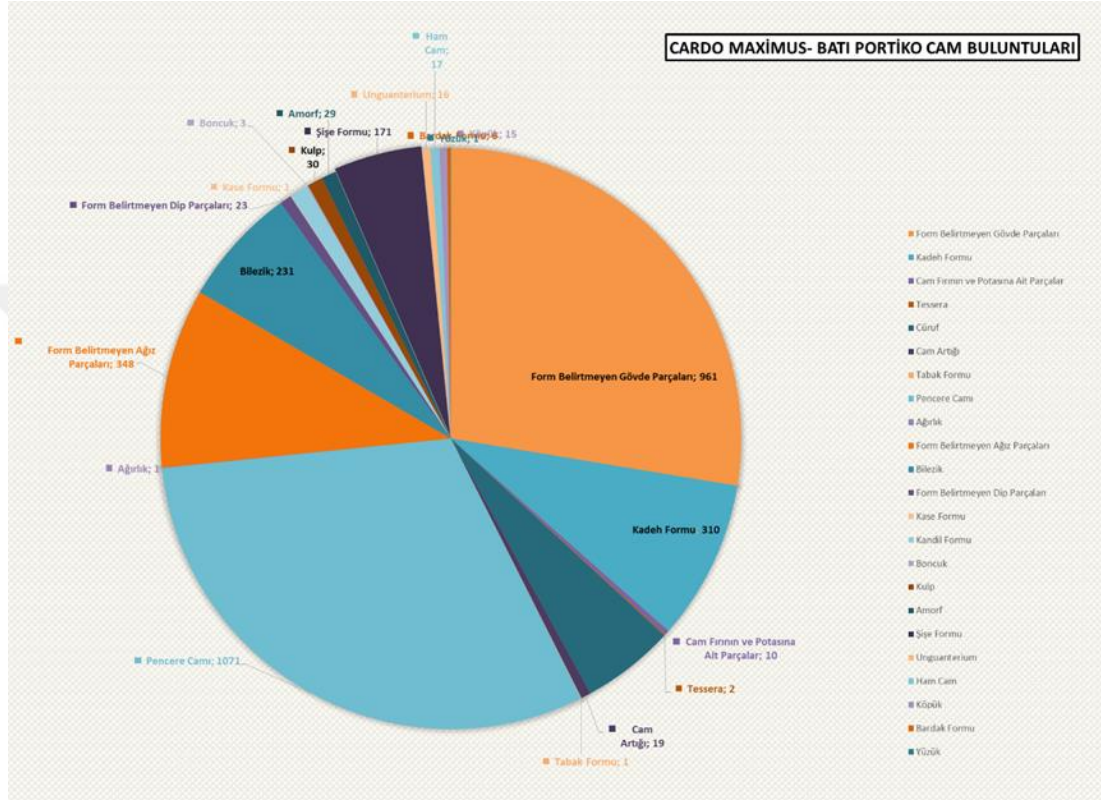
³³ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013", s. 1-3.

³⁴ Kilerde korunan farklı büyüklükte pithoslar içerisinde, yanmış nohut, fasulye, buğday, mercimek ve haşhaş gibi tahıl ürünlerinin bulunması, kentin tarımsal zenginliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2015", s.10.

³⁵ Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2014", s. 3.

Yapı kompleksi³⁶ ve elde edilen arkeolojik buluntular³⁷ değerlendirildiğinde konut, MS 1. Yüzyıl'da yapılarak zamanla ekonomi ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişerek geç Bizans Dönemi'ne kadar kullanım görmüştür³⁸.

Atriumlu Ev'de yapılan çalışmalarda 1727 adet cam parçaları bulunmuştur (Grafik 5).

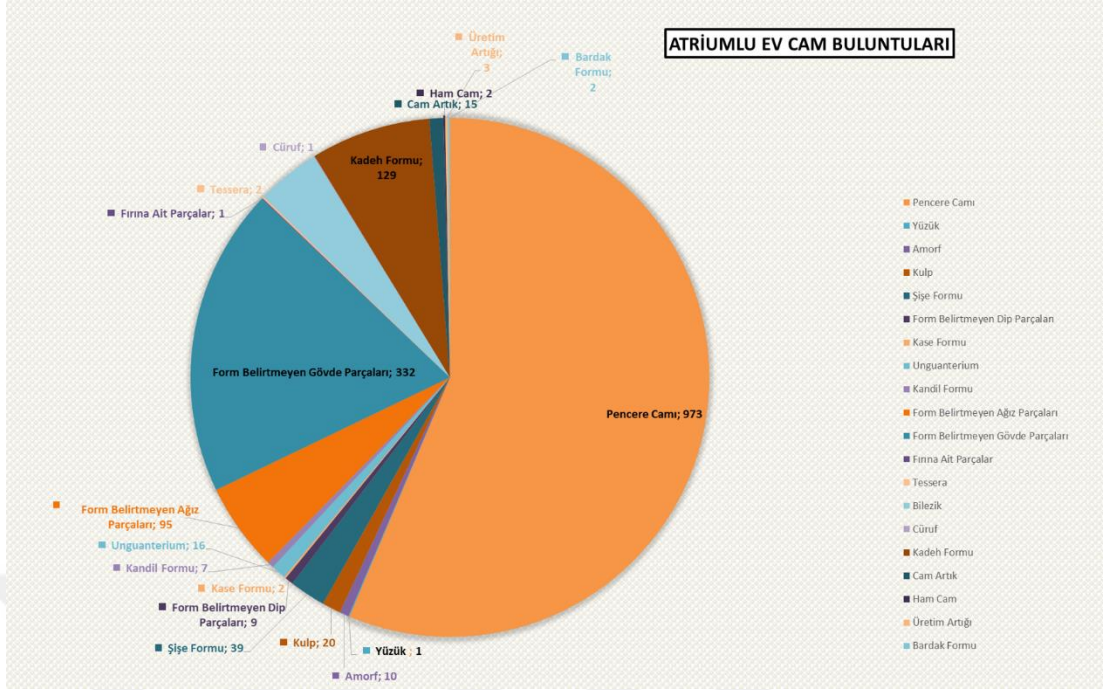

Grafik 4. Cardo Maximus - Batı Portiko Cam Buluntuları.

³⁶ Konutun güneyinde yapılan sondajda Cardo Maximus Caddesi ile aynı kotta zemin taşlarına rastlanılması ve bu zeminin üzerinde görülen yanık tabakası konutun yangın ile erken evresinin yok edilip yeniden inşa edildiğini kanıtlamaktadır. Evin alt kodunda teraslandırılarak yapılmış olan kilerlerin güneydeki mekândan üst terasa geçişi sağlayan kapının önünde bulunan zeminin geç dönemde yükseltilip, kayrak taşları ile döşenmiş olması mekânın sadece depolamak için değil sonradan ışık gibi çok amaçlı olarak kullanıldığını göstermektedir. Yapı içerisinde bulunan soğutucu kuyular konutun, 10. yüzyıl ve sonrasını belgelemektedir.

³⁷ Yapılan sondajlarda in situ buluntular arasında, Geç Antik Döneme ait, unguanteriumlar, minyatür kaplar, cam kaplar, makas, kantar, terazi ve kapağında haç motifi işlenmiş buhurdanlık tarihlemeye oldukça önemli veriler sunmaktadırlar. Bunların dışında ele geçen çok sayıda günlük kullanım kapları (pişirme kapları, servis kapları, masa kapları), ağız, dip, gövde, kulp parçaları, kapaklar, kandiller, ağırşaklar, mermer (epigrafik, mimari, plastik ve mortarium), işlenmiş kemik, cam, metal eserler ve sikkeler Geç Antik Dönem'e ait önemli buluntulardır.

³⁸ Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2014", s. 1-5.

Grafik 5. Atriumlu Ev Cam Buluntuları.

1.2.4. Salutaris Caddesi

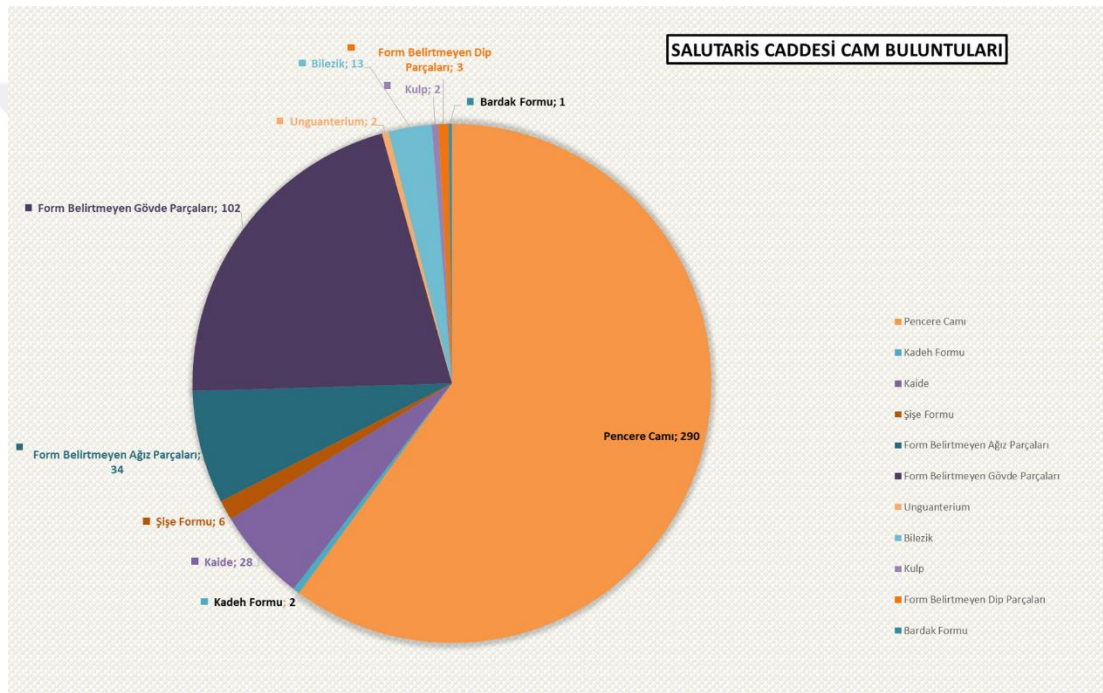
Decumanus Maximus Caddesin'den tiyatroyu doğuya doğru geçtikten sonra, kentin güneyine doğru uzanan cadde Salutaris Caddesi'dir³⁹ (Foto. 5). Cadde de çalışmalar 2005 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından başlatılarak, giriş kısmı açığa çıkartılmıştır. 2008 ve 2015 yıllarında kazı programına dâhil edilerek, kazı çalışmaları yapılmıştır. Yaklaşık 60 metrelik kısmı açığa çıkartılmış olan caddenin, her iki tarafında caddeyi sınırlayan yüksek kenar taşları bulunmaktadır. Caddeyi sınırlandıran bu kenar taşlarının üzerinde, dükkânların giriş kapılarının ve sütun altlıklarının oturduğu izlerin olması, burada dükkân ya da konutların varlığını göstermektedir. Caddenin zemini büyük blok taşlar ile döşenmiştir. Ancak, caddenin hemen yanında Yalvaç Belediyesi tarafından su deposu olarak kullanılan binanın inşası sırasında, su deposunun boru hattı hizasında cadde zemin ve kenar taşları sökülerek alan tahribata uğratılmıştır⁴⁰. Caddenin doğusunda kaldırımın yanında

³⁹ Cadde 2015 yılına kadar "Güney Ara Cadde" olarak adlandırılmış, 2015 yılında, kentin yedi mahallesinden birinin adı olan "Salutaris" ismi verilerek kimliklendirilmiştir.

⁴⁰ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazıları 2008", s. 71-72.

başlayan mozaikli⁴¹ bir Portiko yer almaktadır. Güneye doğru daralmakta olan caddenin zemini arazinin eğimine uygun olarak yaklaşık 1 metre derinleşmektedir. Daraldığı batı ve doğu kenarına karşılıklı altlıklar yerleştirilmiş, caddenin bu bölümünde ana kayanın düzleştirilmesiyle zemin oluşturulmuştur. Cadde de yer yer eksik olan zemin taşlarının üzerine, Bizans Dönemi’nde konut ya da dükkânlar inşa edilmiş ve caddenin zemin taşları konutların zemini olarak kullanılmıştır⁴².

Salutaris Caddesi’nde gerçekleştirilen çalışmalarda, 483 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 6).

Grafik 6. Salutaris Caddesi Cam Buluntuları.

1.3. Tiyatro

Tiyatro, Decumanus Maximus caddesinin kuzeyinde, batı bakışlı bir yamaca yaslandırılarak inşa edilmiştir (Foto. 6). Yaklaşık 5.000 kişilik kapasitesi bulunan tiyatronun at nalı şeklinde bir orkestrası⁴³ bulunmaktadır. Orkestraya paralel kuzey-

⁴¹ Geometrik şekiller ve hayvan betimlemelerinin bulunduğu Mozaik, 2005 yılı Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından açığa çıkartılmış, 2009 yılında konservasyonu yapıp, üstü kapatılarak korumaya alınmıştır. Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası 2009 Kazı Çalışmaları”, s. 84.

⁴² Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2015”, s.13-14.

⁴³ Helenistik Dönem’de yuvarlak planlı olan orkestra, Roma İmparatorluk Dönemi’nde eklenen sahne binası ile yarım daire şekline dönüşmüştür.

güney yönünde, temel seviyede korunmuş, sahne binası yer almaktadır⁴⁴. Tek diazomalı, iki Caveası bulunan tiyatronun üst caveasında oturma sıralarının çoğunluk kısmı eksiktir. Tiyatronun, kuzey ve güneyden girişi bulunmaktadır, fakat geç dönemde güney girişi örülerek kapatılmıştır. Tiyatro, Hellenistik Dönem’de (MÖ 334 – 31) yapılmış ve farklı dönemlerde onarımlar⁴⁵ ve eklemeler yapılarak, geç dönemlere kadar kullanılmaya devam edilmiştir.

Tiyatroda ilk çalışmalar, 1924 yılında D. M. Robinson başkanlığında yürütülen bir ekip ile başlamıştır. Bu çalışma sonrasında tiyatronun sınırları belirlenmiştir. Uzun bir aranın ardından çalışmalar, Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından kentte başlatılan kurtarma kazıları programına tiyatro da dâhil edilerek 1991 ve 1996 yılları arasında aralıklı olarak çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile yapının alt caveası’nın orta bölümü ve analemma duvarları açığa çıkartılmış⁴⁶. 2003 yılında yine Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından kapsamlı bir kazı çalışması yapılmış. Bu çalışma ile tiyatronun orkestrası, sahne binasının korunmuş temel kısmı, caveaları ve paradosları açığa çıkartılmıştır⁴⁷. 2008 yılında, tiyatronun mevcut planı çıkartılıp, gerekli teknik çalışmalar tamamlanarak, restorasyona uygun hale getirilmiştir⁴⁸. 2013 yılında tekrardan restorasyon çalışmasına başlanılmıştır. Çalışmalar sonucu, orkestra ve sahne binasının içerisinde bulunan bloklar dışarıda uygun noktalara taşınmış, güney parodos duvarının ön kısmında ziyaretçilerin kullanması için bir yol düzenlenmiş, paradosun ön tarafına yapılmış olan geç dönem duvarları sağlamlaştırılmıştır⁴⁹. 2019 yılında kapsamlı restorasyon ve düzenleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Orkestrayı çevreleyen ve çok az bölümü korunmuş olan duvar, kendi malzemesi kullanılarak yeniden örülmüştür. Yerleri belirlenebilen oturma sıraları, yerlerine yerleştirildi, böylece alt cavea büyük oranda tamamlanmıştır. Böylece kentin en önemli

⁴⁴ Sahne binası, Roma İmparatorluk Dönemi’nde eklenmiş ve gladyatör oyunları için uygun hale getirilmiş.

⁴⁵ 2019 yılı kazı çalışmaları ile açığa çıkartılmış olan bir yazıttan, tiyatronun MS 3. yüzyılda bir onarım geçirdiği öğrenilmiştir.

⁴⁶ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Tiyatrosu Kazı ve Düzenleme Çalışmaları - 2019”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü HABERLER Dergisi*, 2019-2020, S.45, s. 43-44.

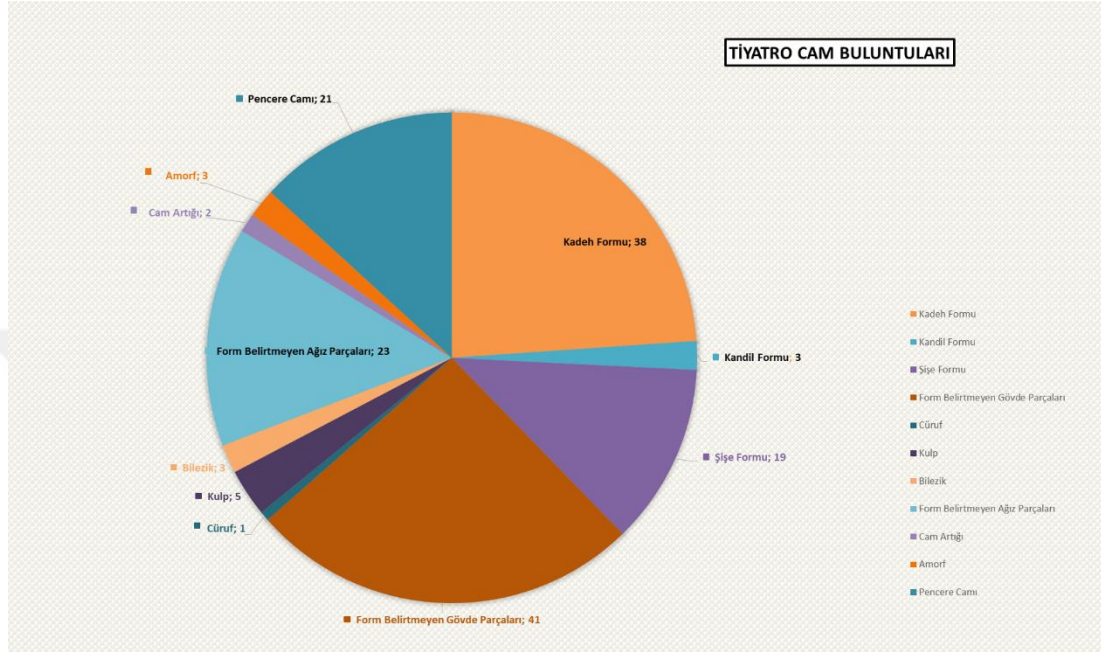
⁴⁷ Ünal Demirel-İlhan Güceren-Mustafa Demirel, “Pisidia Antiokheiası 2003 Yılı Çalışmaları”, s. 141-143.

⁴⁸ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası Kazıları 2008”, s.73.

⁴⁹ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013”, s. 4.

yapılarından birisi olan tiyatro'nun tahribatı büyük oranda engellenmeye çalışılmıştır⁵⁰.

Tiyatro'da yapılan çalışmalar ile toplamda 159 parça cam buluntusu vardır (Grafik 7).

Grafik 7. Tiyatro Cam Buluntuları.

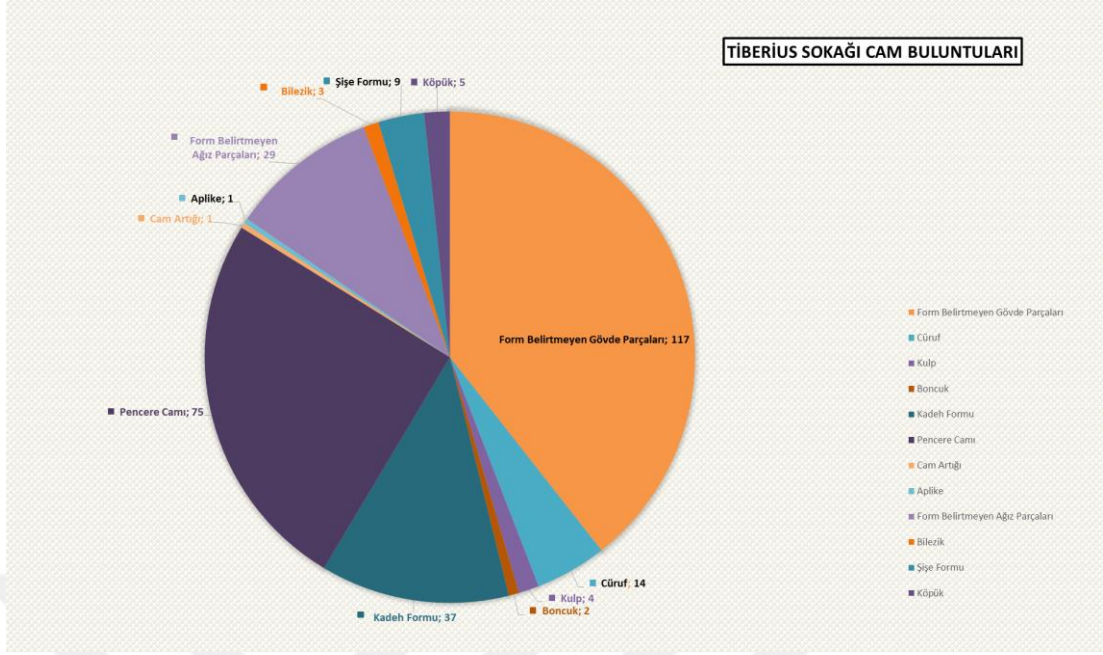
1.4. Tiberius Sokağı

Tiberius Meydanından güneye doğru uzanan sokak, Decumanus Maximus ile birleşmektedir. 2011 yılında, sokakta yer alan Helenistik Dönem'e ait, mimari özelliklere sahip olan bir yapı duvarının iç kısmında, sondaj çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sondajda açığa çıkartılan duvarda, panellere bölünerek ayrılmış duvar resimleri olduğu görülmüştür⁵¹. 2012 yılında duvarın devamının anlaşılabilmesi için Decumanus Maximus'un köşesine kadar olan alanda kazı çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalarda duvarın caddeye kadar devam etmediği ve alanın geç dönemde tahrip edildiği anlaşılmıştır. Kentin erken evresini göstermesi açısından, yapıdan elde edilen bulgular oldukça önemlidir (Foto. 7).

Tiberius Sokağı'nda toplamda 297 adet cam parçaları bulunmuştur (Grafik 8).

⁵⁰ Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Tiyatrosu Kazı ve Düzenleme Çalışmaları - 2019", s. 45.

⁵¹ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2011", s. 90.

Grafik 8. Tiberius Sokağı Cam Buluntuları.

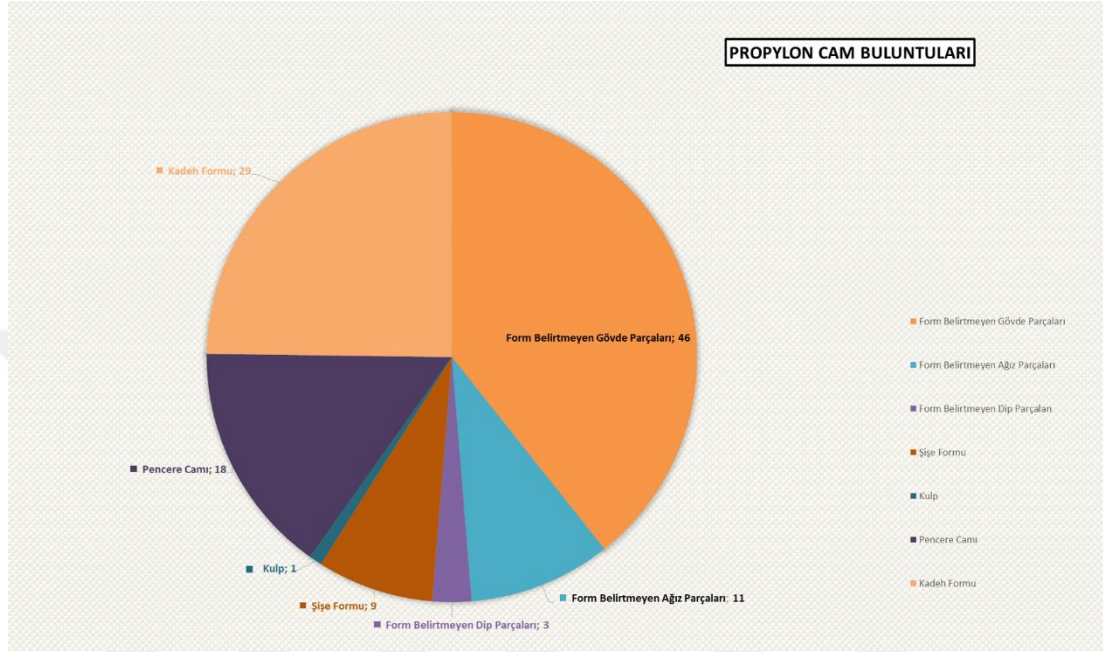
1.5. Propylon

Tiberius Meydanından, Augustus kutsal Alanı'na geçişi sağlayan üç kemerli Propylon, on iki basamağın üzerine inşa edilmiştir (Foto. 8). Günümüzde temel seviyesine kadar korunabilmiş olan yapının, sadece ayakların temel kalıntıları görülebilmektedir. Propylon'da İlk kazı çalışmaları, D.M. Robinson ve ekibi tarafından 1924 yılında başlatılarak, yapı açığa çıkartılmıştır. Uzun aranın ardından, 1983 ve 1992 yılları arasında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından kutsal alanda yapılan kurtarma kazıları ve temizlik çalışmaları sırasında, propylonda da çalışmalar gerçekleştirilmiş. Bu çalışmalarda; yapının üzerinde bulunan dolgu toprağı kaldırılmış ve birçoğu dağınık durumda olan mimari parçalar üzerinde yapılan çalışmalarla yapının planı oluşturulabilmiştir. Yapının ayakları üzerine monte edilmiş, *Res Gestae Divi Augusti* Tanrılaştırılmış Augustus'un hayatı boyunca yaptığı işleri anlatan latince vasiyetnamesinin, çalışmalarla yeni fragmanlarının bulunması yazıtın propylona ait olduğunu kesinleştirmiştir⁵². Propylon, Actium deniz savaşı sonrasında, Marcus Antonius'u yenerek, Augustus unvanını alan Octavianus adına inşa edilmiştir. Yapının

⁵² Taşlıalan, "Pisidia Antiokheiası 1991 Yılı Çalışmaları", s. 267; Taşlıalan, "Pisidia Antiokheiası 1992 Yılı Çalışmaları", s. 251-253.

arşitrav frizinde, zaferleri simgeleyen deniz ejderleri, tritonların kabartmaları ve farklı silahlar işlenmiştir.

Propylon’da yapılan çalışmalarda, 117 adet cam parçaları açığa çıkartılmıştır (Grafik 9).

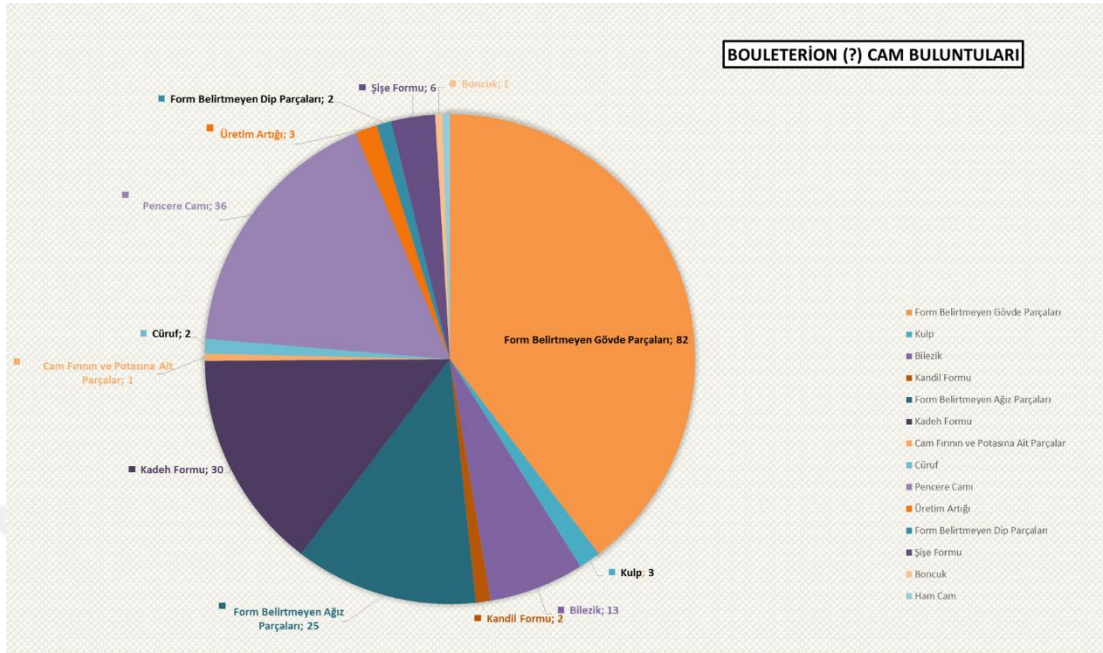
Grafik 9. Propylon Cam Buluntuları.

1.6. Bouleuterion (?)

Merkezi Kilise’nin kuzeybatısında bulunan ve meclis binası olduğu düşünülen çukur alanda 2009 yılında sondaj çalışmaları yapılmıştır (Foto. 9). Yapılan çalışmalarda, 3 metrelik dolgu tabakasının arkasında betonla sıvanmış bir zemin ve zemini çevreleyen devşirme malzemeler ile örülmüş 2 metre genişliğinde bir duvar açığa çıkartılmıştır. Alanın kuzeydoğusunda yer alan duvarın orta noktasında tabana yerleştirilmiş olan korinth başlığının ortası oyularak su küngüne dönüştürüldüğü görülmüştür. Elde edilen verilerden bu alanın, geç dönemlerde kente su dağıtmak için büyük bir havuza dönüştürülmüş olduğu anlaşılmıştır. Alanın güney duvarı ile Kilise arasında yapılan çalışmalarda, dağınık halde, basit toprağa gömü Bizans mezarları açığa çıkarılmıştır. Mezarlardan iki adet cam bilezik bulunmuştur⁵³.

⁵³ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası 2009 Kazı Çalışmaları”, s.82-83; Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2010” s.92.

Bouleterion’da toplam 207 tane cam parçaları bulunmuştur (Grafik 10).

Grafik 10. Bouleterion (?) Cam Buluntuları.

1.7. Aedilicus Postamentleri

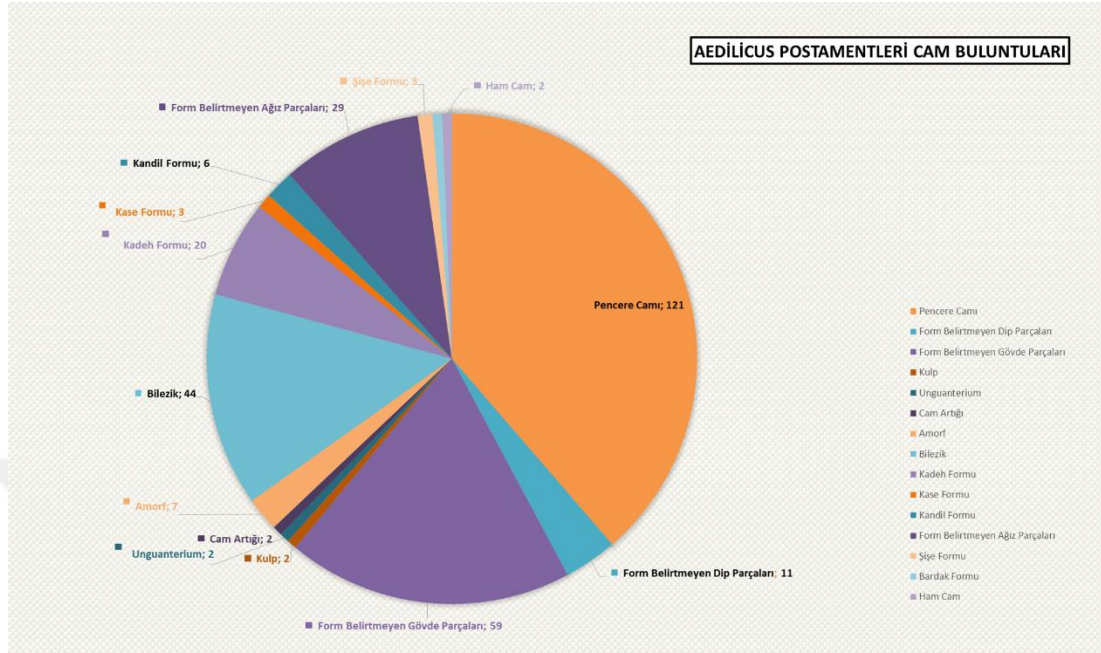
2010 yılı kazı çalışmaları ile Nymphaeum önünde ki meydanın doğusunda, altı adet postament açığa çıkartılmıştır⁵⁴ (Foto. 10). 2015 yılındaki kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Postamentlerin üçü kuzeyde, diğer üçü güneyde kalacak şekilde belirli aralıklarla yerleştirilmiş, orta aralık biraz daha geniş tutularak, Aedilicus Tepesi’ne, doğuya doğru, bir sokak yerleştirilmiştir. Bu sokak, erken dönemde Aedilicus Tepesi’nde bulunan tapınağa giderken⁵⁵, Bizans Dönemi’nde tapınağın üzerine inşa edilen kiliseye gidişi sağlamış olmalıdır. Roma Dönemi’ne ait sokak ve Portikonun, geç dönemlerde merdiven ve dükkânlarla kapatılarak işlevini yitirdiği görülmüştür. Tek sırtı dükkânların duvar hizasına yaslandırılarak yapılan merdivenlerin, üç tarafından giriş sağlanabilmektedir. Alanda, ölçüleri eşit olmayan devşirme malzemeler ile yapılmış 9 tane dükkân açığa çıkartılmıştır. Postamentlerin arkasında ve Portiko boyunca uzanan dükkânlardan ele geçen devşirme malzemeler, yapının 4. Yüzyıl sonrasında yapıldığını göstermektedir⁵⁶.

⁵⁴ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2010”, s. 91-92.

⁵⁵ Çalışmalarda, Postamentlerin arka kısmında, Tapınağa ait kapı lento ve sövesi açığa çıkartılmıştır.

⁵⁶ Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2015”, s. 11-12.

Aedilicus Postamentlerinde gerçekleştirilen çalışmalar ile toplamda 313 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 11).

Grafik 11. Aedilicus Postamentleri Cam Buluntuları.

1.8. Aedilicus Tepesi Kilisesi

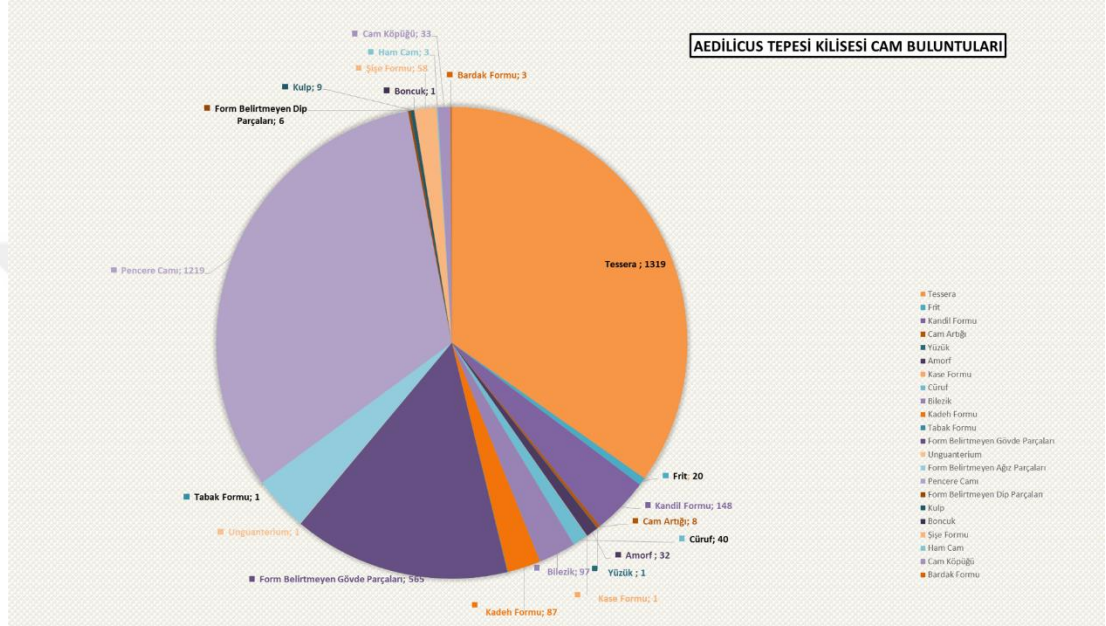
Cardo Maximus'un doğu Portikosunda açığa çıkartılmış olan 6 adet Postamentin, yukarısında bulunan tepe ile olan bağlantısının anlaşılabilmesi için 2011 yılında jeofizik çalışmaları yapılmış ve doğu-batı yönünde uzanan büyük kompleks bir yapı kalıntısının olduğu anlaşılmıştır (Foto. 11). Yapılan kazı çalışmaları ile açığa çıkartılan kilisenin, duvarların da freskoların olduğu, zemininin *opus sectile* ile ve dikdörtgen mermer plakalar ile kaplı olduğu görülmüştür⁵⁷. Kilisede, 2011 yılında kısa süreli bir kazı çalışması yapılarak, yarım daire şeklindeki apsisin tamamı ve kısmen ana nefi açığa çıkartılmıştır⁵⁸. 2015 yılında devam edilen kazı çalışmaları ile üç nefli bazilikal planlı kilisenin yan ve ana nefleri açığa çıkarılmıştır. 2016 yılında da çalışmalara devam edilerek, bazilikal planlı, üç nefli kapalı Yunan haçı formundaki kilisenin, üç nefi ve narteksi zemine kadar açılmıştır. Zeminine yakın yangın tabakasının olması, kilisenin yangın sonucu yıkıldığını gösterse de, yangın tabakasının altında kalan zeminin mermer döşemelerinin sökülüş olması, yapının önce tahrip

⁵⁷ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2011 ", s. 89.

⁵⁸ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013 ", s. 3.

edildiğini sonrasında büyük bir yangınla yıkıldığını göstermektedir.⁵⁹ Yapılan çalışmalar ve elde edilen buluntular doğrultusunda, kilisenin kullanımına MS 6. yüzyılda başlanarak, MS 12. yüzyıla kadar devam edilmiştir⁶⁰.

Kilise’de gerçekleştirilen çalışmalar⁶¹ ile toplam 3796 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 12).

Grafik 12. Aedilicus Tepesi Kilisesi Cam Buluntuları.

1.9. Nymphaeum

Anıtsal çeşme, Cardo Maximus’un; kuzey uç noktasına konumlandırılmış olup (Foto. 12) ilk kazı çalışmaları, 1924 yılında Michigan Üniversitesi adına W. Ramsay ve D.M. Robinson’un ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. 1993 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından kazı çalışmaları yeniden başlanılarak, 1994-1997 yılları arasında da yapılan kazı ve temizlik çalışmaları ile yapı açığa çıkartılmıştır. Doğu-Batı yönünde uzatılan yapı, geniş bir “U” formunda yapılmış olup 28.50 metre uzunlukta ve 12.60 metre genişliktedir. Çalışmalarda yapının iki kısımdan oluştuğu anlaşılmıştır.

⁵⁹ Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2015”, s.12-13.

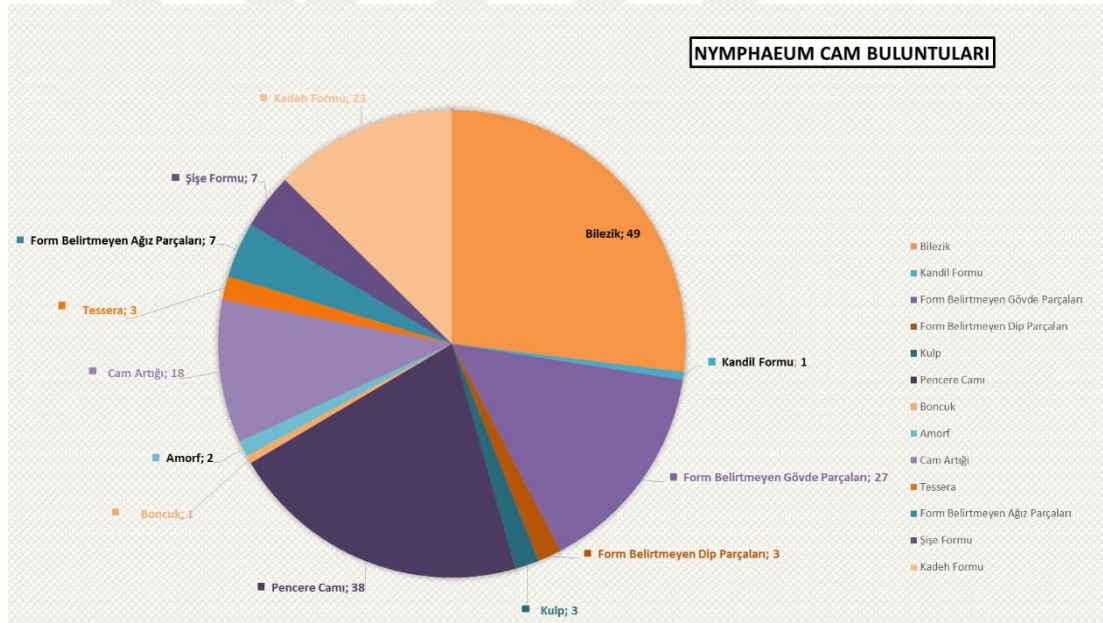
⁶⁰ Mehmet Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Kazısı 2016”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 17-2017, 2017, s. 95-97.

⁶¹ Kilisede yapılan çalışmaların detayları için bkz. Ali Gündoğan, “Pisidia Antiokheia’sı Aedilicus Tepesi Kilisesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Burdur 2021.

Birinci kısım, önde çeşmelerin bulunduğu sütun mimarisi ile süslü cephe duvarı, ikinci kısım cephe duvarının arkasında suların biriktirildiği depo kısmı yer almaktadır. Cephe duvarının hemen önünde, ara bölmeleri bulunan iki havuz vardır. Havuzların hemen önünde üzeri tuğlalar ile kaplanmış bir platform yer almaktadır. Elde edilen mimari parçalar ve yapı değerlendirildiğinde, Korinth başlıkları ile taşınan cephe mimarisinin heykel ve kabartmalarla süslü olduğu anlaşılmıştır. 2009 yılında yılı çalışmalarında ise, yapının planı çıkartılarak, cadde ile olan bağlantısı oluşturulmuştur⁶².

Nymphaeum, kalın kanallar ile kentin kuzeyinde bulunan su kemerlerine bağlanmaktadır. Buradan gelen su öncesinde depoda biriktirilip, sonrasında ana cephenin önünde bulunan havuza aktarılarak, havuzdan da taş kanallar ve toprak künkler aracılığı ile suyun kent içine dağılımı sağlanmıştır⁶³.

Nymphaeum’da toplam 182 tane cam parçası bulunmuştur (Grafik 13).

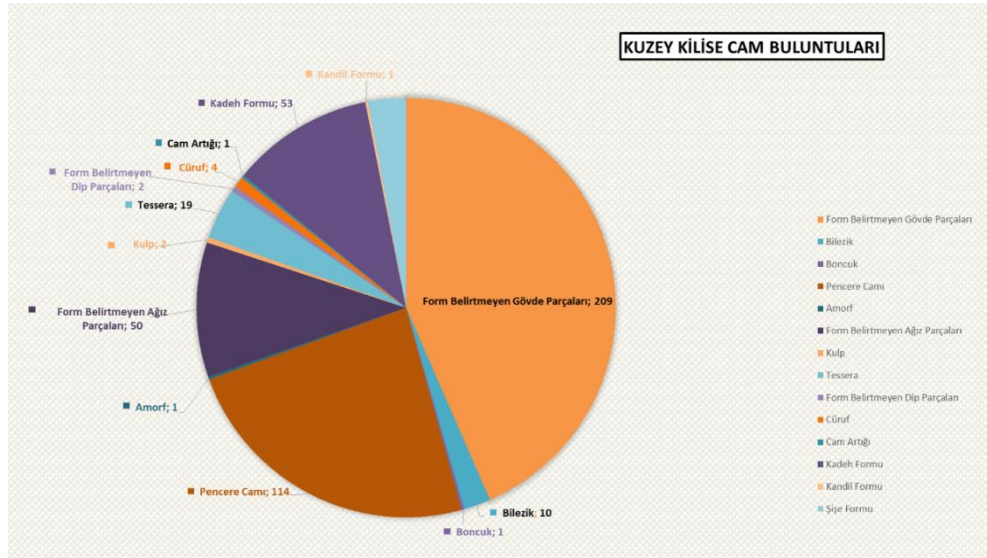
Grafik 13. Nymphaeum cam buluntuları.

⁶² Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası 2009 Kazı Çalışmaları”, s. 82.

⁶³ Mehmet Taşlıalan, “Pisidia Antiocheia’sı 1997 Yılı Çalışmaları”, IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 1998, s.21-23.

1.10. Kuzey Kilise

Kentin kuzeybatı köşesinde yer alan kilisede çalışmalara, 2004 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından başlanılmıştır (Foto. 13). Üç nefli, üç apsisli, bazilikal planlı kilisenin büyük kısmı taban döşemesi seviyesinde açığa çıkartılmıştır⁶⁴. 2009 yılında kilisede kaçak kazı yapıldığının görülmesi ile alanda çalışmalara başlanılarak, 2010 yılında da çalışmalara devam edilmiştir. Çalışmalarda, kilisenin yapım sürecinin iki evreden oluştuğu anlaşılarak, ilk evresinde üç nefli bazilika, ikinci evresinde, geç dönemde kuzey nefe eklemeler yapıldığı görülmüştür. Ayrıca, yapının temel dolgusunda görülen yangın tabakasından ve bloklardaki izlerden, ilk evresinin büyük bir yangınla tahrip edildiği anlaşılmıştır. Kilisenin taban zeminlerinin farklı kotlarda olması da kullanım evrelerini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Kuzey nef içerisinde kısmen korunmuş olan zemin tuğla döşeli, güney nefin zemininde ise kısmen korunmuş mozaik döşeme görülmüştür. Ana nefte mozaikli zeminin altında ve apsisin arkasında yer alan mekânlarda, düzenli ve dağınık gömülere rastlanılmıştır⁶⁵. Yapılan çalışmalar ve buluntular doğrultusunda, Kilisenin kullanımının MS 6. Yüzyılın sonlarına doğru başladığı, düzenlemeler ve eklemeler ile de kent terk edilene kadar kullanım gördüğünü söylenebilir.

Grafik 14. Kuzey Kilise Cam Buluntuları.

⁶⁴ Ali Harmanakaya – Şahin Gümüş, “Pisidia Antiokheiası 2005 Yılı Çalışmaları”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, 2006-4, s. 147-149.

⁶⁵ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası 2009 Kazı Çalışmaları”, s. 83-84.

Kuzey Kilise’de gerçekleştirilen çalışmalar ile 481 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 14).

1.11. Hamam (?) Yapısı

Kentin kuzeybatı köşesinde yer alan yapıda (Foto. 14), ilk kazı çalışmalarına Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından 1988-89 yıllarında başlanılarak, 1991 yılında da çalışmalara devam edilmiştir. Yapılan çalışmalarla, 7 tane oda içerisinde bulunan dolgu toprak temizlenerek, odalar açığa çıkartılmıştır. 1 numaralı oda olarak isimlendirilen mekânın batısında, ısıtma sistemini andıran pişmiş topraktan yapılmış bir bölümün bulunması, yapının batı kısmında birbirine kemerlerle bağlı üç odanın olması ve nymphaeum ile yakınlığı sebebiyle, Yalvaç Müze Müdürü M. Taşlıalan tarafından alan “hamam” olarak adlandırılmıştır⁶⁶. 2003 yılında da kurtarma kazılarına devam edilen yapının, üç cephesi ve iç mekânları açılmış, tonozlar üzerindeki dolgu toprağı kaldırılarak binanın tonoz ayakları üzerine binen yükünün hafifletilmesi sağlanmıştır⁶⁷. 2010 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda, temizlik çalışmaları yapılarak, yapının ayrıntılı rölevesi çıkartılmıştır. 2012 yılında, mekânın işlevini anlamaya yönelik yapılan çalışmalar doğrultusunda, yapının korunmuş durumda olan alt katının, hamam olarak kullanılmadığı; arazinin eğimine göre teraslandırılarak, üst katının taşıyıcısı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır⁶⁸. Kentin geçirmiş olduğu evreler ve yapının konumu, mimarisi, yapısı incelendiğinde; savunma amaçlı, hamam, kilise ile bağlantılı bir bina, bazı odaları depo ya da sarnıç gibi farklı işlevlerle kullanılmış olabilir⁶⁹. Geç dönemlerde yapının işlevini yitirmesi ile kullanılan, ikinci kat seviyesinde, yuvarlak formu tuğlalar ile yapılmış geniş bir fırının kalıntıları görülmektedir. Bu fırınlar, ilk başta seramik fırını olarak yorumlansa da⁷⁰, sonradan

⁶⁶ Taşlıalan, “Pisidia Antiokheiası 1991 Yılı Çalışmaları”, s. 263-267.

⁶⁷ Ünal Demirel-İlhan Güceren-Mustafa Demirel, “Pisidia Antiokheiası 2003 Yılı Çalışmaları”, s. 143-147.

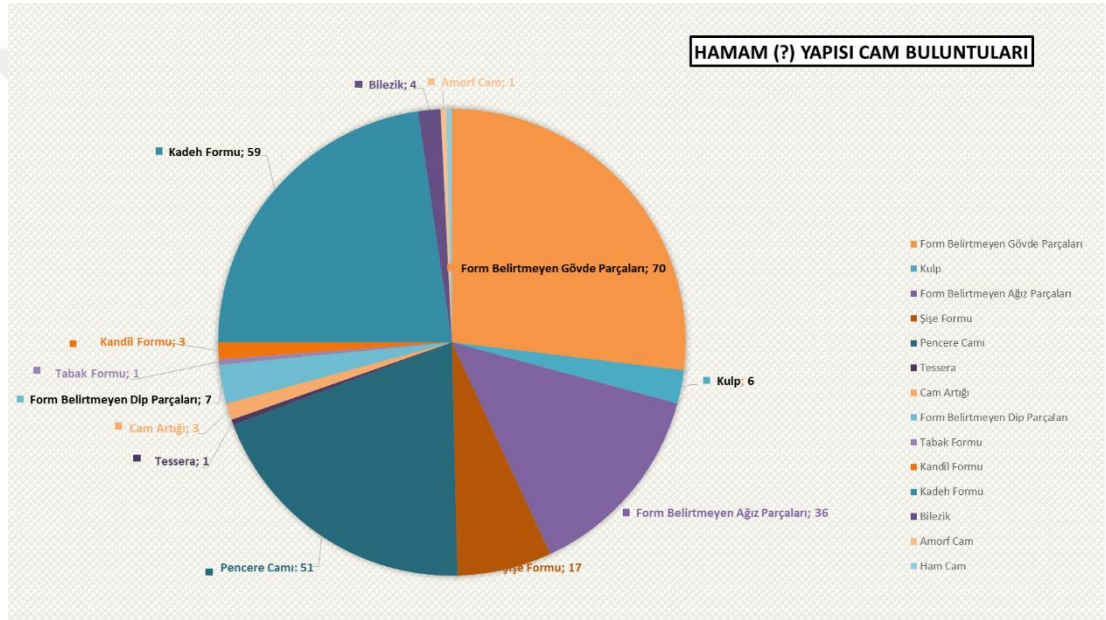
⁶⁸ Özhanlı, “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2012”, s. 18-19.

⁶⁹ Zeliha Şen, “Pisidia Antiokheia Antik Kenti’nde Bulunan Hamam (?) Yapısı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta 2012, s. 60-64.

⁷⁰ Yapının geç evresine ait olan bu fırınlar, Şen tarafından seramik fırını olarak değerlendirilmiştir. Şen, “Pisidia Antiokheia Antik Kenti’nde Bulunan Hamam (?) Yapısı”, s. 63.

cam fırını olarak değerlendirilmiştir⁷¹. İklim şartlarının sert olması, duvarlarda kullanılan harçlarda oluşan donma ve çözünmeler ve insan faktörü nedeniyle, günümüzde fırına ait izler takip edilememektedir. Fakat fırının etrafında bulunan yoğun cam artıkları, cam cüruflar ve amorf buluntuların ele geçmesi cam fırını olarak kullanılmış olabileceği görüşünü kanıtlar niteliktedir. Yapıda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, MS 1. yüzyılda inşa edilen yapının, MS 11. yüzyıla kadar farklı işlevlerde kullanılmaya devam ettiği anlaşılmıştır.

Hamam (?) yapısından toplam 260 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 15).

Grafik 15. Hamam (?) Yapısı Cam Buluntuları.

1.12. St. Paulus Kilisesi

Kentin batısında ve sur duvarlarına bitişik noktada konumlandırılmış olan kilisede (Foto. 15) ilk kazı çalışmalarını, 1924 yılında Michigan Üniversitesi adına W. Ramsay ve D.M. Robinson tarafından yapılmıştır. 1982-83 yıllarında S. Mitchell ve ekibi tarafından kentte yapılan yüzey araştırması sırasında kilise üzerinde de araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Yüzey araştırmasının ardından 1985 yılında Yalvaç

⁷¹ Güngör tarafından, bu fırınlar; seramik fırını olarak değil, cam fırını olarak yorumlanmıştır. Zekiye Tuçe Güngör, “Pisidia Antiokheia’sı Yerel Üretim Seramikleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta 2019, s. 23.

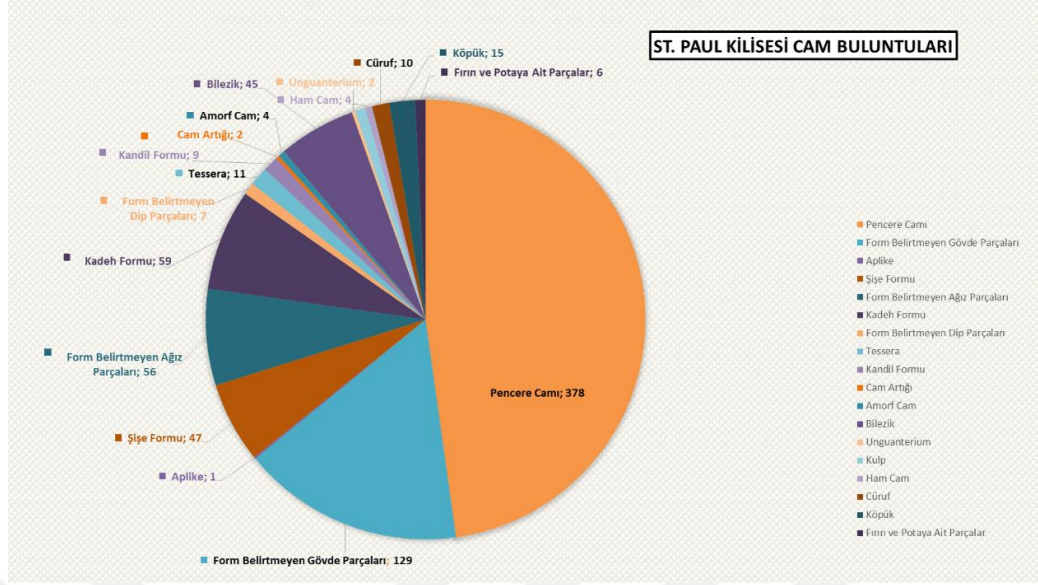
Müze Müdürlüğü tarafından yapının kazılarına başlanılmış, yine aynı kurum tarafından 1995 yılına kadar çalışmalara devam edilmiştir. Bu yıllar arasında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda; yapının mimarisi hakkında önemli sonuçlara ulaşılarak, planı oluşturulmuş ve ana yapı ile beraber çevresinde ki diğer mekânlarda da taban seviyesine kadar çalışmalar gerçekleştirilmiş⁷². 2009, 2018-19 yıllarında aralıklarla çalışmalar yapılmıştır. Daha önceki yıllarda vaftiz havuzu ve stoalı avluda yapılan kazı çalışmaları esnasında çıkartılan toprak hemen yana yığılarak bırakılmış olan dolgu toprağının temizliği yapılmıştır⁷³. Doğu-Batı uzantılı olan kilise, 70.47x26.50 metre ölçülerinde, üç nefli bazilikal plandadır. Arazinin eğimine göre tasarlanan kilise, ana kaya üzerine oturtularak, Ana nef ve kuzey nef aynı seviyede olmasına rağmen güney nef, arazinin eğiminden dolayı alt kotta bırakılmıştır. Kilisenin zemini, renkli taşlardan yapılmış mozaik tabanlıdır⁷⁴. Batısında iç (esonarteks) ve dış (eksonarteks) olmak üzere iki narteks bulunur. Doğusunda dıştan beş köşeli, içten ise yarım daire bir apsis yer alır. Apsisin bulunduğu alan alt kotta olup, önceki yıllarda gerçekleştirilen kazılar esnasında syntonona ait herhangi bir ize rastlanılmaması alanın bodrum kat olduğunu ispatlamaktadır.

St. Paul Kilisesi'nde yapılan çalışmalarda 791 tane cam parçası açığa çıkartılmıştır (Grafik 16).

⁷² Mehmet Taşlıalan, "Pisidia Antiocheiası 1995 Yılı Çalışmaları", *VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 1996, s. 133-148.

⁷³ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası 2009 Kazı Çalışmaları", s. 84.

⁷⁴ Renkli taşlardan yapılmış mozaik tabanı panolara ayrılmış bitkisel desenlerle süslenmiştir. Mozaikler üzerinde, geometrik ve bitkisel bezemelerin yanı sıra yazıtlarda bulunmaktadır. Panolardaki yazıtlardan bir tanesinde MS 381 yılındaki Konstantinopolis Konsili'nde Antiokheia'yı temsil eden Başpiskopos Optimus'un ismi bulunmaktadır.

Grafik 16. St. Paul Kilisesi Cam Buluntuları.

2. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM ESERLERİ

1. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA CAM ÜRETİMİ

Antiokheia kazısı cam buluntuları arasında yoğun olarak gözlenen ve cam üretimini gösteren en önemli veriler; cam cürufları ve cam köpükleri dir. Bunların yanı sıra üretim artığı, ham cam, amorf cam parçaları ve fırın/Pota artıkları da cam üretimini destekleyen diğer buluntulardır.

Antiokheia'da cam üretiminin varlığını destekleyen ilk grup cam cüruflardır. *Cüruf*, pota içerisinde camın eritilmesinin ardından, potanın dibine yapışıp zamanla bir katman halinde gelmesiyle oluşan parçalardır. Cam fırınının içinde kalan artıklarında zamanla cam cüruflarına dönüştükleri bilinmektedir⁷⁵.

Grafik 17. Antiokheia Cam Cüruflarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiokheia cam buluntuları arasında 284 tane cam cürufu olduğu gözlemlenmiştir (Grafik 17). Kentte cam üretiminin varlığını kanıtlayan diğer

⁷⁵ Tümay Coşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İzmir 2017, s. 45.

buluntulara oranla en yoğun grubu cam cürufları oluşturmaktadır. Küçükölü büyüölü parçalar şeklinde olan cürufların üzerinde gözlemlenen yoğun renk deformasyonundan dolayı renk özellikleri net anlaşılamamaktadır. Bu nedenle, üretilen cam eserler ile paralellik gösterip göstermediğı de anlaşılamamaktadır (Foto. 16).

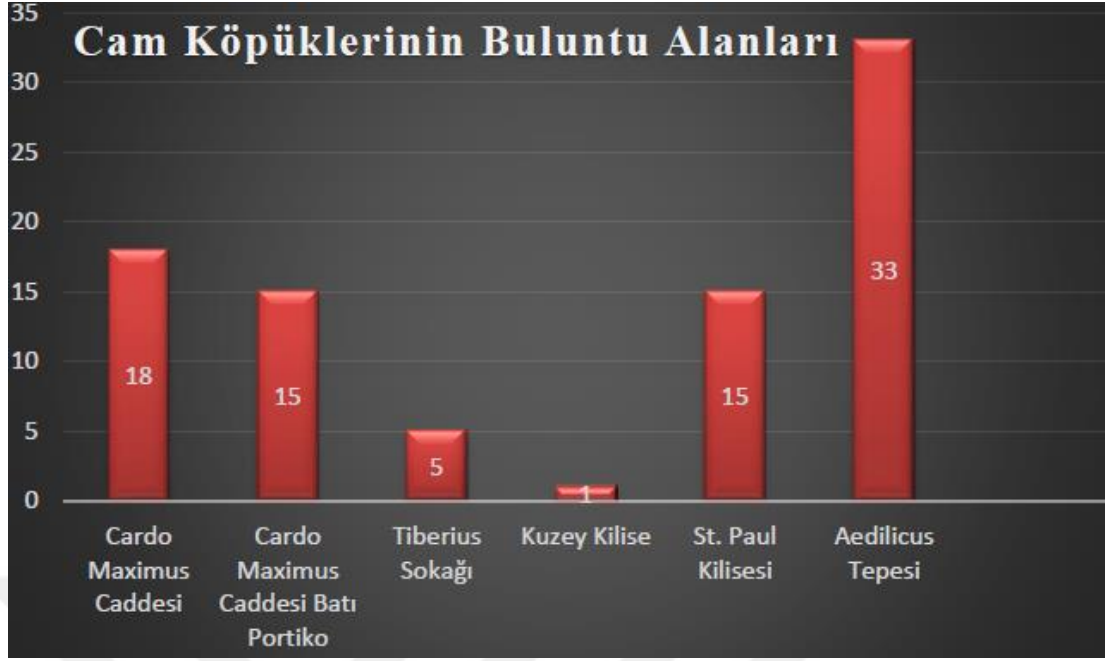
Antiokheia’da cam üretiminin varlığını gösteren en önemli verilerden biriside cam köpükleridir. Camı oluşturan hammaddeler ve renklendirmek için karışıma eklenen metal oksitler⁷⁶, potaya atıldıktan sonra 1500-1700 °C’ lerde ergime noktasına ulaşır. Bu hammaddeler ergime noktasına ulaşırken, göstermiş olduğı farklı reaksiyonların sonucunda, kireç ve su buharı bazen dışarı çıkamadığı için cam yüzeyinde küçük kabarcıklar (habbeler)⁷⁷ oluşur. Bu kabarcıkların giderilmesi için afinasyon işlemi uygulanır. Yani, cam ergimeye ulaştığında, yine yüksek ısıda tutularak, pota içerisindeki akışkan durumda olan cam sürekli karıştırılarak kabarcıkların yüzeye çıkması sağlanır. Yüzeyde oluşan *köpük* kaşık benzeri bir alet ile alınarak potadan dışarıya atılır⁷⁸. Dışarıya atılan yoğun hava kabarcıklı, akışkan halde ki cam köpükleri soğudukça gri-koyu kahve arası bir renge dönüşür. Köpükler, cam üretim aşamasında oluştuğı için sadece cam üretimi yapılan merkezlerde görülmesi açısından önemlidir⁷⁹.

⁷⁶ Cam renklendirmede kullanılan metal oksitler: Altın (Au); Pembe ve Kırmızı, Antimon (Sb); Sarı, opak, Bakır (Cu); Yeşil, Turkuvez ve Mavi, Çinko (Zn)- Fosfat (PO4-3) – Kalay (Sn); Beyaz ve Opak, Demir (Fe); Yeşil, Mavi ve Sarı, Gümüş (Ag); Sarı, Kobalt (Co); Koyu Mavi ve Açık Mavi, Magnezyum (Mg); Mor ve Eflatun. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Dal, “Roma Dönemi’nde Anadolu’da Cam”, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Aydın 2009, s. 4-5.

⁷⁷ Habbeler, camın mekanik dayanıklılığını azaltır ve optik görüntü hatalarına neden olur.

⁷⁸ Afinasyon işlemi için uygulanan farklı yöntemler bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ceren Baykan – Daniş Baykan, *Eskiçağ’da Cam*, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, s. 4-5.

⁷⁹ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 45.

Grafik 18. Antiokheia Cam Köpüklerinin Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

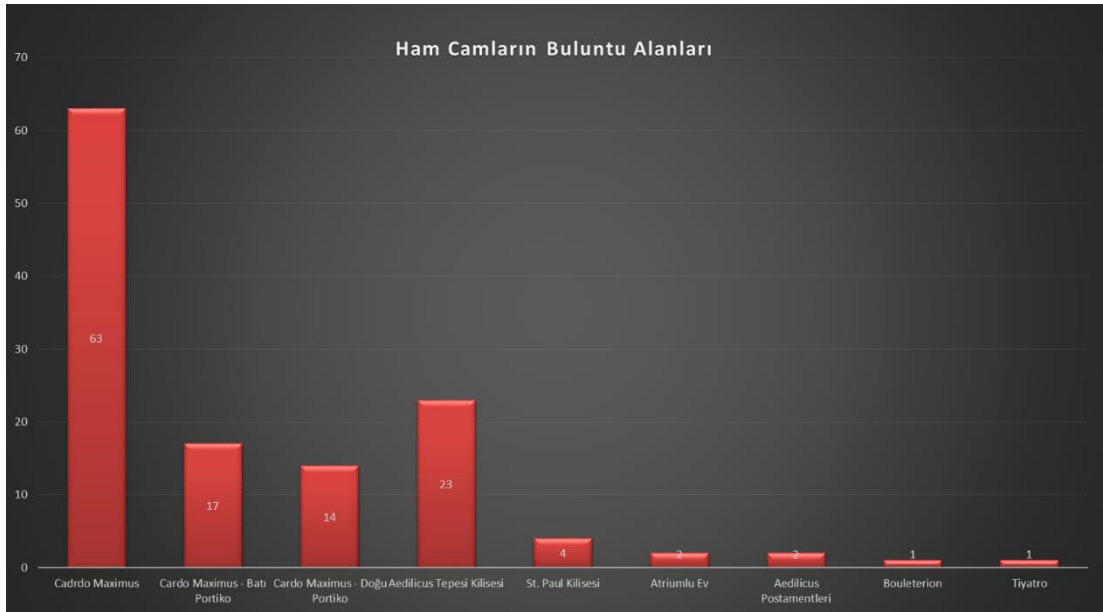
Antiokheia cam buluntuları arasında 87 adet cam köpüğü tespit edilmiştir (Grafik 18). Köpükler, bol miktarda kabarcık içeren, yoğun gözenekli, küçüklü büyüklü parçalar şeklindedir. Bu parçaların renkleri birbirine oldukça benzer olup, açık gri ve açık kahverengi renklerindedirler (Foto. 17). Cam köpükleri, buluntular arasında sayısal olarak çok yoğun olmasa da Antiokheia’da sadece cam üretiminin değil aynı zamanda camı oluşturan ham maddelerinde ergitildiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Antiokheia’da cam üretimini destekleyen önemli verilerden biriside, cam hamurundan istenilen formun şekillendirilmesi sırasında oluşan fazlalıkların, kesme gibi yöntemlerle atık hale gelen, küçük cam parçaları olan *üretim artıkları*dır.

Grafik 19. Antiokheia Cam Üretim Artıklarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

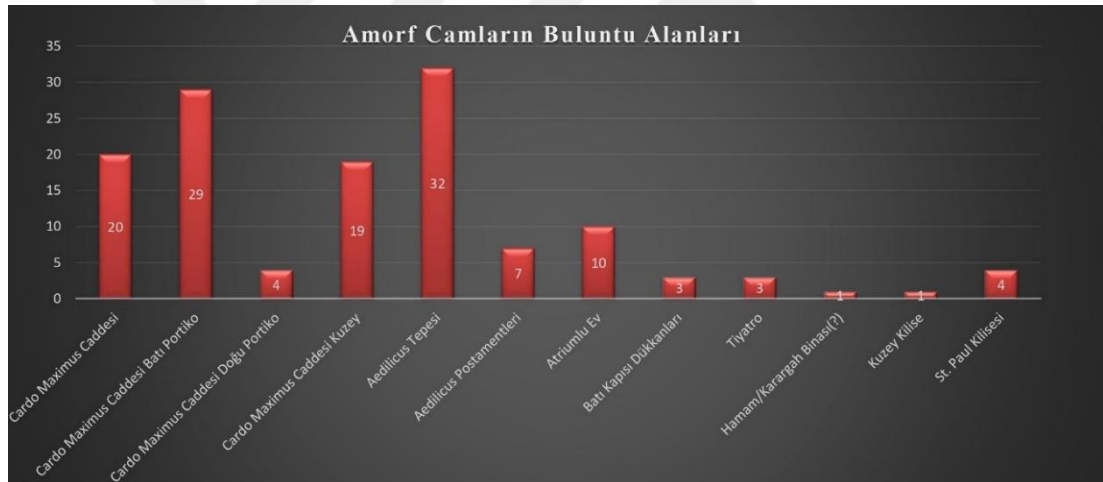
Antiokheia camları arasında 120 adet cam üretim artığı olan parçalar tespit edilmiştir (Grafik 19). Oldukça şekilsiz olan bu parçaların çoğunluğunda görülen kesik izlerinden, kaplar henüz sıcak iken ağız, kulp gibi kısımlarının şekillendirilmesi sırasında kesilerek atıldığı anlaşılmaktadır. Yine cam üretimi sırasında oluşturulan form, üfleme çubuğundan kesilirken atık hale gelen küçük cam parçaları ve cam sıcakken akmış olan damla şeklinde parçalar görülmektedir. Bu parçaların renkleri, kentte bulunmuş olan diğer cam eserler ile oldukça benzerdir. Üretim artığı olarak nitelendirilen bu parçalar, Antiokheia’da cam şekillendirilmesinin yapıldığının kanıtıdır (Foto. 18).

Grafik 20. Antiokheia Ham Camların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiokheia camları arasında gözlemlenen 127 tane işlenmemiş durumda olan ham cam parçaları da kentte üretimi gösteren verilerdendir (Grafik 20). Parçalar küçüklü büyüklü cam topağı şeklindedirler. Bazı parçaların yüzeylerinde kırık izlerinin görülmesi, bu parçaların büyük bir cam kütesinden ya da işlenmemiş bir cam parçasından kırılarak koparılmış olabileceğini akla getirmektedir. Renksel yoğunluklarına bakıldığında ise genellikle grimsi yeşil, açık yeşil, sarı-açık yeşil ve koyu yeşil renklerinin yoğunlukta olduğu ve bu parçaların renk ve doku olarak özellikle düz pencere camları ile oldukça fazla benzerlik gösteriyor olmaları dikkat çekicidir (Foto. 19). Bu da, kentte şekillendirilen camların, hammaddesinin üretiminin de Antiokheia’da yapılmış olabileceğini göstermektedir.

Antiokheia’da cam üretiminin varlığını kanıtlayan diğer bir grup, üretim esnasında camın hızlı soğumasından dolayı şekillendirme işlemi tamamlanamayan ya da usta olmayan bir elden çıkmış olan *amorfe cam* parçalarıdır⁸⁰.

Grafik 21. Amorfe Camların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiokheia cam buluntuları arasında 133 tane amorfe cam parçasının olduğu gözlemlenmiştir (Grafik 21). Bu parçaların formları ve renkleri Antiokheia cam buluntuları ile uyumludur. Hemen hemen bütün formlara ait amorfe parçalar olmakla birlikte, en yoğun grubu; bilezikler, kadeh formuna ait kaideler, düz pencere camları, yuvarlak pencere camları ve şişe formları oluşturmaktadır.

Atriumlu ev ve Aedilicus Tepesi Kilisesinde yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan 2 tane amorfe bilezik örneğinde; çubuk haline getirilip, üzerine

⁸⁰ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 47.

süslemesi işlendikten sonra uç kısımlarını birleştirmek için tekrar ısıtılmalarının ardından, cam ustasının birleştirme işlemine geç kalması ve camın hızlı soğumasından dolayı bilezikler yamuk çubuk şeklinde kalmış, yuvarlatılamamıştır. Ayrıca bileziklerin uç kısımlarında, iki taraftan çekilip birleşimi sağlamak için tutulan kerpeten benzeri bir aletin izleri görülebilmektedir (Foto. 20).

Amorf parçalara ait başka bir örnek; Cardo Maximus ve Atriumlu evde açığa çıkartılmış olan 3 tane katlı kaideli kadeh formunun ayak kısımlarıdır. Kadeh formlarının çanak kısmı üfleme tekniği ile yapıldıktan sonra, ayak kısmı ayrıca şekillendirilerek sonradan gövdeye eklenmektedir⁸¹. Antiokheia amorf kadeh ayak örneklerinde, ayak kısımları katlanırken yine camın hızlı soğumasından dolayı şekillendirme tamamlanamamış ve ayaklar düz bir zemine oturamayacak kadar yamuk şekilde kalmıştır. Örneğin biri üzerinde farklı olarak, ayak kısmından çekilerek gövde ile birleştirilirken cam hamurunun fazla sıvı kalmasından dolayı kadeh ayağının kenarına, gövdenin akmış durumda yapıştığı görülmektedir (Foto. 21).

Amorf düz pencere camlarına, Cardo Maximus’da açığa çıkartılmış olan ve döküm tekniğinde yapılmış 3 parça örnek verilebilir. Döküm tekniğinde, düz pencere camlarının yapımı; cam hamuru düz bir zemin üzerine ya da kareye yakın sabit bir ölçüsü bulunan kalıplar içerisine cam hamurunun dökülmesi ile gerçekleştirilir. Bu işlem sonrasında soğumanın kontrollü bir şekilde yapılması oldukça önemli olup, tavlama fırını içerisine konularak yavaşça soğutulması gerekmektedir⁸². Kentte bulunan amorf düz pencere camları incelendiğinde; soğuma işleminin kontrollü bir şekilde sağlanamamış olmasından ya da cam hamurunun hızlı soğuması nedeni ile döküm işleminin düzgün gerçekleştirilememiş olmasından dolayı, pencere camının şekillendirilme işlemi tamamlanamayarak yamuk şekilde kalmıştır (Foto. 22).

Amorf yuvarlak pencere camlarına ait, 2015 yılında Atriumlu evde gerçekleştirilen çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan bir parça örnek verilebilir. Yuvarlak pencere camlarının yapım aşamasında öncelikle; cam hamuru, üfleme tekniğinde şişirildikten sonra şekillendirme çubuğuna alınarak bir disk haline getirilir, son olarak da kenar kısımlarının şekillendirmesi yapılmaktadır⁸³. Antiokheia amorf

⁸¹ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 91.

⁸² Baykan-Baykan, 2012, s.38-39.

⁸³ Baykan-Baykan, 2012, s.39-41.

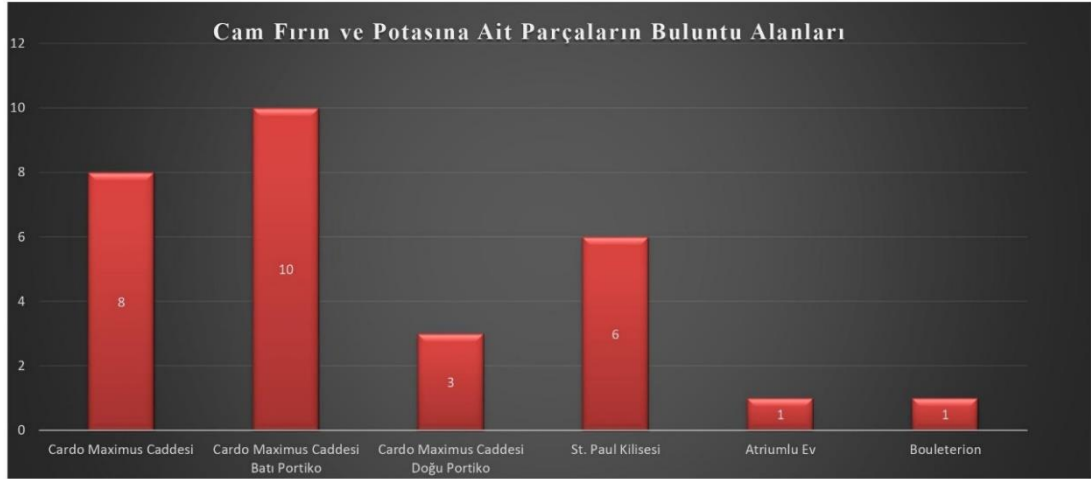
yuvarlak pencere camı örneğinde, şekillendirme çubuğuna alındıktan sonra, şekillendirme esnasında camın çabuk soğuması ile yapımı yarım bırakılmış hatta cam ustasının vazgeçişini gösteren, parmağı ile bastırmış olduğu iz görülebilmektedir. Pencere camı katlanmış şekilde yarım bırakılmıştır (Foto. 23).

Amorf şişe parçalarına ait örnek verilebilecek 3 tane parçanın bir tanesi Cardo Maximus Doğu Portiko, iki tanesi Cardo Maximus Kuzey açmalarında yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılmıştır. Serbest üfleme tekniğinde yapılmış olan bu amorf şişe parçaları, kentte bulunan şişe formları ile yapım tekniği, renk ve doku olarak oldukça benzerdir. Serbest üfleme tekniğinin uygulanışında, üfleme piposunun ucuna alınan cam hamuru işleme masasında devamlı döndürölüp yuvarlatılarak üflemeyle hazır hale getirilir. Üfleme ile form oluşturulduktan sonra kabı pipodan ayırmak için noble çubuğu ucuna alınan bir parça cam ile kabın dibine yapıştırılır, daha sonra form üfleme piposundan kesilerek ya da kırılarak ayrılır. Sonrasında formun ağız kısmı şekillendirilir⁸⁴. Antiokheia amorf şişe parçalarına bakıldığında, bir dip parçasının, pipoda üflenirken hamurun hızlı soğumasından dolayı üfleme işleminin yarım kaldığı, cidarlarının kalınlığından anlaşılmaktadır. Üzerine bastırılmasıyla yamuk bir şekilde bırakılmıştır. Diğer bir şişe formunun ağız kısmının şekillendirilme esnasında, cam hamurunun çabuk soğuması ile tamamlanamamış olup, yine üzerine bastırılarak yamuk şekilde kalmıştır. Amorf şişe formuna ait diğer bir örnek olan şişenin boyun kısmı incelendiğinde; formun ağız kısmını şekillendirmek için üfleme piposundan ayırırken cam hamurunun hala sıcak olmasından dolayı kesme ya da kırma işlemleri düzgün gerçekleştirilemediğinden, boyun kısmı eğik şekilde kalmıştır (Foto. 24).

Antiokheia cam buluntuları arasında görülen amorf parçalar, kentte yerel üretimin varlığına işaret etmesi açısından oldukça önem taşımaktadırlar.

Antiokheia’da cam üretimin önemli göstergelerinden biri de fırın kalıntıları ve cam ergitme potasına ait parçaların varlığıdır.

⁸⁴ Üzlişat Canav Özgümüş, *Çağlar Boyu Cam Tasarımı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2013, s.13-14.

Grafik 22. Cam Fırın ve Potasına Ait Parçaların Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Cam buluntuları arasında 29 parça üzerinde yapılan incelemede, benzer örneklerden de yola çıkarak; bunlardan 1 parçanın cam fırınına, 25 parçanın pota, 3 parçanın ise cam işleme zemini olabileceği anlaşılmıştır (Grafik 22).

Cam fırınına ait olduğu düşünülen parça; taş, saman ve kiremit parçacıkları karışımı ile yapılmış büyük bir sıva topağının yüzeyi, açık gri renğinde yoğun cam köpüğü ile kaplıdır. Cam hamurunun yapım aşamasında, cam ergitme potasının yüzeyinde oluşan köpüklerin kepçe gibi bir alet ile alınarak dışarı atıldığını bilmekteyiz⁸⁵. Bu parçada, muhtemelen cam ergitme potasının yakınında zemine ait parça olmalıdır (Foto. 25).

Küçük, büyük, şekil ve 25 parçanın ise cam ergitme potasına ait olduğu düşünülmüştür. Parçaların tamamı pişmiş toprak ve yüzeylerinde cam yapışmış şekildedir. Parçalar incelendiğinde; seramiğin fazla ısıya maruz kalmasından dolayı yüzeylerinde görülen çatlaklıklar, seramiğin yapısının sertleşmişliği ve yanık izlerinin görülmesi, bu parçaların cam ergitme potasına ait olması için çok kuvvetli kanıtlardır (Foto. 26).

Cam işleme zemini olduğunu düşünülen 3 parça; düz bir zemine ait olabilecek pişmiş toprağın üzerinde düz pencere camına benzer cam yapışmış şekildedir. Cam ustası, formların şekillendirme aşamasında çoğunlukla düz bir zemine ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, düz pencere camının yapımında, cam eriyiği düz bir zemine

⁸⁵ Coşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 45.

dökülür ve üstten baskı uygulanarak şekillendirmesi yapılır. Bu ve bunun gibi benzeri üretimlerde, fırının yakınında tezgâh amacı ile kullanılan düz bloklar yer alıyor olmalıydı. Dolayısıyla bu 3 parçada muhtemelen camın şekillendirilmesi için kullanılan tezgâha ait olmalıdır (Foto. 27).

Antiokheia’da cam üretimi için oldukça kuvvetli kanıtlar sunan bu veriler, kentte bir cam üretiminin olduğunun göstergesidir. Fakat kentte yerel cam üretiminin olup olmadığını anlamak için kentin tarihsel evrelerinin de incelenmesi gerekmektedir.

Kentteki yerleşimin kökeni tarih öncesi dönemlere kadar uzanmakla birlikte, yazılı kaynaklardan kentin kuruluş tarihi Helenistik Dönem olarak bilinmektedir. Günümüze kadar, kentte yapılan çalışmalarda bu döneme ait camlar ile ilgili bir veriye ulaşılamamıştır. Fakat kente 5 km. mesafede 1600 rakımlık bir tepeye konumlandırılmış olan Frig tanrısı Men Askenos tapınağı ve kentten tapınağa giden kutsal yol, kentin Helenistik Dönem ve daha öncesinde ki varlığını göstermektedir⁸⁶. Burada yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan cam buluntular başka bir çalışmanın konusu olarak ayrılmıştır. Bu döneme ait cam üretimi ve cam buluntuları ile ilgili veriler, burada yapılan çalışmaların sonucunda açıklanabilecektir.

Roma egemenliğinde, İmparator Augustus ile birlikte kentte imar faaliyetlerinin arttığı, koloni başkenti olduğu ve Roma’nın propagandasını yaptığı merkezi bir kent konumunda olmuştur. Kentte bu döneme tarihlendirilen alanlarda yapılan kazılarda Roma Dönemi’ne ait cam buluntular mevcuttur. Bu buluntular arasında yerel üretimin olabileceğini gösteren cüruf, artık, amorf parçalar gibi örnekler var ancak bu dönemde neresinin tam olarak atölye olarak kullanıldığı tespit edilememiştir. Üretime yönelik malzemelerin büyük bir kısmı cadde kenarlarındaki dükkânlarda ele geçmiştir. Bu dükkânlarda üretim yapılmış olabilir ama şimdilik bununla ilgili arkeolojik veri yoktur.

Roma Dönemi’nde Antiokheia’da mutlaka yerel bir cam üretimi olmalıdır. Çünkü Antiokheia bir koloni kenti olarak kendisine yeten ama aynı zamanda Roma merkezden yardım alan kentlerden bir tanesidir. Geniş bir Territorium’a sahip olması,

⁸⁶ Özhanlı, “Pisidia Antiokheia Özelinde Roma Dönemi Kent Planlaması”, s. 155-157.

buna bağılı olan bütün komelerin alışveriş merkezi olması kentte yerel üretimin olduğunu desteklemektedir.

Kentte yapılan kazılarda, şimdiye kadar Roma Dönemi'ne ait bir cam atölyesinin varlığı kanıtlanamamış olsa da kazılarda açığa çıkartılan alanlarda Roma Dönemine ait cam atölyesinin olabileceğini söyleyebileceğimiz alanların tamamı Bizans Dönemi'nde atölye olarak kullanılmış alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizans Dönemi'nde kullanılan bu atölyelerin varlığı eski geleneğin bir devamı olarak Roma Dönemi'nde kullanıldığına yönelik bir veri şimdilik söz konusu değil, üretimin tamamen Bizans Dönemi'nde yapıldığını göstermektedir. Fakat Bizans Dönemi'nde kendiliğinden yerel bir üretimin ortaya çıktığını düşünmeyip eski üretimin bir devamı olabileceği düşünülmelidir. Sadece üretilen formlar, Bizans Dönemi'nde Hristiyanlık inancının düşüncesine göre şekil değiştirip üretilmeye devam edilmiştir.

Bizans Döneminde, Antiokheia'da cam üretiminin yapıldığı dört alan tespit edilmiştir. Bu alanlardan ilki Hamam (?) yapısıdır. Kentin kuzeybatı köşesine konumlandırılmış olan yapının, MS 1. yüzyılda inşa edildiği ve MS 11. yüzyıla kadar farklı işlevlerde kullanıldığı bilinmektedir. Geç dönemlerde yapının işlevini yitirmesi ile iki katlı olan yapının üst katının yıkıldığı ve birinci katın üzerindeki alana çok sayıda farklı amaçlar için kullanılmış işliklerin yapıldığı görülmektedir. Bunlardan en net olarak tanımlanabilen; dairesel formu, taş temel üzerine tuğla örgüsü ile yapılmış olan cam fırınına ait kalıntılardır (Foto. 28-29). Korunmuş durumda olan tuğla örgüsünün yüzeyinde yoğun cam eriyiği yapışmıştır. Temel seviyesinde korunmuş olan fırının sadece kapak ya da ağız açıklığı kısmının çok azı korunmuş durumdadır. Fırın temel seviyede korunmuş olsa da, benzer örneklerden⁸⁷ yola çıkarak fırının formundan ve tuğla örgülü duvar kalıntısından kubbe şeklinde bir üst yapısının olabileceği anlaşılmaktadır.

⁸⁷ Trallesis Antik kentinde, Gymnasiumun kuzeyinde, duvara bitişik olarak yapılmış mekânda benzer formda bir cam fırını açığa çıkartılmıştır. Detaylar için bkz. Serap Yaylalı, "2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları, Tralleis Antik Kenti Cam Atölyeleri", 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C.3, s. 24-27. Yine Benzer Formda açığa çıkartılmış olan diğer bir fırın Tarsus Antik Kentinde yer almaktadır. Detaylar için bkz. Işık-Adak Adıbelli, "Tarsus Roma Hamamı Kazısı", 15. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 25-36; Işık-Adak Adıbelli, "Tarsus Roma Hamamı Cam Fırınları", *Kaunos-Kbid Toplantıları 2: Anadolu Cam Çalışmaları Sempozyumu*, 17-20 Haziran 2010, s. 93-100.

Hamam (?) yapısının üst katında, tanımlanamayan başka işliklerde bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, cam fırının 19 metre kuzeyinde yer alan, yine tuğla ile örülmüş ancak işlevi belli olmayan, yuvarlak kubbeli bir yapı bulunmaktadır. 2012 yılında Pisidia Antiokheia kazı ekibi tarafından burada kısa süreli bir kazı çalışması gerçekleştirilmiş ve bu çalışmalar doğrultusunda cam fırının 16 metre güneydoğusunda, geç dönemde yapılmış, büyük bir kireç ocağı olduğu anlaşılan bir yapı açığa çıkartılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, bu ocakta erken döneme ait birçok malzemenin eritilmiş olduğu anlaşılmıştır⁸⁸.

Cam fırını ve diğer işliklerin bulunduğu alanda çalışmalar 2003 yılında Müze kurtarma kazıları kapsamında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Tamamen toprağın yandan yıkılarak alınıp götürülmesi ile yapılan çalışmalar nedeniyle burada herhangi bir arkeolojik veriye ulaşamıyoruz.

Cam üretiminin yapıldığı düşünülen ikinci alan; kentin kuzeyinde Cardo Maximus'u sınırlayan, Nymphaeum'un önünde yer alan cadde meydanının üzerine yapılmış olan Bizans Mahallesi'dir (Foto. 30). 2009 ve 2012 yılları arasında alanda yapılan kazı çalışmaları ile 190 parça cam üretime ait parçalar açığa çıkartılmıştır. Meydanda cam buluntuların yoğun geldiği alan, erken İmparatorluk döneminden itibaren kentin en yoğun kullanım gören alanlarından birisi iken geç dönemlerden itibaren işlevini yitirerek devşirme malzemelerden özensiz işçilik ile yapılmış konut ve dükkânlar ile tekrardan düzenlenmiştir⁸⁹. Geç dönem yapılarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında herhangi bir cam fırınına rastlanılmamış fakat buluntuların yoğun geldiği alanlardan, yoğun kül tabakası ve yanık tuğla parçaları gözlemlenmiştir. Her ne kadar alanda bir cam fırınına rastlanılmamış olsa da, üretime ait verilerden yola çıkılarak, özellikle ham cam parçalarının en yoğun geldiği, cadde meydanının üzerine yapılmış olan Bizans mahallesindeki mekânlarda bir cam üretiminin olduğu ön görülmektedir.

Kente cam üretime dair en yoğun verilerin geldiği ve cam üretiminin yapıldığı düşünülen üçüncü alan; Cardo Maximus meydanının bitip, güneye doğru daralan kısmından itibaren başlayan, caddenin batısındaki portikonun arkasında yer

⁸⁸ Pisidia Antiokheia 2012 yılı Kazı arşivi.

⁸⁹ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazıları 2008", s. 71.

alan dükkânlardadır. 2012-2014 yılları arasında alanda yapılan kazı çalışmaları ile toplamda 5 dükkân açığa çıkarılmıştır. Batı Portiko üzerinden girişleri sağlanan dükkânların hemen hemen birbiriyle aynı ölçülerde, iki katlı oldukları ve korunan kısımların bodrum katı olduğu anlaşılmıştır⁹⁰. Bu dükkânların, batısında büyük bir parsel üzerine yapılmış olan Atriumlu ev kompleks yapısı ile paralel olarak Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait oldukları ve zamanla ekonomi ve ihtiyaçlara göre değişerek Geç Bizans Dönemi'ne kadar kullanım görmüş oldukları, arkeolojik buluntular ve mimari değişimden anlaşılmaktadır. Dükkânlarda yapılan kazı çalışmaları ile elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, dükkânlardan bir tanesinde yoğun demir cüruf ve fırının kalıntılarına rastlanılarak demir atölyesinin varlığı tespit edilmiştir. Diğer dükkânlarda da cam üretimine yönelik toplamda 270 parçanın açığa çıkartılmış olması, demirci atölyesine yakın bir yerde cam üretiminin yapılmış olma ihtimalini arttırmaktadır. Dükkânlarda herhangi bir fırın kalıntısına rastlanılmamış olsa da, kentte cam üretime yönelik en yoğun buluntunun bu alandan gelmiş olması ve zaten kazı çalışmaları, bu dükkânların cam, metal ve seramik gibi hem üretim hem de satış amaçlı kullanılmış olduklarını göstermektedir⁹¹. Bu veriler sonucunda demir atölyesine yakın bir yerde cam üretiminin yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Kentte cam üretiminin yapıldığı düşünülen dördüncü alan ise Aedilicus Tepesi Kilisesidir (Foto. 11). 2011-15-16 ve 19 yılları arasında kilisede gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucu cam üretimine yönelik 136 parça açığa çıkartılmıştır. Bu parçaların büyük çoğunluğu kilise çevresinde ki yapılarda bulunmuştur. Bu yapılarda gerçekleştirilen çalışmalarda şimdilik herhangi bir fırın ya da pota kalıntısına rastlanılmamış olsa da daha düşük ısıda üretim yapabilmek için kullanılan firitlerin neredeyse tamamının bu alandan gelmiş olmasının yanı sıra amorf, köpük ve cüruf buluntularda da gözlemlenen yoğunluk burada bir üretimin olduğunu göstermektedir. Ayrıca kilisede yapılan çalışmalar, kilisenin tahrip edilmesinin ardından bir yangın sonucu terk edildiğini göstermiş ve yapının Bizans Dönemi sonrasında farklı bir işlevde kullanıldığı anlaşılmıştır⁹². Geç Dönem tahribatlarına bakarak, erken dönemde bir fırının olmadığını düşünmek yanlış olur. Çünkü üretime ait veriler

⁹⁰ Özhanlı, "Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013", s.1

⁹¹ Pisidia Antiokheia 2013 yılı Kazı arşivi.

⁹² Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2016", s.97; Pisidia Antiokheia 2016 Yılı Kazı arşivi.

azımsanmayacak kadar yoğunluktadır. Bu nedenle muhakkak üretimin yapıldığı bir alan olmalıydı. Ya da geç dönemde kilise çevresinde gezici ustalar tarafından üretimin yapılmış olabileceği de akla gelmektedir. Olası diğer bir sebepte, cam fırınının sonrasında ki yapılaşmalarda tahrip edilmiş olabileceğidir. Ama şimdilik veriler kilise çevresindeki yapılarda üretimin yapıldığını göstermektedir.

Kentte cam üretimine ilişkin bu kadar verinin yanı sıra, şimdiye kadar yapılan kazı çalışmalarında, cam üretiminde kullanılan aletlere rastlanılmamıştır. Bunun nedeni, aletlerin günümüze kadar sağlam şekilde ulaşamamış olabileceği gibi gezici cam ustaları çalıştıysa, kullandıkları aletleri yanında taşımış olabilecekleri ya da ele geçen buluntular arasında henüz bu amaçla kullanıldıklarının anlaşılamamış olmasıdır.

Kentte cam üretiminin dışında diğer malzemelere bakıldığında sadece cam değil seramik⁹³, metal, kiremit ve tuğla üretimlerinin de varlığı söz konusu cam üretiminin de yapıldığını desteklemektedir.

Antiokeia'da 2020 yılına kadar yürütülen kazılarda, cam üretimine ilişkin 780 parça açığa çıkartılmıştır. Kentte bulunan camların sayısal yoğunluğunun yanı sıra aynı üslup ve renkler kullanılmış olması da kentte üretimin yapıldığını gösteren diğer bir özelliktir. Şimdilik hamam üzerinde yer alan cam fırını dışında başka bir fırının varlığı bilinmemekte, fakat üretime ait bulgular, üretimin yapıldığı Bizans Mahallesi, dükkânlar ve Aedilicus Tepesindeki Kilise olarak üç alanı daha işaret etmektedir. Bu alanlarda üretime ait yoğun verilerden yola çıkarak, herhangi bir fırın bulunmamış olsa da, kent içerisinde ihtiyaç duyulan alanlara geçici fırınların kurulmuş olabileceği ya da dışardan gelen gezici ustalar tarafından üretimin yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Tüm bu verilere dayanarak, Antiokeia'da Bizans Dönemi'nde cam üretiminin yapıldığı, ayrıca kentin Bizans Dönemin'de ki önemi de göz önünde bulundurulduğunda, St. Paul'dan dolayı gelen hacılara yönelik turistik olarak da bir cam üretiminin yapılmış olabileceğini söylemekte sakınca yoktur.

⁹³ Pisidia Antiokeia'da seramik üretimine yönelik detaylı bilgi için bkz. Güngör, "Pisidia Antiokeia'sı Yerel Üretim Seramikleri", s. 25-28.

2. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA CAMLARIN YAPIM TEKNİKLERİ

Antiokeia cam buluntularında günlük kullanım, aydınlatma ve süs amaçlı kullanılan camlar gibi her türlü kullanıma yönelik cam eserlerin olduğu görülür. Bu kadar çeşitli camın varlığı Antiokeia'da birden çok yapım tekniğinin kullanılmış olduğunu göstermektedir. Bu yapım teknikleri arasında en sık kullanılmış olan üfleme tekniğinin yöntemlerinden birisi olan serbest üfleme tekniğidir. Daire biçimli pencere camı yapmak için küre açma (crown) tekniği de serbest üfleme tekniğine dahil edilebilir. Diğer bir yöntem olan kalıba üfleme tekniği de yoğun olmasa da kullanılmıştır. Kullanılmış olan diğer yapım teknikleri; Kalıba basma, çekerek uzatma, döküm, sarma ve baskı teknikleridir.

Cam yapım teknikleri başlığı altında değerlendirilebileceği düşünülen, bezeme amaçlı kalıp teknikleri olarak bilinen, mozaik tekniğinin çeşitlerinden olan şeritli mozaik ve millefiori (bin çiçek) tekniklerinde uygulandığını gösteren parçalar vardır.

Serbest üfleme tekniği ile şekillendirilmiş olan formlar arasında özellikle sofa kaplarının neredeyse tamamı bu teknikte üretilmiştir. Bunlar içerisinde, şişeler, bardaklar ve sürahiler. Aydınlatma amaçlı kullanılan formlar arasında; kandiller ve üfleme tekniğine dayanan küre açma (crown) yöntemi ile yapılmış olan daire biçimli pencere camları da bu tekniğe dahil edilebilir. Bu teknikte üretilmiş olan diğer bir form unguanteriorum lardır.

Serbest üfleme tekniğinde yapılmış olan sofa kaplarına bakıldığında; dip kısımlarında genellikle ortasında yer alan noble çubuğunun izleri görülmektedir. Bu izin oluşması için üfleme tekniğinde oluşturulan forma ağız, kulp gibi eklemelerin ya da şekillendirmelerin yapılabilmesi için üfleme çubuğundan noble çubuğuna alınır. Noble çubuğuna alındıktan sonra şekillendirme işleminin tamamlanmasının ardından, genellikle formun dip kısımlarında noble çubuğunun oluşturmuş olduğu çukurluk iz olarak kalmaktadır. Ayrıca formlarda gözlemlenen cidar incelikleri de bu tekniğin özelliklerindendir. Kentin amorf parçaları arasında gözlemlenen amorf şişe parçaları arasında da bu teknikte üretim yapılırken pipoda cam hamurunun üflenmesi sırasında hamurun hızlı soğumasından dolayı üfleme işleminin yarım kaldığı anlaşılan parçaların olması da bu tekniğin kullanıldığına kanıt oluşturmaktadır.

Aydınlatma amaçlı kullanılan formlar arasında kandillerden, kulplu kandillerin gövde kısımlarının bu teknikte üretildiği çeşitli çarpıklıklardan ve noble izlerinden gözlenebilmektedir.

Daire biçimli pencere camları, üfleme tekniğine dayanan küre açma (crown) yöntemi ile oluşturulmuştur. Bu teknikte, üfleme çubuğunda şişirilen cam orta kısmından noble çubuğuna tutturulur ve döndürülerek bir disk şekline getirilir. Antiokheia daire biçimli pencere camlarında bu tekniğin uygulanışı ile bağlantılı olarak, orta kısımlarında noble çubuğunun izleri bulunmaktadır. Bazı parçalar üzerinde, cam hamurunda bulunan habbelerin de, dönüş hareketine uygun olarak uzamış olduğu görülebilmektedir. Bazılarının kenar kısımları katlanarak katlı kenar oluşturulmuş, bazılarının kenarları ise kalınlaştırılarak bırakılmıştır.

Antiokheia'da bulunan unguanteriumların neredeyse tamamı tüp biçimli olup serbest üfleme tekniğinde yapılmışlardır. Dip kısımlarında noble izleri belirgin şekilde görülebilmektedir. Hatta bazıları noble çubuğunun oluşturmuş olduğu izden dolayı, dip kısımları düz bir zemine oturtulamayacak şekilde yamuk görünümlüdürler. Ağız kısımları aletle şekillendirilerek form oluşturulmuştur (Foto. 31).

Üfleme tekniğinin bir diğer yöntemi olan kalıba üfleme tekniği ile oluşturulmuş formlar çok yoğun olmamakla birlikte; şişe, tabak, kâse formları ile formları belirlenemeyen gövde parçalarıdır.

Kalıba üfleme tekniği ile yapılmış olan şişe formlarına bakıldığında, farklı form ve boyutlarda şişeler bulunur. Bu teknik ile yapılmış, prizmatik gövdeli minyatür şişe formuna ait bir tane parça var. Parçanın dip ve gövde kısmı yarıya kadar korunmuş şekilde olup kalın cidarlıdır. Bu teknik ile yapılmış olan diğer şişe parçalarının ise cidarları kalın ve omuz bölgesinden kıvrım yapan kısımlarının kusursuz ve orantılı olması kalıba üflenerek şekillendirildiklerini gösterir. Sofra kaplarından tabak ve kâse formlarına ait bazı parçalarında yine bu teknik ile yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu teknikte üretilmiş, formları belirlenemeyen dört adet gövde parçası üzerinde oval ve spiral yivler bulunurken bir parça üzerinde kabartmalı oval form işlemiştir (Foto. 32).

Antiokheia camlarının yapımında kullanılmış olan diğer bir teknik kalıba basma tekniğidir. Bu teknikte, bezemeli dış kalıp ve bezemesiz iç kalıp olarak hazırlanan iki kalıp arasına cam eriyiği konulur ve sıkıştırılarak kalıbın tam formu

alması sağlanır. Bu teknikte üretilen formların, dış kısımları kabartmaları iç kısımları ise düz bir kâse görünümündedir. Antiokheia’da döküm tekniği ile üretilmiş olan dört parça kaburgalı kâse formuna ait gövde parçaları bulunmuştur. Parçaların birisi hariç diğerleri kalın cidarlıdır. Dış kısımlarında eşit aralıklar ile yerleştirilmiş dikey kaburga bezemeler görünürken iç kısımları düz kâse formunda görünmesi bu teknik ile üretilmiş olduklarını göstermektedir (Foto. 33).

Diğer bir teknik çekerek uzatma tekniğidir. Bu teknik ile üretilmiş olan en yoğun grup süs amaçlı kullanılmış olan bilezikler ve pazıbentlerdir. Kentte bulunan bileziklerin ve pazıbentlerin nerdeyse tamamı bu teknik ile yapılmıştır. Tekniğin uygulandığı; cam eriyiği maşa benzeri iki alet ile iki uçtan çekilerek uzatılır ve istenilen şekil elde edildikten sonra uçlar birbirinin üzerine gelecek şekilde birleştirilir. Antiokheia bilezik örneklerinin bazılarında birleşim noktaları net şekilde görülebilirken bazılarında bu birleşim noktaları belli olmayacak şekilde iyi düzleştirilmiştir (Foto. 34).

Bazı formların üretiminde ise birden fazla tekniğin uygulanmış olduğu görülür. Ayaklı kadeh formları, kadeh kandillerin ve çubuk kandillerin üretiminde iki tekniğin uygulanmış olduğu bilinmektedir. Bu formlar oluşturulurken çanak kısımlarının serbest üfleme tekniği ile yapılmış oldukları ve söz konusu formların ayak kısımları ile çubuk kandillerin çubuk kısımlarının ise sonradan bir alet yardımı ile çekerek oluşturulmuş oldukları bilinir (Foto 35).

Antiokheia cam buluntuları arasında en yoğun gruplardan birisini oluşturan levha biçimli düz pencere camları döküm tekniğinde yapılmışlardır. Bu teknik, eriyik halde ki cam hamurunun düz bir zemine dökülmesi ve üstten baskı uygulanarak düzleştirilmesi ile oluşturulur. Söz konusu teknik ile kentte üretilmiş olan levha biçimli düz pencere camlarının çoğunluğu parçalar halinde ele geçmiştir. Parçalar incelendiğinde, cidar kalınlıklarında çok değişim olmayıp orantılı oldukları ve yüzeylerinde görülen habbelerin küresel ve basık şekilde görünmesi de bu tekniğin özelliklerindendir. Cam boncuklar arasında gözlemlenen bir tane boncuğunda söz konusu teknik ile üretildiği anlaşılmıştır (Foto. 36-a).

Kentte çok yoğun olmamakla birlikte ele geçen boncukların, birisi hariç tamamı sarma tekniği ile üretilmiştir. Bu teknikte üretilen cam boncuklar; ergimiş

camın iç kalıp işlevini gören bir çubuğun etrafına sarıldıktan sonra düz bir zeminde yuvarlatılması ile biçimlendirilirler (Foto. 36- b,c).

Ele geçen cam ağırlıklar ise baskı tekniği ile üretilmişlerdir. Bu teknikte; çift taraflı hazırlanmış olan kalıpların arasına sıkıştırılan cam eriyiğine kalıbın şeklinin verilmesi sağlanır.

Bezeme amaçlı kalıp teknikleri olarak bilinen, mozaik tekniğinin çeşitlerinden olan şeritli mozaik tekniğinde yapıldıkları anlaşılan iki tane gövde parçası vardır. Bu teknikte, renkli cam plakalar üst üste konularak ısıtılıp blok haline getirilirdik ten sonra kesilerek çizgili görünümlü ince levhalar oluşturulur. Bu levhalar serbset üfleme, kalıba üfleme tekniğinde ya da kalıpta şekillendirilirler. Antiokheia örnekleri kalıp tekniği ile yapılmışlar ve kalın cidarlıdırlar. Mavi renk üzerine beyaz renkte kalın şeritlerle şekillendirilmişlerdir. Millefieori (bin çiçek) tekniğinde üretildiği anlaşılan bir tane ağız parçası vardır. Bu teknikte ise, istenilen renklerde ve desende hazırlanan çubuklar ısıtıldıktan sonra küçük parçalar halinde kesilir. Daha sonra ısıtılarak parçaların disk şeklinde durması sağlanır. Hazırlanan disk istenilen kalıpta form kazandırılır. Kentte bulunan ağız parçası, minyatür bir kâse formundadır. İç ve dış yüzeyinde farklı renkler ile oluşturulmuş çeşitli şekillerin olduğu görülür⁹⁴ (Foto. 37).

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda, herhangi bir cam kalıbına rastlanılmamıştır. Bilindiği kadarı ile cam kalıpların yapımında ahşap ve pişmiş toprağın kullanımı yaygındır. Kentte cam kalıp ile karşılaşılmasının nedenleri; kalıpların ahşaptan yapılmış olabilecekleri ve günümüze kadar ulaşamamış olmaları ya da hala çalışmalarda karşımıza çıkmamış olmasıdır.

⁹⁴ Bu bölümde anlatılmış olan cam üretim teknikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Baykan-Baykan, 2012, s.10-50; Özgümüş, 2013, s. 7-16; Bilgehan Uzuner, *Bulunuşundan Üfleme Uygulamalı Cam Teknikleri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 25-83; Sait Başaran, *Pişmiş Toprak ve Cam Eserlerin Konservasyon/Restorasyonu*, Graphis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 65-68; Aynur Özet, *Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı*, Belleten 51/200, Ankara, 1987, s. 587-609; İsa Demir, *Türkiye’de Cam Boncuk Sanatı*, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya 2009, s.78; E. Marianne Stern, *Roman, Byzantine and Early Medieval Glass*, 0BCE-700CE, Ernesto Wolf Collection, s. 263 ve 270-271., Donald B. Harden, *New Light on Roman and Early Medieval Window Glass*, *Glasteschnische Berichte*, 1959, s.8-16.

3. PISIDIA ANTIOKHEIA'DA Camların Süsleme Teknikleri

Antiokeia cam buluntuları, süsleme açısından oldukça geniş bir yelpaze oluşturur. Camlar üzerinde görülen süsleme teknikleri; cam ipliği, kesme-kazıma, çökertme, soğuk boyama, mineleme, aletle şekillendirme ve altın sandwich teknikleridir. Ancak, bazı parçalarda birden fazla tekniğin bir arada kullanılmış olduğu da görülür.

Cam ipliği bezemesi, kentin camlarında en sık kullanılmış olan süsleme tekniğidir. Bu teknikte, istenilen form oluşturulduktan sonra maşa benzeri bir alet ile alınan cam eriyiğinin, oluşturulan formda istenilen yere yapıştırılması şeklinde uygulanır. Cam ipliğinin formun yüzeyine tamamen yapışmasını sağlamak için, iplik uygulamasının ardından form tekrardan ısıtılır. Cam ipliği, uygulanan form ile aynı renk ya da farklı renklerde olabilmektedir. Söz konusu bezemenin diğer bir yönteminin de cam ılıkken farklı renklerde iplerin hazırlandığı ve istenildiğinde ısıtılarak formun yüzeyine uygulandığı bilinir. Cam ipliği bezemesinin Antiokeia camlarında uygulandığı formlar; şişe, kâse, kadeh, kandil, aryballos ve bileziklerdir.

Şişe formlarında görülen cam ipliği uygulaması, yoğun olarak ağız ve boyun kısımlarındadır. İlk örnek; ağız ve boyun kısmı korunmuş olan şişe formunda, iplik bezemesi dudak kısmından başlayarak, düzensiz ve belirli aralıklar ile gövdeye geçişe kadar boynu sarmış şekildedir. Ağızdan kalın başlayan ipliklerin aşağıya doğru gittikçe incelmış olması, bezemenin ağız kısmından başlatıldığını gösterir. Ayrıca formun yüzeyinde damlamış şekilde cam yapışıktır. Bu bezeme işlemine başlamadan önce maşa benzeri aletin ucundan akmış olmalıdır (Foto. 38-a). Sadece boynu korunmuş olan diğer bir şişe örneğinde ise, boynun gövdesinden başlayan iplik bezemesi aynı kalınlıkta ve düzenli şekilde boynu saracak şekilde aşağıya doğru dolanmaktadır. Bezemeye başlamadan önce cam eriyiğinin aynı noktada fazla bekletilmiş olmasından kaynaklı, iplik sarmalının başlangıç noktasında damla şeklinde cam yapışığı görülmektedir. Şişe formlarının tamamında cam ipliği kap ile aynı renktedir (Foto. 38-b).

Antiokeia kâse formlarına bakıldığında, yoğunluğunun bezemesiz olduğu görülür. Bezemeli olanlar arasında cam ipliğinin uygulandığı çok az örnek vardır. Bu örneklerde, iplik bezemesi genellikle kaideyi oluşturmak için dip kısımda spiral

şekilde uygulanmış, gövde ve ağız kısımlarında tek şerit şeklinde işlenmiş olan çok az örnek mevcuttur. İplik bezemesi ile kaideleri oluşturulmuş olan kâselerin tamamı serbest üfleme tekniği ile yapılmış. Kaide oluşturulurken, tek şerit ve gövdeye doğru devam eden çift şerit şeklinde uygulanmıştır. Tek şeritli olan bir örnekte cam ipliği yassılaştırılarak kaide oluşturulmuş. Bu teknik ile kaide oluşturulurken kâselerin tamamında, iplik bezemeleri orantısızdır, çift şerit şeklinde uygulanmış olanlar da aralıklar düzensiz uygulanmıştır. İki örnekte kullanılan iplik mavi renkte, diğerlerinin tamamında iplik kap ile aynı renktedir (Foto. 39).

Kâse formlarında iplik bezemesinin ağız ve gövdede uygulandığı bir örnekte, form ile farklı renkte mavi renkli cam ipliğinin formun ağız kısmında bir şerit şeklinde verilerek dudak kalınlaştırılmış, gövdede ise tek şerit şeklinde uygulanmıştır. İplik aynı kalınlıkta ve orantılı uygulanmıştır (Foto 40).

Kadeh formları üzerinde uygulanmış olan iplik bezemesi, yoğun olarak ağız ve gövdede görülür. Kalıp ile oluşturulmuş olan bir örnekte, boyun kısmında form ile aynı renkte ince şerit şeklinde orantılı uygulanmıştır. Kalıp tekniği ile yapılmış olan diğer bir örnek üzerine uygulanan ip bezemesi, ağızdan başlayarak gövdeye doğru belirli aralıklarla sarmal şekilde devam etmektedir. İnce ip şeklinde orantılı ve düzenli aralıklarla uygulanmıştır. Kadeh formlarında görülen cam ipliği bezemesi form ile aynı renktedir (Foto. 41).

Antiokheia camları arasında iplik bezemesinin en yoğun uygulandığı formlardan birisi kandillerdir. Özellikle zarf içi kandil, kulplu kandil ve kadeh kandil formlarında sık kullanılmıştır.

Zarf içi kandillerde, serbest üfleme tekniğinde form oluşturulduktan sonra cam ipliği bezemesi ile dip kısımları oluşturulmuştur. Üç kandil örneğinde dip kısımları spiral şeklinde tek sarmaldır. Bir tanesinde iplik bezemesi uygulandıktan sonra bastırılarak kalınlaştırılmıştır. Birisinde iplik mavi renkte olup form ile farklı renktedir, diğer ikisinde iplik form ile aynı renktedir. Zarf içi kandillerde ip bezemesinin diğerlerinden farklı uygulandığı iki parça gözlemlenmiştir. Bu parçaların dip kısımlarında orantısız ip bezemesi ile ilk spiral oluşturulmuş, belirli bir aralık bırakıldıktan sonra gövdeye doğru tekrardan ikinci bir spiral yapılmıştır. Fakat ilk spiral oluşturulduktan sonra iplik akıtmaya devam edilerek, ikinci spiralın başlangıç

noktasında sonlandırılmıştır. Böylece iki spiral arasında bir çizgi oluşturularak, birleşmiş izlenimi verilmeye çalışılmış. İplik bezemesi akıtılarak uygulandığı için ipler orantısız ve iki spiral arasında bulunan aralıklar da düzensiz şekildedir. İplikler mavi renkte olup kap ile farklı renktedirler (Foto. 39).

Kulplu kandillerde iplik bezemesinin en yoğun uygulandığı alan kulp kısımlarıdır. İplik bezemesi ile kulp oluşturulduktan sonra bezemeye devam edilerek kulpun alt kısmından aşağıya doğru cam ipliği katlı şekilde dalgalı motif oluşturur. Oluşturulan kulplar sonradan forma aplike edilmiştir. Örneklerden bazılarında dalgalar oluşturulurken delikler meydana gelmiştir. Kandillerin tamamında, kullanılan cam ipliği form ile aynı renktedir (Foto 41).

Diğer bir kandil çeşidi olan kadeh kandiller üzerinde ise çok az cam ipliği bezemesi kullanılmıştır. Ayak ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan bir örnekte, ayağın bitiş noktasından başlayarak gövdeye doğru bir sıra düz bir sıra dalgalı çizgiler oluşturularak şekilde uygulanmıştır. Gövdeye geçişin bir kısmı kırık olsa da bu sıralamanın gövdeye geçişin tamamında işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Cam iplerinden oluşan çizgiler ve aralıklar orantısızdır. Form ile aynı renk cam ipi kullanılmıştır.

Aryballos formuna ait ağız ve bir kulpu korunmuş olan bir parçada cam ipliği bezemesi görülür. İçte doğru düzleştirilmiş ve katlı ağız kenarından başlayarak omuz kısmına yapıştırılmış kulpu cam ipliği ile oluşturulmuştur. Kalınlaştırılmış iplik ile tek dalga verilerek tutamaç oluşturulmuş. Cam ipliği form ile aynı renktedir (Foto. 42).

Antiokheia bilezikleri üzerinde cam ipliği bezemesi oldukça yoğun kullanılmıştır. Halka formu, sık spiral kıvrımlı ve mavi renk burma bir bilezik örneğinde, ince kırmızı cam ipliği sarmal şekilde aralara sarılarak uygulanmıştır. Düzleştirilmiş kesitli diğer bir bilezik örneğinde, mavi renk bileziğin dış yüzünde tek sıra sarı cam ipliği yatay olarak yerleştirilmiştir. Bilezik ile aynı renk cam ipliğinin uygulandığı örnek, burma bir bileziğin yüzeyine çift şerit cam ipliği sarmal şekilde işlenmiştir (Foto. 43).

Antiokheia camları üzerinde süsleme ve kulp gibi işlevsel amaçlı kullanılan cam ipliği bezemesinin, farklı renkte iplikler ve farklı formlar üzerinde uygulanmış olduğu görülür.

Kesme-Kazıma yöntemi ile yapılan bezeme işlemi, cam eser soğukken uygulanan bir süsleme tekniğidir. Bu yöntemle süsleme yapılacak olan formun yüzeyine, istenilen bezeme, terebentin ya da kırmızı kurşunla çizilir/işaretlenir. Belirlenen bu alan, daha sonra ıslak ince kumla kaplı döner çark veya bir ucu ince diğer ucu kalın kesme aracının ısıtılmasıyla istenen derinlik ve genişlikte kesilerek işlenir⁹⁵. Tekniğin uygulanışı iki şekilde yapılabilmektedir; ilki formun zemini kazınarak bezemenin kabartma şeklinde bırakılması (hocchnitt), ikincisi ise bezemenin kesilerek oluşturulmasıdır (intaglio). Kesme-kazıma tekniğinin, Antiokheia camları üzerinde uygulandığı çok az örnek vardır. Bu formlar; şişe, kâse ve bileziktir.

Sadece ağız kısmı korunmuş durumda olan şişe formuna ait bir örneğin dış yüzeyinde, ağız kısmından başlayarak gövdeye doğru yatay şekilde kazıma ile dalgalı çizgiler oluşturulmuştur. Çizgiler oldukça ince belli belirsiz şekildedir (Foto. 44-a).

Kâse ve bardak formuna ait iki parçanın yüzeyinde, bu teknik ile yapılmış süslemenin olduğu görülür. Bardak formuna ait parçanın dış yüzeyinde, şişe formunda olduğu gibi, oldukça ince belli belirsiz çizgiler ile ağızdan gövdeye doğru belirli aralıklar ile yatay çizgiler kazınmıştır (Foto 44-b). Yayvan formu, bir kâse örneğinin yüzeyinde görülen bezeme, kesme-kazıma yönteminin uygulandığı en iyi örneklerden birisidir. Formun dış yüzeyinde, gövdede belirli aralıklar ile çukurlaştırılarak oval form işlenmiştir. Bezemenin yapımında çukurluklar ve aralıklarda görülen orantı, kesme-kazıma yönteminin oldukça özenli uygulandığını göstermektedir. Formun çok az kısmı korunmuş olsa da bezeme, tüm gövde boyunca işlenmiş olmalıdır (Foto. 44-c).

Üçgen kesitli bir bilezik örneğinin üst kısmında, bu yöntem ile yapılmış sık ve belirli aralıklar ile yiv süsü oluşturulmuştur (Foto 44-ç).

Çökertme tekniği⁹⁶, form sıcak haldeyken uygulanan bir süsleme işlemidir. Form sıcakken bir alet yardımıyla bastırılarak farklı büyüklükte ve şekillerde girintiler

⁹⁵ Bu teknikte törpü gibi aletlerinde kullanıldığı bilinmektedir. Fakat daha basit el aletleri yerine çark ve matkap gibi özel düzeneklerin kullanımının yaygın olduğu bilinir.

⁹⁶ Tekniğin diğer isimleri; sıkıştırma ve çimdiklemedir.

oluşturulur. Bu tip girintiler, çoğunlukla bardak ve şişe formlarında görülmektedir. Antiokheia camları arasında bu teknikle yapılmış tek bir örnek bulunmaktadır.

Şişe formuna ait, sadece gövde kısmı korunmuş durumda olan parçanın yüzeyine, içe doğru bastırılarak, geniş büyüklükte çökertme tekniği uygulanmıştır (Foto. 45).

Soğuk boyama tekniği, istenilen formun yüzeyine farklı renklerde boyaların uygulanmasıyla yapılır. Boyama işleminin ardından yüzey sarı vernik, yağ veya herhangi bir yapışkanla kaplanır. Eserin boyanmasının ardından fırınlanma işlemi yapılmaz. Kullanılan boya ilk başta yüzeye çok iyi yapışmış izlenimi vermiş olsa da fırınlanma işlemi yapılmadığı için zamanla uygulanan boya, yüzeyde fazla korunamayıp koparak/sıyrılarak dökülmektedir. Bu nedenle, soğuk boyama işlemi daha çok, günlük kullanım malzemesi yerine dekoratif amaçlı kullanılan eserler üzerine uygulanmıştır. Antiokheia camlarında soğuk boyama tekniği, bir tane gövde parçasının yüzeyinde ve yoğun olarak bilezikler üzerinde görülmektedir.

Formu belirlenemeyen bir tane gövde parçasının yüzeyinde, kahverengi zemin üzerine siyah boya ile bir büyük bir küçük boyutta belirli aralıkta, uzatılarak oval form işlenmiştir (Foto. 46-a).

Tekniğin en yoğun uygulandığı grup bileziklerdir. Dörtgen kesitli mavi renk bir bileziğin yüzeyinde, kahverengi zemin üzerine sarı renkte oval sıra süslemesi yapılmıştır (Foto. 46-b). Yassı kesitli üç tane bilezik örneklerinde; iki tanesinin yüzeyine koyu mavi renk üzerine beyaz renkte (Foto. 46-c), diğer örneğin yüzeyinde ise sarı renkte zemin üzerine kırmızı boya ile spiral süslemeler uygulanmıştır (Foto. 46-ç). Yine yassı kesitli, yeşil renkte, bir bileziğin yüzeyinde, krem rengi zemin üzerine yeşil yuvarlak süslemeler bulunan iki ayrı panel oluşturulmuş ve bu iki panel arasına yerleştirilen sarı renkte zincir motifi ile paneller birbirine bağlanmıştır. Antiokheia cam bilezikleri üzerinde bu teknik ile yapılmış süslemeler oldukça yoğun olmakla birlikte, birçoğunun üzerinde bulunan süslemelerde dökülmeler görülmektedir.

Mineleme tekniğinde, kullanılan boya malzemesi, dövülmüş cam tozları ve metaloksitlerden oluşur. Bu tozlar yağ veya su gibi bir malzemeye karıştırılarak boya haline getirilir. Hazırlanan bu boya karışımı ile formun yüzeyine yapılmak istenen

desenin konturları çizilir. Daha sonra form düşük ısıda fırınlanarak, boyanın formun yüzeyine yapışması sağlanır. Fırının ısısı yüksek olursa formun şekli bozulup deforme olacağı için fırınlama düşük ısıda yapılır. Bu süsleme tekniği, Antiokheia camlarında çok kullanılmamıştır. Sadece boncuklar üzerinde bu teknik ile süslemelerin yapılmış olduğu görülür.

Mineleme tekniği ile süslenmiş olan iki tane boncuk örneğinin ilki üzerinde, kahverengi zemin üzerine üç sıra zikzak motifi yapılmıştır. Zikzakların ilk sırası sarı, ikinci sırası açık mavi, üçüncü sıra tekrar sarı renktedir (Foto. 46-d). İkinci boncuk örneğinde ise, zemin oluşturulmadan, mavi renkli boncuğun üzerine beyaz, çok açık mavi, sarı ve kırmızı renk boyalarla çizgisel desenler oluşturulmuştur (Foto. 46-e). İkinci boncuk örneğinin yüzeyinde görülen çatlamlar ve boyaların azda olsa dağılmış olması, fırınlamanın yüksek ısıda yapılmış olmasından kaynaklanmış olabileceğini gösterir.

Aletle şekillendirme işleminde, oluşturulan form henüz sıcak durumdayken, maşa benzeri bir alet yardımıyla yüzeyde şekiller oluşturulur. Antiokheia camları arasında; kaide, şişe formları, kandiller, kadehler ve kulpların yüzeylerinde bu teknik ile süslemelerin yapılmış olduğu görülür.

3 tane kaide örneğinin iç yüzeylerinde, aletle bastırılarak derin çentikler oluşturulmuştur (Foto. 47 a-b-c).

Ağız ve boyun kısmı korunmuş olan bir şişe formunda ise, ağızdan boyuna geçişte, maşa benzeri bir alet ile sıkıştırılarak tek sıra şeklinde çıkıntı oluşturulmuştur (Foto. 47-ç).

Çubuk kandil formlarının bazılarında, kandillerin çubuk kısımları bir alet ile şekillendirilerek boğumlu hale getirilmiştir (Foto. 47- d-e).

Kadeh formlarının bazılarının kaideleri, yine bir alet yardımıyla katlanarak, kaide zemini bölmelere ayrılmış, kaidenin yüzeyinde ise katlamalar oluşturulmuştur (Foto. 47 f-g).

Bir kulp örneğinde, kulpun üzerine bir alet yardımıyla aralıklarla bastırılarak, belirli seviyelerde çukurluklar oluşturulmuştur (Foto. 47-ğ).

Kentin cam buluntuları arasında tek bir parçada Altın sandwich tekniğinin⁹⁷ uygulanmış olduğu görülür. Çok sık rastlanılmayan, bu süsleme tekniğinin yapılışı ile ilgili farklı görüşler vardır. Buna göre, öncelikle bezeme uygulanacak olan cama altın varaktan kesilmiş desenler yerleştirilir. Ardından cam yüzeyi ikinci bir cam tabakası ile kaplanır. İki cam arasına yabancı maddelerin girmemesi ve arada kalan tabakanın zarar görmemesi için camın etrafı cam ipliği ile kapatılarak düşük ısıda fırınlanır. Böylece altın yaldız bezemenin iki cam tabakası arasında sabitlenmesi sağlanmış olur.

Kentin camları arasında bu tekniğin uygulanmış olduğu tek örnek, altın varaklı bir duvar plakasına ait parçadır (Foto. 48). İnce uzun bir levha formunda olan parçanın kenar kısmı korunmuş durumdadır. Üzeri ince bir cam tabakası ile kaplanmış olan bu plakanın zemini açık mavi renk camdandır ve altın varak iki cam tabakası arasında sandviç olmuş şekildedir.

Antiocheia camlarında, birden fazla tekniğin bir arada kullanılmış olduğu parçalarda görülmektedir. Örneğin, formu belirlenemeyen bir gövde parçasının yüzeyinde, cam ipliği ve aletle şekillendirme teknikleri bir arada kullanılarak süsleme yapılmıştır. Parçanın, üst kısmında üç sıra cam ipliği yatay olarak yerleştirilmiş, iplik bezemesinin hemen altından da aletle şekillendirilerek yapılmış art arda derin yivler işlenmiştir⁹⁸ (Foto. 49).

⁹⁷ Bu teknik; Altın-Cam, Altın Varak, Sandwich, Glass revetment (Cam Kaplama) gibi isimlerle de bilinmektedir.

⁹⁸ Bu bölümde anlatılmış olan cam süsleme teknikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Baykan-Baykan, 2012, s.34-37; Özgümüş, 2013, s.19-24; Başaran, 2000, s. 71-73; Zeynep Oral Çakmakçı, “Örnekler Işığında Bizans Asia’sında Cam Sanatı”, *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İzmir 2008, s.38; Fatma Koyuncu, “İstanbul Müzelerinde Bulunan Bezemeli Dekoratif Cam Eserler”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya 2007, s. 92-97; Özgü Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul 2007, s. 44; Serpil Kurup, “Kayseri Müzesi Cam Eserleri”, *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Erzurum 2015, s. 23-24; Zeynep Oral, “Erken Hristiyan Cam Sanatında Altın Yaldız Bezeme”, *Sanat Tarihi Dergisi*, 2004, S. XIII/2, s. 101; C.R.Dodwell, *Theophilus: The Various Arts*, New York, 1986, s. 48-49., J.Turner, “Glass.”, *The Dictionary of Art*, c.5, 1993, s. 787.

4. PISIDIA ANTIOKHEIA CAMLARININ RENK ÖZELLİKLERİ

Antiokeia'da cam buluntularının sayıca fazla olması, renk yoğunluğunu da beraberinde getirmiştir. Yaklaşık 16 bini aşan cam parçasında birçok renk ve tonları kullanılmıştır. Renk açısından değerlendirilen bu parçalarda, genel olarak mavi, yeşil ve sarı renkleri ile tonlarının kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca, sarımsı yeşil ve mavimsi yeşil renkleri gibi iki farklı renk tonunda birlikte kullanımı yoğundur. Bu renklerin yanı sıra beyaz, erguvan ve eflatun renkleri ininde nadiren kullanılmış olduğu görülür.

Günlük kullanım kapları arasında yer alan tabak formlarında; yeşil ve tonları ile sarımsı yeşil ve açık mavi renkleri kullanılmıştır. Bardaklarda; açık sarı, açık mavi ve sarımsı yeşil renklerinin kullanımı yoğundur. Kadehlerde; sarı ve mavi renkleri, özellikle açık mavi rengi çok tercih edilmiştir. Ayrıca, kadeh formlarında farklı olarak, koyu mavi ve koyu kahverengi-sarımsı renkler ininde kullanılmış olduğu nadir örnekler mevcuttur. Şişe formlarında ise genellikle mavi ve sarı tonları, sarımsı yeşil tercih edilmiştir. Beyaz renkli bir tane şişe formuna ait gövde parçası diğerlerinden ayrılır. Günlük kullanım kapları arasında yer alan diğer bir grup olan kâse formlarında, açık mavi, açık sarı ve mavimsi yeşil en sık kullanılan renklerdir. Farklı olarak, bir parçada koyu erguvan renginin diğer bir parçada ise şeffaf renk kullanılmıştır.

Aydınlatma amaçlı eserlerden pencere camlarında, daha çok açık renkler tercih edilmiştir. Levha biçimli düz pencere camlarında açık yeşil renginin, ortası bombeli yuvarlak pencere camlarında ise açık mavi renginin sık kullanılmış olduğu görülür. Bu renklerin yanı sıra pencere camlarında açık sarımsı yeşil, koyu yeşil, açık mavi renkleri ininde kullanılmış olduğu örnekler vardır. Aydınlatmada kullanılan diğer bir grup olan kandillerde, en çok tercih edilmiş olan renkleri, açık mavi ve açık yeşildir. Ayrıca, sarımsı yeşil, mavimsi yeşil, açık sarı renkleri ve nadiren koyu yeşil renkleri de kullanılmıştır. Sarmal dipli kandillerin kaidelerinde kullanılan cam ipliğinde koyu mavi ve açık mavi renklerinin kullanılmış olduğu görülür.

Süs amaçlı kullanılan malzemelerin en yoğun grubunu oluşturan bilezikler, en fazla rengin kullanıldığı eserlerdir. Tek renkli bileziklerde, mavi ve tonlarının kullanımı sıklıkla tercih edilmiştir. Mavi rengin yanı sıra, lacivert, koyu kırmızı, koyu yeşil, sarı, mavimsi yeşil tonları da kullanılmıştır. Cam ipliklerinin kullanıldığı

bileziklerde, yoğunlukla koyu mavi renginin üzerine kırmızı cam ipliğini işlenmiştir. Boyalı bileziklerde, sarı renk üzerinde kırmızı, koyu mavi zemin üzerine beyaz, kırmızı, turkuaz, kahverengi, turuncu ve sarı renkler ile boyamalar yapılmıştır. Süs amaçlı kullanılan bir yüzük ise açık sarı rengindedir. Yine bu gruba dâhil olan boncuklar da, süslemesiz olanlarda, turuncu ve mavinin tonları ve açık yeşil renkleri tercih edilmiştir. Süslemeli olanlarda, daha çok koyu mavi zemin üzerine beyaz, sarı, kırmızı, açık mavi renkleri ile süslemeler yapılmıştır.

Diğer buluntular incelendiğinde; az sayıda olan cam ağırlıklar, açık yeşilimsi sarı, açık mavi ve koyu mavi renklerindedirler. Aplik olarak kullanılmış parçaların renkleri, koyu mavi ve zeytin yeşilidir.

Buluntular içerisinde formu belirlenemeyen parçalar da yoğun olarak, mavinin tonları, özellikle açık mavi, yeşil, açık yeşil, sarımsı ve mavimsi yeşil renklerinin kullanılmış olduğu görülür.

Antiokheia cam buluntularında genel olarak açık renk tonlarının kullanımının tercih edilmiş olduğu gözlemlenmiştir. Koyu renkler daha çok, bileziklerde, kadehlerde ve süslemelerin yapımında kullanılmıştır.

3. BÖLÜM

PISIDIA ANTIOKHEIA CAM BULUNTULARI

1. PISIDIA ANTIOKHEIA CAM BULUNTULARI

1.1. Aydınlatma İşlevli Buluntular

1.1.1. Kandiller

Aydınlatma aracı olarak kullanılan kandiller; Grekçe 'de “λύχνος” olarak isimlendirilip, “Lykhnos” kelimesiyle ifade edilmiş⁹⁹, Latince “lychnus”, “Candelae” ya da “lucerna” olarak adlandırılmıştır. “Lucerna” teriminin ışık saçan anlamına gelen “Candelae” kelimesinden türetilmiş olduğu bilinir. Farsça “Şamdan” Arapça da ise “Kındil” anlamına gelmektedir¹⁰⁰. Türkçe “Kandil” kelimesi, Latince kökenli olup, içerisine sıvı yağ ve fitil konularak, yakılan aydınlatma aracı anlamındadır¹⁰¹.

Erken Dönemlerden itibaren başlayarak, günümüze kadar kullanılmaya devam edilen kandiller; cam, metal, pişmiş toprak gibi farklı materyallerden üretilmişlerdir. Cam kandillerin kullanımı, 4. ve 5. yüzyıllar arasında Doğu Akdeniz’de¹⁰² 5. yüzyılın ortalarından itibaren ise batıda yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu tarihlerden itibaren cam kandillerin yaygın olarak kullanılmasının nedenleri arasında; toprak kandillere oranla camın şeffaf yapısından dolayı ışığı her açıdan yansıtarak daha parlak ışık yayması, ısıya dayanıklılığı, estetik görünümü, hafif yapısı¹⁰³ ve üretim kolaylığı sayılabilir. Bu

⁹⁹ Henry Beauchamp Walters, *History of ancient pottery: Greek, Etruscan, and Roman*, 2 Volumes, New York, 1905, s.393.

¹⁰⁰ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlüğü*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1982, s. 516.

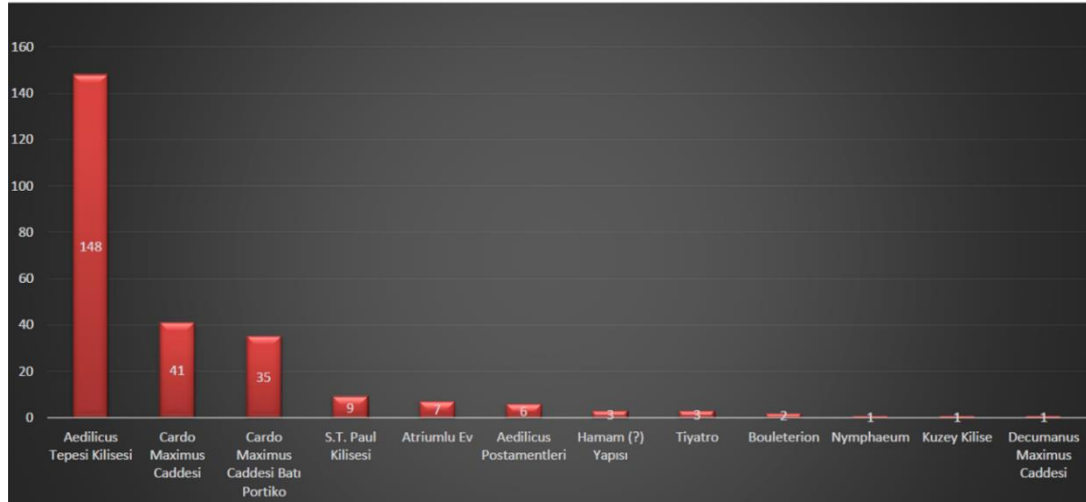
¹⁰¹ Seda Canpolat, “Malatya Müzesi’ndeki Roma ve Erken Bizans Kandilleri”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Bursa 2019, s.8.

¹⁰² M.A.V. Gill, *Amorium Reports, Find I: The Glass (1987-1997)*, BAR International Series 1070, 2002, s. 35.

¹⁰³ B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın, “Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri”, *Seleucia, Olba Kazısı Serisi*, 2017, S.7, s. 15.

dönem yazılı¹⁰⁴ ve görsel¹⁰⁵ kaynaklarından, kandillerin sadece mekânları aydınlatmak için kullanılmadığını, gömü mekânlarının aydınlatılmasında da kullanılmış olduğu öğrenilmektedir. Ayrıca, 861’den sonra, kilise envanterlerinde, cam kandiller için; “Kandelai”, “Photagogol”, “Kaniskia”, “Kaniskion”, “Thryailides”, “Krateres”, “Kathistal Kandelal” gibi farklı isimler kullanmışlardır¹⁰⁶.

Antiokheia cam buluntuları arasında, net olarak ayrımı yapılabilen 257 tane kandil parçası tespit edilmiştir. Bazı gövde ve ağız parçalarının kandil formuna ait olup olmadıklarını ayırt etmekteki güçlük nedeniyle, daha fazla sayıda kandil formuna ait parçaların olduğunu öngörerek, net belirlenebilen parçalar temel alınarak sayısal döküm yapılmıştır. Farklı alanlardan açığa çıkartılmış olan kandil parçalarının çoğunluğu kilise ve caddelerden bulunmuştur (Grafik 23). Kentte 5 farklı tipte kandil formu tespit edilmiştir; çubuklu kandil, kulplu kandil, kadeh kandil, bardak tipli Kandil ve nokta dipli kandil. Bu kandil grupları da kendi içinde alt tiplere ayrılmaktadır.

Grafik 23. Antiokheia Cam Kandillerinin Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

¹⁰⁴ 4. Yüzyılda yaşamış olan Nazianzos’lu Gregorius, “diğer dünyaya gidenlerin sahip oldukları ışıqla canlanacaklarını” yazmıştır. Detay için bkz. B. Y. Olcay (2001b). Lighting methods in Byzantine period and findings of glass lamps in Anatolia. *Journal of Glass Studies*, 43, s. 78.

¹⁰⁵ Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde yer alan bir lahitin üzerine yapılmış olan resimde, kandillerin gömü mekânlarının aydınlatılması işlevine yönelik de kullanılmış olduğunu göstermektedir. Detay için bkz. Olcay, “Lighting methods in Byzantine period and findings of glass lamps in Anatolia”, s. 79-80.

¹⁰⁶ Ş. Sedef Çokay, “Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul 1996, s. 17-18.

1.1.1.1. Çubuklu Kandiller

Geç Roma Döneminde görülmeye başlanan çubuklu kandiller, Bizans Döneminden itibaren yaygınlaşarak Orta Çağ'da da yoğun olarak kullanım görmüştür¹⁰⁷. Çubuklu kandiller, "Polykandilion" denilen madeni levha içerisine yerleştirilerek kullanılmıştır.

Polykandilionlar, farklı form ve büyüklükte, birden fazla çubuk kandili taşıyan eserlerdir. Genellikle bronzdan yapılan bu levhaların, gümüş ve bakırdan yapılmış örnekleri de bulunmaktadır. Farklı şekillerde olan Polykandilionlar, sıklıkla daire biçimli olmakla birlikte kare, dikdörtgen, haç, bazilika ve şamdan formlarının da olduğu bilinir. Levhalar, üç ya da dört tarafından geçirilen madeni zincirler yardımıyla asılarak kullanılmaktadır. Bu zincirler üstte bir halkada birleşerek bir disk ve bir tepelik ile sonlanır. Polykandilionların üzerinde bulunan kandil yuvalarının sayısı, Erken Bizans Döneminde 4,6 ve 12 iken, Orta Bizans Döneminde yuvaların sayısı artarak 18 olmuştur. Yuvaların çapları genellikle 3-4 cm genişliği arasındadır. Polykandilionların merkezinde ve yuvalar arasında kalan boşlukları, bitkisel, geometrik ve sembolik motifler ile süslenmiştir. Bu levhaların üzerine yerleştirilen çubuk kandillerin çanak kısmına yağ ve fitilin yerleştirilmesiyle aydınlatma sağlanmaktadır¹⁰⁸.

Bu tip kandillerin çubuk kısımları dolu (masif) ya da boş olabilmektedir. Çubuk kısımları boş olan tiplerde, fitil çubuk kısmına yerleştirilerek kullanılmaktadır. İçi dolu olan çubuk tipinde ise, formun çanak kısmına kurşun yardımıyla fitil yerleştirilerek yakılmaktadır.

Antiokheia çubuklu kandillerinin çoğunluğu masif çubuklu olup çok az içi boş çubuklu kandil bulunmaktadır. Masif çubuklu kandillerin içlerinin dolu olması nedeniyle daha dayanıklı olmaları, çubuk kısımlarının günümüze daha sağlam gelebilmelerini sağlamıştır. Çanak kısımlarının ise daha ince yapıda ve kırılgan olmaları sonucu, kentin çubuklu kandilleri arasında sadece bir örneğin tamamı korunabilmiş, diğerlerinin ise sadece çubuk kısımları ve bazılarının gövde geçiş

¹⁰⁷ Axel Von Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*, Londra, 1980, s. 49.

¹⁰⁸ Zeliha Demirel Gökalp, "Erken Bizans Dönemine Ait Dört Bronz Polykandilion", *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, C.2, S. 1-2, s. 45-49.

kısımları mevcuttur. Bu nedenle değerlendirilen kandil parçalarının ağız ve çanak formları anlaşılamamaktadır. Çubuk uzunlukları, 3,4 cm ile 7,5 cm arasında değişiklik göstermektedir.

Antiokheia çubuklu kandilleri, çubuk kısımlarının şekillerine göre beş alt tipte değerlendirilmiştir;

1. Düz Masif Çubuklu Kandil
2. Boğumlu Çubuklu Kandil
3. Ucu Bilye Şekilli Çubuklu Kandil
4. Damla Şekilli Çubuklu Kandil
5. İçi Boş Çubuklu Kandil

1. Düz Masif Çubuklu Kandil

Çubuklu kandillerin birinci tipini oluşturan, düz masif çubuklu olanların tamamının çanak kısımları kırık ve noksandır (Kat. 1-5). Sadece çubuk kısımları ve bazılarının gövdeye geçiş kıvrımları (Kat.3 ve Kat.5) korunmuş durumdadır. Kat.3 ve Kat.5'te çubuk kısmından gövdeye geçişte içten dışarıya doğru çökertilerek "s" şekilli bir kıvrım oluşturulmuş. Çubukların kesitlerinde de farklılıklar görülmektedir. Kat.1, Kat.2 ve Kat.3 örneklerinde çubuklar yuvarlak, Kat.4'ün çubuğu hafif döndürülerek yuvarlatılmış ve ince yivler kazandırılmış, Kat.5'in ise çubuğunun dörtgen kesitli olduğu gözlemlenmiştir. Çubuk kısımlarının ortalama uzunluğu, 2,6 cm ile 7,4 cm aralığında değişmektedir.

Düz masif çubuklu kandillerin, her ne kadar çanak ve ağız kısımları korunamamış olsa da benzer örneklerden yola çıkarak, tam formları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. İçi dolu düz masif çubuktan "s" yaparak küresel formu bir çanağa geçiş ve düz ya da dışa çekik bir ağız formuna sahip olmalıdırlar. Ya da Kuşadası, Kadıkalesi örneğinde¹⁰⁹ olduğu gibi bazılarının ağız kenarlarında kap ile farklı renkte cam ipliği bezemesi olmalıydı.

¹⁰⁹ Çoşkun, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s. 70.

Antiokheia cam çubuklu kandillerinin, birinci tipi altında değerlendirmeye alınan düz masif çubuklu kandillerin benzerleri; Amorium¹¹⁰, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi¹¹¹, Tarsus Cumhuriyet Alanı¹¹², Kuşadası-Kadıkalesi/Anai¹¹³, Saraçhane¹¹⁴, Smyrna¹¹⁵, Ayios Philion Kilisesin'de¹¹⁶ görülmektedir.

2. Boğumlu Çubuklu Kandil

Çubuklu kandillerin ikinci tipi altında değerlendirilen boğumlu çubuklu kandillere, şimdilik Antiokheia camları arasında çok rastlanılmaz. Buluntular arasında bu tip kandillere ait sadece üç parça vardır. Bu parçaların tamamı Aedilicus Tepesi Kilisesin'de yapılan çalışmalarda açığa çıkartılmıştır.

Antiokheia boğumlu kandillerinin sadece çubuk kısımları korunmuş olup çanak ve ağız kısımları noksandır (Kat. 6-8). Bu tip kandillerin çubuk kısımları masif ya da yarıya kadar boş şekilde olabilmektedir¹¹⁷. Antiokheia örneklerinin tamamı masiftir. Boğumlu kandillerin tam formunun; çanak kısmının, konik ya da çanaktan çubuğa doğru geçişte “s” şeklinde kıvrım yaptığını ve ağızlarının düz ya da dışa çekik şekilde olduğunu, sağlam olarak ele geçen örneklerden bilmekteyiz¹¹⁸. Bu örneklerden

¹¹⁰ Gill, 2002, s. 64, Fig.1/3.25-26; Gizem Öncelen, “Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları”, *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Eskişehir 2017, s. 45, Kat.- 15.

¹¹¹ Meryem Acara – B. Yelda Olcay, “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, *ADALYA II*, 1998, s. 262, Res. 1/i-m; B. Yelda Olcay, “Antalya'nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara 1997, s. 161-163, Kat.6-8; Çömezoğlu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 82-83, Kat.20-21.

¹¹² B. Yelda Olcay, “Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları”, *ADALYA III*, 1998, s. 174, Res.1/d.

¹¹³ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.142-145, Kat.22-28.

¹¹⁴ J. W. Hayes, *Excavations At Saraçhane in İstanbul II: The Pottery*, 1992, s.50/408.

¹¹⁵ Sümeyra Savur Yıldız, “Smyrna Agorası'ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir 2016, ek s. 65, Kat.65.

¹¹⁶ J. Taylor – A.H.S. Megaw, “Excavations at Ayios Philon”, *Report of the Department of Antiquities Cyprus*, 1981, s. 226, F.46/ 34.

¹¹⁷ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 150, Kat.38.

¹¹⁸ Acara-Olcay, “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri” s. 262, Res.1, a-c.

yola çıkılarak, Antiokheia boğumlu kandillerinin de noksan olan, çanak ve ağız kısımlarının, benzerleriyle aynı formda olabileceğini düşünmekteyiz

Bu tip altında değerlendirilen, üç parça boğumlu kandil çubuklarının yükseklikleri 3,5 cm ile 4,7 cm arasında değişim göstermektedir. Uzunluklarının dışında çubuklarda net gözlemlenebilen başka farklılıklar da vardır. Kat. 6'da bulunan çubuk üç boğumlu iken Kat.7 ve Kat. 8 dekiler dört boğumludur. Kat. 8 ve Kat.6'da çubukların boğumları yuvarlak ve boğum aralıkları derindir. Kat. 7'de ise boğumlar yüzeysel işlenmiştir. Ayrıca Kat.7'de boğum çukurlarında art arda sıralanmış ince çizgiler bulunur. Çubukların mevcut korunan kısımlarından, Kat. 6 ve Kat.7'nin gövdeye geçiş kısımlarının aşağıya doğru eğimli olmalarından, çanağa geçişlerinin "s" kıvrımlı oldukları anlaşılır. Kat. 8'de ise bu durum biraz farklıdır. Çubuktan çanağa geçişin düz şekilde sağlanmış olması, bu parçanın çanak kısmının konik şekilde olabileceğini gösterir. Çok sık rastlanılmayan bu tip kandillerin benzerlerine; Kuşadası/Kadıkalesi, Anai¹¹⁹, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi¹²⁰, Ürdün/Jerash¹²¹, İsrail/Beit Shean¹²² ve Kıbrıs/ Salamis¹²³de rastlanmaktadır.

3. Ucu Bilye Şekilli Çubuklu Kandil

Çubuklu kandillerin üçüncü tipi, uç kısmında tek boğum olmasından dolayı "ucu bilye şekilli" olarak adlandırılan kandillerdir. Antiokheia çubuklu kandilleri arasında yoğun görülen çubuklu kandil tiplerinden birisidir. Bu tip kandillerin büyük çoğunluğu, boğumlu çubuklu kandillerde olduğu gibi Aedilicus Tepesi Kilisesi'nde açığa çıkartılmıştır.

Antiokheia'da bulunan bu tip kandillerin, sadece çubuğu ve bazılarının da çubuk ile beraber gövdeye geçiş kısımları korunmuş durumdadır. Bu çubukların tamamı masif şekilde olup yükseklikleri 5 cm ile 3,7 cm arasında değişmektedir. Bu

¹¹⁹ Çoşkun, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s. 153-154, Kat.44-45.

¹²⁰ Acara-Olcay, "Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri" s. 262, Res.1, a-c.

¹²¹ J.M. Crowfoot- D.B. Harden, "Early Byzantine and Later Glass Lamps", *Journal of Egyptian Archaeology*, 1931, Vol.17, Plate XXIX 21-23.

¹²² Acara-Olcay, "Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri" s. 253; Anita Engle, *Light: lamps and Windows in antiquity*, Kudüs: Phoenix yayınları, 1987, s.44.

¹²³ Marie-José Chavane, "*Salamine De Chypre VI, LesPetit Objets*", Paris, 1975, Pl. 63/ 168.

tip kandillerin karakteristik formlarının; çubuktan “s” şeklinde içe doğru çökertilerek gövdeye geçiş ve ağıza doğru daralan küresel bir çanağa sahip oldukları bilinir¹²⁴. Mevcut korunmuş olan Antiokheia örneklerinin benzerleri ile yapılan karşılaştırmalarda noksan olan çanak ve ağız kısımlarının karakteristik form özelliklerinde olabileceğini söyleyebiliriz.

Katalogda, ucu bilye şekilli kandillere ait 7 tane kandil çubuğuna yer verilmiştir (Kat. 9-15). Bu çubuklardan Kat.13 hariç, diğerleri yuvarlak şekilde, gövdeye doğru genişleyerek uç kısımda incelmekte ve uçta tek boğumla sonlanmaktadır. Bu parçaların (Kat.13 hariç) tamamında çubuktan gövdeye geçiş, derin bir “s” kıvrımı ile sağlanmaktadır. Kat.12 ve Kat.15 ucu bilye şeklinde kandil tipini en iyi yansıtan parçalardır. Kandil çubukları tam korunmuş, uçlarında bulunan boğumun şekli düzgün ve orantılıdır. Kat. 10, 11 ve 14’te olan çubukların uç kısımları kırık ve noksan olup, boğum uçlarda keskin geçişlerle ve orantısız yapılmıştır. Kat.13’te yer alan kandil çubuğu, formu ile diğerlerinden tamamen farklıdır. Çubuk dörtgen formlu ve uç kısmı bir alet ile derinleştirilerek boğum verilmeye çalışılmıştır. Ucu bilye şekilli kandil çubukları arasında, dörtgen şekli ile şimdilik Antiokheia’ya özgü gibi görünmektedir.

¹²⁴ Acara-Olcay, “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, s. 253.

Kat. 13 dışında, Antiokheia’da bulunan ucu bilye şekilli kandillerin benzerleri; Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi¹²⁵, Amorium¹²⁶, Elaiussa Sebaste¹²⁷, Fustat¹²⁸, Yunanistan/Korinth¹²⁹, İstanbul/Saraçhane¹³⁰, Kıbrıs/ Salamis¹³¹, İsrail/ Bet Shean¹³², Kuşadası-Kadıkalesi/Anai¹³³ yerleşimlerinde görülür.

4. Damla Şekilli Çubuklu Kandil

Çubuklu kandillerinin dördüncü tipini oluşturan “damla şekilli çubuklu kandil”, Antiokheia ’da sayıca en az rastlanan kandil tipi olmasının yanı sıra, Hamam(?) yapısı, Aedilicus Postamentleri ve Cardo Maximus alanları gibi kentin farklı noktalarından açığa çıkartılmışlardır.

Bu tip kandil çubuklarında, dip kısım geniş ve gövdeye doğru daralarak damla şekli oluşturulmuştur. Çubukların uç kısmında oluşan damla şekillerinde farklılıklar olabilmektedir. Bazılarında, damla uçta daha iriyken bazılarında daha küçük boyutlardadır. Yoğunlukla içi boş olan çubukların damlaları daha küçük, dolu olanların damlaları ise daha iri şekildedir. Diğer çubuklu kandil tiplerinden farklı olarak, bu tip kandillerin çanak ve çubuk kısımları ayrı ayrı yapılarak, çubuk kısım çanağa sonradan eklenerek birleştirilir¹³⁴. Bu çubuklarının içlerinin genellikle masif olduğu bilinirken, içi boş şekilde olan örnekler de görülür¹³⁵.

¹²⁵ Acara-Olcay, “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, s. 262, Res.1, e-h.

¹²⁶ Gill, 2002, s. 64, Fig.1/3- 31+133.

¹²⁷ Çiğdem Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 2009, s. 123, Res.80.

¹²⁸ R. H. Pinder – Wilson and George T. Scanlon, “Glass Finds From Fustat: 1964-71”, *Journal of Glass Studies*, 1973 Vol. 15, s. 22, Fig. 18-19.

¹²⁹ Gladys R. Davidson, “A Mediaeval Glass-Factory at Corinth”, *American Journal of Archaeology*, 1940, Vol. 44, s.318, Res. 19/68.

¹³⁰ Hayes, 1992, s. 70, 408, / F.152.

¹³¹ Chavane, 1975, Pl. 63/ 169-170.

¹³² Shulamit Hadad, “Glass Lamps From The Byzantine Through Mamluk Periods At Bet Shean, İsrail”, *Journal of Glass Studies*, 1998, Vol. 40, s.47, F.2/ 29,35-36.

¹³³ Coşkun,, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 153-154, Kat.29-38.

¹³⁴ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anai Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 72.

¹³⁵ Bu tipte içi boş şekilde olan kandil çubuk örnekleri için bkz. Olcay, “Antalya’nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, s. 634, Res.13/g-j.; Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anai Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 156, Kat.49.

Antiokeia’da bu tip kandillerin sadece çubuk kısımları, günümüze sağlam şekilde ulaşabilmiş ve tamamı masiftir (Kat. 16-18). Çubuk uzunlukları; 4,6 cm ile 4,2 cm aralığındadır. Çubukların damla şekillerinde farklılıklar gözlenmektedir. Kat. 17’de bulunan çubuğun damlası uçta daha iri iken Kat.16 ve Kat. 18’de yer alan çubuklarda damlalar daha küçüktür. Çubukların çanaktan ayrıca şekillendirilip sonradan çanağa eklenmiş olduğu, Kat. 17’ de ki çubukta birleşim noktasının belirgin olması ve kat. 18’in de birleşim kısmından kırılmış olmasından anlaşılabilmektedir.

Çanak kısımlarının kırık ve noksan olmasından dolayı tam formları bilinmemektedir. Damla şekilli çubuklu kandillerin “masif” çubuklu olanlarından sağlam olarak korunmuş bir örneğe rastlanılmamıştır. Fakat damla şekilli ve içi boş, tam korunmuş bir örnek¹³⁶ ve diğer çubuklu kandillerin çanak formlarından hareketle, Antiokeia damla şekilli çubuklu kandillerinin çanak formlarının diğer tiplerle benzer olabileceğini düşünmekteyiz.

Örneklerine çok sık rastlanılmayan bu tip kandillerin benzerlerine; Kuşadası-Kadıkalesi/Anai¹³⁷, Smyrna¹³⁸, Amorium¹³⁹, Kubad-Abad Sarayı¹⁴⁰, Kırım/ Tauric Chersonesos¹⁴¹ ve İsrail/ Bet Shean¹⁴²’da rastlanır.

5. İçi Boş Çubuklu Kandil

Antiokeia’da bulunan “içi boş çubuklu kandiller”, sayısal olarak en yoğun grubu oluşturan, diğer bir çubuklu kandil tipidir. Şimdiye kadar kentte yapılan çalışmalarda, en yoğun açığa çıkartıldığı yer, Cardo Maximus’tur.

¹³⁶ Olcay, “Antalya’nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, s. 634, Res.13/j.

¹³⁷ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anai Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 154, Kat.46-48.

¹³⁸ Yıldız, “Smyrna Agorası’ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, s. Ek. S. 65, Kat.65.

¹³⁹ Gill, 2002, s. 64, Fig. 1/3. 33.

¹⁴⁰ Zekiye Uysal, *Kubad-Abad Sarayında Selçuklu Cam Sanatı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s. 147. Res.157 (a). Burada ki çubuk; yazar tarafından, parfüm sürmek için kullanılabilecek bir çubuk olarak düşünülmüş. Fakat “Ucu Damla Şekli” bir kandilin çubuk kısmı olarak değerlendirilmelidir.

¹⁴¹ Larissa Golofast, “Early Byzantine Glass from the Tauric Chersonesos (Crimea)”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, 2009, s. 331, Fig. 12, 24-25.

¹⁴² Hadad, “Glass Lamps From The Byzantine Through Mamluk Periods At Bet Shean, İsrail”, s. 69, Fig. 3/43.

Bu tür kandillerin, çanak kısımları serbest üfleme tekniği, çubuk kısımları ise aletle şekillendirilir. Metal ya da pişmiş topraktan yapılan, konik görünümlü ortası delik fitil taşıyıcılar ile boş olan çubuk kısmına fitil yerleştirerek kullanılmaktadır¹⁴³.

Antiokheia’da bu tip kandillerden bir tanesi tam şekilde (Kat. 19), diğer örneklerin ise sadece çubuk kısımları (Kat. 20-25) korunmuş durumdadır. Tamamı korunmuş olan örnekten ve benzerlerinden yola çıkarak (Kat. 19), Antiokheia içi boş çubuklu kandillerinin formunun; dışa çekik ağız, yuvarlatılmış içe doğru “s” yaparak derinleşen çanak ve dibe doğru daralan içi boş çubuk ile sonlanmış olabileceğini düşünmekteyiz. Tam kandilin, ağız çapı 5,8 cm, gövdesi 3,7 cm uzunluğunda ve çubuk yüksekliği 5,7 cm’dir. Mevcut korunan kandil çubukların uzunlukları 5,7cm ile 3,4 cm aralığında değişmektedir.

Katalogda değerlendirilen 7 parçanın (Kat. 19- 25) tamamının, gövdeye doğru genişlediği görülür. Kat.23’de bulunan çubuk diğerlerine göre oldukça geniştir.

Benzerlerine sıkça rastlanan bu tip kandiller; Kuşadası-Kadıkalesi/Anai¹⁴⁴, Demre- Aziz Nikolaos Kilisesi¹⁴⁵, Amorium¹⁴⁶, Elaiussa Sebaste¹⁴⁷, Limyra¹⁴⁸,

¹⁴³ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s. 122. Elaiussa Sebaste Antik yerleşimi, Agora kazılarında, bu tip kandillerle birlikte 644 tane pişmiş toprak fitil taşıyıcıları açığa çıkartılmış. Kandillerin bu fitil taşıyıcıları ile beraber kullanımını gösteren örnek için bkz. Resim 79.

¹⁴⁴ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anai Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 141-142, Kat.No.19-21.

¹⁴⁵ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 63-75, Kat. No. 1-13.

¹⁴⁶ Öncelen, “Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları”, s. 82, Kat No.17; Gill, 2002, s. 63, Fig. 1/2. 21,22+157, 23-24.

¹⁴⁷ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s.257-262, Kat. No. 320-400.

¹⁴⁸ Selda Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Konya 2016, Kat. No. B-181.

Smyrna¹⁴⁹, Olba¹⁵⁰, Sardes¹⁵¹, Kaunos¹⁵², Atina¹⁵³, İsrail/ Bet Shean¹⁵⁴, Ürdün/Jerash¹⁵⁵ ve Suriye/Caeserea¹⁵⁶’da görülür.

Çubuklu kandiller, Geç Roma döneminden itibaren kullanılmaya başlanarak, Bizans döneminde yaygınlaşmış ve Bizans’ın etkin olduğu bölgelerde yoğun şekilde kullanılmıştır. Bizans Dönemi’nde aydınlatmanın dışında, kilise ayinlerinde de kullanılması, bu tip kandillerin yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. Günümüzde de hala ibadet yerlerinde kullanılmaya devam edildiği bilinmektedir¹⁵⁷.

Çubuklu kandillerin formunun, Roma Dönemi’nde kullanılan huni biçimli kaplardan almış olabileceği düşünülmektedir¹⁵⁸. Cam buluntular içerisinde form olarak ayrımının yapılması diğer buluntulara oranla daha kolaydır. Aydınlatma işlevli cam buluntulara ait çalışmaların fazla olması bu tip kandillerle ilgili verileri arttırmıştır. Bu bağlamda Anadolu ve Anadolu dışında yaygın olarak görülen bu tip kandiller, farklı form ve tiplerde karşımıza çıkmaktadır.

Antiokheia çubuklu kandillerinde, tam korunmuş olarak açığa çıkartılan sadece bir örneğin olması, gövde ve ağız parçalarının net form belirtmemesi, bu parçalardan yola çıkarak bir tipolojiye gitmenin hataya yol açabileceğini düşündürmüştür. Bu nedenle, kentin çubuklu kandillerinin, çubuk farklılıkları dikkate alınarak beş tipte incelenmiştir. Bu tiplerin, benzerleri ile buluntu alanları dikkate alınarak tarihlendirmeye gidilmiştir.

¹⁴⁹ Yıldız, “Smyrna Agorası’ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, s. ek. s. 64, Katalog No. 64.

¹⁵⁰ Emel Erten-Emine Akkuş Koçak, “Glass Finds from the Monastery at Olba”, *The Annual of the Koç University Suna & İnan Kıraç Research Center for Mediterranean Civilizations (ADALYA)*, 2019, S.22, s. 358, Fig.5/1-18.

¹⁵¹ Saldern, 1980, Plate 11/274-275.

¹⁵² Çiğdem Gençler Güray, “Kaunos’un Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi (Anadolu/Anatolia)* 36, 2010, s. 226, Çizim 4/14-16.

¹⁵³ Gladys D. Weinberg- E. Marianne Stern, “Lamps and vessels Shaped as Lamps”, *The Athenian Agora Results of Excavations Conducted By The American School of Classical studies At Athens VESSEL GLASS*, 2009, Volume XXXIV, Plate 33/ 370 (G 179).

¹⁵⁴ Hadad, “Glass Lamps From The Byzantine Through Mamluk Periods At Bet Shean, İsrail”, s. 70, Fig. 4/46-48, 50-52, 55-56.

¹⁵⁵ Crowfoot-Harden, “Early Byzantine and Later Glass Lamps”, Plate XXIX 25-26.

¹⁵⁶ Michal Peleg-Ronny Reich, “Excavations of a Segment of the Byzantine City Wall of Caesarea Maritima”, *ATIQT*, Vol. XXI, 1992, s. 159, F.20/3-6.

¹⁵⁷ Saldern, 1980, s. 49-50.

¹⁵⁸ Saldern, 1980, s. 50.

Çubuklu kandillerin tarihlendirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalarda, çubuk tiplerinin farklı dönemlerde yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, Çakmakçı çubuklu kandillerle ilgili genel bir tarihlendirmeye giderek; içi boş ve boğumlu çubukluları 5.-7. yüzyıl, ucu bilye şeklinde olan çubukluları 9.-12.yüzyıl, Düz-masif çubuklu olanları ise 11.-13. yüzyıllara tarihlendirmiştir¹⁵⁹.

Birinci tipte değerlendirilen, düz masif çubuklu kandillerin benzerleri ile yapılan karşılaştırmada; Amorium örnekleri 10.-11. yüzyıllara¹⁶⁰, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi'nde, daha önce yapılan çalışmalar ve buluntu alanları göz önünde bulundurularak 11-12. yüzyıllara¹⁶¹tarihlendirilmişlerdir. Tarsus Cumhuriyet Alanı'nda bulunan bu tip kandillerde bir tarihlendirme yapılmamıştır¹⁶². Kuşadası-Kadıkalesi/Anai'de, Kadıkalesi'nin iskân tarihi dikkate alınarak 13. yüzyıl ile 14. yüzyılın başlarına tarihlendirilmişlerdir¹⁶³. Saraçhane buluntuları için 11.yüzyıl ortasına tarih verilmiştir¹⁶⁴. Smyrna, Agorasında, paralel örnekleri dikkate alınarak M.S. 5.-7.yüzyıl aralığı belirtilmiştir¹⁶⁵.

Çubuklu kandillerin ikinci tipi altında değerlendirilen boğumlu çubuklu kandiller; Kuşadası/Kadıkalesi, Anai buluntuları 13. yüzyıl ile 14. yüzyılın başına¹⁶⁶, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi örnekleri, buluntu konteksti ve paralel benzerlerinden yola çıkılarak 5-6. Yüzyıla¹⁶⁷ Ürdün/Jerash'da erken Bizans dönemine tarihlendirilmişlerdir¹⁶⁸.

Üçüncü Tip olan, ucu bilye şekilli çubuklu kandillerin benzer örnekleri: Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi'nde, bu tip kandiller daha önce yapılan çalışmalarda 9.-12. yüzyıla tarihlendirilirken, kandil ile aynı tabakada bulunan bir sikke ile bu tarih 13.

¹⁵⁹ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 307-308.

¹⁶⁰ Gill, 2002, s. 260.

¹⁶¹ Çömezoglu, "Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı ışığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları", s. 86.

¹⁶² Olcay, "Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları", s. 170-171.

¹⁶³ Çoşkun, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s.70.

¹⁶⁴ Hayes, 1992, s.408.

¹⁶⁵ Yıldız, "Smyrna Agorası'ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları", s. 22.

¹⁶⁶ Çoşkun, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s.72.

¹⁶⁷ Acara-Olcay, "Bizans Döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan aydınlatma gereçleri", s. 253.

¹⁶⁸ Crowfoot-Harden, "Early Byzantine and Later Glass Lamps", s.203.

yüzyıla kadar çıkartılmıştır¹⁶⁹. Amorium’da bu tipte kandil çubuklarının, yüzeyden bulunmuş olması, diğer buluntular ile bir benzerlik göstermemesi gibi durumlardan dolayı bir tarih önerisi getirilmemiştir¹⁷⁰. Elaiussa Sebaste örnekleri, buluntu katmanına göre 7. yüzyılın ortası ve ikinci yarısına tarihlendirilmişlerdir¹⁷¹.

Dördüncü tipte değerlendirilen damla şekilli çubuklu kandillerin; Kuşadası-Kadıkalesi/Anai örnekleri 13. ve 14. yüzyılın başına, Smyrna’da bulunan tek örnek, 7. yüzyıla¹⁷², Amorium’da da tek bir örneği bulunan kandil 10-11. Yüzyıl aralığına¹⁷³ tarihlendirilmiş oldukları görülür.

Beşinci tip altında değerlendirilen ve benzerlerine en çok rastlanan içi boş çubuklu kandillerin karşılaştırmalarında; Kuşadası-Kadıkalesi/Anai’de bulunan örneklerde bu tiplerin tarihlendirilmesinde benzer örnekler ile paralelleri dikkate alınarak, Erken Bizans dönemine¹⁷⁴, Demre- Aziz Nikolaos Kilisesi’nde elde edilen veriler ve buluntular dikkate alınarak 6-7. yüzyıllar arasına¹⁷⁵; Amorium’da tarihlendirme için yetersiz bulunan veriler neticesinde yapılan karşılaştırmalar ile 10-11. Yüzyıllara tarihlenebileceği öngörülmüş¹⁷⁶, Elaiussa Sebaste’de bu tip kandillerle birlikte gelen seramik buluntularından yola çıkarak 7. yüzyılın ortası ve ikinci yarısına¹⁷⁷, Limyra örnekleri için 5–7. yüzyıl aralığına¹⁷⁸ tarihlendirilmişlerdir.

Çubuklu kandillerin karşılaştırmalı örnekleri değerlendirildiğinde Erken Bizans Döneminden Başlanarak Geç Bizans Dönemlerine kadar tarihlendirilmiş oldukları görülür. Antiokheia çubuklu kandillerinin buluntu yerleri incelendiğinde, bu değerlendirme ile aynı sonuca ulaşmış olduğumuzu gördük.

¹⁶⁹ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı ışığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 86.

¹⁷⁰ Öncelen, “Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları”, s.47.

¹⁷¹ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 123-124.

¹⁷² Yıldız, “Smyrna Agorası’ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, s. Ek s. 65.

¹⁷³ Gill, 2002, s. 260.

¹⁷⁴ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 69.

¹⁷⁵ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı ışığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 86.

¹⁷⁶ Öncelen, “Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları”, s.47-48.

¹⁷⁷ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 121.

¹⁷⁸ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti”, s. 77.

Çubuklu kandillerin en yoğun açığa çıkartıldığı alanlar; Aedilicus Tepesi Kilisesi ve Cardo Maximus'tur. Bulunan kandillerin bir kısmı muhakkak kiliseyi aydınlatıyor olmalıydı. Fakat Cardo Maximus'ta bulunanlar için farklı öngörülerde bulunmak gereklidir. Caddenin devamı olan, Nymphaeum'un önündeki Roma İmparatorluk Dönemine ait meydanın zemin taşları Geç Bizans Dönemin'de konut tabanı olarak kullanılarak cadde ve meydan üzerinde çok sayıda Bizans konutu inşa edilmiştir. Özellikle meydanda bulunmasının sebebi orada bulunan konutların varlığıdır. Aynı zamanda geç dönemde işlevini yitirmiş olan caddenin üzerinde Bizans Dönemi'ne ait konut kalıntılarına rastlanılmıştır. Cadde üzerinde bulunan malzemeler büyük bir ihtimalle bu konutlarla, caddenin kenarındaki dükkânlara ait olmalıdır. Kandillerin bir kısmı cadde kenarında bulunan dükkânların aydınlatılmasında kullanılırken, diğer kısmının satış için dükkânlarda tutulmuş olabilir. Ayrıca, caddede bulunan kandiller, çubuklu kandillerin ibadethane dışında günlük yapılarda da kullanılmış olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Çubuklu kandiller ile ilgili elde edilen veriler ve buluntu alanları göz önüne alınarak, Antiokheia çubuklu kandillerini, 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirmek mümkündür.

1.1.1.2. Kulplu Kandiller

Bu tür kandillerin, ağız kenarlarında ya da gövdelerinde kulpların bulunmasından dolayı "Kulplu Kandil" olarak isimlendirilmiştir. Bu kulpların yardımıyla, madeni zincirlerle tavana asılarak ya da düz zemin üzerine yerleştirilerek kullanılırlar.

Geç Roma Dönemden itibaren kullanılmaya başlanan bu tür kandillerde, aydınlatma iki şekilde sağlanabilmiştir. İlki, yağ ve fitil kandillin içerisine yerleştirilerek kullanılmıştır. Fitil tutucular metalden olup iki şekildedir; metalden iki ince uzun şerit kandilin ağzına yerleştirilir ve fitilin geçirildiği delik ya da silindirik tüp şeklindeki yuva, tam ortaya gelecek şekilde¹⁷⁹, alt ucu yağa daldırılan "Y" biçimli fitil taşıyıcılardır. Bir diğer tipte ise, çubuğun orta kısmı yuvarlak ve ortasında yer alan

¹⁷⁹ Olba Kazılarında açığa çıkartılmış olan iki tipte metal fitil taşıyıcılar için bkz. Emel Erten, "Olba Kazılarında Küçük Buluntular", *Seleucia Ad Calycadnum III*, 2013, S. 3, s. 107.

delikten fitil geçirilerek kullanılmıştır¹⁸⁰. Bu tür kandiller ile aydınlatmanın sağlandığı diğer bir şekil ise, kandilin iç kısmının merkezinde tüp şeklinde yükselen sabit bir fitil haznesi bulunur¹⁸¹. Bu şekilde kandil yapılırken, fitil haznesi ile beraber üretilmektedir¹⁸². İçerisinde sabit haznesi bulunan kulplu kandil örneği şimdilik Antiokheia’da yoktur. Antiokheia’da, Aedilicus Postamentlerinde yapılan çalışmalarda bir tane, bronz fitil taşıyıcısı açığa çıkartılmıştır (Foto. 52)

Antiokheia kulplu kandillerinin yoğunluk gösterdiği buluntu alanları; Aedilicus Tepesi Kilisesi, Aedilicus Postamentleri ve Cardo Maximus’tur. Ayrıca 2015 yılında Aedilicus postamentlerinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, kulplu kandillere ait gövde ve ağız parçalarıyla birlikte bir tane bronz kandil askısı ve bir tanede askı kolu açığa çıkartılmıştır. Kandilin askısı, tama yakın durumda olup sadece bir uçunda olması gereken kanca eksik ve noksandır. Uçlarında kancaları bulunan üç kollu ve kollar üstte askı kancası ile birleşmektedir. Askı kolunun ise yarısı korunmuş, uç kısmında zincir ve kancası bulunmaktadır (Foto. 49)¹⁸³. Bunun dışında, 1924 yılında D. M. Robinson başkanlığında Amerikalıların, Antiokheia’da gerçekleştirdikleri kazı çalışmalarında açığa çıkartılan ve Michigan Üniversitesinin Antiokheia kazı arşivine bağışlamış olduğu fotoğraf arşivinde bulunan, buluntu fotoğraflarının içerisinde bir tanede kandil askısı vardır (Foto. 50).

Antiokheia’da bulunan kulplu kandillerin değerlendirmesinde; kulp olmayan gövde parçalarını ve dip kısımlarını diğer buluntulardan ayırmakta oldukça güç. Bu nedenle bulundukları alandan aynı kabın parçasına ait olduğundan emin olunan kandil parçaları, yani ağız kısmı, kulp ve mevcut bulunan gövde parçaları değerlendirmeye tabi tutuldu. Bu tip kandillere ait tam profil verebilecek yeterli parça bulunmadığı için, benzerlerinden yola çıkılarak tam formları hakkında fikir yürütülmüştür.

¹⁸⁰Elaiussa Sebaste’de bulunan iki tipte, metal fitil taşıyıcılar için bkz. Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 117.

¹⁸¹ Benzer örneği için bkz. Gladys- Weinberg-Stern, “Lamps and vessels Shaped as Lamps”, ILLUSTRATION 1.

¹⁸² Emel Erten-Emine Akkuş Koçak, ” Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, *Seleucia*, 2018, S.4, s. 142.

¹⁸³ Benzer kandil askısı için bkz. Erten- Koçak, “Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, s. 154, Levha 2/1.

Antiokheia kulplu kandilleri iki alt tipte değerlendirilmiştir;

1. Ağızdan Kulplu Kandiller

2. Gövdeden Kulplu Kandiller

1. Ağızdan Kulplu Kandiller

Bu tip kandiller, gövdeden kulplu kandillere oranla daha yoğun görülmektedir. Tam kulp sayısını belirleyebilecek parça yoktur. Fakat bu tip kandillerin, iki ya da üç kulplu oldukları görülür. Ağızdan kulplu kandillere ait net belirleyici dip olmamakla birlikte benzerlerinden yola çıkarak, dip kısımlarının sarmal dipli ya da vurma dipli oldukları ve gövdelerinin serbest üfleme tekniği ile yapılp kulplarının sonradan eklendikleri bilinir¹⁸⁴.

Ağızdan kulplu kandillerde, yapılan detaylı gözlemlerde, belirli farklılıkların olduğu anlaşılmıştır. Antiokheia kulplu kandillerinin, kulpların işleniş şekilleri ve gövde profilleri esas alınarak 4 grupta incelenmiştir.

1. Grup:

Bu grupta, dikey kulplar, dışa doğru katlanmış ağız kenarından, içe doğru “s” profili veren gövdeye bağlanmaktadır (Kat. 26-27). Bu gruba dâhil olan kandillerin tam formunu belirtebilecek yeterli parça yoktur. Sadece ağız ve kulp kısımları korunmuş olup ağız çapları 6 - 6,4 cm aralığında değişmektedir. Aynı formun tam korunmuş örnekleri incelendiğinde, şişkin gövdeli, iç bükey dipli ve üç kulpu oldukları görülür¹⁸⁵.

Bu gruba dahil olan kandillerin benzerlerine; Elaiussa Sebaste¹⁸⁶, Olba¹⁸⁷, Hierapolis¹⁸⁸ ve Demre/ Aziz Nikolaos Kilisesi¹⁸⁹’de rastlanılmıştır.

¹⁸⁴ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 75.

¹⁸⁵ Bu gruba dâhil olan formun tam korunmuş örneği için bkz. Acara-Olcay, “Bizans Döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan aydınlatma gereçleri”, s. 263, Res.2/a.

¹⁸⁶ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s. 254-256, Kat No: 368-373.

¹⁸⁷ Erten- Koçak, “Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, s. 155, Levha 3/6-8.

¹⁸⁸ Çiğdem Gençler, “I Vetri Di Hierapolis”, *Ricerche Archeologiche Turche Nella Vaile Del Lykos (Lykos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları)*, 2000, s. 253, Fig. 7/96.

¹⁸⁹ Acara-Olcay, “Bizans Döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan aydınlatma gereçleri”, s. 263, Resim2/a.

2. Grup:

Bu grupta yer alan kandillerin formları; dışa doğru katlanmış, katlı kenarlı ağızdan gövdeye doğru daralarak devam etmekte olup olasılıkla, daralarak devam eden derin bir kâse şeklinde gövde, iç bükey bir dipole sonlanmaktadır. Ağız kenarından başlayarak gövdeye bağlanan dikey kulplar, iki ya da üç tane olabilmektedir.

Katalogda değerlendirilen örneklerin tamamının ağız, tek kulp ve gövdenin az kısmı korunmuş olup, gövdenin yarısı, dip kısımları kırık ve noksandır (Kat 28-29). Antiokheia örneklerinin ağız çapları, 10,4 ile 8,8 cm aralığında değişmektedir.

Bu gruba ait kandillerin benzerleri; Sardes¹⁹⁰, Hierapolis¹⁹¹, Amorium¹⁹², Elaiussa Sebaste,¹⁹³ İstanbul/Saraçhane¹⁹⁴, Ürdün/Gerasa¹⁹⁵ ve Yunanistan/Korinth¹⁹⁶’de görülmektedir.

3. Grup:

Kulplu kandillerin bu tipi, dışarıya doğru katlanmış katlı kenarlı ağız kenarından içeriye doğru keskin bir geçiş yapan gövdeye sahiptirler. Geniş ağızlı ve yayvan formludurlar. Ağız çapları, 18,8 ile 10,4 cm aralığında değişmektedir. Bu tipte değerlendirilen kandiller 2. grup ile benzer olup, 3. Grup kandillerin gövde kısmının içeriye doğru daha kesin bir geçiş yapması ayırtıcı özelliktir.

Katalogda değerlendirilen örneklerden (Kat 30-33), Kat. 30 ve Kat.31 de bulunan kandillerin gövdeye geçişi düz şekilde iken, Kat. 32-33 de yer alan kandillerin gövdeye geçişleri, içe doğru hafif “s” yaparak sağlanmışır. Kat. 31 diğerlerine göre daha yayvan gövdeli ve ağız çapı daha geniştir.

Bu grupta incelenen kandillerin tipine en yakın benzer örnekler, Sardes¹⁹⁷ ve Ürdün/Gerasa’da¹⁹⁸ görülür. Sardes örneği iki, Gerasa örneği ise üç kulplu ve dip

¹⁹⁰ Saldern, 1980, Plate 23/238.

¹⁹¹ Gençler, “I Vetri Di Hierapolis”, s. 253, Fig.7/98.

¹⁹² Gill, 2002, s. 63, Fig.1/1.3-5.

¹⁹³ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s 160, Kat No: 57.

¹⁹⁴ Hayes, 1992, s.408/ F. 152-56.

¹⁹⁵ P.V.C. Baur, “Glassware”, *Gerasa, City of the Decapolis* (ed. Carl H. Kraeling), 1938, s. 529, Figure22/380.

¹⁹⁶ Gladys R. Davidson, *Corinth XII, The Minor Objects*, Princeton, 1952, s. 113/ Fig.14/734.

¹⁹⁷ Saldern, 1980, Plate 23/235.

¹⁹⁸ Baur, 1938, s. 530/ Figure 23/38 1C-38 1F.

kısımları içe doğru iç bükey şekildedir. Gerasa ve Sardes örneklerinden yola çıkarak, Antiokheia'da bulunan bu tip kandillerin dip kısımlarının da aynı olabileceğini düşünmekteyiz.

4. Grup:

Bu gruba dahil olan sadece bir örnek vardır (Kat. 34). Ağız ve bir tane kulpu korunmuş olan kandil; dışa katlanmış katlı kenarlı ağızdan, dışarıya doğru açılarak küresel gövde oluşturur. Olasılıkla üç kulplu olan kandilin, korunmuş olan tek dikey kulpu ağız kenarından gövdeye doğru düz bir geçiş yaparak bağlanmaktadır. Ağız çapı 9,2 cm'dir. Bu tip kandillerin tam korunmuş örneğine rastlanılmamıştır. Fakat Olba'da elde edilen veriler doğrultusunda, restitüsyonu yapılan bu formda kandillerin, küresel gövdeden iç bükey bir dip ile sonlandırılmış oldukları görülür¹⁹⁹.

Örneği ile çok karşılaşılmayan bu tip kandillerin benzerleri, Olba²⁰⁰ ve Ephesos²⁰¹ yamaç evlerinde açığa çıkartılmıştır.

Antiokheia'da bulunan ve 4 grup altında değerlendirilen ağızdan kulplu kandillerin benzerleri ile yapılan karşılaştırmalarda; Elaiussa Sebaste örnekleri MS 7. Yüzyılın ortası ve ikinci yarısına, Olba'da bulunan kandiller MS 4 ile MS 7. Yüzyılın sonlarına, Hierapolis örnekleri MS 8- 12 yüzyıl, Demre/ Aziz Nikolaos Kilisesinde bulunanlar MS 8-9. Yüzyıl sonrasına, Sardes'te MS 6. Yüzyıl ve 7. Yüzyılın başlarına ve Korinthos örneklerinin ise MS 11 ve 12. Yüzyıllara, tarihlendirilmiş oldukları görülür.

Bu tip kandillerin benzerleri ile yapılan karşılaştırmalar ve buluntu alanları değerlendirildiğinde; Antiokheia'da bulunan ağızdan kulplu kandiller, MS 10 ile 13 yüzyıllar arasına tarihlendirilebilir.

1. Gövdeden Kulplu Kandiller

Ağızdan kulplu kandiller gibi, bu tip kandiller de gövdelerinde yer alan kulplar ile asılarak, ya da düz bir zemin üzerine oturtularak kullanılmaktadır. Roma'da bir katakompta sağlam olarak açığa çıkartılmış olan ve gövdesinde altı tane kulpu bulunan

¹⁹⁹ Erten- Koçak, "Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları", s. 145, 153, Levha 1/6.

²⁰⁰ Erten- Koçak, "Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları", s. 155, Levha 3/9-10.

²⁰¹ Czurda-Ruth, B. "Zu Den Römischen Glasern Aus Den Hanghäusern von Ephesus", *Kölner Jahrbuch für Vor und Frühgeschichte*, 1989, Abb 5, 57-58.

kandil ile Mısır'daki Sakkara kazılarında bulunan ve gövdesi üzerinde yine altı adet kulpu bulunan bu iki kandil, bilinen en erken tarihli gövdeden kulplu kandillerdir²⁰².

Gövdeden kulplu kandillerin serbest üfleme tekniği ile yapılıp, kulplarının sonradan formun üzerine eklenerek şekillendirildiği ya da kulpun, aletle şekillendirildikten sonra, forma eklendiği bilinir. Bu kandiller, farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Gövdeleri; kâse şekilli, küresel ve torba gibi formlarda, dip kısımları ise, sarmal, konkav, kadeh kaideli ve ucu boğumlu şekillerde olabilmektedir. Bu tip kandiller üzerinde görülen kulplar, yoğunlukla iki ya da üç tane olmaktadır. Ağızdan kulplu kandillerden farklı olarak bu tip kandillerin ağız kısımları katlı değil, düz biçimde kesilerek oluşturulmuştur.

Antiokheia'da bu tip kandillerin, sadece gövde ve kulp kısımları korunmuş, ağız ve dip kısımlarına ait parçalar yoktur. Bu nedenle, kulplardan ve benzer örneklerden yola çıkarak tam formları hakkında fikir oluşturulmuştur. Korunan kulp örnekleri incelendiğinde, Antiokheia'da üç farklı kulpta kandil tipi olduğu gözlemlenmiştir. Birinci tipteki kulplarda, kulp deliğinin altından kaideye doğru devam eden zikzak şekilli cam ipi bezemesi bulunur. İkinci tipteki kulplar, kaideye doğru uzatılmışlardır. Üçüncü tipte ise, düz yuvarlak kulplar yer alır.

Birinci tipteki kulplar (Kat. 35-37), iki farklı uygulama ile yapılmışlardır. İlki, gövdede yuvarlak bir kulp oluşturulduktan sonra, kaideye doğru çekilerek, üzerine bir alet yardımıyla bastırılarak yatay hatlar oluşturulmuş. Diğer uygulamada ise, kulp delikleri oluşturulduktan sonra, kulpun altından yine kaideye doğru devam eden, cam ipi bezemesi ile zikzak şekiller yapılmıştır. Katalogda değerlendirilen kulp örneklerinde; Kat. 35 'de bulunan parçanın kulp kısmı kırık ve noksan olup, kulpun altına işlenen cam ipi bezemesi vardır. Kat. 37'de kulp ile birlikte korunmuş olan gövde parçasında, kulpun altından kaideye doğru uzatılmış olan camın üzerine bastırılarak yatay hatlar oluşturulmuştur. Kat. 36 diğerlerinden farklı olarak mevcut kulpun üzerine cam ipi ile birbiri ardına sıralı delikler işlenmiştir.

²⁰² Zeynep Çakmakçı, "Bizans Dönemi Mekân Aydınlatmasında "İslami Tipte" Cam Kandiller", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 17 (4), s. 164-165.

Benzerleri ile yapılan karşılaştırmalarda, Kat. 35’de bulunan parçanın neredeyse birebir benzeri Amorium’da²⁰³ görülmektedir. Fakat kulptan yola çıkarak herhangi bir form önerisinde bulunulmamıştır. Kat. 36.’nın benzeri Aigai’de görülür. Aigai’de, şapel kazıları sırasında bulunan kandil örneklerinin, şişkin karınlı ve form açısından İslami kandillerini andıran formda değerlendirilmiş. Kat 37’ye en yakın benzer örneğe, Olba’da rastlanır²⁰⁴. Olba’da, restitüsyonu yapılan kandilin formu, düz ağızlı, küresel gövdeli ve iç bükey bir dipole sonlanmaktadır. Bu türden kulpların diğerlerine oranla az olması, kentte yaygın olarak kullanılmadığını gösterir.

Bu tip kulpları bulunan kandillere; Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi’nde²⁰⁵, Olba’da²⁰⁶, Kuşadası-Kadıkalesi/Anai’de²⁰⁷, Elaiussa Sebaste’de²⁰⁸, Aigai’de²⁰⁹, Amorium’da²¹⁰ ve İstanbul/Saraçhane’de²¹¹ rastlanır.

İkinci tipteki kulplarda, kulp oluşturulduktan sonra, hemen kulpun altından kaideye doğru düz, şerit şeklinde inen işleme bulunur. Katalogda yer alan iki örneğin (Kat. 38-39), kulplarla beraber gövdenin az kısmı korunmuştur. İlk kulp tipi ile oldukça benzer olan bu tip kandiller, sadece kulpların altında bulunan detayların işlenişinden dolayı farklıdır. Bunun dışında kandillerin formları ve kulpların form üzerine işleniş şekilleri aynıdır.

Üçüncü tip altında, yuvarlak kulplar değerlendirilmiştir. Antiokheia’da gövdeden kulplu kandillere ait en yoğun görülen tiptir. Gövdede bulunan bu kulplar yuvarlak şekilde ve herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan sade kulplardır. Antiokheia’da bulunan örneklerde, kulpla birlikte gövdenin çok azı korunmuştur. Bu nedenle, kentte bulunan, bu türden kulpa sahip kandillerin tam formları ve formun üzerinde kaç kulpun bulunduğu anlaşılamamaktadır. Fakat benzer örneklerden yola

²⁰³ Gill, 2002, s. 60, Fig. 1/2./19-20.

²⁰⁴ Erten- Koçak, “Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, s. 145, 154, Levha 2/3,6-7.

²⁰⁵ Acara-Olcay, “Bizans Döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan aydınlatma gereçleri”, s. 263, Resim 2/e.

²⁰⁶ Erten - Koçak, “Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, s. 145, 154, Levha 2/3,6-7.

²⁰⁷ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.161-162, Kat. No:59-61.

²⁰⁸ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, ÇİZİM XXVIII/379.

²⁰⁹ L. Doğer-E. Armağan, “Erste Ergebnisse der Archäologischen Untersuchungen des Byzantinischen Aigai”, *Byzantinische Zeitschrift*, 2016, Tafel XII/46.

²¹⁰ Gill, 2002, s. 60, Fig. 1/2./19-20.

²¹¹ Hayes,1992, s.408/ F. 152-73.

çıkarak, bu tip kulpları bulunan kandillerin, yukarıda da belirtildiği gibi farklı formlarda olabileceği ve genellikle iki ya da üç kulpa sahip oldukları bilinir. Katalogda değerlendirilen (Kat. 40-45) kulplar incelendiğinde; Kat. 40 ile 43’de bulunan örnekler, şişkin ve yuvarlak formu bir gövdeye sahip, Kat. 42-45’de bulunanların ise gövde şekillerinin daha dik olmasından dolayı, formun gövdeye geçiş kısmında olan kulplar olabileceği düşünülmüştür.

Bu türden kulpları bulunan kandil örnekleri; İstanbul/ Marmaray-Sirkeci’de²¹², Seyitgazi/Nakolea’da²¹³, Amorium’da²¹⁴ ve Olba’da²¹⁵ görülür.

Antiokheia’da bulunan bu tip kandillerin benzerleri ile yapılan karşılaştırmalar ve buluntu alanları değerlendirildiğinde; Ağızdan kulplu kandiller gibi, gövdeden kulplu kandillerde MS 10.ve 13. yüzyıllar arasına tarihlendirilebilir.

1.1.1.3. Kadeh Kandiller

Kadeh formunun, MS 1. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlandığı ve MS 5. Yüzyıl ile sonrasında yaygınlaştığı bilinir. Bu süreçten sonra sevilerek kullanılmış olan kadehler, Akdeniz’e kıyısı olan bütün yerleşimlerde, Karadeniz’de ve Orta Avrupa’da hızlı bir yayılım göstererek kullanılmıştır²¹⁶. Kadehler, ilk ortaya çıkış ve sonraki süreçte, içki kabı olarak kullanılan, günlük kullanım kaplarından birisi iken Bizans Döneminde, mevcut işlevinin yanı sıra, aydınlatmada da kandil olarak da kullanılmıştır²¹⁷.

Bu tip kandilleri, kadeh formu ile ayırt etmek oldukça zordur. Ayrıca, tam olarak korunabilmiş şekilde açığa çıkartılan kadeh örneklerinin de az olması, bu ayırdımın yapılabilmesini daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle form, bazı yayınlarda

²¹² Üzlifat Canav Özgümüş, “Late Roman/Early Byzantine Glass, from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, Istanbul”, *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean*, 2009, s.22, Fig. 5.

²¹³ B. Yelda Olcay, “Lighting Methods in The Byzantine Period and Findings of Glass Lamps in Anatolia”, *Journal of Glass Studies*, 2001, Vol. 43, s. 84, Fig.5/b.

²¹⁴ Gill, 2002, s. 169, Fig. 2/1, 13-17.

²¹⁵ Erten-Koçak, “Glass Finds from the Monastery at Olba”, s. 357, Fig. 4/15.

²¹⁶ E. M. Stern, *Roman, Byzantine, and Early Medieval Glass, 10 BCE-700 CE. Ernesto Wolf Collection*, Hatje Cantz, 2001, s.270.

²¹⁷ B. Yelde Olcay Uçkan, “Olympos Kazısı Cam Buluntuları”, *Olympos I 200-2014 Araştırma Sonuçları*, 2017, s.199.

kadeh bazılarında ise kandil olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan çalışmalarda, kadeh formunda kandillerin belirlenmesinde, bazı ayırt edici özellikler dikkate alınarak bir ayırdıma gidilmiştir. Kandil işlevine sahip kadehler de eğer kulp bulunuyorsa, hem asılarak hem de düz zemine koyularak kullanılan, net kandil formu belirlenebilmektedir. Kulpsuz kadeh formu olan kandillerin ise, içki kabı olarak kullanılamayacak kadar küçük boyutlu olması ve çoğunlukla gövdeyle sap kısmı arasında belirgin bir fitil deliği boşluğunun olması kadehten çok kandil olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir²¹⁸. Bunların yanı sıra, buluntu alanları da formun işlevinin belirlenmesinde önemli bir etkidir. Şimdiye kadar yapılan kazılarda; sinagog, kaya mezarı, dükkân ve evlerde toplu şekilde ve Antiokheia’da da olduğu gibi, kilise ve sivil amaçlı mekânlarda açığa çıkartılmaları aydınlatma amaçlı kullanılmış olabileceklerinin göstergesidir. Tüm bunların yanı sıra, Anemurium’daki (Anamur) kilise yapısının yakınında kadehlerle birlikte açığa çıkartılmış olan madeni fitillerin bulunması, kandil olarak kullanılmış olduklarını desteklemektedir²¹⁹. P.V.C. Baur, kadeh formunda kandillerin; Atina’daki Evan Gelismos Hastanesinde gece lambası olarak kullanıldığını ve Bari’deki Aziz Nicholaos Kilisesinde benzer şekilde gördüğünü belirtmiştir²²⁰. Bu tip kandiller günümüzde, kadeh ya da lale kandil formu ile kullanılmaya devam edilmektedir.

Bu kandiller, kadeh kısmına konulan yağ ve madeni kısıpın tuttuğu fitil yardımı ile yakılırlar²²¹. Tam korunmuş örneklerine bakıldığında farklı formlarda oldukları görülür. Gövde formlarının, çan şeklinde ve kaideye doğru daralarak konik görünümlü, uzun kaideli ve basık gövdeli olabildikleri gibi, en sık karşılaşılan şekli, ağız kısmından kaideye doğru yay çizerek daralan, silindirik gövdedir. Kaideleri ise daha çok halka tabanlı ve içi boş olarak karşımıza çıkmaktadır²²². Kaide ayaklarının

²¹⁸ Zeynep Çakmakçı, “A Typological Approach to Glass Goblet Production from Late Antiquity to the Middle Ages in the Light of Recent Finds”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, Colloquia Anatolica et Aegaea - Acta Congressus Internationalis Smyrnenensis II, (ed. Laflı E.), 2009, s. 53.

²¹⁹ Olcay, “Antalya’nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, s. 113.

²²⁰ Baur, “Gerasa, City Of The Decapolis”, s. 517.

²²¹ Emre Taştumur, “Klaros Cam Eserleri”, *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Edirne 2007, s. 104.

²²² Akın Temur, “Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2018, S.XXXIII, s. 233-235.

ise genellikle düz şekillendirildiği, bazılarının ise alttan ve üstten sıkıştırılarak boğum oluşturulduğu görülür²²³. Üfleme tekniği ile yapılan gövdeden çekilerek oluşturulan ayak ve ayakların oturduğu kaideler aletle şekillendirilerek sonradan gövdeye eklenerek oluşturulmaktadır²²⁴.

Antiokheia’da bulunan kadehlerin bazılarının kandil işlevinde kullanıldığını tespit ederken öncelikle buluntu alanları dikkate alınmıştır. Bu tip kandillerin yoğun olarak atriumlu ev olmak üzere, Aedilicus tepesi kilisesi ve Cardo Maximus Batı Portiko’dan açığa çıkartılmış oldukları görüldü. Büyük çoğunluğunun sadece ayak kısmının korunmuş olmasından dolayı boyutları ve gövde formları ile ilgili fikir edinilememektedir. Fakat bu tip kandillerin en belirleyici özelliklerinden birisi olan, gövdeyle sap kısmı arasında belirgin bir fitil deliği boşluğunun olması ve benzerleri ile yapılan karşılaştırma örneklerinden de yola çıkılarak, katlı kaideli ve küçük boyutlarda olmaları gibi benzerliklerinden yola çıkarak, bulunan bu tip kadeh formlarının kandil işlevi ile kullanılmış oldukları düşünülerek, kandil grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Katalogda değerlendirilen (Kat. 46-52) bu tip kandillerin, Kat. 47 dışında tamamının sadece kaide kısmı mevcuttur. Kat 47’nin ise kaide ve gövdeye geçişinin az kısmı korunmuş durumda olup katlı kaideden düz şekilde gövdeye geçiş sağlanmıştır. Antiokheia örneklerinin tamamının, gövdeyle sap kısmı arasında boşluk vardır. Hepsinin ayak kısımları katlı kenarlı, halka şeklinde ve kaide ayakları düz şekildedir. Sadece Kat. 48’de diğerlerinden farklı olarak, kaide üzerinde bulunan ayak kısmının ortasında tek boğum vardır.

Bu tip kandillerin benzerleri ve tarihlendirmelerine bakıldığında; Klaros’ta bulunanlar için bir tarihlendirmeye gidilmemiştir²²⁵, Olympos örnekleri, MS 5-7.yüzyıllar²²⁶, Sinop Müzesi’nde bulunanlar, MS 5-7.yüzyıllar²²⁷, Kaunos’ta benzer örneklerden yola çıkarak, MS 7.yüzyıla²²⁸, Fatsa/Cingirt Kayasında bulunanlar, MS 7-

²²³ Uçkan - Öztaşkın, “Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri”, s.16.

²²⁴ B. Yelda Olcay, “Antalya’nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, s. 264.

²²⁵ Emre Taştumur, “Klaros Cam Eserleri”, s. 104-105.

²²⁶ Uçkan, “Olympos Kazısı Cam Buluntuları”, s.200.

²²⁷ Temur, “Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri”, s. 235.

²²⁸ Güray, “Kaunos’un Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları”, s. 220.

8.yüzyıllara²²⁹, Efes/Yamaçevler’de MS 4-5.yüzyıl²³⁰, Sardes’de MS 5-6. Yüzyıl²³¹ ve Anemurium’da, Nekropol Kilisesin’de MS 5-7.yüzyıllar aralığına²³², Demre/ Aziz Nikolaos Kilisesi örnekleri, buluntu yerlerine göre, MS 11.yy-13.yy.’lar arasına tarihlendirilmiş²³³ oldukları görülür.

Antiokheia’da bulunan Kadeh Kandiller, yoğun olarak, Atriumlu Ev olarak adlandırılan kompleks yapıdan açığa çıkartılmıştır. Bu türden kandillerin, diğer buluntu alanları; Aedilicus tepesi kilisesi ve Cardo Maximus Batı Portiko’dur. Bu alanlar ve benzerleri ile yapılan değerlendirmeler sonucu, Antiokheia kadeh kandilleri, MS 10.yüzyıl ile 13.yüzyıllar aralığına tarihlendirilebilir.

1.1.1.4. Bardak Tipli Kandil

Bu tip kandillerin genel formu: ağızdan kaideye doğru daralarak inen konik gövdeli ve dip kısmında bulunan küçük topuz şekilli bir kaide ile sonlanmaktadır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda bu formun kandil işlevinde kullanılıp kullanılmadığı konusunda şüpheli yaklaşılarak, kandil olarak değerlendirilmiştir. Bu formun, kapak²³⁴ ya da şişe²³⁵ olabileceği gibi farklı görüşler de vardır. Macaristan’da bulunan Roma Dönemi’ne ait bir kadeh²³⁶, İsrail Müzesi’nde Bizans Dönemi’ne ait bir kandil²³⁷ ve Eyyubi-Memluk Dönemi (XII.-XIII. yy)’ne tarihlenen, Samsat Kazısında

²²⁹ Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer, “Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları”, *Seleucia ad Calycadnum*, 2016, S.6, s. 205.

²³⁰ Czurda-Ruth, B. “Zu Den Römischen Glasern Aus Den Hanghausern von Ephesus”, s. 135, Res.5/61,63,66,67-68.

²³¹ Saldern, 1980, s. 49-50.s. 56-58,61.

²³² E.M. Stern, “Ancient And Medieval Glass From The Necropolis Church At Anemurium”, *Annales du IX Congres de L’Association Internationale pour L’Histoire du Verre*, 1985, S.IX, s. 44-46, Res.3.

²³³ Özgü Çömezoğlu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 132-133.

²³⁴ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti”, s. 78.

²³⁵ Holger Schwarze, “Spätantike, Byzantinische und Islamische Glasfunde aus Pergamon”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, 2009 (Ed. Ergün Lafli), s. 92.

²³⁶ Beat Rütli, *Die römischen Gläser aus Ägust und Kaiseraugst, Forschungen in Ägust*, Band 13/1, 1991, s. 87.

²³⁷ Yael Israeli, *Ancient Glass in the Israel Museum, The Eliahu Dobkin Collection and Other Gifts*, Israel Museum, Jerusalem, 2003, s. 196, Res. 231.

açığa çıkartılan ve Adıyaman Müzesi'nde yer alan kandilin²³⁸, birbirleri ile olan benzerlikleri oldukça dikkat çekicidir. Muhtemelen, Roma Dönemi'nde düz gövdeli, dipte nokta kaide ile sonlanan ve kadeh olarak kullanılan form, Bizans Dönemi'nde biraz daha konik gövdeye dönüşerek kandil işlevi ile kullanılmış, MS 12. ve 13. Yüzyıllara gelindiğinde gövde yumurta şekline dönüşmüş ve yine kandil işlevini devam ettirerek, form kesintisiz kullanılmaya devam edilmiş olmalıdır.

Bu tip kandillerin kaide kısmı topuz şeklinde olduğundan düz bir zemin üzerinde sabit duramamaktadır ve asmak için kulpa sahip değillerdir. Bu edenle, muhtemelen ağız kısmına yerleştirilen madeni bir askı ile asılarak ya da kandil zarfı içerisine yerleştirilerek kullanılmış olmalıdırlar²³⁹. Bu kullanım şekline dolaylı Saldern, bardak tipli kandilleri, kulplu kandiller ile benzeterek, kulplu kandillerin farklı bir formu olabileceğini belirtmiştir²⁴⁰. Çakmakçı ise kulplarının olmamasından dolayı, bu kandilleri kulplu kandiller ile değil, çubuklu kandiller ile bağdaştırmaktadır²⁴¹. Özellikle ucu bilye şekilli çubuklu kandiller dikkate alındığında, Çakmakçı'nın fikri daha olası bir yaklaşım gibi görünmektedir.

Gövde kısmına konulan yağ ve madeni kısıncın tuttuğu fitil yardımı ile yakılarak kullanılmışlardır. Bu tip kandillerin çanak kısımları serbest üfleme tekniği ile oluşturulduktan sonra, bir alet yardımı ile gövdeden çekilen cam, sıkıştırılarak dipte, topuz şeklinde kaide yapılır. Topuz kısmının içi dolu ya da boş şekilde olabilmektedir.

Antiokheia'da bu tip kandile ait, ünik olan bir tane örnek bulunmaktadır (Kat 53). Bu kandil örneğinin, topuz ve gövdesinin bir kısmı korunmuş olup, gövdenin büyük kısmı ile ağzı kırık ve noksandır. Kaidesinde bulunan topuzun içi dolu ve alet yardımıyla bastırılarak yassılaştırılmıştır. Mevcut korunmuş durumu, dipten gövdeye doğru genişleyerek uzamaktadır, muhtemelen konik gövdelidir. Korunan yüksekliği, 3,2 cm ve açık yeşil rengindedir.

²³⁸ Gül Geyik Karpuz, "Adıyaman, Elazığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserler", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Erzurum 2014, s. 113/Kat.52.

²³⁹ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 312.

²⁴⁰ Saldern, 1980, s. 52.

²⁴¹ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 312.

Kadıkalesi/ Anaia’da bulunan örnek için bir tarihlendirmeye gidilmeyerek, Kalede bulunan ithal cam olarak değerlendirilmiştir²⁴². İzmir- Torbalı/Metropolis’te de görülen bu tip kandiller için de bir tarihlendirme yapılmamıştır²⁴³. Sardes’te örnekleri için Geç Roma ya da Erken Bizans tarihlendirmesi yapılmıştır²⁴⁴. Smyrna, mozaikli alanda bulunan tekil örnek, MS 5-7. yüzyıllar aralığına tarihlenmiştir²⁴⁵. İstanbul- Marmaray/Sirkeci de bulunanlar içinde tarihlendirme yapılmamıştır²⁴⁶. Arykanda’da yerel üretim olan camların arasında değerlendirilen bu tip kandil örneği, MS 5. Yüzyılın başına tarihlendirilmiştir²⁴⁷. Pergamon’da tekil olan örnek için tarihlendirme yapılmamıştır²⁴⁸. Ephesos Yamaçevler örneği için MS 4.- 7. Yüzyıl (?) tarih aralığı verilmiştir²⁴⁹. Mısır/Karanis’te bulunan örnekler için 4.yy başı ile 5.yy ve sonrasına tarihlendirilmiştir²⁵⁰. İsrail Müzesi’nde korunan örnek 4. Yüzyıl’a tarihlendirilmiştir²⁵¹.

Antiokheia’da bu tip kandillere ait, tespit edilen tek örnek, 2004 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından, kentte gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, kente girişi sağlayan batı kapısında bulunmuştur. Bunun yanı sıra, kandilin bulunduğu alan stratigrafik bir alan değildir. Benzer örneklerin tarihlendirilmesinden yola çıkarak, Antiokheia’da bulunan bu kandil, MS 5. Yüzyılın başına tarihlendirilebilir.

²⁴² Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 82, 167/Kat. No.:71

²⁴³ Emine Akkuş, “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir 2011, Levha XXV, Nr. 156.

²⁴⁴ Saldern, 1980, s. 52, Plate 23/289-290-297-298.

²⁴⁵ Yıldız, “Smyrna Agorası’ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, s. Ek. s. 66, Kat. No.: 66.

²⁴⁶ Özgümüş, “Late Roman/Early Byzantine Glass, from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, İstanbul”, s. 22/ Fig.6.

²⁴⁷ Ahmet Tolga Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, *Seres’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, s. 168/Res.38-40.

²⁴⁸ Holger Schwarzer, “Spätantike, byzantinische und islamische Glasfunde aus Pergamon”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (Ed. Ergün Laflı), 2009, s. 107/Tafel 2-31 SG.

²⁴⁹ Czurda-Ruth, “Hanghaus 1 in Ephesos Die Gläser”, *Forschungen in Ephesos VIII/ 7*, Wien 2007, s. 185/825.

²⁵⁰ D. B. HARDEN, *Roman Glass from Karanis*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1936, Pl.XVI/ 466.

²⁵¹ Israeli, *Ancient Glass in the Israel Museum, The Eliahu Dobkin Collection and Other Gifts*, Israel Museum, s. 196, 231.

1.1.2. Pencere Camları

İnsanlar, barınma ve korunma amaçlı yapmış oldukları ilk yapılarını, tam anlamıyla geliştirilebilmelerinin ardından, bu konutlarda; doğal ışığın mekâna girmesi, sağlıklı yaşam, hava ve güneş enerjisi ile hem ısınma hem de aydınlanma gibi olanaklardan yararlanabilmek için pencere ya da pencere niteliğinde açıklıklar bırakmışlardır. Bu açıklıkları kapatmak için ilk uygulama, basit kapaklardır. Fakat bu kapakların kapatıldığı zaman ışığı geçirmemesi, şeffaf malzeme ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, deri, mumlanmış bez ve yağlı kâğıt gibi yarı şeffaf malzemeler kullanılmıştır²⁵². Roma Dönemi'ne gelindiğinde ise, camlar günlük kullanım kaplarının dışında mimaride de kullanılmaya başlanılmış ve MÖ 1. yy 'da pencere açıklıklarını kapatmak için düz camlar üretmişlerdir²⁵³. Erken İmparatorluk Dönemi'nde, pencere camlarının daha çok resmi yapılarda kullanılmış olduğu bilinmektedir²⁵⁴. Arkeolojik veriler doğrultusunda şimdilik bilinen en erken tarihli pencere camları, Pompeii'de görülmektedir. Anadolu'da ise Alishar'da bulunan pencere camları yine Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir²⁵⁵. Roma Dönemi'nden Erken Bizans Dönemi'ne geçişte cam üretiminde ve kullanımında belirgin değişimler olmuştur. Hristiyanlığın etkisinin artmaya başladığı bu dönemde, İmparatorluğun yaşadığı dini değişim, cam sanatında da etkisini göstermiş ve pencere camı en çok üretilen malzemelerden birisi olmuştur²⁵⁶. Düz pencere camlarının yanı sıra, MS 4. Yüzyıldan sonra yuvarlak biçimli, ortası düz ya da kalın, katlı kenarlı pencere camları görülmeye başlanır. Bu tip pencere camlarının en erken örneklerine doğuda, Ürdün'de

²⁵² Ceren Baykan - Nil Orbeyi - Selcan Yalçın, "Göbekli Cam Üretim Teknolojisi ve Mimaride Pencere Camı Olarak Kullanılması", *Seres '07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, s. 881.

²⁵³ Serra Kaynak, "Late Roman/Early Byzantine Window Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, Istanbul", *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, (Ed. Ergün Lafli), 2009, s. 26.

²⁵⁴ Emre Taştemur-Münteha Dinç, "Sebaste Antik Kenti Ve Çevresi Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Cam Eserler", *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi (TÜBA-KED)*, 2018, S.18, s.66.

²⁵⁵ Kaynak, "Late Roman/Early Byzantine Window Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, Istanbul", s.26.

²⁵⁶ Emel Erten, "Erken Bizans Camcılığı: Kimliği ve Niteliği Üzerine Düşünceler", *Seleucia ad Calycadnum IV*, 2011, S.1, s. 32-33.

Jerash; Irak'da Samarra'da, batıda İngiltere'de Chichester ve Sussex'de karşılaşılmaktadır²⁵⁷.

Pencere camları, taş ya da alçıdan yapılan şebekeler içerisine yerleştirilerek kullanılmaktadır. Bu şebekeler camın formuna göre yuvarlak ya da kare kenarlı olabilmektedir. Örneklerine sıkça rastlanan pencere şebekelerine; Demre/ Aziz Nikolaos Kilisesi'nde²⁵⁸ ve Demre örneğine, malzeme, biçim ve boyut olarak benzeyen örneği İstanbul/Saraçhane²⁵⁹ kazılarında açığa çıkartılmıştır. Pencere camları ve şebekesiyle birlikte bulunan diğer bir örnek, Pammakaristos Kilise'sin de (Fethiye Camii) yapılan kazılar sırasında bulunmuştur²⁶⁰. Halep/Marea'da bulunan örneğin formu, diğer şebekelerden farklı olarak kalp şeklindedir. Ve bu kalp şeklinde açıklıkta gömülü şekilde yuvarlak pencere camı bulunmuştur²⁶¹. Antiokheia'da, şimdilik bir pencere şebekesinin varlığı bilinmemektedir.

Pencere camlarının üretim aşamasında farklı yapım tekniklerinin uygulandığı görülür. Levha biçimli pencere camları iki teknikte yapılabilir. İlki, ergimiş cam, mermer benzeri düz zemine ya da kalıba dökülür. Biraz soğumasının ardından üzerine bastırılarak ya da düz merdane benzeri bir alet yardımıyla düzleştirilerek oluşturulur. Bu yöntem döküm tekniği olarak adlandırılmaktadır. Diğer teknik ise, yine düz bir zemine üflenmiş camın üzerine bastırılarak yassılaştırılmasıdır. Her iki teknikten sonra, oluşturulan camdan istenilen büyüklükte parçalar kesilir ve kenarları içe doğru kıvrılarak katlanır veya bastırılarak kenar kısımları oluşturulur. Son olarak soğutma fırınlarına konularak kontrollü şekilde soğuması sağlanır²⁶². Yuvarlak formu pencere camlarının üretiminde ise, küre açma tekniği uygulanmıştır. Bu teknikte, üfleme çubuğuna alınan cam şişirildikten sonra şekillendirme çubuğuna alınır, bu

²⁵⁷ Baykan – Orbeyi - Yalçın, “Göbekli Cam Üretim Teknolojisi ve Mimaride Pencere Camı Olarak Kullanılması”, s. 882.

²⁵⁸ Acara - Olcay, “Bizans Döneminde aydınlatma düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan aydınlatma gereçleri”, s. 256; Sema Alpaslan, “Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Işığında Yeni Değerlendirmeler ”Mermer Taş Buluntular”, *VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (II. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı-Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri)*, 1998, s.27.

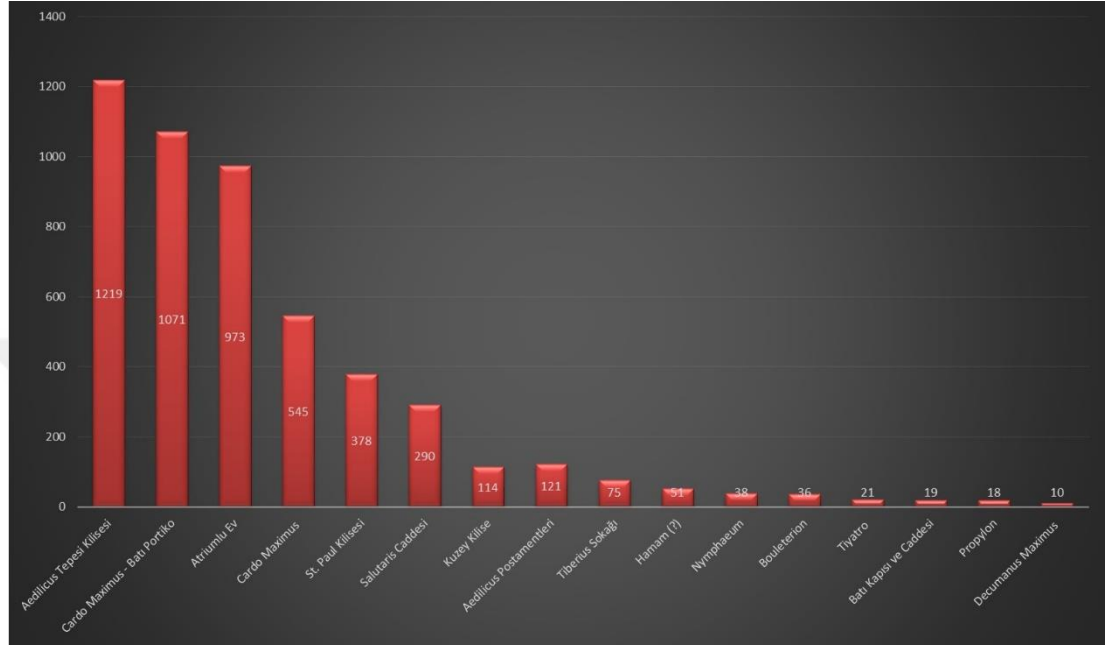
²⁵⁹ R. Martin Harrison, *Excavations at Sarachane in Istanbul, Volume 1*, Princeton University Press, 1986, s. 204-206.

²⁶⁰ H. Hallensleben, “Pammakaristoskirche-Fethiye Camii”, *IstMitt*, 1963, S.13/14, s. 180, Res. II.

²⁶¹ Renata Kucharczyk, “Marea 2001: Windowpanes And Other Glass Finds”, *Marea/ Egypt*, 2002, s. 69, Fig. S.70/4.

²⁶² Baykan – Baykan, 2012, s. 38-39.

çubuğun ucunda, formun tam merkezinden cam döndürülerek bir disk şekline getirilir. Merkez kısmından döndürülerek yapıldığı için, şekillendirme çubuğunun tutturulduğu yer ve etrafı daha kalın, kenar kısımları ise daha ince şekildedir. Bu camların üretimine MS 19. Yüzyılın ikinci çeyreğine kadar devam edilmiştir.²⁶³

Grafik 24. Antiokheia Pencere Camlarının Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiokheia cam buluntuları arasında, pencere camları en yoğun grubu oluşturmaktadır. Günümüze kadar kentte yapılan çalışmalarda, hemen hemen her alandan açığa çıkartılmış olan pencere camlarının toplamı 4.979 ‘dur (Grafik 24). Bu parçaların boyutları değişiklik gösteriyor olsa da, formlarının ayırt edilmesinde fikir verebilecek durumdadırlar.

Grafik 24’de de görüldüğü gibi, pencere camlarının en yoğun görüldüğü alan Aedilicus Tepesi Kilisesi’dir. Bunun önemli 4nedeni, bu alanda çalışmaların kazı başkanlığınca yapılması ve verilerinin düzenli şekilde takip edilebilmesidir. Kilise ’de özellikle AT. 50 ve AT. 13 olarak isimlendirilen açmaların bulunduğu alanlardan yoğun şekilde yuvarlak pencere camı parçaları açığa çıkartılmıştır. AT.50 açması Kilisenin kuzey apsisinin arkası, AT.13 ise güney apsisin arka kısmıdır. Tüm bu veriler incelendiğinde, kilisenin apsislerinde bulunan pencerelerin yuvarlak formu olmaları

²⁶³ Baykan - Orbeyi - Yalçın, “Göbekli Cam Üretim Teknolojisi ve Mimaride Pencere Camı Olarak Kullanılması”, s. 887-889; Baykan – Baykan, 2012, s. 39-41.

muhtemeldir. Bunların dışında, Kilise'nin geçirmiş olduğu yangından sonra, ergimiş şekilde yanık düz pencere camı parçalarına da rastlanılmıştır.

Ayrıca, kentte cam üretimi ile ilişkilendirilen mekânlarda, hem düz pencere camı hem de yuvarlak formlu pencere camlarına ait yoğun şekilde amorf parçaların varlığı, kentte pencere camı üretiminin varlığını göstermesi açısından önemlidir²⁶⁴.

Antiokheia pencere camları, Levha Biçimli ve Yuvarlak Biçimli olmak üzere iki grup altında değerlendirilmiştir.

1.1.2.1. Levha Biçimli Pencere Camları

Pencere camları içerisinde, sayısal olarak en yoğun grubu, bu tip altında değerlendirilen, levha biçimli düz pencere camları oluşturmaktadır. Levha biçimli pencere camları incelendiğinde, cidar kalınlıklarında bariz bir fark yoktur ve yüzeylerinde görülen birbirinden farklı boyutlarda hava boşlukları, tek yöne doğru küresel şekildir. Bu gözlemden yola çıkarak, Antiokheia'da bulunan, bu türden pencere camlarının tamamının döküm tekniği ile üretilmiş olduklarını söyleyebiliriz. Kenar kısımlarının, çoğunlukla düzleştirilerek sonlandırıldığı, nadiren bazı parçaların kenarlarının da içe doğru kıvrılarak sonlandırılmış oldukları görülür.

Antiokheia'da bulunan, bu tip pencere camları hakkında net fikir verebilen parça, 49,5x38,6 cm ölçülerinde ve tama yakın şekilde korunmuş olan Kat 54'de bulunan örnektir. Katalogda değerlendirilen (Kat.55- 57) diğer örneklerin kenar kısımlarıyla beraber çok azı korunmuş durumdadır.

Pencere camlarının kalınlıkları 0,9 cm ile 0,3 cm aralığında değişmektedir. Renk özelliklerine bakıldığında, yoğun olarak açık renklerin kullanımı tercih edilmiştir. En çok kullanılan rengin yeşil ve yeşilin tonlarının olduğu görülmektedir. Az örnek olmasına karşın mavi rengi ve tonlarının da kullanılmış olduğu görülür.

Antiokheia'da çalışmaların yapıldığı alanların neredeyse tamamında görülen, levha biçimli düz pencere camları, buluntu alanlarıyla değerlendirildiğinde, cadde ve sivil yapılarda daha yoğun görülmektedir. Buradan yola çıkarak, bu tür pencere camlarının daha çok sivil yapılarda kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

²⁶⁴ Detaylar için” Pisidia Antiokheia'da Cam Üretimi” bölümüne bkz.

1.1.2.2. Yuvarlak Biçimli Pencere Camları

Bu tip pencere camları, levha biçimli düz pencere camlarına oranla daha az görülmektedir. Mevcut parçalardan yola çıkarak, yuvarlak biçimli pencere camlarının hepsinin küre açma tekniğinde yapılmış oldukları anlaşılmıştır. Orta kısımda, merkezleri oldukça kalın ve kenarlara doğru incelmektedir. Bazı örneklerin orta kısımlarında, şekillendirme çubuğuna ait izler görülmektedir. Kenar kısımları yoğunlukla katlanarak sonlandırılmış, nadiren de düzleştirilerek oluşturulmuştur.

Kat. 60'da bulunan parçadan da anlaşılabacağı gibi, bazı örneklerin kenarlarında orantısızlıklar görülür. Yani katlanarak oluşturulmuş kenar, bazı yerlerde kalın, bazı yerlerde ince şekildedir. Ayrıca formun kenarında oluşturulan yuvarlığında da orantısızlıklar vardır.

Kat. 58'de bulunan tama yakın korunmuş olan parçada olduğu gibi, bu tipte olan bazı pencere camlarının, merkez orta kısmında olan kalınlıktan sonra bastırılarak derin bir girinti oluşturulmuş, sonrasında kenarlara doğru incelenerek devam etmektedir. Kap biçimli de denilen bu yöntemde, merkez orta kalın yapılmış ve kenarlara doğru kalınlık kademeli olarak inceltirilmiştir. Bu yöntem, camın dayanıklılığını arttırarak aynı zamanda ışığın içeri daha iyi girmesini sağlamaktadır.

Antiokeia, yuvarlak biçimli pencere camlarının çapları 12,8 cm ile 24 cm aralığında değişmektedir. Bu türden pencere camlarının renklerine bakıldığında, levha biçimli düz pencere camlarında olduğu gibi yine açık renkler kullanılmıştır. Yoğunlukla mavi rengi ve tonları tercih edilmiştir. Mavinin yanı sıra, yeşil, sarımsı yeşil renkleri de kullanılmıştır.

Kentte bulunan yuvarlak biçimli pencere camlarının, buluntu alanları incelendiğinde, bu tip pencere camlarının daha çok kiliselerde yapılan çalışmalarda açığa çıkartılmış oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle, bu tür pencere camlarının yoğunlukla kiliselerde kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz.

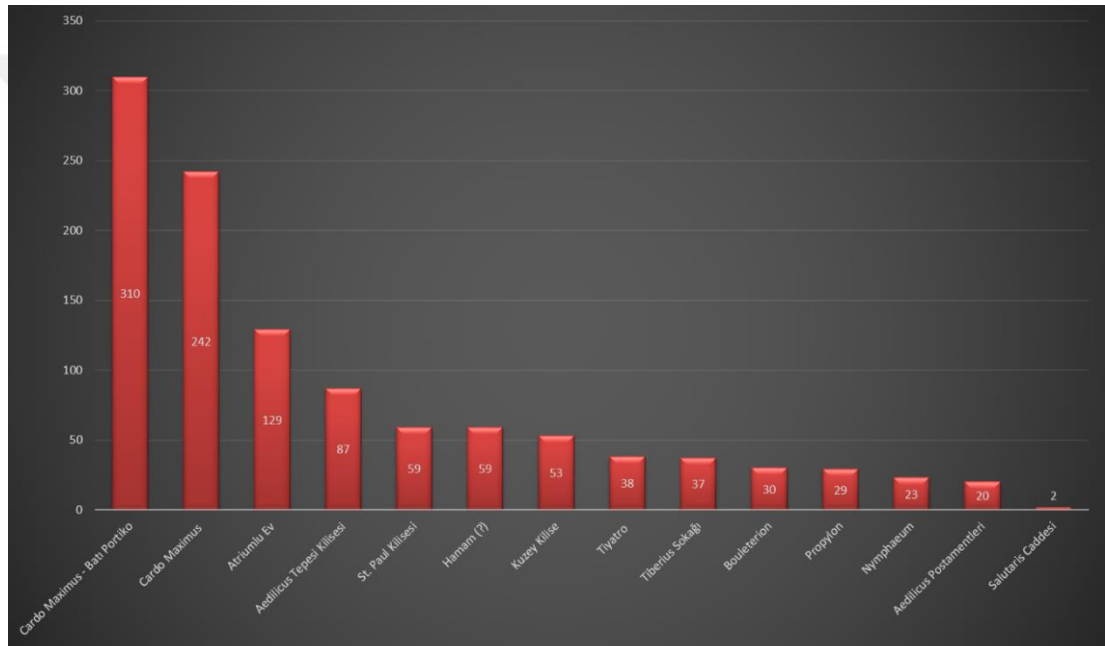
Antiokeia, pencere camlarının tarihlendirilmesinde, daha çok buluntu alanları ve formlarından hareketle değerlendirme yapılmıştır. Çünkü Roma Dönemi'nden itibaren kullanılan pencere camları, geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. Pencere camlarının her bölge ve kentte yoğunlukla karşımıza çıkıyor olması, örneklerle karşılaştırma yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Pisidia Antiokeia'da bulunan

levha biçimli ve yuvarlak biçimli pencere camlarının, buluntu alanları dikkate alındığında, MS 10.ve 13. Yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.

1.2. Günlük Kullanım Kapları

1.2.1. Kadehler

Roma Dönemi'nden itibaren kullanıldığı bilinen ayaklı kadeh formları, kandil ya da içki kabı olarak kullanılmışlardır. Kandil işlevi taşımadığı anlaşılan²⁶⁵ kadeh formları, günlük kullanım kapları arasında içki kabı olarak değerlendirilmiştir.

Grafik 25. Antiocheia Cam kadehlerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiocheia camları arasında, kadeh formuna ait 1.118 parça tespit edilmiştir. Bu sayıma dahil edilen parçalar, kadeh formuna ait olduğundan emin olunan parçalardır. Sayısal veri olarak buluntular içerisinde en yoğun gruplardan birisi olan kadehlerin, sayısının daha fazla olması muhtemeldir. Fakat parçaların, özellikle gövdelerin form belirtemeyecek kadar küçük boyutlu olmaları nedeniyle, net formu verebilen kaideler ve belirgin olan ağız parçalarından yola çıkılarak bir sayıma gidilmiştir. Grafik 25 'de de görüldüğü gibi kadehler, kentin hem dini mekânlarından hem de sivil yapılarından açığa çıkartılmıştır. Buna göre kadehlerin Antiocheia'da,

²⁶⁵ Kandil işlevi ile kullanılmış olan kadeh formları için "Kadeh Kandiller" bölümüne bkz.

günlük kullanımlarının yanında dini ritüellerde de kullanılmış olabileceklerini düşünmekteyiz.

Kadehlerin yapım tekniğine bakıldığında, çanaklarının serbest üfleme tekniği ile yapıldığı, ayak kısımlarının bazı örneklerde çekerek oluşturulduğu, bazılarında ise çanaktan ayrı olarak yapılıp sonradan çanağa eklenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kadehlerin renklerinde, yoğunlukla mavi ve yeşilin tonlarının tercih edildiği görülürken, nadiren sarı renginde kullanılmış olduğu görülür. Süsleme ögesi olarak, bazı parçaların ağız ve gövdeye geçiş kısımlarında cam ipi bezemesi kullanılmıştır. Cam ipi bezemesinin dışında, kadehlerde herhangi bir süsleme ögesine rastlanılmamıştır.

Form çeşitliliği açısından oldukça zengin örnekler sunan, kentin kadehlerinin değerlendirmesi yapılırken, kaide ve ayak ile ağız parçalarından yola çıkarak bir tipolojiye gidilmiştir.

Kaide ve ayak kısımlarına göre:

1. Katlanarak oluşturulmuş Ayaklı kadehler
2. Düz Ayaklı Kadehler
3. Boğumlu Kaideli Kadehler

1. Katlanarak oluşturulmuş Ayaklı kadehler

Bu tipte olan ayaklı kadehlere ait bir örnek tam şekilde (Kat. 63), diğer parçaların kadeh ayağı ve çanağa geçiş kısımları korunmuştur (Kat. 64-69). Tamamının ayak ve kaide kısımları masif şekildedir. Örneklerin hepsinde, kaide ayaktan çekilerek oluşturulmuş ve sonradan formun çanak kısmına eklenmiştir. Ayak kısımlarının kenarları, içe doğru katlanarak oluşturulmuş. Bu türden kadeh ayakları 3 şekilde farklılık göstermektedir.

İlk şekil de olan örneklerin (Kat. 63 ve 67) ayakları zemine paralel düz şekilde uzanarak kaideleri yükselmekte ve çanağa bağlanmaktadır. Ayak çapları, 5,2 cm ile 3,6 cm aralığında olup, kaidelerinin yükseklikleri 2,1 cm ile 1,6 cm arasındadır.

Bu grupta değerlendirilen kadeh ayaklarında görülen ikinci şekilde, ayak kısımları ters huniye benzer şekilde yukarı doğru genişlemektedir. Bu tanımlamaya

uygun, Kat. 69'da bulunan kadeh ayağının kaide kısmı korunmamış, fakat ayaktan yükselen uzun bir kaideye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kaide çapı, 5, 6 cm'dir.

Üçüncü şekilde ise, yine ikinci şekilde olduğu gibi, ayak iç kısmından yükselmektedir. İkinci şekilden farklı olarak çok kısa bir kaideye sahiptir. Kat. 68'de bulunan örnek, yüksek ayaklı ve ayaktan sonra kısa ve geniş bir kaide ile hemen gövdeye bağlanmaktadır. Kaide çapı, 3,5 cm'dir.

2. Düz Ayaklı Kadehler

Bu türden ayaklı olan kadehler, Antiokheia'da en sık rastlanan tiplerden birisi olmasına karşın tam olarak korunmuş bir örneği yoktur. Aynı şekilde benzer örneği olan yayınlarda da bu tipte ayakları olan, tam korunmuş bir kadehe rastlanılamamıştır. Mevcut korunmuş durumları, ayak, kaide ve gövdeye geçiş kısmından ibarettir. Bu tip kadehlerin, ayakları zemine yakın ve düz kenarlıdır. Ayakların üst kısmında, form oluşturulduktan sonra bir alet yardımı ile merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayaklara şekil verilmeye çalışılmıştır. Fakat bu hatlar çoğunlukla, düzensiz şekilde oluşturulmuş, çizgiler gibi görünmektedir. Bu nedenle ayaklar, dairesel form şeklinde değil de, girintili çıkıntılı şekilde oluşturulmuştur. Bu tip kadehlerin kaideleri, ayak kısımlarından çekilerek oluşturulmuş ve hepsi masif şekildedir. Antiokheia'da görülen bu tip kadeh ayakları, 3 farklı şekildedir.

Birinci şekilde olan kadeh ayakları, kadesiz olanlardır. Ayakların merkezinden sonra, geniş bir geçiş ile direk gövdeye bağlanmaktadır. Mevcut durumlarından, basık şekilde ve geniş bir çanağa sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayak çapları, 4 cm ile 4,4 cm aralığında değişmektedir. Bu şekilde olan kadeh ayaklarına örnek parçalar, Kat.70 ile Kat.71'de verilmiştir.

İkinci şekilde (Kat. 72-77) ise, birinci şekilden farklı olarak ayak üzerinde kısa bir kaideleri bulunur. Kat. 72 ve 73'te bulunan örneklerin kaideleri, ayağın merkezinden kalın şekilde ve direk gövdeye bağlanmaktadır. Gövde kısımları genişleyerek yükselmektedir. Kat. 74, diğer iki örnekten farklı olarak, kaide kısmı daha ince ve gövdeye geçiş, yukarı doğru değil de yanlara doğru açılarak ilerlemektedir. Ayak çapları, 4 cm ile 4,8 cm aralığında değişmektedir.

Son olarak üçüncü şekilde olan ünik örnek (Kat. 75), 5,6 cm çapında, geniş bir ayağa sahip ve ayağın merkezinden çekilerek oluşturulmuş kalın ve muhtemelen

diğerlerin farklı yüksek bir kaideden sonra gövdeye bağlanmaktadır. Bu türden ayağa sahip kadehlerin genellikle kısa ve hantal görünümlü olmalarına karşın, bu örnek yüksek bir kaidesi ile farklılık göstermektedir. Ayağı üzerinde, karmaşık ve belirli belirsiz çizgiler görülür.

Bu grupta değerlendirilen, Düz Ayaklı kadehlerin benzerlerine bakıldığında; Sardes'te bulunanlar, MS 5. ve 7. Yüzyıllar arasına tarihlendirilmiş²⁶⁶, Amorium'da açığa çıkartılan parçalar, Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmiş²⁶⁷, İstanbul/Saraçhane'de görülen örnekler, Geç Roma Erken Bizans Dönemine²⁶⁸ ve Hierapolis örnekleri ise 5.ve 7.yüzyıllar arasına²⁶⁹ tarihlendirilmiştir.

3. Boğumlu Kaideli Kadehler

Bu tür Kadehlerin kaidelerinde bulunan boğum/boğumlardan dolayı, “Boğumlu kaideli Kadeh” olarak isimlendirilmektedirler. Kentin kadeh formları arasında, boğumlu kaideli olan kadehler en az görülen tiptir. Bulunan örneklerin ayak, kaide ve gövdeye geçiş kısımları korunmuştur. Mevcut korunan kısımlarından yola çıkarak, çanaklarının serbest üfleme tekniği ile yapıldığı ve kaide ile ayak kısımlarının sonradan şekillendirilerek gövdeye eklenmiş oldukları anlaşılmaktadır. Gövde ile kaidenin birleşim noktasında boğum bulunur. Bu boğum çoğunlukla tek olurken, birden fazla boğumun olduğu örneklere de görülür²⁷⁰. Antiokheia'da bulunan örneklerin tamamı tek boğumludur. Bu nedenle kaideler kısa ve basık görünümlüdürler. Ayaklar daire şeklinde ve içe doğru katlanarak sonlandırılmışlardır. Bütün örneklerin kaide ve ayakları masif şekildedir. Kat. 79'da bulunan kadeh gövdesinden hareketle, bu tür kaideli kadehlerin çanak kısımlarının, ters huniye benzer şekilde, kaideden ağıza doğru genişleyen bir formda olabileceğini düşünmekteyiz.

Katalogda değerlendirilen örneklerden, Kat. 76 ve 78'in kaidelerinde bulunan boğumlar tam yuvarlak şekilde iken, Kat 77 ve 79 örneklerinin boğumları, ayak

²⁶⁶ Saldern, 1980, s. 57, Plate 13/ 323.

²⁶⁷ Gill, 2002, s. 66, 171, Fig. 1/6 66, Fig. 2/5 75.

²⁶⁸ Hayes, 1992, s. 406, F.150/7.

²⁶⁹ Gençler, “I Vetri Di Hierapolis”, s. 246, Fig.5/73.

²⁷⁰ Sardes'te görülen bir kadeh örneğinde, kaide kısmında beş tane boğumun olduğu görülür. Detaylar için bkz. Saldern, 1980, Plate 12/367.

kısımlarına doğru, daha yayvan şekildedirler. Kadehlerin ayak çapları, 3,2 cm ile 4 cm aralığında değişiklik göstermektedir.

Boğumlu kaideli kadehlerin benzer örneklerine bakıldığında; Amorium²⁷¹, Anemurium²⁷² ve İzmir Agorasında²⁷³ bulunanlar MS 5.ve 7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmişlerdir. Klaros'ta bulunanlar Geç Roma – Erken Bizans Dönemine²⁷⁴, Elaiussa Sebaste örnekleri MS 6. ve 7. Yüzyıllar arasına ²⁷⁵, Kuşadası, Kadikalesi/Anaia'da bulunanlar MS 13. Yüzyıl ile 14. Yüzyılın başına tarihlenmiştir.

Kadehlere ait ayak ve kaide parçalarının dışında, ağız parçaları da belirlenmiştir. Ağız parçalarının formlarının 3 farklı şekilde oldukları görülür.

İlk şekilde, Kat. 80 ve 81 'de bulunan parçaların ağız kısımları düz ve hafif kalınlaştırılarak oluşturulmuş, ağızdan gövdeye geçiş içe doğru keskin şekilde olup yayvan formludurlar. Ağız çapları, 10,4 cm ile 13,6 cm aralığında değişmektedir.

İkinci şekilde, Kat. 82 ile 83 de değerlendirilen örneklerin ağız kenarları yine düz şekilde kalınlaştırılarak yuvarlatılmış ve konik formludurlar. Kat. 82'nin yüzeyinde, farkı olarak spiral yivler bulunur. Bu yivlerin oluşturulması için iki aşamalı bir üretimden geçtikleri bilinir. Patern üfleme de denilen bu yöntemde, önce kalıba üflenmiş form, sonrasında serbest üfleme ile tekrardan şekillendirilmektedir²⁷⁶. Ağız çapları, 6,4 ile 6,8 cm aralığında değişmektedir.

Üçüncü şekilde olan örnekler, Kat. 84-86 'da değerlendirilmiştir. Bu grupta bulunan örneklerde yine konik gövde formundadırlar, fakat ağızlarının şekillendirilmelerinde ve gövdeye geçiş kısımlarında farklılıklar vardır. Kat. 84'te bulunan parçanın, ağız kenarı, hafif dışa çekik şekilde yuvarlatılmış olup, ağızın hemen altından başlayan yumuşak bir geçişle gövdeye devam etmektedir. Kat. 85 ve 86'da ise ağız kenarları içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Kat. 86'nın dış yüzeyinde belirli ve düzenli aralıklarla yerleştirilmiş cam ipi bezemesi bulunur. Ağız çapları, 6,8 cm ile 12 cm aralığında değişiklik göstermektedir.

²⁷¹ Gill, 2002, s. 65,170, Fig. 1/5 61, Fig. 2/4 69-74.

²⁷² Stern 1985, s. 46/ Fig. 3

²⁷³ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 160/Kat No: 66.

²⁷⁴ Emre Taştumur, "Klaros Cam Eserleri", s. 183/Kat No:198.

²⁷⁵ Gençler, "Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları" s.257-262, Kat. No. 320-400.

²⁷⁶ Erten-Koçak, "Glass Finds from the Monastery at Olba", s. 349.

Araştırmalar ve yapılan yayınlarda, kadehlerin tarihlendirmeleri yapılırken, genellikle ayak ve kaide kısımlarından yola çıkarak tarihlendirmeye gidilmiştir. Yayınlarda, kadeh formları için, geniş bir tarih aralığının verilmiş olduğu görülür. Antiokheia’da bulunan örneklerin benzerleriyle birlikte, buluntu alanları da dikkate alındığında MS 5. yüzyıldan başlayarak MS 11. Yüzyıla kadar kullanılmış yapılarda açığa çıkartılmış olması, bu kadehlerin yoğun olarak, MS 6. ve 7.yy’da kullanıldığı, fakat daha sonraki dönemlerde de kullanımının devam ettiğini söylemek şimdilik yeterli olacaktır.

1.2.2. Bardaklar

Günlük kullanım kapları arasında değerlendirilen bardak formunun asıl amacı, içme kabı olarak kullanılmasıdır. Bu işlevinin yanı sıra, içerisine kozmetik ürünlerin konulması ve mezar hediyesi olarak bırakılması²⁷⁷ gibi günlük yaşamda oldukça fazla kullanım alanına sahiptir. Form, pişmiş toprak ve metal örneklerinin taklidi olarak, MS 1. Yüzyılın ortalarından itibaren yaygınlaşmaya başlayarak²⁷⁸, günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir.

Antiokheia cam buluntuları arasında, ağız ve dip parçaları oldukça yoğunluk göstermektedir. Fakat bu parçaların küçük boyutlarda kırılmış olmaları, bardak formu için, ayırdım yapmayı güçleştirmiştir. Özellikle ağız parçalarının küçük boyutlarda kırılmış olması nedeniyle, çaplarının boyutlarının net olarak anlaşılamaması, ya da çapları ölçülebilen büyük ağız parçalarının kâse formlarına, çapları küçük ölçüde olanların da geniş ağızlı şişelere benzemesi, bardak formunun ayırımını fazlasıyla zorlaştırmıştır. Bu nedenle, bardak formları ile ilgili, dönülmez bir hataya gidilmemesi için, benzer örneklerden hareketle, ağız ve dip parçaları arasında, 17 tane parça, bardak formu olarak değerlendirilmiştir. Belirlenen parçaların az olmasından dolayı, bardak formlarının buluntu alanları ile ilgili istatistiksel bir sonuca ulaşılamamıştır.

Antiokheia bardak formları incelendiğinde, hepsinin serbest üfleme tekniği ile üretilmiş oldukları görülür. Bir parçanın dış yüzeyinde bulunan, kazıma ile yapılmış

²⁷⁷ MS 5. Yüzyıla ait, Sicilya’da bulunan mezarlarda, bu formun ölü hediyesi olarak kullanıldığı görülmüştür. Bkz. Marianne Stern, *Roman, Byzantine and Early Medieval Glass: Ernesto Wolf Collection*, Hatje Cantz Publishers, 2002, s. 268.

²⁷⁸ Dal, , “Roma Dönemi’nde Anadolu’da Cam”, s. 42.

olan süslemenin dışında, örneklerin tamamı süslemesizdir. Bu bağlamda, Antiokheia’da bulunan bardak formlarının, özel kullanımdan ziyade, daha çok günlük kullanıma yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Bardak formuna ait belirlenen parçaların sayısının az olmasına karşın, bu parçalar ağız ve dip kısımlarına göre, geniş bir tipoloji göstermektedir.

Ağız Kısımlarına Göre:

1. Dışa Dönük Ağızlı Bardaklar
2. Katlanarak Oluşturulmuş Ağızlı Bardaklar
3. Kalınlaştırılarak Oluşturulmuş Ağızlı Bardaklar

Dip Kısımlarına Göre:

1. Kaideli Bardaklar
2. Konkav Dipli Bardaklar

1. Dışa Dönük Ağızlı Bardaklar

Bu tipte bardakların, dışa dönük ağız kısımları iç bükey bir kıvrımla oluşturulmuştur. Form, ağızdan içe doğru keskin bir geçiş yaptıktan sonra genişleyerek gövdeye doğru devam etmektedir. Muhtemelen uzun ve oval bir gövdeye sahip olmalıdırlar. Ağız çapları: 7,2 cm ile 6 cm aralığında değişmektedir. Kat.87’de bulunan örneğin yüzeyinde, yatay şekilde kazıma çizgiler bulunurken, diğer örneklerde bezeme görülmez. Bu tipte görülen bardaklara ait ağız parçaları, Kat.87 ve Kat. 88’de bulunmaktadır.

Kadıkalesi/Anaia’da Kilise, Sarnıç Ek Yapısında bulunan örnek bardak olarak değerlendirilmiş ve bir tarihlendirmeye gidilmemiştir²⁷⁹. Metropolis’te Gymnasium C mekânının içerisinde bulunan ve bardak olarak tanımlanan, benzer ağız parçası, M.S. 3. yüzyıl sonu-M.S. 4. Yüzyıl’a tarihlendirilmiş²⁸⁰. Perge’de bulunan örnek, bardak veya kavanoz olarak tanımlanmış ve bir tarih aralığı belirtilmemiştir²⁸¹. Amorium’da

²⁷⁹ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 188/Kat No:94.

²⁸⁰ Akkuş, “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, s. 76/Kat No: 134.

²⁸¹ E. Çiğdem Demir, “Antik Çağ’da Cam ve Perge Konut Alanı “A” Evi Cam Eserleri Kataloğu”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul 1999, s.123/ Kat. No: 83.

bulunan benzer ağız parçalarının değerlendirilmesi için, gerekli verilerin eksik olmasından kaynaklı, Gill²⁸² ve Öncelen²⁸³'in çalışmalarında, bu buluntuların işlevlerine yönelik bir sınıflandırma yapılmadan değerlendirilerek, Orta Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmişlerdir. Sagalassos'ta görülen bu tip ağız kenarları, kavanoz olarak tanımlanmış ve MS 4. ve 5. Yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir²⁸⁴.

2. Katlanarak Oluşturulmuş Ağızlı Bardaklar

Cam formlarında, ağız kısımlarının katlanarak oluşturulması, MS 3. Yüzyılda başlamış ve MS 4. Yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılmıştır²⁸⁵. Kat. 89'da bulunan parça, ağız kısmı katlanarak oluşturulmuş olan, bardak formuna ait tek örnektir. Ağız kenarı dışa doğru yuvarlatılmış şekilde, katlanarak oluşturulmuştur. Ağızdan itibaren gövdeye geçiş genişleyerek devam etmektedir. Muhtemelen oval bir gövdeye sahiptir. Ağız çapı: 6,8 cm'dir.

Bu grupta değerlendirilen örneğin benzerleri incelendiğinde; Amorium'da görülen benzer ağız parçaları, kâse olarak değerlendirilmiş ve bir tarihlendirmeye gidilmemiştir²⁸⁶, Limyra'da bulunan örnekler bardak olarak tanımlanmış ve burada da bir tarihlendirme yapılmamıştır, Sardes örnekleri, kap olarak yorumlanmış ve Orta Bizans ya da İslami Dönem'e ait olabileceği şeklinde düşünülmüştür²⁸⁷.

3. Kalınlaştırılarak Oluşturulmuş Ağızlı Bardaklar

Ağız kısımları kalınlaştırılarak oluşturulan bardak formlarında, iki farklı uygulama görülmektedir.

İlk şekilde, ağız kısımları içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Kat. 90'da bulunan ve kısmen tama yakın olan örneğin, ağız içe doğru hafif yuvarlatılarak oluşturulmuştur. Ağızdan gövdeye doğru daralarak inen bardağın dip kısmı, içe doğru çukurlaştırılarak oluşturulmuş, vurma diplidir. Örneğin ağız çapı, 9,6 cm, dip çapı ise 4 cm'dir.

²⁸² Gill, 2002, s. 174, Fig.2/10, 151-153.

²⁸³ Öncelen, "Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları", s. 27-28.

²⁸⁴ C.S. Lightfoot, "A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990", *Sagalassos I First General Report on the Survey (1986-1989) and excavations (1990-1991)*, Leuven, 1993, s. 177-178, Kat. No: 33-45.

²⁸⁵ Baybo, "Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti", s. 56.

²⁸⁶ Gill, 2002, s. 52/187-188.

²⁸⁷ Saldern, 1980, Plate 27/603.

İkinci olarak, ağız kısımları yuvarlatılmadan düz şekilde kalınlaştırılmıştır. Kat. 91’de değerlendirilen bardak formuna ait parçanın ağız bu şekilde bir uygulama ile oluşturulmuştur. Örneğin korunan formu, ağızdan gövdeye doğru düz şekilde inerek gövdede içe doğru hafif daralmaktadır. Olasılıkla yarı küresel bir bardak formundadır. Ağız çapı: 8 cm’dir.

Bu tip bardakların benzerleri ve tarihlendirmelerine bakıldığında; Sardes’te bulunan ve tam şekilde korunmuş olan örnek, M.S. erken 6. - 7.yüzyıl’a tarihlendirilmiştir²⁸⁸. Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde bulunan ve çizim ile tümlenebilmiş olan bardak, veriler doğrultusunda, MS 11.-13. Yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir²⁸⁹.

4. Kaideli Bardaklar

Bu tip kaideler, katlanarak oluşturulmuş tüp biçimli şekildedir. Bu şekilde yapılmış olan kaideler; şişe, kâse ve bardak gibi birçok formunda kullanılmıştır. Kat. 92 ile 94’te bulunan kaidelerin, bardak grubu içinde değerlendirilmemizin nedeni, mevcut korunmuş durumlarından, kaide üzerinde devam eden gövdelerinin yayvan şekilde değil de daha dik şekilde devam ediyor olmalarıdır. Bu tip kaideler, serbest üfleme ve aletle şekillendirilerek oluşturulmuşlardır. Kat. 94 ‘te bulunan örneğin dip kısmı düz şekilde ve merkezde pontil izi görülmekte ve simetrik değildir. Kat. 92 ve 93’te bulunan örneklerin ise dip kısımları konkav şekildedir. Halka şeklinde olan kaidelerin çapları: 3,8 cm ile 4,7 cm aralığındadır.

Benzerleri ile sıkça karşılaşılan bu tip kaideler; Sagalassos’ta bulunan parçalar, tanımsız dip olarak yorumlanmış ve tarihlendirme yapılmamıştır²⁹⁰, Metropolis’te bulunan örnekler bardak olarak yorumlanmış ve M.S. 11-13. Yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir²⁹¹, Limyra’da bulunan benzerleri, bardak olarak değerlendirilerek, MS 1.- 5. Yüzyıl aralığı verilmiştir²⁹², Elaiussa Sebaste örnekleri, Tüp biçimli halka kaideler

²⁸⁸ Saldern, 1980, Plate 13/472.

²⁸⁹ Özgü Çömezoğlu, “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nden Günlük Kullanım İşlevli Cam Eserler”, *Bizans ve Çevre Kùltürler, Prof. Dr. S. Yıldız Ötüken’e Armağan*, s. 154/Çizim 15/86.

²⁹⁰ Lightfoot, “A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990”, Fig.124/ 98.

²⁹¹ Akkuş, “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, *Levha XXIII/Nr.137/144*.

²⁹² Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, *Çizim XVI/ Kat. No: Y-169-Y-193*.

olarak tanımlanmış ve 5.yüzyılın ilk yarısı ile erken 6. Yüzyıla tarihlendirilmişlerdir²⁹³.

5. Konkav Dipli Bardaklar

Bu tip dipler, iç bükey şekilde olmalarından dolayı konkav dipli olarak isimlendirilmektedirler. Yoğun olarak şişe formlarında görülen bu tip dipler, kâse, kavanoz ve bardak gibi birçok formda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Antiokheia’da bardak olarak tanımlanan örneklerin, çaplarının küçük olması ve Kuşadası/Kadıkalesi, Ainaia’da tüme yakın şekilde olan bardak örneği gibi, dip kısımları ile olan benzerliklerinden dolayı²⁹⁴ bardak formu olarak değerlendirilmişlerdir.

Kat. 95 ve 96’da bulunan örnekler, konkav şekilde olan dip kısımlarından, keskin bir geçiş yaparak düz şekilde gövdeye doğru devam etmektedirler. Tamamı serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Dip kısımlarında pontil izleri bulunmaktadır. Çapları, 3,6 cm ile 3,8 cm aralığında değişmektedir.

Konkav dipli, benzer örneklerle bakıldığında; Sagalassos örnekleri, belirsiz dip olarak tanımlanmış ve bir tarihlendirmeye gidilmemiştir²⁹⁵, Metropolis’te bulunan örnekler, şişe ya da bardak olarak değerlendirilmişler ve tarihlendirme yapılmamıştır²⁹⁶, Ephesos Yamaçevler’da benzer dipler, çapları küçük olduğu için bardak olarak tanımlanmışlardır²⁹⁷, Elaiussa Sebaste’de görülen benzer dipler, konkav dipler olarak yorumlanıp bir form önerisi getirilmemiş ve MS 6. ve 7. Yüzyıllar arasına tarihlendirilmişlerdir²⁹⁸.

Bardak formlarının karşılaştırma örnekleri dikkate alındığında, özellikle ağız ve dip kısımları ile benzerlik gösteren parçaların, MS 1. Yüzyıldan başlayarak MS 13. Yüzyıl’a kadar tarihlendirilmiş oldukları görülür. Bu durum, formun kullanımının yüzyıllar boyunca bir süreklilik göstermesini kanıtlaması açısından önemlidir. Antiokheia’da bulunan bardak formları, yoğun olarak MS 6. ve 7. yüzyıl

²⁹³ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 235-236/ Kat. 289/291.

²⁹⁴ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.190/ Kat.98-99.

²⁹⁵ Lightfoot, “A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990”, Fig.124/ 87.

²⁹⁶ Akkuş, “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, Levha XIX/Nr.101/106.

²⁹⁷ Friedrich Krinzinger, *Hanghaus 2 In Ephesos Tafelband*, Wien, 2010, Tafel 136,255.

²⁹⁸ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 264-267/ Kat. 405/421.

katmanlarında açığa çıkartılmıştır. Bu nedenle bardak formları, MS 6. ve 7. Yüzyıl'la tarihlendirilmekle birlikte, formlarda herhangi bir bezeme olmaması, daha çok günlük kullanıma yönelik olduklarını düşündürmektedir. Bu bağlamda kentin erken dönemlerinde de benzer bir form olarak üretilmiş olmaları ve MS 6.-7. Yüzyıl sonrasında da kullanılmaya ve üretilmeye devam edilmiş olan bir form olabileceğini söyleyebiliriz.

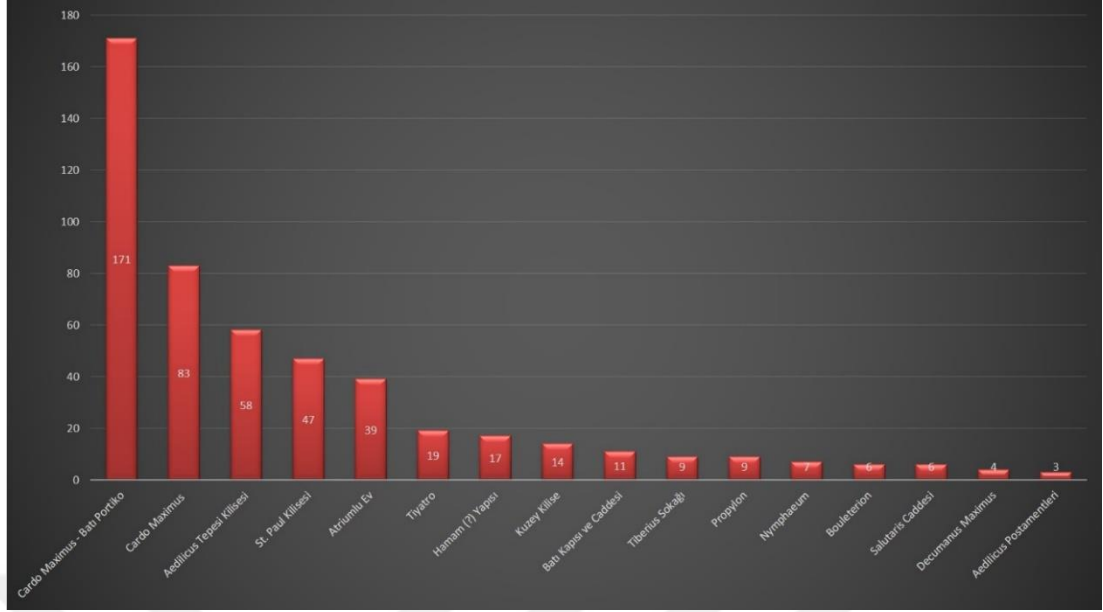
1.2.3. Şişeler

Cam kapların üretilmeye başlamasından itibaren, görülen ilk formlardan birisi olan şişeler, ilk dönemlerde, iç kalıp, kalıba döküm gibi farklı tekniklerle üretilmeye²⁹⁹ başlanmışlardır. MÖ 1. Yüzyılda, üfleme tekniğinin ortaya çıkmasıyla, hem kalıba üfleme hem de serbest üfleme teknikleri kullanılarak, üretimleri yaygınlaşarak artmıştır. Roma dönemi ve sonrasında kullanılan en yaygın formlardan birisidir. Oldukça geniş bir kullanım alanı olan şişelerin; tıp alanında ilaçların saklanması, kozmetikte parfümlerin konulması, değerli yağların saklanması gibi genel anlamda sıvıların saklanması işleviyle kullanılmasının yanı sıra mezarlarda urne kabı olarak da kullanılmış oldukları bilinir. Bu kullanım alanlarına göre şişelerin formları, oval, küresel, konik, köşeli ve çan gibi farklı şekillerde ve boyutlarda olabilmektedir³⁰⁰.

Antiokheia cam buluntuları içerisinde, şişe formu olarak tanımlanabilen, farklı boyut ve şekillerde, toplam 503 parça tespit edilebilmiştir. Bu sayıma dâhil edilen parçaların çoğunluğunu ağız, dip ve boyun kısımları oluşturmaktadır. Şişe formuna ait tam korunmuş örnek yoktur, fakat bazı parçaların ağız ve dip kısımlarının birlikte korunarak açığa çıkartılmış olması sayesinde, restitüsyonları yapılabilmektedir.

²⁹⁹ İlk cam kapların görüldüğü, Alalah (Tel Açana) Höyüğünde bulunan kapların arasında, iç kalıp tekniği ile üretilmiş, uzun boyunlu armudi gövdeli şişeler bulunur. Özgümüş, 2013, s. 31.

³⁰⁰ Fevziye Eker, “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2017, C.4, S.17, s. 1256-1257.

Grafik 26. Antiocheia Cam Şişelerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Şişe formuna ait parçalar, kentte çalışmaların yapıldığı hemen hemen her alandan açığa çıkartılmıştır (Grafik 26). Prizmatik gövdeli bir şişe formunun dışında, tamamının serbest üfleme tekniğinde yapılmış, ağız ve dip kısımlarının ise alet yardımıyla şekillendirilmiş oldukları görülür. Parçalarda, kazıma ve cam ipi bezemesinin dışında herhangi bir süsleme ögesi ile karşılaşılmamıştır. Çoğunluğu süslemesiz, sadedir. Cam ipi bezemesinin görüldüğü örnekler; genellikle uzun boyunlu parçaların, boyun kısmında sarmalanmış şekilde ve form ile aynı renkte cam ipi kullanılarak yapılmıştır. Nadir bazı örneklerde yine boyun kısmında kazıma ile yapılmış basit çizgiler görülür. Antiocheia’da bulunan şişelerin, sade formlu olmaları, özenli bir süsleme ve işçiliğin olmaması, özel kullanımdan çok günlük kullanıma yönelik üretilmiş olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Antiocheia’da, şişe formu olarak tanımlanabilen parçaların, ağız ve dip kısımlarından yola çıkarak, bir tipoloji³⁰¹ oluşturulmuştur.

Ağız Kısımlarına Göre:

1. Oval Ya da Küresel Gövdeli Şişeler
2. Silindirik Gövdeli Şişeler

³⁰¹ Şişe formlarının tipolojisinin oluşturulmasında, Saldern’in Sardes’te bulunan şişeler için yapmış olduğu tipoloji örnek alınmıştır. Saldern, 1980, s. 69-79.

3. Geniş ve Kısa Boyunlu Şişe

Dip Kısımlarına Göre:

1. Düz Dipli Şişeler
2. Konkav Dipli Şişeler
3. Prizmal Gövdeli Minyatür Şişe

1. Oval Ya da Küresel Gövdeli Şişeler

Oval ya da küresel gövdeli şişeler, Antiokheia şişe formları içerisinde en yoğun görülen tiptir. Bu tip şişelerin genel formunun, konkav dipli, oval ya da küresel gövdeli ve uzun, konik boyunlu olduklarını tam korunmuş benzer örneklerden bilmekteyiz. Antiokheia örneklerin, ağız, boyun ve bazılarının gövdeye geçiş kısımları korunmuş olup, gövde ile dip kısımları, kırık ve noksandır. Mevcut korunmuş durumlarından ve benzer örneklerinden hareketle, Antiokheia’da bulunanların tam formlarının, benzerleri ile aynı olabileceğini düşünmekteyiz. Ağız kısımlarının ise, düz, dışa çekik şekilde kalınlaştırılarak ya da dışa doğru katlanarak oluşturulmuş oldukları görülür.

Kat. 97-105’ de, bu tip şişelere ait ağız ve boyun kısımları değerlendirilmiştir. Kat.99’da bulunan örneğin boyun kısmı, ağza doğru genişleyerek açılmaktadır. Kat.97, 98, 100, 101 ve 102’de bulunan parçaların boyunları ise, düz silindir şeklinde devam ederek, ağza doğru genişlemekte ve koni şeklinde bir ağız ile sonlanmaktadır. Bu parçalardan Kat. 97’de bulunan örneğin ağız kısmı dışa doğru katlanarak oluşturulmuş iken diğer örneklerin ağız kısımları düz şekilde kalınlaştırılarak sonlandırılmışlardır. Kat.100 ve 101 örneklerinde, diğerlerinden farklı olarak boyun kısımlarında, kap ile aynı renkte, sarmal şekilde cam ipi süslemesi görülür. Ağız çapları, .. cm – .. cm arasında değişirken, kaide çapları ..cm – ..cm aralıklarında değişim göstermektedir.

Bu tip şişelerin yayınlı benzer örneklerine bakıldığında; Sardes’te görülen örneklerin Erken Bizans Dönemi’ne (MS 5.-7. yüzyıl)³⁰², Ephesos/Yamaçevler’de bulunanlar, buluntu konteksine göre, MS 7.yüzyıl’a³⁰³, Anaia’da bulunan örnekler, kalenin yaşam tarihleri ve bulundukları tabaka ve dikkate alınarak, MS 13. yüzyıl ile

³⁰² Saldern, 1980, s. 69-70, Plate 26/ 476-487.

³⁰³ Czurda-Ruth, “Hanghaus 1 in Ephesos Die Gläser”, 203/911.

14. yüzyıla ³⁰⁴, İsrail/Beth Shearim’de görülen ise örnekler Erken Bizans Dönemi’ne³⁰⁵, tarihlendirilmiş oldukları görülür. Bizans Asia’ında bulunan camları çalışmış olan Çakmakçı; Bu tip şişeler için önerilen tarih aralığının, MS 5.– 6. yüzyıl olduğunu ve boyunda cam ipi bezemesi bulunan örneklerin, Suriye ve Filistin Bölgesi’nde yoğun görüldüğünü ve MS 6. yüzyıl ortası ile MS 7. yüzyıla tarihlendiklerini belirtmiştir³⁰⁶.

2. Silindirik Gövdeli Şişeler

Bu tip şişelerin genel formunun, vurma dipli, silindirik gövdeli, uzun konik boyunlu oldukları bilinir. Benzerleri ile çok sık karşılaşılmayan bu tip şişelere ait, Antiokheia’da üç örnek bulunmaktadır. Bu gruba ait örnekler Kat. 106 ve 108 ‘de değerlendirilmiştir.

Kat. 106 ve 107’de bulunan örneklerin, korunmuş olan boyun, kısmen gövde ve dip kısımları sayesinde restitüsyonları yapılabilmektedir. Buna göre formlarının, vurma dipli, silindirik gövdeli ve uzun, düz bir boyun şeklinde oldukları görülmüştür. Gövdelerinin büyük bir kısmı eksik olan örneklerin, tahmini yüksekliklerinin 20 cm – 18 cm aralığında değişen ölçülerde olduklarını düşünmekteyiz. Dip çaları, 4,8 cm – 3,3 cm, ağız çapları ise, 2,5 cm -2,8 cm ölçülerindedir. Bu tip şişelerde herhangi bir süsleme ögesi yoktur.

Kat. 108’de bulunan, boyun ve gövdenin az kısmı korunmuş olan örnek; uzun, yuvarlak boyunlu ve boyundan gövdeye geçiş, keskin bir iç bükey yapmaktadır.

Nadir olarak karşılaşılan bu tip şişelerin, yayınlı benzer örneklerinde; Anaia’da tek bir örneği bulunan bu tip şişe örneği için bir tarihlendirme yapılmamıştır³⁰⁷, yine Sardeste’te tek bir örneği bulunan şişe, MS 6. yüzyıl sonu – MS 7.yüzyıl başına ait olan tabakadan açığa çıkartılmıştır³⁰⁸, Kıbrıs/Ayios Philon kazılarında bulunan örnek,

³⁰⁴ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.190/ Kat.98-99.

³⁰⁵ D. Barag, “Glass Vessels”, *Beth She’arim: Report on the Excavations During 1953–1958*, 1976, s. 204/Fig. 98/2.

³⁰⁶ Çakmakçı, “Örnekler Işığında Bizans Asia’ında Cam Sanatı”, s. 339.

³⁰⁷ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.105-106/ Kat.168.

³⁰⁸ Saldern, 1980, s. 71, Plate 26/ 488.

Bizans Dönemi'ne³⁰⁹, Ürdün/Gerasa'da bulunan benzer formda bir şişe, MS 4-5. Yüzyıla tarihlendirilmiştir³¹⁰.

Bu tip altında değerlendirilebilecek ve şimdilik Antiokheia için ünik olarak görülen bir parça "Kısa Boyunlu silindirik Gövdeli" şişe olarak adlandırın formdur. Bu form diğer silindirik gövdeli şişelere oranla daha az rastlanan bir tiptir. Kat. 109'da bulunan parçanın ağız kısmı, "yakalı ağız" olarak tanımlanan şişelere benzer şekilde, bir ağız oluşturulmaya çalışılmıştır. Dışa çekik ağızın alt kısmında, bir alet yardımı ile aşağı- yukarı çekilerek oluşturulmuş, kıvrımların yapılmış olduğu görülür. Ağız ve boyun kısmı korunmuş olan örnek, silindirik şekilde ince boyunlu ve gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Ağız çapı, 3,6 cm'dir.

Benzer örneklerinde; Klaros'ta bulunmuş olan benzer ağız parçası, MS. 1. ve 2. Yüzyıl'la tarihlendirilmiştir³¹¹. Amorium'da bulunan örnek testi olarak tanımlanmış ve bir tarihlendirme yapılmamıştır³¹².

3. Geniş ve Kısa Boyunlu Şişe

Antiokheia'da şimdilik tek bir örneği bulunan bu tip şişelere nadiren rastlanılmaktadır. Kat. 110'da yer alan örneğin, sadece ağız ve boyun kısmı korunmuş durumdadır. Ağız içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmış. Ağızdan başlayarak, içe doğru hafif S yaparak oluşan, geniş boyundan gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Formun mevcut durumundan, olasılıkla şişkin bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yayınli benzer örneklerde; Metropolis'te Latrina'da bulunmuş olan benzer bir örneğin aynı şekilde ağız ve boyun kısmı korunmuş durumda ve muhtelif şişe formları arasında değerlendirilen örnek, MS 4. – 5. Yüzyıl'a tarihlendirilmiş³¹³, Amorium'da görülen ve yine tek örnek olan parça, geniş ağızlı şişe olarak tanımlanmış ve bir tarihlendirme yapılmamıştır³¹⁴.

³⁰⁹ Taylor – Megaw, "Excavations at Ayios Philon", s.226, Fig 46/21.

³¹⁰ Baur, 1938, s. 534/ Fig. 25/385.

³¹¹ Emre Taştımur, "Klaros Cam Eserleri", s. 153/Kat No:98.

³¹² Gill, 2002, s.57, 747, Fig. 1/18, 248.

³¹³ Akkuş, "Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar", s. 34, Kat Nr. 118/ Levha XX/118.

³¹⁴ Gill, 2002, s.157, 177, Fig. 2/16, 267.

Dip Kısımlarına Göre:

1. Düz Dipli Şişeler

Bu grupta değerlendirilen dip parçaları, zemine düz şekilde oturmakta ve hepsi kalın cidarlıdır. Yayınla benzer örneklerde, bu tip diplerin daha çok şişe ve sürahilere ait oldukları görülür. Dip kısımlarının merkezinde görülen pontil izinden, serbest üfleme tekniği ile yapılmış oldukları anlaşılmaktadır. Örneklerin bazılarının dip kısmının tamamı aynı kalınlıkta iken bazılarında, merkeze doğru giderek kalınlık artmaktadır. Çapları, 3,7 cm ile 3,2 cm aralığında değişim göstermektedir.

Bu tip altında değerlendirilen dip örnekleri Kat. 111 ve 112’de verilmiştir.

Benzer örneklerde, Amorium’da bulunan örnekler, “düz dipli tabanlar” olarak değerlendirilip bir form önerisi getirilmemiş ve tarihlendirme yapılmamıştır³¹⁵, Metropolis’te bulunan benzer parçalar, silindirik formlu şişeye ait dip olarak tanımlanmış ve MS 2. yüzyıldan 4. yüzyıla kadar bir tarih aralığı verilmiştir³¹⁶.

2. Konkav Dipli Şişeler

İç bükey şeklinde olan dipler, “konkav” olarak adlandırılmaktadır. Konkav dip; şişe, bardak, sürahi, kadeh, unguanterium, kulplu kandil ya da kâse gibi birçok cam kap formunda kullanılmıştır. Bunun nedeni, yapımının kolaylığı, ya da formların içerisine konulan sıvının oluşturduğu tortuyu veya sıvının içerisinde bulunan yabancı maddelerin dibe daha çabuk çökmesini sağlaması gibi nedenler olmalıdır. Konkav dipler, kalıba üfleme, serbest üfle ya da kalıba döküm gibi birçok teknik ile oluşturulabilmektedir. Roma Dönemi’nde görülmeye başlanan bu tip dipler, Bizans ve İslami Dönem camlarında da yaygın olarak kullanılmış³¹⁷ ve günümüzde de kullanılmaya devam edilmektedir.

Benzerleri ile oldukça sık karşılaşılan bu tip dipler, Antiokheia’da da yoğun olarak görülmektedir. Şişe formuna ait olduğu belirlenen parçaların çoğunluğunu konkav dipler oluşturmaktadır. Tamamı serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Kat. 113 ve 115’te bulunan örneklerin mevcut korunmuş durumlarından, oval ya da küresel

³¹⁵ Gill, 2002, s.152, 176, Fig. 2/14, 204-205.

³¹⁶ Akkuş, “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, s. 66, Kat Nr. 93/ Levha XVIII/93.

³¹⁷ Saldern, 1980, s. 75.

gövdeli şişelere ait dipler olabileceğini düşünmekteyiz. Çapları, 4,8 cm ile 4,2 cm aralığında değişmektedir.

Yine bu grupta değerlendirilen konkav dipler, minyatür şişelerde de görülmektedir. Kat. 116 ve 117’de örneği bulunan konkav dipler, minyatür şişelere aittir. Çapları, 2,4 cm ile 2,2 cm aralığındadır. Mevcut korunan durumlarından, olasılıkla silindirik formda minyatür şişelere ait olabilecekleri anlaşılmaktadır.

Konkav dipli şişelerin benzerlerine bakıldığında; Kuşadası Kadıkalesi/Anaia’da bulunan ve kısmen restitüsyonu yapılabilmiş konik gövdeli, vurma dipli şişe örneği, MS 13. yüzyıl ile 14. yüzyıla tarihlendirilmiş³¹⁸. Elaiussa Sebaste Antik yerleşiminde bulunan konkav dipler için bir form önerisi getirilmeyerek, “Konkav Dipler” olarak değerlendirilmiş ve MS 6.-7. Yüzyıl aralığı verilmiştir³¹⁹. Sardes’te bulunan ve şişe formu olarak değerlendirilen konkav dipler, Erken Bizans Dönemi’ne tarihlenmiştir³²⁰. Sagalassos’ta görülen konkav dipler için bir form önerisi getirilmeden değerlendirilmiş ve tarihlendirme yapılmamıştır³²¹.

3. Prizmal Gövdeli Minyatür Şişe

Bu tip şişelerin genel formu; kare ya da dikdörtgen kesitli gövdeli, silindirik boyunlu, tek kulplu, yoğunlukla düz ya da iç bükey diplidirler. Kulpları genellikle omuz üzerinden başlayarak, ağız hizasını geçmeyecek şekilde ağızda sonlanmakta ve çoğunlukla üzerinde dikey yivler bulunan geniş şeklide olmaktadır³²². Fakat 9. ve 10. Yüzyıla ait örneklerin çoğunluğunda kulp görülmez, uzun bir boyun bulunur³²³. Genel yüksekliklerinin, 50 cm ile 5 cm aralığında olduğu ve şimdilik Anadolu’da bulunanların ortalama boyutlarının 20 cm olduğu bilinmektedir³²⁴. Bu şişeler için çoğunlukla yeşil ve yeşilimsi mavi renkleri tercih edilmiştir³²⁵.

³¹⁸ Çoşkun, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s.232, Kat.164.

³¹⁹ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 264-267/ Kat. 405/421.

³²⁰ Saldern, 1980, s. 75, 476,523.

³²¹ Lightfoot, “A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990”, s. 181-182, Fig.124/ 80.

³²² Emel Erten Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara 1993, s. 167.

³²³ Karpuz, “Adıyaman, Elazığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserler”, s. 177.

³²⁴ Emre Taştan, “Klaros Cam Eserleri”, s. 72.

³²⁵ Dorothy Charlesworth, “Roman Square Bottles”, *Journal of Glass Studies*, 1966, Vol. 8, s.26.

MS 1. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan, prizmal gövdeli şişeler, İmparatorluğun genelinde yaygın şekilde kullanım görmüştür. Erken ve Orta Bizans Dönemlerinde çok karşılaşılmayan bu formun, MS 10 yüzyıl sonrasında üretimi azalmaya başlamıştır³²⁶. Bu tip şişelerin tam olarak ne amaçla kullanıldığı kesin bilinmemekle beraber; ilaçların konulması³²⁷, özel soslar, likörler ya da değerleri sıvıların saklanması gibi günlük yaşamda ve bu malzemelerin taşımacılığında kullanıldığı bilinmektedir. Formunun yapısı gereği, kasa ve sandıklarda kolay istiflenebilmesi,³²⁸ özellikle taşımacılıkta kullanımını arttırmıştır. Bu işlevinin yanı sıra, mezar hediyesi olarak da kullanılmış oldukları bilinmektedir³²⁹.

Prizmal Gövdeli şişeler, serbest üfleme ve kalıba üfleme teknikleri ile üretilmişlerdir. En çok tercih edilen teknik, kalıba üfleme tekniği olmuştur. Bu teknikle üretilen şişelerin köşeleri daha belirgindir ve cidarlarının daha kalın olması, şişenin dayanıklılığını arttırdığı için, daha uzun süreli bir kullanım sağlamış olmalıdır. Bunun yanı sıra, bu tip şişelerin, genellikle dip kısımlarında görülen, farklı bezeme ve yazıtların kalıba üfleme tekniği ile uygulanışının daha kolay olmasıdır. Serbest üfleme tekniğinin uygulanışı, üflenen form tam soğumadan düz bir yüzeye bastırılarak, köşe kısımları yapılmaktadır. Her iki teknikle üretilmiş olan şişenin kulp kısmı, sonradan forma aplike edilmektedir³³⁰.

Antiokheia’da prizmal gövdeli şişe formuna ait, şimdilik minyatür şeklinde tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. 118). Kalıba üfleme tekniği ile yapılmış olan ünik örneğin, dip ve gövdesinin az kısmı korunmuş durumdadır. Bu nedenle tam profilini bilemiyoruz. Fakat benzer örneklerden hareketle, uzun, silindirik şekilde gövdeye

³²⁶ Karpuz, “Adıyaman, Elazığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserler”, s. 177.

³²⁷ Romanya - Dobroca’da bir eczacıya ait olduğu anlaşılan mezarda, bir sandığın içerisinde prizmatik gövdeli şişeler bulunmuştur. Eker, “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, s. 1257.

³²⁸ Pompeii’de Casa del Menandro’da, ağaç kasaların içerisinde yerleştirilmiş şekilde prizmal gövdeli şişeler görülmüştür. Dal, “Roma Dönemi’nde Anadolu’da Cam”, s. 39.

³²⁹ Anadolu’da mezar hediyesi olarak kullanıldığını gösteren yerler; Eskişehir/Alpu, Koca kızlar Tümülüsün’de bulunan prizmal gövdeli şişeler vardır. Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, s. 170. ve Arykanda’da da çocuk mezarının bulunduğu kaplarla birlikte, açığa çıkartılan prizmal gövdeli bir şişeye ait parçalar bulunmuştur. Ahmet Tolga Tek, “Prismatic Glass Bottles With Greek Inscriptions From Arycanda In Lycia”, *ANNALES du 15e CONGRÈS*, 2001, s.82.

³³⁰ Emre Taştemur, “Klaros Cam Eserleri”, s. 72.

doğru daralan bir boyuna sahip olmalıdır. Gövdesi kare formudur ve mevcut korunmuş durumunda, herhangi bir süsleme yoktur. Dip çapı, 1,6 cm'dir.

Antiokheia örneğinin benzerleri incelendiğinde, MS 9. ile 10. Yüzyıllara tarihlenen ve “İslami Dönem Prizmal Gövdeli Minyatür Şişler” olarak adlandırılan şişeler ile oldukça benzerdir. Bu tip şişelerin benzerleri, Hatay ve Mardin Müzeleri'nde görülmektedir. Müzelere satın alma yolu ile gelen ve buluntu yerleri bilinmeyen bu şişeler MS 9. ve 10. Yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir³³¹.

MS 1. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan ve Roma'nın egemen olduğu alanların birçoğunda kullanılmış olduğu bilinen, bu tip şişelerin yaygın benzer örneklerinde, MS 5. Yüzyıla kadar yoğun görülmektedir. Bu tarihten sonra, MS 9 yüzyıl ile 10. Yüzyıl aralığında tekrardan kullanımının artmış olduğu görülür. Bunun nedeni, olasılıkla, Roma egemenliğinin zayıflamaya ve ticaretinin azalmaya başladığı MS 5. ve 6. Yüzyıllarda üretimi durmuş gibi görünüyor. Daha sonrasında, MS 9. Yılda, İslam'ın kendi içinde yavaş yavaş parçalanmaya başlaması ile MS 10 yüzyılda Hristiyanlığın yeniden canlanmaya başlamış olması ve ekonomik olarak üstünlük kuramaya başladığı dönemde tekrardan üretimi ve kullanımı artmış olmalıdır. Bu dönem örneklerinin kulpsuz ve çok daha küçük boyutlarda olması kullanım amacının da değişip, daha özel bir kullanım amacına hizmet etmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Antiokheia'da bulunan ve şimdilik ünik olan prizmal gövdeli minyatür şişenin, ithal mi yoksa yerel bir üretim mi olduğunu söylemek zordur. Bunun cevabı, ilerde yapılacak olan kazı çalışmaları ile anlaşılabacaktır. Şimdilik Antiokheia örneğinin MS 10. Yüzyıla ait olduğunu söylemek yeterli olacaktır.

Antiokheia'da görülen diğer şişelerin benzerlerine bakıldığında MS 1. Yüzyıldan başlayarak MS 13. Yüzyıl'a kadar tarihlendirilmiş oldukları görülür. Bu durum şişelerin formun kullanımının sürekliliğini göstermektedir. Daha çok günlük kullanım amacı taşıyan, Antiokheia örneklerinin sürekliliğinin olması olağandır. Bu nedenle, bardak formlarında olduğu gibi, şişelerin de kentin erken dönemlerinde benzer bir form olarak üretilmiş olduklarını ve MS 6.-7. Yüzyıl'da yoğunluk

³³¹ Karpuz, “Adıyaman, Elazığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserler”, s. 88-90, Kat. No:27-29.

göstererek, sonrasında da kullanılmaya ve üretilmeye devam edilmiş olan bir form olabileceğini söyleyebiliriz.

1.2.4. Tabaklar

Genel formuyla tabaklar; geniş ağızlı, sığ ya da derin gövdelidirler. Dip kısımları ise halka kaideli, yüksek kaideli veya yuvarlak şekilde olabilmektedir. Tabaklar, açık kap formları içerisinde değerlendirilen, günlük yaşamda sofraya kabı olarak kullanılmışlardır. MÖ 8. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan tabaklar, erken dönemlerde, altın sandwich ya da mozaik tekniği gibi üretimi maliyetli olan tekniklerle üretilmiştir. Bu nedenle, ilk başlarda üretimi daha az olan ve lüks kaplar sınıfına dahil edilen formlar arasında olmuştur³³². Roma Dönemi'nde, üretimleri artmış ve sonrasında daha sade kaplara dönüşerek günlük yaşamda kullanımı hızlanmıştır. Form, özelliğini kaybetmeden ve hiç kesintiye uğramadan günümüzde de kullanımına devam edilmektedir.

Antiokheia'da bulunan camlar içerisinde, tabak formuna ait kesin belirlenebilen 10 parça vardır ve bunlarında 2 tanesini ağız, 8 tanesini de dip kısımları oluşturmaktadır. Kentte bulunan camlar içerisinde çok sayıda kaide, dip ve ağız parçası bulunmaktadır. Muhakkak tabak ya da kase formuna ait olmalıdır. Fakat parçaların çok kırıklı ve küçük boyutlu olmaları, formların ayrımını zorlaştırmıştır. Çapları büyük olan ağız parçalarını, geniş ağızlı kaselerden ya da diplerin yine kase formu ile ayırdımı oldukça zordur. Bu nedenle benzerlerinden ve korunmuşluk durumlarından yola çıkarak, tabak formuna ait olduğu tespit edilen parçalar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Belirlenen parçaların az sayıda olmasından dolayı, buluntu alanları ile ilgili bir istatistik yapılamamıştır.

Antiokheia'da bulunan tabaklar ağız ve dip kısımlarına göre 2 başlık altında incelenmiştir.

1. Sığ Tabaklar

Bulunan iki tane ağız parçasının, sığ tabaklara ait olduğu anlaşılmıştır. Bu tabaklarda kendi içinde iki farklı tiptedir.

³³² Eker, "Antikçağ'da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme", s. 1257.

İlki, sığ ve büyük tabaktır. Kat. 119'da bulunan parçanın ağız ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Ağız kenarı; formun dış gövdesi boyunca uzanan, geniş bir yüzeyi kaplayacak şekilde, dışarı ve aşağı doğru katlanarak oluşturulmuştur. Tamamı korunmuş benzer örneklerle bakıldığında, tam formunun, geniş ağızlı, sığ, yayvan ve yüksek kaideli³³³ oldukları görülmüştür. Antiokheia'a örneği de benzerleri ile aynı form özelliklerini gösteriyor olmalıdır. Ağız Çapı: 36 cm'dir.

Bu tip tabakların paralel örneklerine bakıldığında; Limyra'da bulunan benzer tabaklar, MS 4. – 6. Yüzyıllara³³⁴, Metropolis hamamının Preafurnium bölümünde bulunan benzer örnek, paralellerine dayanarak M.S. 2. ve 3. yüzyıla³³⁵, Elaiussa Sebaste'de bulunan örnek ise MS 4.-5. Yüzyıllara³³⁶ tarihlendirilmiştir.

Antiokheia'da, Hamam (?) yapısından açığa çıkartılmış olan tabak, buluntu yeri ve benzerlerinden hareketle, MS. 5.-6. Yüzyıl aralığına tarihlendirilebilir.

İkinci tipte değerlendirilen tabak, yassı, sığ ve geniş ağızlıdır. Kat. 120'de bulunan ve ağız ile gövdesinin az kısmı korunmuş olan örneğin, ağız kenarı, içe doğru genişçe katlanarak oluşturulmuş, yassı ve sığ gövdelidir. Tam korunmuş örneğine rastlanılamadığı için, tam formu hakkında fikir edinilememiştir. Ağız çapı, 16 cm'dir.

Yayınli benzer örneklerine bakıldığında, Metropolis'te ve Ephesos Yamaç Evler de görülen benzer tabaklar MS 3. Yüzyıla³³⁷, tarihlendirilmiştir.

2. Derin Tabaklar

Bazı kaide parçalarının, benzer örneklerinden yola çıkarak, derin tabaklara ait oldukları belirlenmiştir. Derin tabaklara ait olan bu kaideler iki farklı tip göstermektedir.

İlki, masif şekilde oluşturulmuş yüksek halka kaidelilerdir. Kat. 121-123'te değerlendirilen örneklerden, Kat. 122'de bulunan parçada, form şekillendirildikten sonra kaidenin sonradan oluşturulup, eklendiği anlaşılmaktadır. Diğer örneklerde ise

³³³ Gençler, "Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları", s. 67, Resim 39.

³³⁴ Baybo, "Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti", s. 49, Kat. No: B-71-72, D-32.

³³⁵ Akkuş, "Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar", s. 18, Kat. Nr. 42.

³³⁶ Gençler, "Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları", s.67, Kat. No: 150.

³³⁷ Akkuş, "Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar", s. 18, Kat. Nr. 36-40; Krinzirger, 2010, A-68.

form oluşturulduktan sonra çekilerek oluşturulmuştur. Kat. 121 ve 122'nin kaideleri yana doğru yatay şekilde açılmakta iken, Kat.123'de bulunan kaide daha yuvarlağımsı ve daha alçaktır. Yanlara doğru kaidenin açılması, kaide üzerinde bulunan formun büyük ya da derin olabileceğini akla getirmektedir. Üç örneğinde kaidelerinin iç kısmında, bir alet ile bastırılarak oluşturulmuş küçük çentikler görülür. Dip kısımları korunmuş olan örneklerin iç kısımlarında bulunan pontil izinden serbest üfleme tekniğı ile yapılmış oldukları anlaşılır. Halka şeklinde olan bu kaidelerin çapları, 8,4 cm ile 5,2 cm aralığındadır.

Yüksek halka kaideye sahip tabakların benzerleri arasında, Metropoliste bulunan ve tam korunmuş olan tabağın formu; dışa çekik ağız kenarlı ve ağızdan kaideye doğru daralan derin gövdeli olup MS 4. Yüzyıla tarihlenmiştir³³⁸. Sardes'te sadece kaide kısımları korunmuş olan tabakların Erken Bizans Dönemi'ne ait olduğu belirtilmiştir³³⁹. Amorium'da bulunan bu tip kaideler de tabak olarak tanımlanmış, fakat bir tarih önerisi getirilmemiştir³⁴⁰.

Antiokheia camları arasında, derin gövdeli tabaklara ait oldukları belirlenen ve kentin farklı noktalarından açığa çıkartılmış olan bu kaidelerin, benzerlerinden ve buluntu alanlarından yola çıkarak MS. 5.- 6. Yüzyıl aralığı verilebilir.

Derin tabak formuna ait, kaidelerde görülen ikinci tip; içe doğru katlanarak oluşturulmuş halka kaidelerdir. Bu tip kaideler, serbest üfleme tekniğı ile yapılmış olan formdan çekilerek oluşturulmuşlardır. Kat. 124'te verilen halka kaide, katlanarak oluşturulmuş ve taban düz şekilde, serbest üfleme tekniğı ile yapılmıştır. Çapı, 5,6 cm'dir.

Bu tip halka kaideler; şişe, sürahi, tabak, kâse ve bardak gibi birçok formda kullanılmıştır. Tabak olarak kullanıldığı belirlenen benzer örneklerde; Sardes'te bulunan kaide, MS 5. Yüzyılın ortası ile MS 7. Yüzyılın başlarına tarihlenmiştir³⁴¹. Limyra bulunan örnek için, MS 3. ile 4. Yüzyıl³⁴² aralığı verilmiştir.

³³⁸ Akkuş, "Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar", s. 18, Kat. Nr. 44, Levha X.

³³⁹ Saldern, 1980, s. 67-68, Plate 25/463-470.

³⁴⁰ Gill, 2002, s.154, 176, Fig. 2/14, 227-228.

³⁴¹ Saldern, 1980, s. 66, Plate 25/451.

³⁴² Baybo, "Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ", s. 84, Kat. No: B-202.

1.2.5. Kâseler

Günlük kullanım kapları arasında değerlendirilen kâseler; sofr a kabı, servis kabı ve içki kabı olarak kullanılmışlardır³⁴³. Ayrıca, dü z bir zemin üzerine konularak ya da kandil zarflarının içerisine yerleştirilerek “kandil” işleviyle de kullanılmış oldukları düşünülmektedir³⁴⁴. Farklı teknikler ile üretilmiş olan kâselerin genel formu, sığ ya da derin gövdeli, dip kısımları ise kaideli ya da dü z şekilde olabilmektedir.

Pisidia Antiokheia’da, Roma İmparatorluğunun erken dönemlerine tarihlenebilecek cam eser şimdilik az sayıdadır. Buluntular içerisinde, kentin bu dönemine ait cam kullanımını gösteren örneklerin çoğunluğunu kâseler oluşturmaktadır. Bunların belirleyici özellikleri, daha çok yapım ve üretim teknikleri ile anlaşılmaktadır. Ele geçen örnekler arasında; kaburgalı kâseler, tek renkli dü z kâseler, yatay yivli kâseler ile dönemin lüks malzemeleri içerisinde tanımlanan çok renkli mozaik kâseler kentin erken dönemini gösteren parçalardır. Bunun yanı sıra MS 10-11. Yüzyıla ait sarmal dipli kâselerde bulunmaktadır. Buna göre;

1. Mozaik kâse
2. Tek Renkli Opak Kâse
3. Kaburgalı Kâseler
4. Yivli Kâseler
5. Sarmal Dipli Kâseler

1. Mozaik Kâse

Bir kâse ile temsil edilen örnek, mozaik cam üretiminin bir alt tekniğı olan millefiori (bin çiçek) tekniğı ile üretilmiştir³⁴⁵. MÖ 16. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış olan bu teknik, belirli dönemlerde kullanım görerek günümüze kadar devam etmektedir. Antiokheia buluntusuna renk ve desen olarak benzeyen yayınlı örneklerin, Geç Helenistik Erken Roma Dönemi’ne tarihlendirilmiş oldukları görülür. Tiberius Sokağı’nda yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan örnek, buluntu katmanı ile uyumluluk göstermektedir. Augustus Tapınağının yakınlarında yer alan sokak ve çevresi, kentin erken dönem izlerinin görüldüğü alanlardır. Bu bağlamda, renk, desen,

³⁴³ Eker, “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, s. 1253.

³⁴⁴ Çömezoglu, “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nden Günlük Kullanım İşlevli Cam Eserler”, s. 146.

³⁴⁵ Bu tekniğinin detayları için “Pisidia Antiokheia’da Camların Yapım Teknikleri” bölümüne bakınız.

buluntu alanı ve benzerleri ile yapılan karşılaştırmalarda Antiokheia’da bulunan örnek, MÖ.1. yüzyıl ile MS1. Yüzyıl aralığına tarihlendirilebilir.

10,8 cm ağız çapı ile kâseye ait olduğu anlaşılan parçanın, ağız ve gövdesinin azı korunmuş durumdadır. Dip kısmı kırık ve noksan olan kâsenin, mevcut durumundan, dibe geçişte bulunan kırıktan izlenebildiği kadarıyla, dip kısmının kaideli olabileceği öngörülür. Kâsenin formu; dışa çekik ağızdan, gövdeye geçişte içe doğru hafif s yaparak kaideye doğru genişlemekte ve kalın cidarlıdır. Kâsenin yüzeyinde, opak lacivert tonlarında alt zemin renginin üzerine, opak sarı rengin yoğunlukta kullanıldığı spiral motifler ve aralıklarla opak beyaz renkte nokta ve çizgisel motifler işlenmiştir. Örnek Kat. 125’te yer almaktadır.

Bu teknik ile üretilmiş formlara sık rastlanılmamaktadır. Yayınlı örnekler içerisinde; Klaros’ta kâse formuna ait gövde parçaları bulunmuş ve MÖ 2. Yüzyıla tarihlendirilmiştir³⁴⁶. Limyra’da görülen örnekler için MÖ 1.- MS 1. Yüzyıl tarih aralığı verilmiştir³⁴⁷. Arykanda’da bulunan, bu teknik uygulanarak yapılan kâse ve tabaklar için Geç Helenistik Erken Roma Dönemi belirtilmiştir³⁴⁸.

2. Tek Renkli Opak Kâse

Opak camlar, İtalya’da yoğunluk göstermekle birlikte, Batı Avrupa’da yapılan kazılarda sık karşılaşılmaktadır. Anadolu’da ise şimdilik az sayıda örneğine rastlanılmıştır³⁴⁹. Arkaik ve Klasik Dönemler ’de taş ve seramik kapların taklidi olarak üretilen kaplarda, daha çok opak mavi renginin tercih edilmiş olduğu bilinir. Helenistik ve Roma Dönemlerine gelindiğinde ise, opak renkli camlardan üretilmiş olan kapların yanı sıra, yine opak cam ipi benzemesi ile kapların üzerine süslemelerin yapılmış olduğu görülür³⁵⁰.

³⁴⁶ Emre Taştumur, “Klaros Cam Eserleri”, s. 16-18, 124, Kat. 1-2.

³⁴⁷ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, s. 31, Kat. Y-3,5, B-5, T,2-4, P-9,10.

³⁴⁸ Ahmet Tolga Tek, “Arykanda Kazılarında (1993-2007 Sezonları) Bulunan Mozaik Cam Kâse ve Tabaklar”, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2 Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu*, 2013, 213-235.

³⁴⁹ Ahmet Tolga Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, *Seres’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Ema, Sır ve Boya Semineri*, s. 155.

³⁵⁰ Ömür Dünya Çakmaklı, “Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara 2012, s. 72-76.

Antiokheia cam buluntuları içerisinde, bu grup altında değerlendirilebilecek bir tane kâse örneği bulunmaktadır (Kat. 126). 1. Grupta tanımlanmış olan mozaik kâse ile form olarak oldukça benzerdir. Aynı şekilde ağız ve gövdesinin az kısmı korunmuş olan kâse, dışa çekik ağızdan gövdeye geçişte içe doğru s yapmaktadır. Üzerinde herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan kâse, opak mürdüm rengindedir. Ağız çapı, 12 cm'dir.

Yayınli örneklerde, birebir benzerine ulaşamadık, fakat Roma Dönemi'nde üretim merkezinin olduğu düşünülen Arykanda'da bulunan Opak camdan yapılmış, kırmızı renkte kâseye ait gövde parçası M. S. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir³⁵¹. Muğla Müzesi tarafından kurtarma kazısı yapılan Tınaz'da, bir mezar içerisinde bulunan opak mavi renkte kâse MÖ 1.- MS 1. Yüzyıla tarihlendirilmiştir³⁵².

Aedillicus Tepesi olarak adlandırılan alanda bulunan kilise'de gerçekleştirilen çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan kâsenin, buluntu katmanı ile örtüşmediği görülür. Fakat Kilise'nin hemen batısında bulunan postamentlerin arkasında, bir tapınağa ait olduğu düşünülen kapı lento ve simaları ve Roma Dönemi'ne ait bir sokağın varlığı, Kilise'nin Erken İmparatorluk Döneminde var olan bir tapınağın üzerine inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir³⁵³. Ayrıca Kilisenin duvarlarında, Erken Dönemlere ait, farklı yapılardan getirilen malzemelerin de kullanılmış olduğu görülür. Bu doğrultuda, Opak kâse örneğinin, MS 1. Yüzyıla ait olabileceğini söyleyebiliriz.

3. Kaburgalı Kâseler

Bu tip kâselerin, gövdelerinin dış yüzeyinde, belirli aralıklarla sıralanan çıkıntıların olmasından dolayı, "Kaburgalı Kâseler" olarak adlandırılmışlardır. Söz konusu kâselerin üretimlerinin, MÖ 2. Yüzyılın ortalarında başlayarak, MS 1. Yüzyılın ortalarına kadar devam ettiği bilinmektedir. Asıl üretim merkezlerinin Suriye- Filistin bölgesi olduğu³⁵⁴, ancak Roma İmparatorluğu'nun egemen olduğu

³⁵¹ Tek, "Arykanda'da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış", s. 155,165, Resim 12.

³⁵² Çakmaklı, "Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi", s. 163, Kat.1

³⁵³ Özhanlı, "Pisidia Antiokheia Kazısı 2015", s. 11.

³⁵⁴ Christopher Lightfoot, "Cesnola Koleksiyonu'nda Yer Alan Kıbrıs Cam Eserleri", *Kaunos/Kbid Toplantıları 2, Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu 17-20 Haziran 2010*, (Edit. Çiğdem Gençler Güray), 2013, s. 84.

topraklarda geniş bir yayılım gösterdiği saptanmıştır³⁵⁵. Metal Kapların bir taklidi olarak ortaya çıkan formun³⁵⁶, günlük kullanımının yanı sıra, ölü kültüründe, libasyonda ve ölü yemeği gibi ritüellerde de kullanılmış oldukları anlaşılmıştır³⁵⁷.

Kaburgalı kâseler, yapım ve süsleme yöntemlerinde birçok farklı teknik kullanılarak üretilmişlerdir. Bunlar içerisinde; mozaik tekniği³⁵⁸, kalıba döküm tekniği³⁵⁹, kalıba üfleme³⁶⁰, serbest üfleme (zarterippenschalen)³⁶¹ gibi teknikler bulunur.

Antiokheia’da ele geçen cam buluntular içerisinde, şimdilik kaburgalı kâselere ait 4 parça vardır. Bu parçalar incelendiğinde, kalıba döküm ve serbest üfleme (zarterippenschalen) teknikleri ile yapılmış oldukları anlaşılmıştır. Buna Göre:

1. Kalıba Çökertme Tekniği İle Yapılmış Kaburgalı Kâseler

Üfleme tekniği öncesinde, kaburgalı kâselerin üretim yönteminin, kesinlik kazanmamakla birlikte, kalıba çökertme/indirme (çökertme; sarkıtma)³⁶² veya kayıp balmumu gibi tekniklerin kullanılarak yapıldıkları ileri sürülmektedir. Bunlar içerisinde en kabul gören teknik, kalıba çökertme yöntemidir. Bu yöntemde öncelikle cam, kalıba dökülerek kaburgalı şekilde bir disk oluşturulur. Hazırlanan diskin soğumasının ardından, yarım küre formunda bir iç kalıp üzerine ısıtılarak çökertilir.

³⁵⁵ Kaburgalı kâselerin; Afganistan, Portekiz, İskandinavya, İngiltere, Hindistan (Güney Hindistan’ın Arikamedu yerleşiminde)’a kadar çok geniş bir yayılım alanı olduğu görülür. Emre Taştemur, “Klaros Cam Eserleri”, s. 72; Emel Erten – Emine Akkuş Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, *SELEVCA IX*, 2019, S.9, s.47-48.

³⁵⁶ Ahmet Tolga Tek, “Arykanda Şehrinden Antik Cam Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara 1994, s. 41.

³⁵⁷ Olba’da gerçekleştirilen çalışmalarda, ölü kült alanlarında ve Akropliste, bu tip kâseler açığa çıkartılmıştır. Erten-Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, s. 43, 53.

³⁵⁸ Mozaik camın bir alt tekniği olan millefieori (bin çiçek) tekniği ile üretilmiş olan, kaburgalı kâse örneği için bkz. Richard Grosman, *Ancient Glass, A Guide To The Yale Collection*, Yale University Art Gallery, 2002, s. 9/ Fig. 8.

³⁵⁹ Bu teknikte, üretilmiş kâse örneği için bkz. Ahmet Levent Keskin, “Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)”, *On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Samsun 2019, s. 101/ Kat. No.4.

³⁶⁰ Kalıpta şekillendirilmiş örnek için kbz. Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s. 38, Resim 16.

³⁶¹ Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, s. 167, Resim 13-14.

³⁶² Bu teknik, araştırmacılar tarafından farklı isimlerle değerlendirilmiştir. Örneğin; Özgümüş, tarafından *İndirme (Çökertme; Sarkıtma)* olarak adlandırılırken, Ceren ve Daniş Baykan, *Kalıba Çökertme Tekniği* olarak adlandırmışlardır. Baykan – Baykan, *Eskiçağ’da Cam*, s. 18-20; Özgümüş, *Çağlar Boyu Cam Tasarımı*, s. 12.

Kâse şeklinde oluşturulmuş olan formun ağız kısmı sonradan şekillendirilir. Son olarak, kap soğuduktan sonra, yüzeyinde görülen kalıp izlerinin silinmesi için ateşte parlatma işlemi yapılır. Ayrıca, bazı kaburgalı kâselerin ağız ve iç yüzeylerinde görülen çark izlerinin, parlatma işlemi sırasında oluştuğu anlaşılmıştır³⁶³. Bu çark izleri, bir veya birden fazla olabilmekte ve kâselerin bu teknikle üretildiklerinin anlaşılabilmesi için belirleyici bir özelliktir.

Kaburgalı kâselere ait 2 parçanın bu teknik ile üretildikleri anlaşılmıştır. Her iki örneğinde, ağız ve gövdelerinin çok azı korunmuş durumdadır. Bu nedenle, ağız çapları ve gövdelerinin tam formları belirlenememektedir. Mevcut korunmuş durumlarından, Kat. 127’de bulunan parçanın gövdesinde bulunan kaburga çıkıntılarının dikey ve kısa, Kat. 128’de ise yatay şekilde olduğu anlaşılabilmektedir. Ayrıca, Kâselerin iç kısımlarında, Kat. 127’de iki sıra, Kat. 128’de bir sıra olmak üzere, çarkta kesme yiv bezemesi görülür. Renkleri, opak beyaz ve opak mavi olup kalın cidarlıdır.

Bu teknik ile üretilmiş, kaburgalı kâselerin benzerlerine bakıldığında; Olba’da bulunan örneklerin, elde edilen veriler doğrultusunda, MÖ ikinci yüzyıl ile MS birinci yüzyıl arasındaki dönemde kente ulaştıkları ve kullanıldıkları anlaşılmıştır³⁶⁴. Klaros’ta bulunan kâseler, benzerlerinden yola çıkarak MS 1. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilmişlerdir³⁶⁵. Arykanda’da görülen örnekler için MÖ 2.-1.Yüzyıl aralığı verilmiştir³⁶⁶. Parion’da, birisi tam korunmuş, diğeri kırık olan iki kâse örneği, MÖ 1. Yüzyılın sonu ile MS 1. Yüzyılın başına tarihlendirilmiştir³⁶⁷. 75 parça kaburgalı kâse buluntusu ile yoğunluk gösteren Limyra’da bu tip kâse örnekleri, MÖ 1. Yüzyıl ile MS 1. Yüzyıl’a tarihlendirilmişlerdir³⁶⁸.

³⁶³ Baykan – Baykan, *Eskiçağ’da Cam*, s. 18-22.

³⁶⁴ Erten-Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, s. 59, Levha 3.

³⁶⁵ Emre Taştēmür, “Klaros Kehanet Merkezinde Ortaya Çıkarılan Cam Eserlerin Üretim Teknikleri Ve Uygulanan Dekor Çeşitleri ”, *Seres ’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, s. 174, Şekil 4.

³⁶⁶ Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, s. 164, 167 Resim 2.

³⁶⁷ Keskin, “Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)”, s. 19-21, 100-101, Kat.3-4.

³⁶⁸ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, s. 36-37, Kat. Y-40-85 [Çizim VI-XI ve Levha I]; B- 11-24 [Çizim XIX-XXI ve Levha I]; D-2 [Çizim XLI]; T-911 [Çizim LXV]; P-5-8 [Çizim LXXXVII ve Levha XIX].

Antiokheia, döküm tekniği ile yapılmış kaburgalı kâse örneklerini, benzerlerinden hareketle MS 1. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

2. Serbest Üfleme Tekniği İle yapılmış (zarterippenschalen) Kaburgalı Kâseler

Serbest üfleme tekniği ile yapılp, aletle şekillendirilen, ince cidarlı kaburgalı kâseler, almanca “Narin Kaburgalı Kâse” anlamına gelen, *Zarterippenschalen* olarak isimlendirilmiş ve cam literatüründe de bu isimle anılmaktadır³⁶⁹. Üretimlerinin MS 1. Yüzyılın ortalarında başladığı ve Flaviuslar dönemine kadar devam ettiği bilinir³⁷⁰. Kısa süreli bir kullanımları olan bu kâselerin, üretim yerleri ile ilgili farklı görüşler vardır. İlk görüş, asıl üretim merkezinin Suriye Filistin bölgesi olduğu ve buradan İmparatorluğun diğer bölgelerine yayılmış olduğu, ikinci bir görüş ise İmparatorluğun batı bölgelerinde ortaya çıkıp buradan yayılmış olduğudur³⁷¹. Ancak, bu tip kâselerin, Kuzey İtalya’da yoğun bir cam grubunu oluşturduğunu, arkeolojik buluntular desteklemektedir. Kısa bir süre içinde Roma İmparatorluğu’nun birçok bölgelerine yayılmış olan bu tip kâselere, Anadolu’da sık karşılaşılmamaktadır³⁷².

Bu tür kâselerin yapım tekniği ile ilgili kabul gören yöntem; serbest üfleme tekniği ile oluşturulan kâsenin, tam soğumadan bir alet yardımı ile dış yüzeyine belirli aralıklarla sıkıştırılarak kaburga görünümü verildiğidir³⁷³.

Antiokheia’da, kentin erken dönemlerine ait buluntuların geldiği tabakalardan açığa çıkartılmış olan iki tane parçanın, bu grup altında değerlendirilen kâse formuna ait olduğu anlaşılmıştır. Kat. 129 ve Kat. 130’da yer alan parçaların, gövde ile ağza geçişi oluşturan boyun kısımlarının çok azı korunmuştur. Renkleri, açık mavi ve kahverengimsi sarıdır. Hafif içbükey bir boyun geçişleri bulunmakta ve kaburgaların şekillerinde orantısızlıkların olduğu görülür. Tamamı korunmuş benzer kâse örneklerine bakıldığında, bu tip kâselerin genel formunun; dışa kıvrık ve işlenmemiş

³⁶⁹ Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, s. 155.

³⁷⁰ C.S. Lightfoot, “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls In Turkey”, *Journal of Glass Studies*, 1993, Vol. 35, s. 38.

³⁷¹ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti”, s. 39.

³⁷² Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, s. 155.

³⁷³ Lightfoot, “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls In Turkey”, s. 38.

ağızlı, yarım küre şeklinde gövde ve dip kısımlarının konkav veya düz şekilde³⁷⁴ oldukları görülür. Benzerlerinden hareketle, Antiokheia’da bulunan kâse parçaların da tam formlarının bu şekilde olabileceğini ön görmekteyiz.

Bu grupta değerlendirilen kâselerin benzerlerine; Pedasa³⁷⁵, Elaiussa Sebaste³⁷⁶, Limyra³⁷⁷, Arykanda³⁷⁸ ve Sardes³⁷⁹’te rastlanılmakta ve tamamı MS erken 1. Yüzyıl ile MS 1. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiştir.

Antiokheia’da, serbest üfleme tekniği ile yapılmış kaburgalı kâseye ait olan parçalar, Tiberius Sokağı ve Hamam (?) yapısından açığa çıkartılmıştır. Bu alanların, kentin erken dönemlerine ait olduğunu bilmekteyiz. Bu nedenle, kâse parçalarının buluntu alanları ve benzer örneklerin tarihlendirilmeleri ile uyum içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Antiokheia örneklerini de benzerleri gibi MS 1. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

4. Yivli Kâseler

Konkav veya yarı küresel formlarda olan bu kâselerin, bazen iç bazen de dış yüzeylerinde bulunan yiv dekorundan dolayı “Yivli Kâseler” olarak tanımlanmışlardır. Bazı kaynaklarda “oluklu kâse”³⁸⁰ olarak da isimlendirilmişlerdir. MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında, Doğu Akdeniz’de ortaya çıkan bu tip kâselerin kullanımının kısa sürede yayılarak³⁸¹, MS 1. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam ettiği bilinir³⁸².

Yivli kâselerin yapımında “kalıba basma” tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte, iç ve dış kalıp olmak üzere iki ayrı kalıp bulunur. Öncelikle ergitilmiş olan cam, daha önceden hazırlanmış olan alt kalıbın içerisine dökülür. Ardından üst kalıp, alt kalıp

³⁷⁴ Serbest üfleme tekniği ile yapılmış ve tamamı korunmuş olan bir kâse örneği, Bolu Müzesi’nde bulunmaktadır. Bkz. Lightfoot, “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls İn Turkey”, s.37, Fig.56.

³⁷⁵ Çakmaklı, “Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi”, s. 170, Kat. No:6.

³⁷⁶ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, s. 40, Kat. 43.

³⁷⁷ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, s. 38-39, Kat. Y-89-92, B-28, 29, 31, T-14-15.

³⁷⁸ Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, s. 155, 167, Resim 13-14.

³⁷⁹ Saldern, 1980, s. 12-13, Plate 2/ 34.

³⁸⁰ Erten-Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, s. 52.

³⁸¹ Bu tip kâseleri ile Kıbrıs, Yunanistan, Küçük Asya, Suriye-Filistin, Mısır, İtalya ve Güneydoğu Avrupa’da sıklıkla karşılaşmıştır. Saldern, 1980, s. 6-7.

³⁸² Marion Brüggler, *Sylvia Fünfschilling, Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst*, Forschungen, 2015, s. 104.

içerisinde bulunan camın üzerine bastırılır. Böylece ergitilmiş olan camın, kalıbın şeklini alması sağlanmış olur³⁸³. Kalıp ile formun şeklinin oluşturulmasının ardından, yüzeyde görülen kalıp izlerinin silinmesi için çarkta parlatma işlemi ile yiv bezemeleri³⁸⁴ yapılır.

Antiokheia’da, yivli kâselere ait şimdilik 3 tane ağız parçası bulunmaktadır. Bu parçaların ağız ve gövdelerinin azı korunmuş olmasına karşın, mevcut durumlarından tipolojileri anlaşılabilmektedir. 1 parçanın yarı küresel, 2 parçanın ise konik gövde formu kâselere ait olduklarını söylemek mümkündür.

Kat. 131’de yer alan parçanın, dikey ağız kısmından dip kısmına doğru gövdede daralması ve cidar kalınlığının diğer parçalara oranla biraz daha ince olması, parçanın yarı küresel bir kâse formuna ait olduğunu belirtmektedir. Dip kısmı eksik ve noksan olan kâsenin, tam korunmuş benzer örneklerinden konveks bir tabana sahip oldukları görülür. Antiokheia kâse örneğinin de benzerleri gibi konveks bir dibe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Parçanın iç yüzeyinde, ağız kısmının biraz altında tek sıra kesme yiv bezemesi vardır. Ağız çapı, 11, 2 cm’dir ve sarımsı kahverengi rengindedir.

Yarı Küresel gövdeli ve yiv bezemesine sahip kâseler daha çok Suriye-Filistin bölgesinde yoğunluk göstermektedir³⁸⁵. Anadolu’da görülen bu tip kâseler için; Limyra’da bulunanlar MÖ 2. – 1. Yüzyıl³⁸⁶, Sardes’te, Erken Roma Dönemine³⁸⁷, Olba’da, MÖ ikinci yüzyıl sonu ile birinci yüzyıla³⁸⁸, Antalya ve İzmir Müzelerinde bulunanlar için tarihlendirme yapılmamış³⁸⁹, Klaros’ta, MS 1. yüzyılın ilk yarısına³⁹⁰,

³⁸³ Baykan – Baykan, *Eskiçağ’da Cam*, s. 17-18.

³⁸⁴ Çarkta bulunan milin üzerine *Korindon* taşı yerleştirilir. El ya da ayak yardımı ile çark döndürülerek milin hareket etmesi sağlanır. Bu işlem ile camların yüzeyinde kesme işlemiyle yiv dekorları yapılır. Ayrıca bu işlem sırasında dökülen cam tozlarının da perdah veya cila için kullanılmış olduğu bilinir. Taştëmür, “Klaros Kehanet Merkezinde Ortaya Çıkarılan Cam Eserlerin Üretim Teknikleri Ve Uygulanan Dekor Çeşitleri”, s. 173.

³⁸⁵ David Frederick Grose, *The Toledo Museum of Art: Early Ancient Glass: Core-Formed, Rod-Formed, and Cast Vessels and Objects from the Late Bronze Age to the Early Roman Empire, 1600 BC to AD 50*, Hudson Hills, NY 1989, s. 193-194.

³⁸⁶ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti”, s. 34, Kat. Y-31-32, P-3.

³⁸⁷ Saldern, 1980, s.7, Plate 20, 8.

³⁸⁸ Erten-Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, s. 57, Levha 1.

³⁸⁹ C.S. Lightfoot, “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls İn Turkey”, s. 23-24.

³⁹⁰ Taştëmür, “Klaros Kehanet Merkezinde Ortaya Çıkarılan Cam Eserlerin Üretim Teknikleri Ve Uygulanan Dekor Çeşitleri”, s. 174.

Demre’de bulunan kâseler için tarihlendirmeye gidilmemiştir³⁹¹, Parion’da, MS 1. yüzyılın ikinci yarısına³⁹² ve Elaiussa Sebaste’de ise MÖ 2.-1. Yüzyıl³⁹³ tarih aralığı verilmiştir.

Kat. 132 ve 133’te bulunan ağız parçaları, yiv bezemeli, konik gövdeli kâse formuna aittir. Bu tip kâselerin genel formu, ağızdan dibe doğru keskin şekilde daralan ve neredeyse zemine tam oturamayacak durumda konveks tabanlıdır. Bazı örneklerde, dip kısımlarının halka kaide şeklinde yapılmış olduğu da görülür³⁹⁴. Antiokheia’da bulunan bu tip kâse örneklerinde belirgin bazı farklılıklar vardır. Kat. 132’de bulunan parçanın gövdeye geçişi daha keskin ve olasılıkla Kat. 133’e göre daha yayvandır. Kat. 133’ün ise gövdeye geçişi daha yumuşak ve muhtemelen çukur formudur. Kâse parçalarında görülen diğer bir fark ise yiv bezemeleridir. Kat.132’de bulunan parçanın iç yüzeyinde dudağın hemen altında iki sıra, gövdeye doğrudan üç sıra şeklinde yiv bezemesi görülürken, Kat. 133’ün yiv bezemesi, kabın dış yüzeyinde ağızın hemen altında, derin ve tek sıra şeklinde işlenmiştir. Sadece ağız ve gövde kısımları korunmuş olan kâse parçaları, yeşil ve çok açık sarı rengindedirler. Cidarları kalındır ve ağız çapları, 17, 6 cm ile 10,8 cm aralığındadır.

Antiokheia’da görülen yiv bezemeli, konik gövdeli kâselerin benzerlerine bakıldığında; Limyra’da bulunanlar MÖ 1. – MS 1. Yüzyıl’a³⁹⁵, Olba’da, MÖ ikinci yüzyıl sonu ile birinci yüzyıla³⁹⁶, Elaiussa Sebaste’de Geç Helenistik Dönem³⁹⁷, Kaunos’ta, MÖ 2. Yüzyıl- MÖ erken 1. Yüzyıl’a³⁹⁸ tarihlendirilmişlerdir.

Yivli kâselerin buluntu alanları, kaburgalı kâseler ile aynıdır. Kentin erken dönemlerine ait olduğunu bildiğimiz bu alanlardan ve benzerlerinden hareketle, yarım

³⁹¹ Çömezoglu, “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nden Günlük Kullanım İşlevli Cam Eserler”, s. 146-149.

³⁹² Keskin, “Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)”, s. 23, 102, Kat. No:5

³⁹³ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s. 26, 164-165, Kat No: 8-14.

³⁹⁴ İzmir Müzesi’nde bulunan örnek için bkz. C.S. Lightfoot, “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls In Turkey”, s. 24, Fig. 6.

³⁹⁵ Baybo, “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, s. 34, Kat. Y-20-30, S-1, T-6-7.

³⁹⁶ Erten-Koçak, “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, s.57, Levha 1.

³⁹⁷ Gençler, “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları” s. 25, 162-163, Kat No: 3-5.

³⁹⁸ Çakmaklı, “Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi”, s. 50-81, 164, Kat. No:2.

küre ile konik gövdeli formlu, yiv bezemeli kâseleri, MS 1. Yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

5. Sarmal Dipli Kâseler

Bu tip kâselerin kaide kısımları, kap ile aynı renk ya da mavi renk cam ipi ile oluşturulmasından dolayı “Sarmal Dipli Kâseler ” olarak isimlendirilmişlerdir.

6. Mavi Cam İpi İle Oluşturulmuş Sarmal Dipli Kâseler

Gill tarafından “ Blue Coil Bowls” olarak isimlendirilen³⁹⁹ bu tip kâselerin kaideleri, kap ile farklı renkte mavi cam ipi kullanılarak oluşturulmuştur. Genel formları, yarım küre şeklinde olan bu kâselerin bazı örneklerinde, ağız kısımlarında da mavi cam ipinin kullanılmış olduğu görülür. Günlük kullanım kapları arasında kâse işlevinde kullanıldığı bilinen form, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesi’nde zarf içi kandil olarak tanımlanmıştır⁴⁰⁰. Yine Aziz Nikolaos Kilisesi’nde , cam ipliği, kap ile aynı renk ya da mavi renkte birçok kap formunda kullanılmıştır⁴⁰¹. Antiokheia’da bulunan örneklerin, birçoğunun dip kısımlarının zemine düz şekilde oturabilmesi ve mevcut korunmuş durumlarından hareketle, Amorium’da olduğu gibi, kâse formu olarak değerlendirilmiştir. Bu tip kâseler, kentin farklı alanlarından açığa çıkartılmış olmakla beraber, Aedilicus Tepesi Kilisesi ve Aedilicus Postamentleri olarak isimlendirilen alanlarda yoğunluk göstermektedir.

Antiokheia camları arasında görülen bu tip kâselerin tamamı, serbest üfleme tekniği ile yapılmış ve ardından formun dip kısımlarına, kap ile farklı renkte, mavi renk cam ipi kullanılarak kaide eklenmiştir. Cam ipinin sırası değişkenlik göstermektedir. Kat. 134’te bulunan örnekte tek sıra, Kat. 135 ve 136’da ise iki sıra cam ipi bulunur. İki sıra cam ipinin uygulamasında, sıralar arasında bağlayıcı tek şerit var. Bu şerit, olasılıkla cam ipi uygulamasında, hiç kaldırılmadan devam edildiği için oluşmuştur. İp bezemelerinin boyutlarında ve işlenişinde de orantısızlıklar görülür. Kâselerin, neredeyse tamamının renginin çok açık sarı olması ortak özellikleridir.

³⁹⁹ Gill, 2002, s. 44, 142; C.S. Lightfoot, “Glass Finds at Amorium”, *Dumbarton Oaks Papers*, 2005, Vol. 59, s. 175.

⁴⁰⁰ Çömezoğlu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 141-142.

⁴⁰¹ Yelda Olcay Uçkan- Vera Bulgurlu- Özgü Çömezoğlu, “Lüks üretimde ve Günlük Kullanımda Cam Sanatı”, *“Kalanlar” 12. Ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans*, 2007, s. 44-45.

Sadece dip kısımları korunmuş olan kâselerin tam formları belirlenememektedir. Ancak, Kat. 137’de yer alan, kâse formu veren bir tane ağız parçasının dudak kısmının, mavi renk cam ipi kullanılarak oluşturulmuş olması, renginin de bu tip kâseler ile benzer oluşu, ağız parçasının bu tip kâselere ait olabileceğini düşündürmüştür. Dip parçalarının çapları, 0,6 cm ile 3,6 cm aralığındadır.

Amorium’da, MS 7. -11. Yüzyıl katmanlarından yoğun şekilde açığa çıkartılmış olan bu kâseler için Gill, Suriye- Filistin etkisi altında, Amorium’un yerel üretimi olduklarını belirtmiştir⁴⁰². Bu durum bazı araştırmacılar tarafından da kabul görerek, mavi cam ipi kullanılarak oluşturulmuş sarmal dipli kâselerin, Anadolu’da yerel üretimini Amorium ile ilişkilendirmektedirler⁴⁰³. Bu tip kâselere ait parçaların, Antiokheia’da da yoğun şekilde görülmesi, Amorium dışında Antiokheia’da da bir üretiminin olabileceğini göstermektedir. Bu kâselerin, yerel üretimlerinin sadece Amorium’a bağlamamak gerektiği, belki bir dönem modası olabileceği gibi, bölgede gerçekleştirilen kazılar ile açığa çıkartılan camların çalışılması ile diğer alanlarda da karşılaştırılması muhtemeldir.

Amorium dışında Anadolu’da görüldüğü yerler ve tarihlendirmeleri; Pergamon’da bulunan örnekler için, MS 6. Yüzyılın başlarında, Levant bölgesinden ithal edilmiş olabileceği belirtilmiştir⁴⁰⁴. Aziz Nikolaos Kilisesi’nde’ bulunan kaide örnekleri için MS 11-12 Yüzyıl tarih aralığı belirtilmiştir⁴⁰⁵. Antiokheia’da görülen örneklerini de, buluntu alanları ve benzerlerinden hareketle MS 10.- 11. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

7. Kap İle Aynı Renkte Cam İpi İle Oluşturulmuş Sarmal Dipli Kâseler

Bu grup altında değerlendirilen kâseler, mavi cam ipi ile oluşturulmuş sarmal dipli kâselerden farklı olarak, kaideleri kap ile aynı renkte cam ipi ile yapılmıştır. Bu

⁴⁰² Gill, 2002, s. 44,

⁴⁰³ Anastassios C. Antonaras, “Early Christian And Byzantine Glass Vessels: Forms And Uses” *Byzanz - Das Römerreich im Mittelalter. Teil I: Welt der Ideen, Welt der Dinge*, 2010, s. 399-400.

⁴⁰⁴ Holger Schwarzer, “Spätantike, byzantinische und islamische Glasfunde aus Pergamon”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, 2009, Ed. Ergün Laflı, s. 93, 108, Tafel 3/ 41 ASKL.

⁴⁰⁵ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 426; Yelda Olcay, “1997 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı, Cam Buluntuları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1998, S. XX, s. 488.

şekilde oluşturulan diplerin sadece kâse formunda değil, kavanoz, kulplu kandil, şişe ve sürahi⁴⁰⁶ gibi formlarda da kullanılmış olduğu görülür. Antiokheia’da yoğun şekilde görülen bu tür kaidelerin, korunmuş mevcut durumlarından kâse formuna ait oldukları anlaşılmıştır. Kâselerin yapımında, kalıba üfleme ve serbest üfleme teknikleri kullanılmıştır. Dip kısmında cam ipi ile oluşturulan sarmalların, birçoğu hafif yassılaştırılmış iken, bazıları yassılaştırılmadan yuvarlak şekilde bırakılmıştır. Örneklerin tamamında tek sıra sarmal görülür.

Bu tür kâselerin bazılarının dip kısımlarının dışa doğru bombe yaparak, sarmal hizasını geçtiği ve bu nedenle zemin üzerinde sabit şekilde duramadıkları görülür. Bu durum ilk başta bu parçaların, kâse formu değil de zarf içi kandil işlevi ile kullanılmış olabileceklerini akala getirmektedir. Fakat Gill bu durum için farklı bir yorum getirerek, bu tür kapların, kıvrımlı quoit-şekilli masa örtüleri ile birlikte kullanılmış olabileceklerini belirtmiştir⁴⁰⁷.

Antiokheia’da bulunan bu tip kâselere örnekler, Kat. 138-140’da verilmiştir. Kat. 138 ve 139’da bulunan örnekler, serbest üfleme tekniği ile oluşturulmuşlardır. Kaideleri tek sarmal şeklindedir ve Kat. 139’un sarmalı hafif bastırılarak yassılaştırılmıştır. Kat. 140 ise kalıba üfleme tekniği ile yapılmış, dış kısmında belirli aralıklarla yivler bulunur. Bu şekilde kalıba üflenerek yapılan kâselerin, serbest üfleme tekniği ile yapılanlara oranla daha kalın cidarlı oldukları görülür. Kâselerin yapımında genellikle, açık yeşil ya da sarımsı yeşil renkleri tercih edilmiştir. Dip çapları, 2,4 cm ile 3,4 cm aralığında değişmektedir.

Bu grupta değerlendirilen, kâselere ve aynı yapım tekniği kullanılarak oluşturulmuş benzer örneklerde; Amorium’da bulunanlar, MS 7. -11. Yüzyıl katmanlarından açığa çıkartılmış⁴⁰⁸. Aziz Nikolaos Kilisesi’nde’ bulunan kaide örnekleri, MS 11-12 Yüzyıl’a tarihlendirilmiş⁴⁰⁹. Alexandreia Troas’da, bulunan bir tane benzer kaide örneği, şişe formuna ait olarak tanımlanmış ve bir tarihlendirme

⁴⁰⁶ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 426; Gill, 2002, s. 156.

⁴⁰⁷ Gill, 2002, s. 156.

⁴⁰⁸ Gill, 2002, s. 156, 177, Fig2/15. 252-262.

⁴⁰⁹ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 426;

yapılmamıştır⁴¹⁰. Pergamon’da görülen iki örneğin ise, Erken İslami Dönem’e ait oldukları belirtilmiştir⁴¹¹.

Antiokeia’da bulunan kap ile aynı renkte cam ipi ile oluşturulmuş sarmal dipli kâselere ait örnekleri, benzerlerinden ve buluntu alanlarından yola çıkarak, MS 10.- 11. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

1.2.6. Unguentariumlar

Unguentarium, günlük yaşamın farklı alanlarında kullanılmış olan dar boyunlu ve genellikle küçük boyutlu şişelere verilen isimdir. Bu şişelerin, Antik Dönem’deki ismi tam olarak bilinmemektedir. Latince ’de krem, yağ, merhem gibi kelimeleri karşılayan “*Unguenta*” ya da “*Unguentum*” kelimesinden türetilerek, 20. Yüzyılın başlarında, Kartaca’da kazı yapan Arkeologlar tarafından, ilk defa “*unguanterium*” olarak isimlendirilmiş⁴¹², arkeoloji literatürüne de bu isimle girerek, kabul görmüştür. Kullanım amaçlarına göre, “*Lacrimaria*” ve “*Balsamarium*” olarak da isimlendirilmişlerdir. *Lacrimaria*, cenaze törenlerinde, içerisine gözyaşlarının biriktirildiği, *Balsamarium* ise, güzel kokuların ve yağların konulduğu kaplara verilen addır. Unguentariumlar günlük yaşamda, yağ, kozmetik ürünleri, renklendiriciler, merhemler ve ilaçları koymak için kullanılmışlardır. Bunun yanı sıra, kutsal alanlara adak eşyası ve mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmış oldukları⁴¹³ da bilinmektedir.

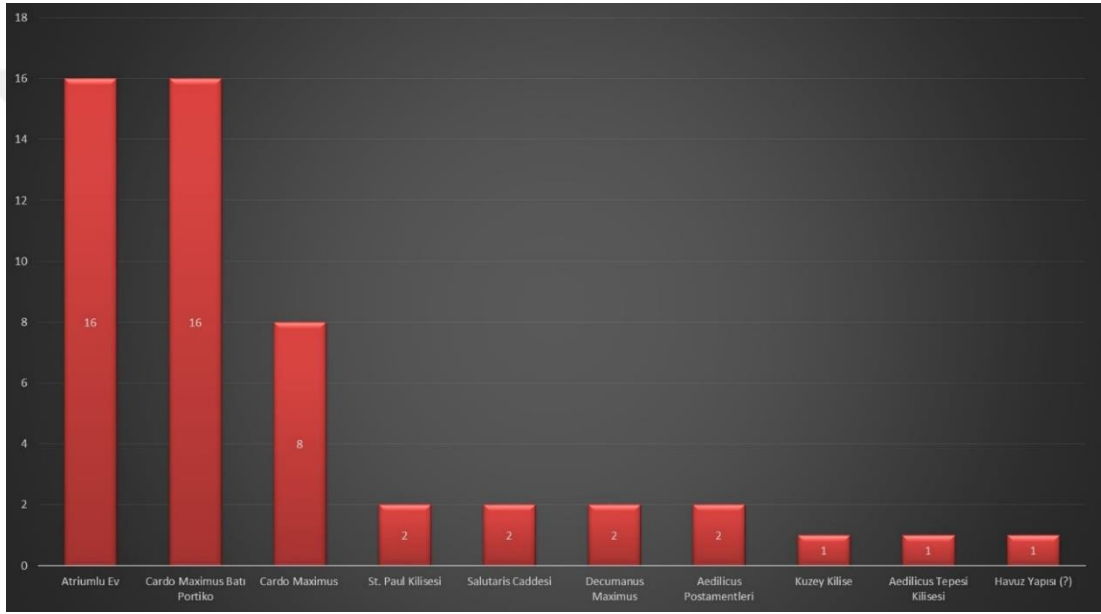
⁴¹⁰ Holger Schwarzer, “Spätantike und byzantinische Glasfunde aus Alexandria Troas”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, 2009, Ed. Ergün Laflı, s. 70, 81, Tafel 1/ 11 FO

⁴¹¹ Schwarzer, “Spätantike, byzantinische und islamische Glasfunde aus Pergamon”, s. 89, 106, Tafel 1, 12 SG - 13 MM.

⁴¹² Pontus Hellström, “Pottery of Classical Later Date Terracotta Lamps and Glass”, *Labraunda Swedish Excavations and Researches Vol: II, Part: I*, 1965, s. 24.

⁴¹³ Eker, “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, s. 1257-1258.

MÖ 4. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan Unguentariumlar; pişmiş toprak, kurşun, altın, gümüş, alabaster ve cam gibi farklı materyallerden üretilerek, MS 7. Yüzyılın başlarına kadar kullanımlarının devam etmiştir. Cam unguentariumlar, üfleme tekniğinin ortaya çıkışı ile birlikte, MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısından MS 3. Yüzyılın sonuna kadar, yaygın şekilde kullanılmıştır⁴¹⁴. Kullanım süreci içerisinde, farklı boyutlarda ve profillerde üretilmiş olan unguentariumların, en yaygın görülen tipi, tüp biçimli olanlardır ve bunların içerisine gözyaşının konularak, mezarlara ölü hediyesi olarak bırakıldığı bilinir⁴¹⁵. Unguentariumların, genel boyutları, 4-5 cm. ile 20-30 cm. arasında değişkenlik göstermektedir⁴¹⁶.

Grafik 27. Antiochia Cam Unguentariumlarının, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Antiochia'da yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılan camlar içerisinde, şimdilik toplamda 51 tane unguentarium bulunmuştur. Bunlardan 31 tanesi tam korunmuş durumda iken, 20 tanesi kırık parçalar şeklindedir. Büyük bir çoğunluğu tüp biçimli unguentariumlara ait olup, küçük boyutludurlar. Grafik 27'de de görüldüğü gibi, büyük bir kısmı cadde ve sivil yapılardan açığa çıkartılmışlardır. Bu unguentariumların tipolojik sınıflandırması, 3 grup altında değerlendirilmiştir.

⁴¹⁴ Gençler, "Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları" s. 49.

⁴¹⁵ Eker, "Antikçağ'da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme", s. 1258.

⁴¹⁶ Virginia R. Anderson-Stojanovic, "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", *American Journal of Archaeology*, 1987, Vol. 91, No. 1, s. 106.

1. Tüp Biçimli Unguentariumlar
2. Şamdan Biçimli Unguentariumlar
3. İğ Biçimli Unguentariumlar

1. Tüp Biçimli Unguentariumlar

En yaygın unguentarium formlarından birisi olan, tüp biçimli unguanteriumlar, Antiokheia buluntuları içerisinde de en yoğun grubu oluşturmaktadır. Söz konusu unguanteriumlar, iki farklı tipte karşımıza çıkmaktadır. İlki, silindirik boynun sonundan içe doğru hafif çöktürülerek daralmakta ve dibe doğru genişlemektedir⁴¹⁷. İkincisi, oldukça basit şekilde oluşturulan ve deney tüpüne benzetilen, boyundan gövdeye geçişte belirgin bir daralma olmayan, ağızdan dibe doğru düz şekilde inen ve dipte hafif genişleyen tiptir. Her iki tipinde dip kısımları, düz, iç bükey ya da sabit duramayacak şekilde yuvarlak olabilmektedir. Boyunlarının kısa olanların daha erken, uzun olanların daha geç döneme ait oldukları belirlenmiştir⁴¹⁸. Antiokheia’da bulunanların tamamı ikinci tipe aittir.

Serbest üfleme tekniği ile yapılan, bu tip unguentariumların yapımı, özel işçilik ve beceri gerektirmemektedir. Bu nedenle, seri üretim için oldukça uygun olan formun, ucuza mal edilmiş olduğu ve bu nedenle de yayımlarının çok hızlı şekilde gerçekleştiği düşünülmektedir. MS 1. Yüzyıldan, MS 3. Yüzyıla kadar yoğun şekilde, özellikle mezar hediyesi olarak kullanılmışlardır⁴¹⁹. Tire Müzesi’nde bulunan bir örneğin, boyun kısmında sıkışmış olarak görülen tıpa, bu tip unguentariumların ağızlarının kapatılarak kullanılmış olduğunu göstermesi açısından önemlidir⁴²⁰.

Bu grup altında değerlendirilen unguentariumlara örnek, Kat. 141-143’te verilmiştir. Bu tip unguanteriumların tamamının ağız kısmı içe doğru katlanmış ve neredeyse hepsinin ağızlarında orantısızlıkların olduğu görülür. Formları, boyundan gövdeye geçişte daralmadan, ağızdan dibe doğru düz şekilde inen ve dibe doğru hafif genişlemektedir. Dipleri, çoğunlukla yuvarlatılarak oluşturulmuş olup bazılarının düz şekilde yapılmıştır. Örneklerden bazılarının dibe doğru genişleyen kısımlarının

⁴¹⁷ Benzer örneği için bkz. Kurup, “Kayseri Müzesi Cam Eserleri”, s. 95, Kat. No:2.

⁴¹⁸ Eva Marianne Stern, *Ancient Glass at the Fondation Custodia (Collection Frits Lugt-Paris)*, Gröningen, 1977, s. 37.

⁴¹⁹ Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, s. 132-134.

⁴²⁰ Tümay Hazinedar Çoşkun, “Tire Müzesi Koleksiyonundan Bir Grup Cam Şişe”, *TÜBA-KED*, 2018, S.18, s. 58, Fotoğraf 2.

üzerine bastırılarak yassılaştırılmıştır. Boyutları, 5 cm ile 3,9 cm aralığında değişmektedir.

Sıkça karşılaşılan bu tip benzer unguentariumların bazı buluntu alanları; Parion Tavşandere Nekropolü'nde iki tane örnek bulunmuş ve MS 2. Yüzyıla⁴²¹, Konya Ereğli Müzesi'nde bulunan bir örnek MS 1. Yüzyılın 2. Yarısına⁴²², Kaunos⁴²³ ve Tarsus/ Köylü garajı mezarı⁴²⁴ bulunan örnekler için MS 1.-2. Yüzyıl tarih aralığı verilmiştir.

Bu tip unguentariumların benzerlerinin, yoğunlukla nekropol alanlarından açığa çıkartılmış oldukları ve MS 1. Yüzyıl ile MS 3. Yüzyıllara tarihlendirilmiş oldukları görülür. Antiokheia'da bulunan örnekler, benzerlerinden farklı olarak daha küçük boyutludurlar. Benzer küçük boyutlu bir örnek, Amorium'da bulunmuş ve bu minyatür unguentariumların, Bizans Dönemi'nde hazır paketlenmiş ilaçların ya da parfümlerin konulduğu belirtilmiş, ancak bir tarihlendirme yapılmamıştır⁴²⁵. Antiokheia'da bulunan örneklerin, daha çok sivil yapılardan açığa çıkartılmış olması ve beraberinde Bizans Dönemi'ne ait buluntuların varlığı, Amorium buluntusunun değerlendirmesi ile daha çok benzer görünmektedir. Bu nedenle, Antiokheia tüp biçimli unguentariumlarının, MS 4. – 6. Yüzyıllara tarihlenebileceğini söyleyebiliriz.

2. Şamdan Biçimli Unguentariumlar

Tüp biçimli unguentariumlardan sonra en sık karşılaşılan tip, şamdan biçimli olanlardır. Bu tip unguentariumların en belirgin özelliği, silindir şeklinde, uzun bir boyuna sahip olmalarıdır. Gövde formları, konik, piriform, yarı küresel ya da çan biçimi gibi farklılık gösterebilmektedir⁴²⁶. Diğer bir farklılık ise, boyun ile gövde bağlantısında görülür. Örneklerin bazılarında, boyun ile gövdenin birleştiği noktada boğum oluşturulmuşken, bazılarında ise boğum olmadan, boyun yukarıdan dibe doğru

⁴²¹ Keskin, "Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)", s. 150-151, Kat.53-54.

⁴²² Onur Şahin, "Konya Ereğli Müzesi Cam Eserleri", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya 2018, s. 48, 112, Kat. No:37.

⁴²³ Çakmaklı, "Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi", s. 174, Kat. No: 8.3.

⁴²⁴ Figen Yurtseven, "Tarsus Köylü Garajı Mezarı buluntuları", *Anadolu / Anatolia* 31, 2006, s. 116, Res. 10-11.

⁴²⁵ C.S. Lightfoot, "Glass Finds at Amorium", s. 174, Fig.1.

⁴²⁶ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 143.

hafifçe genişlemektedir⁴²⁷. Dip kısımları yoğunlukla konkav şeklinde oluşturulmuştur⁴²⁸.

Bu tip unguentariumlar, Roma Dönemi camları arasında en sık kullanılan formlardan birisi⁴²⁹ olup, üretimlerinin MS 1. Yüzyılda başlayarak, MS 3.-4. Yüzyıllara kadar devam ettiği bilinir⁴³⁰. Suriye-Filistin ve Kıbrıs'ta yapılan çalışmalarda, yoğun şekilde açığa çıkartılmış olmaları, üretim merkezlerinin buralar olabileceğini düşündürmüştür. Fakat Anadolu'da birçok kazıda ve müzelerde de sık karşılaşılan bir form olması, bu tip unguentariumların üretimlerinin, Anadoluda'da da yapılmış olduğunu göstermiştir⁴³¹. İşlevlerinin kozmetik sıvıların ve çeşitli yağların konulmak için kullanıldığı bilinmektedir⁴³². Ayrıca boyunlarının uzun olması sayesinde de içerisindeki sıvının ölçülü şekilde akıtılabildiği ve sıvıların buharlaşmasının önlenildiği düşünülmektedir⁴³³. Bunların yanı sıra, mezarlarda da açığa çıkartılmış olmaları, mezar hediyesi olarak da kullanılmış olduklarını göstermesi açısından önemlidir⁴³⁴. Antiokheia'da bulunan unguentariumlar arasında, bu tipe ait şimdilik iki tane örnek bulunmaktadır. Bu örnekler, Kat. 144 ve Kat. 145'te verilmiştir. Kat. 144'te bulunan örnek tam korunmuş şekilde iken, Kat. 145'in sadece dip kısmı ve gövdesinin azı korunmuş durumdadır. Tam korunmuş olan unguentariumun, dışa çekik olan ağız kısmı, içe doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş ve üzeri hafifçe düzleştirilmiştir. Ağız kenarında düzensizlikler görülür. Uzun silindirik boyundan dibe doğru düz şekilde inerek, dip kısımda genişlemektedir. Dip kısmı, düz zemin üzerinde sabit durabilecek şekilde, düzleştirilerek oluşturulmuştur. Kat. 145'in ağız kısmı ile boynun azı kırık ve noksandır. Ancak, mevcut korunmuş durumundan, genel formunun Kat. 144 ile benzer olduğu anlaşılmaktadır. Sadece dip kısmının konkav

⁴²⁷ Dal, , "Roma Dönemi'nde Anadolu'da Cam", s. 36.

⁴²⁸ Kurup, "Kayseri Müzesi Cam Eserleri", s. 46.

⁴²⁹ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 143.

⁴³⁰ Emel Erten, *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2018, s. 29.

⁴³¹ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 144.

⁴³² 1981 yılında, Sardes'te bulunan 9 tane şamdan biçimli unguentariumların birisinin içerisinde sıvı olduğu fark edilerek, bu sıvının analizi yapılmış. Analiz sonucunda, sıvının bitkisel yağlara özgü olan asit barındırdığı anlaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda da, bu tip unguentariumların, kozmetik ya da tıbbi amaçlı kullanılmış olduğunu kanıtlanmıştır. Crawford H. Greenewalt vd., "Sardis, 1981 and 1982", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 1983, S. XXVI – 2, s. 182-183, Fig. 31.

⁴³³ Taştemur, "Klaros Cam Eserleri", s. 62-63.

⁴³⁴ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 144.

şekilde olması ile farklıdır. Her iki örnekte, minyatür şekilde olup, renkleri açık yeşildir.

Çok sayıda örneği olan bu tip unguentariumların, Antiokheia’da bulunanların benzerlerinde; Satın alma yolu ile alınan ve Konya Ereğli Müzesi’nde, bulunan örnek için MS 2. Yüzyıl⁴³⁵, Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Müzesi’nde ve MS 1. Yüzyıl⁴³⁶, Silifke Müzesi’nde korunan örnek, MS 3.-4. Yüzyıla⁴³⁷ tarihlendirilmiştir. Idyma antik kentinde bulunan ve Muğla müzesinde korunan örnek, MS 1. Yüzyıla⁴³⁸ ve Kibyra buluntusu için M.S. geç 2. erken 3. Yüzyıl⁴³⁹ tarih aralığı verilmiştir. Sagalassos’ta görülen benzer unguentariumlar için bir tarihlendirme yapılmamıştır⁴⁴⁰.

Antiokheia’da bulunan şamdan biçimli unguentariumları, benzerlerinden ve buluntu alanlarından hareketle, MS 3. – 4. Yüzyıllara tarihlendirilebilir.

3. İğ Biçimli Unguentariumlar

Bu tip unguentariumlar, damla dipli ya da iğ biçimli olarak adlandırılmaktadırlar⁴⁴¹. Bazı kaynaklarda, *Balsamarium* olarak da isimlendirilmişlerdir⁴⁴². Genel formları, uzun ince silindirik boyunlu, gövde kısmı genişlemekte ve dibe doğru tekrardan, uzun silindir şeklinde uzamaktadır. Tanımlamada da olduğu gibi iğ formuna bezmesinden dolayı bu şekilde isimlendirilmiş olmalıdır. Roma Dönemi’ne ait birçok merkezde karşılaşılan bu tip unguentariumlar, başta Suriye (Dura-Europos) olmak üzere, Kıbrıs, Filistin’de BetShe’Arim’de ve diğer merkezlerin yanı sıra, Mısır’da da yapılan çalışmalarda sıklıkla karşılaşılmış ve MS 3. – 4. Yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir⁴⁴³. Söz konusu formun, güzel kokuların ve yağların konulması için kullanılmış olduğu bilinir. Bunun

⁴³⁵ Şahin, “Konya Ereğli Müzesi Cam Eserleri”, s. 123, Kat. No: 48.

⁴³⁶ Mehmet Tekocak, “Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Müzesi’nden Bir Grup Cam Eser”, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2 Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu*, Ed. Çiğdem Gençler Güray, 2013, S.2, s. 129, 141, Res.1/1.

⁴³⁷ Erten, *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, s. 28, Kat. No:5.

⁴³⁸ Çakmaklı, “Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi”, s. 182, Kat.11,5.

⁴³⁹ Seyhan Akgül Özarslan, “Kibyra’dan Ele Geçen Cam Eser Örnekleri”, *I. Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ed. Şevkiye Kazan Nas, 2015, s. 704, 710, Res.1.

⁴⁴⁰ Lightfoot, “A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990”, s. 195, Fig.124/ 53-54.

⁴⁴¹ Kurup, “Kayseri Müzesi Cam Eserleri”, s. 58.

⁴⁴² Rüttil, *Die römischen Gläser aus Ägust und Kaiseraugst*, s. 148, Fig.200.

⁴⁴³ Erten, *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, s. 43.

yanı sıra, mezarlarda açığa çıkartılmış örneklerinin varlığı, mezar hediyesi olarak da kullanılmış olduklarını göstermektedir.

Antiokheia camları içerisinde 2 parçanın bu tip unguentariumlara ait oldukları anlaşılmıştır. Kat. 146'da bulunan parçanın ağız, boyun ve gövdeye geçişinin azı korunmuş. Kat. 147'nin ise sadece boyun kısmı korunmuştur. Bu parçaların, mevcut korunmuş durumlarının, silindirik ve uzun-ince boyunlu ve oldukça ince cidarlı olmalarının yanı sıra benzer örneklerin tanımlamalarına uygun olmaları, söz konusu unguentariumlara ait parçalar olduklarını göstermiştir. Kat. 146'ı geniş ağızlı, uzun-ince silindirik boyunlu ve gövdeye doğru hafifçe genişlemektedir. Her iki örnekte, serbest üfleme tekniği ile yapılmış olup, sonradan ağız ve uzun silindirik boyunları, bir alet yardımı ile çekilerek oluşturulmuştur. Açık sarımsı yeşil rengindedirler.

Bu grupta incelenen unguentariumların benzerlerine bakıldığında; Silifke Müzesi'nde yer alan örnek, MS 3. – 4. Yüzyıl⁴⁴⁴, Kayseri Müzesi'nde bulunan unguentarium, MS 4. Yüzyıl'a Tarihlendirilmişlerdir⁴⁴⁵. Anadolu dışında; Selanik'te bulunan örnek, MS 4.-5. Yüzyıl'a⁴⁴⁶, Augusta Raurica'da mezar buluntusu olan balsamarium için, Geç Roma Dönemi'ne ait olduğu belirtilmiştir⁴⁴⁷.

Antiokheia cam buluntuları içerisinde, iğ biçimli unguentarium formuna ait oldukları belirlenen parçaların, benzerleri ve buluntu alanları ile karşılaştırıldığında MS 3. – 4. Yüzyıl'a tarihlendirebiliriz.

1.2.7. Aryballos Formu

Form, ismini Yunanca “çanta” anlamına gelen “aryballus” kelimesinden almıştır⁴⁴⁸. Bölgelere göre farklı formlarda yapılmış olmalarına karşın genel formları, dar boyunlu, küresel gövdeli ve çift kulpludurlar⁴⁴⁹. MÖ 6. Yüzyıldan itibaren, pişmiş toprak ve metal örneklerinin taklidi olarak ortaya çıkan cam aryballoslar, ilk başlarda iç kalıp tekniği ile üretilmeye başlamışlar ve uzun bir süre bu teknik ile üretimleri

⁴⁴⁴ Erten, *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, s. 42, Kat. No. 12.

⁴⁴⁵ Kurup, “Kayseri Müzesi Cam Eserleri”, s. 164, Kat No: 71.

⁴⁴⁶ Antonaras, “Early Christian And Byzantine Glass Vessels: Forms And Uses”, s. 389, Fig. 9.

⁴⁴⁷ *Fünfschilling, Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst*, s. 148, Fig. 200.

⁴⁴⁸ Yasemin Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, phoenix yayınları, Ankara, 2017, s. 46.

⁴⁴⁹ Eker, “Antikçağ'da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, s. 1250.

devam etmiştir. Ancak, üfleme tekniğinin keşfi ile birlikte, MS 1. Yüzyıldan itibaren yaygın olarak üretilmeye başlanılarak, MS 4. Yüzyıla kadar kullanımlarının devam etmiş olduğu bilinmektedir⁴⁵⁰.

Günlük yaşamda, değerli yağların ve kokuların taşınması amacı ile kullanılan form, daha çok atletler tarafından kullanılmıştır⁴⁵¹. Banyoda sürülen yağların konulması amacı ile de kullanıldıkları için banyo kabı olarak da tanımlanmışlardır. Kulplarına takılan metal halkalar ya da zincirlerle kol bileğine takılarak taşınmışlar⁴⁵². Bu taşıma şeklini doğrulayan en güzel örnek, Smintheion’da yapılan nekropol kazısında bulunan bir aryballos’un kulpunda görülen metal halkanın varlığıdır⁴⁵³. Muhtemelen bu taşıma şeklinden dolayı form, bu isimi almıştır. Anadolu’da bulunan aryballosların çoğunluğunun buluntu yerlerinin mezarlar olması, mezar hediyesi olarak kullanıldıklarını ya da ölen kişinin, yaşarken aryballos formunu kullanmış olduğunu göstermektedir⁴⁵⁴.

Boyutları genellikle 5-10 cm aralığında olan aryballoslar, serbest üfleme tekniği ile üretilmişlerdir. Bu teknik ile form oluşturulduktan sonra, bir alet yardımı ile ağız kısımlarının iki ayrı şekilde oluşturulmuş oldukları görülür. İlkinde, “yakalı ağız” da denilen şeklin oluşturulması; sırasıyla dışarı-aşağı ve yukarı doğru çekilerek yapılmış, ikinci şekilde ise, içten dışa doğru yuvarlatılıp, üst kısmı düzleştirilerek oluşturulmuştur. Bu şekilde form tamamlanıp soğutulduktan sonra, aryballosların en belirgin özelliklerinden birisi olan “yunus şekilli” denilen kulplar; eriyik durumda olan cam hamurunun, formun boyun kısmına dökülerek, ağız kenarına doğru çekilmesiyle yapılmışlardır⁴⁵⁵.

Aryballos formunun görüldüğü merkezler; Corinth, Kıbrıs, Ascalon, Dura-Europas, Myrina, Mısır ve Nubia, Semadirek, Girit, Kıbrıs, Yugoslavya, Trakya,

⁴⁵⁰ Dal, , “Roma Dönemi’nde Anadolu’da Cam”, s. 37-38; Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, s. 160.

⁴⁵¹ Eker, “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, s. 1250.

⁴⁵² Mia Leljak, “Typology of the Roman Glass Vessels From the Croatian part of the Province Pannonia”, *Haemus Journal*, 2012, Vol.1, s. 123.

⁴⁵³ Çiğdem Gençler, “Smintheion Camları”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 2000, Kat. No:65/ Çizim 15.

⁴⁵⁴ Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, s. 160-161.

⁴⁵⁵ Keskin, “Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)”, s. 73; Yağcı, “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, s. 159.

Tomis, Kuzey Karadeniz bölgesi ve Ermenistan'dır. Söz konusu form hakkında detaylı bir çalışma yapan N.P. Sorokina, bu merkezlere göre formlarda görülen farklı tipolojileri ortaya koymuştur. Anadolu'da üretilmiş olan belirli bir grup aryballosun üretimlerinin Pergamon'da yapılmış olabileceğini belirtmiştir⁴⁵⁶. Fakat Pergamon'da cam üretiminin yapıldığını gösteren, bir cam atölyesine ya da üretim ile ilişkilendirilebilecek bir cam grubuna rastlanılmamış⁴⁵⁷. Ancak, Anadolu'da görülen Aryballosların formları, N.P. Sorokina'nın, Anadolu üretimi olarak tanımladığı aryballos tanımlamasına uygundur. Bu durumu Erten, Özellikle Doğu Roma topraklarında geniş bir yayılım gösteren formun, Anadolu'da bir merkezde üretildiğini, Ege ve Akdeniz aracılığı ile Kıbrıs üzerinden Mezopotamya, Filistin, Suriye ve Mısır'a kadar yayılmış olabileceklerini belirterek açıklamıştır⁴⁵⁸.

Antiokeia cam buluntuları içerisinde tek bir örnekle temsil edilen formun, sadece ağız, boyun ve kulpu korunmuş durumdadır. Kat. 148'de yer alan parçanın ağız kısmı, içten dışarıya doğru yuvarlatılıp, üst kısmı düzleştirilerek oluşturulmuş ve omuzdan ağıza bağlanan yatay şekilde kulpu bulunur. Bu profili ile örneğimiz, N.P. Sorokina'nın oluşturduğu birinci gruba dahil olmaktadır. Ağız çapı, 2,8 cm ve açık mavi rengindedir.

Anadolu'da, Antiokeia örneğine benzer Aryballos formu; Elaiussa Sebaste'de mezar buluntusu olan aryballos, MS 1. Yüzyılın ikinci yarısına⁴⁵⁹ ve Smintheion'da yine mezar buluntusu olarak açığa çıkartılan örnek, MS 2. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir⁴⁶⁰.

Antiokeia'da, aryballos formuna ait olan örnek, kentin erken dönemine ait yapılarından birisi olarak bilinen, hamam (?) yapısından açığa çıkartılmıştır. Buluntu yeri, benzerlerinde belirtilen tarih aralığıyla ve formun kullanım amacı ile

⁴⁵⁶ N.P. Sorokina'nın Anadolu'da cam üretimini, Pergamon ile ilişkilendirmesinin nedenleri: Pergamon'da Geç Helenistik Dönem 'de seramik üretiminin yapılması, Aryballosların ağız kısmına benzeyen pişmiş toprak kapların olması ve seramikler üzerinde cama yakın bir madde olan sırların kullanılmasıdır. N.P. Sorokina, "Glass Aryballoi (First-Third centuries A.D.) from the Northern Black Sea Region", *Journal of Glass Studies*, 1987, Vol. 29, s. 40-46.

⁴⁵⁷ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 160-161.

⁴⁵⁸ Yağcı, "Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam", s. 161.

⁴⁵⁹ Gençler, "Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları" s. 45-46, Çizim VI, Kat. No 60.

⁴⁶⁰ Gençler, "Smintheion Camları", s. 37, 63, Kat. No: 65.

örtüşmektedir. Bu nedenle, benzerleri gibi Antiokheia örneğini de MS 1.- 2. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

1.3. Takılar

1.3.1. Bilezikler

Güzellik nesnesi olan takılar içerisinde bilezikler, çağlar boyunca en yoğun kullanılan objelerden birisi olmuştur. Camdan yapılmış bilezik örneklerine ilk defa, MÖ 2. bine tarihlendirilen, Mısır'da Amenophis II'nin mezarında karşılaşılmıştır. Bileziklerin, gelişimi ve yaygınlaşması ise, MÖ 1. binin sonlarında, Kuzey Avrupa'da La Tene bölgesinde gerçekleşmiştir. Bu bölgede yapılan kazılarda açığa çıkartılan cam bileziklerde görülen, kaliteli işçilik ve farklı süsleme öğeleri, bilezik üretiminde ileri seviyede olduklarını kanıtlamış. Bu tarihten itibaren MS. 3. yüzyıla kadar olan uzun süreçte cam bilezik üretimine ait bir veri ile karşılaşılmamış⁴⁶¹. Geç Roma dönemiyle birlikte, Anadolu'nun da içinde bulunduğu birçok bölgede görülmeye başlanılmış ise de asıl yaygınlaşıp, kullanılmaya başlaması MS 9. – 13. Yüzyıllar içerisinde olmuştur⁴⁶². Cam bilezikler, MÖ 2. binden günümüze kadar farklı form ve süsleme özellikleri ile süs amaçlarının yanı sıra sosyal statü, saygınlık göstergesi ya da uğur, dilek ve kötülükleri kovucu gibi farklı sembolik anlamlar yüklenilerek⁴⁶³, kullanılmaya devam etmiştir.

Cam bileziklerin ilk olarak çocuklar için üretildiği⁴⁶⁴, sonradan yetişkin, kadınlar ve erkekler tarafından kullanılmaya başlanıldığı bilinir⁴⁶⁵. Birçok yerleşimden ele geçen cam bileziklerin çaplarının 4-9 cm aralığında olması, önce çocuklar için

⁴⁶¹ Maud Spaer, "The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine", *Journal of Glass Studies*, 1988, Vol. 30, s. 51.

⁴⁶² Zeynep Çakmakçı, "Ödemiş Müzesi Koleksiyonundaki Bizans Dönemi Boyalı Cam Bilezikleri", *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 2017, S.16, s. 127.

⁴⁶³ Ebru Fındık, "Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)", *ADALYA*, 2017, S. 20, s. 423.

⁴⁶⁴ Çoşkun, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s. 110.

⁴⁶⁵ Farklı bölgelerde kazısı yapılan mezarlarda, çocuk, kadın ve erkek, bireylere ait mezarlardan açığa çıkartılan cam bilezikler bunu kanıtlamıştır. Tümay Hazinedar Coşkun, "Berna Oğuz Koleksiyonu'ndan Bizans Dönemi Cam Takıları", *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 2020, S. 22, s. 38.

öretildiğini destekler niteliktedir⁴⁶⁶. Yetişkin kadın ve erkekler için üretilmiş olan bileziklerde, cinsiyet ayrımına göre bir farklılık henüz bilinmemekle birlikte, koyu renk bileziklerin erkekler, açık renkte olanların da kadınlar tarafından tercih edilmiş olabileceği öngörülmektedir. Çapları geniş olan bileziklerin, kolun üst tarafına takılan pazı bileziği olarak kullanıldığı düşünülmektedir⁴⁶⁷. Nitekim Orta ve Geç Bizans Dönemi, duvar resimlerinde betimlenen kadınların giysilerinin kollarında görülen değişimin, bilezik kullanımı ile bağlantılı olduğu görülür. Bu resimlerde görülen bileziklerin yapıldığı madde anlaşılamamakla birlikte, bileziklerin işlevini göstermesi bakımından önemlidir. Resimlerde bilezik kullananların, hizmetçiler, görevliler ve ebeler gibi alt sınıftan kadınların iş yaparken, elbiselerinin kollarını tutturmak için kullanmış oldukları anlaşılır⁴⁶⁸.

Cam bileziklerin üretiminde, iki farklı yöntemin kullanılmış olduğu bilinmektedir. İlk yöntemde, iki alet yardımı ile alınan cam hamuru, çekilerek uzatılır ve kerpeten benzeri bir alet yardımı ile halka şeklinde yuvarlatılarak birleştirilir. Bu yöntemle oluşturulan bileziklerde, çoğunlukla birleşim noktalarının belirgin olmasından dolayı, “dikişli bilezikler” olarak adlandırılmışlardır. Bu bileziklerin bazılarının birleşim noktalarının, sonradan törpülenerek, düzeltilmiş olduğu da bilinir. İkinci yöntemde ise cam hamuru, demir ya da ahşaptan bir çubuğa geçirilerek istenilen büyüklüğe getirilene kadar hızlı şekilde çevrilmektedir. Bu yöntemle yapılmış bileziklerin, birleşim noktası olmadığı için “dikişsiz bilezikler” denilmektedir. Dikişsiz bileziklerin iç yüzeylerinde, genellikle çiziklerin olduğu ve çoğu zamanda metal çubuk, camla temas ettiği için pas benzeri noktalar görülür⁴⁶⁹.

Bizans Dönemi’ne ait bileziklerin yapımında, yaygın olarak birinci teknik kullanılmıştır. Muhtemelen bu dönemde görülen, sarmal ve boyalı bileziklerin yapımının sadece ilk teknik ile oluşturulabilmesinden kaynaklanmaktadır. Sarmal bileziklerin yapımında, ilk teknik ile oluşturulan cam çubuk, iki tarafından tutulup

⁴⁶⁶ Gülgün Köroğlu, “Yumuktepe Höyüğü Ortaçağ Kazısından Küçük Buluntular”, *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, 2002, s. 360.

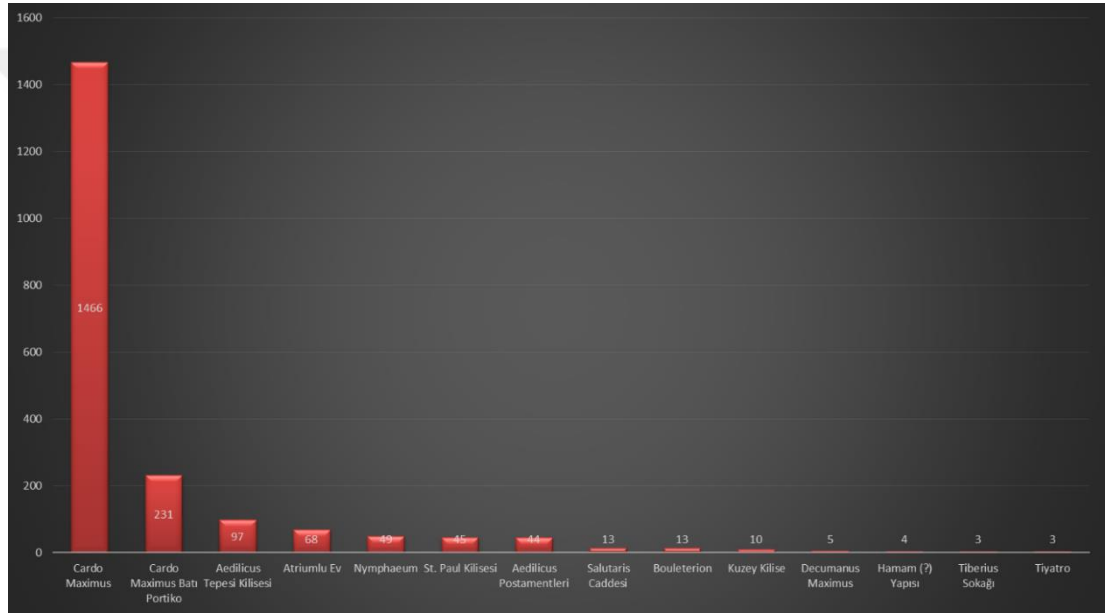
⁴⁶⁷ Fındık, “Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)”, s. 423.

⁴⁶⁸ Maria G. Parani, “Representations of Glass Objects as a Source on Byzantine Glass: How Useful Are They”, *Dumbarton Oaks Papers*, 2005, Vol. 59, s. 152-153.

⁴⁶⁹ Spaer, “The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine”, s. 52.

döndürülerek oluşturulur ve sonradan yuvarlatılarak halka şekline getirilerek birleştirilir⁴⁷⁰. Boyalı bileziklerin ise, ilk yöntemde olduğu gibi, önce çubuk şeklinde yapıldıktan sonra, istenilen bezeme boya ile verilir ve yuvarlatılarak birleştirilir.

Antiokheia cam buluntuları içerisinde, çubuk şekline getirilmiş ve üzerinde süslemesi olan cam çubukların varlığı⁴⁷¹ ve bileziklerin hepsinin birleşim noktalarının belirgin şekilde olması, bileziklerin tamamının ilk teknikle üretilmiş, dikişli bilezikler olduğunu kanıtlar. Diğer yandan yukarda değinilen ve araştırmacılar tarafından da kabul görmüş olan, boyalı bileziklerin üretim yönteminin doğruluğunu destekler niteliktedir.

Grafik 28. Antiokheia Cam Bileziklerinin, Buluntu Alanlarına Göre Dağılımı.

Cam bilezikler, Antiokheia cam buluntuları içerisinde yoğun bir grubu oluşturmaktadır. Şimdiye kadar kentin farklı alanlarında yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılan, toplamda 2.051 tane cam bilezik parçası vardır (Grafik 28). Yoğun buluntu içerisinde, tam korunmuş örnek yoktur. Bu parçalar kesit ve süsleme açısından oldukça geniş bir yelpaze sunmaktadır. Bu kapsamda, Antiokheia bilezikleri, kesit ve süsleme

⁴⁷⁰ İsrail’de Tall Abu Şarbut kazılarında, sarmal bileziklerin yapılması için önceden hazırlanmış, sarmal çubuklar bulunmuştur. M.L. Steiner, ““The Glass Bracelets of Tell Abu Sabut”, *Studies on the History and Archeology of Jordan V*, s. 537.

⁴⁷¹ “Pisidia Antiokheia’da cam üretimi” bölümüne bkz.

öğelerine göre 4 grup altında incelenmiştir. Bu gruplarda kendi içerisinde farklı tiplere ayrılmaktadır⁴⁷².

1. YUVARLAK KESİTLİ BİLEZİKLER

Sayısal ve çeşitlilik açısından, Antiokheia bilezikleri içerisinde en yoğun gurubu, yuvarlak kesitli bilezikler oluşturmaktadır. Bu grup içerisinde değerlendirilen bileziklerde, farklı tip ve süslemeler görülür. Bu nedenle kendi içerisinde de alt gruplar altında incelenecektir.

1.1. Tam Yuvarlak Kesitli Bilezikler

1.1.1. Tek Renkli, Yuvarlak Kesitli Bilezikler

Bu grup altında değerlendirilen bilezikler, Antiokheia cam bilezikleri içerisinde, sayısal olarak en yoğun görülen tiptir. Tam korunmuş örnek olmamasına karşın, parçaların birçoğunun kesitlerinde orantısızlıklar görülür ve özellikle birleşim noktaları belirgin olan örneklerin, birleşim kısımlarına doğru hafifce yassılaştırılmışlardır. Bu da üretimlerinin çekerek oluşturulmasından kaynaklıdır.

Bu tip bilezikler için, Antiokheia’da en çok opak mavi rengi tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, yine mavinin tonları, opak siyah, opak kırmızı, yeşil ve az da olsa opak turuncu renklerde kullanılmıştır. Ölçüleri belirlenebilen örneklerden hareketle; çapları, 4 cm ile 10 cm, cidar kalınlıkları ise, 0,4 cm ile 0,8 cm aralığında değişmektedir. Çapları, 4 cm ile 5 cm aralığında olan örneklerin çocuklar için kullanılmış olduğu bilinir. Antiokheia’da küçük çaplara sahip olan bu tip bileziklerin de çocuklar için üretilmiş olduklarını söyleyebiliriz.

Bu grupta değerlendirilen bileziklerin örnekleri, Kat. 149 ile 151’de verilmiştir. Her üç örnekte düzgün olmayan yuvarlak kesitli olup bu orantısızlık daha çok birleşim noktalarına yakın yerlerde görülür. Kat.149 birleşim noktasından kırılmış iken Kat. 150’nin birleşim noktası üst üste konularak yapıştırıldığı anlaşılır. Kat. 151’de yer alan örneğin diğerlerinden farklı olarak, birleşim noktasında orantısızlıklar görülür fakat sonradan törpülenip düzleştirilmiştir görünümündedir. Kat. 151’in diğer

⁴⁷² Antiokheia bileziklerinin tipolojileri ve gruplandırması yapılırken, Coşkun ve Çakmakçı tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anai Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 114-127; Çakmakçı, “Örnekler Işığında Bizans Asia’sında Cam Sanatı”, s. 349-358.

bir farkı ise 10 cm çapı ile diğerlerine oranla daha büyük, olasılıkla pazı bilekliği olarak kullanılmıştır. Örneklerin üçüde koyu opak mavi rengindedir.

Bu tip bilezikler, MS 3. Yüzyıldan itibaren Yakın Doğu'da görülmeye başlanılmıştır. Bu tarihten itibaren yoğun şekilde karşılaşılan bileziklerin, üretim tekniği ve bezeme gibi tarihlendirmelerini kolaylaştıracak bir veri içermedikleri için, tarihlendirme yapılırken buluntu tabakaları oldukça önemlidir⁴⁷³. Anadolu'da yapılan kazılarda açığa çıkartılmış olan bu tür bileziklere ait benzer örnekler ve tarihlendirmelerine bakıldığında; Amorium⁴⁷⁴ ve Sardes⁴⁷⁵ örnekleri Orta Bizans Dönemine; Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde görülenler MS 11. -13. Yüzyıla⁴⁷⁶, Kadıkalesi/Anaia örnekleri, bulundukları yer ve tabakalarına göre 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başlarına⁴⁷⁷ tarihlendirilmişlerdir.

1.1.2. Dış Yüzeyi Boya Bezeli, Yuvarlak Kesitli Bilezikler

Yuvarlak kesitli bilezikler üzerinde fazla süsleme ögesi görülmez. Bazı örneklerin yüzeyinde de aşınmadan meydana gelmiş dökülmeler olduğu için, benzemeler net anlaşılamamaktadır. Fakat belirlenebilen bazı parçaların yüzeyinde spiral bezemelerin olduğu seçilebilmektedir. Bu grupta değerlendirilen bilezikler için örnekler, Kat. 152 ve 153'te verilmiştir.

Kat. 152'de yer alan opak koyu mavi renkte bilezik örneğinin, iç ve dış yüzeyi sarı renk astar ile kaplıdır. Örneğin dış yüzeyinde, astar üzerinde çok belirgin olmamakla birlikte, beyaz renk ile ard arda spiral bezeme işlenmiştir. Yüzeyi yoğun korozyonludur. Çapı, 8 cm, cidar kalınlığı, 0,8 cm'dir.

Kat. 153'te değerlendirilen bileziğin, mevcut korunmuş durumundan, yuvarlak kesitinin oldukça düzgün şekilde olduğu, anlaşılmaktadır. Opak mavi renk bileziğin dış yüzeyinde astar kullanılmadan, yer yer mavi ve krem rengi kullanılarak, ard arda sıralanmış daireler içerisinde, Malta haçı işlenmiştir. MS 4. Yüzyıldan itibaren

⁴⁷³ Spaer, "The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine", s. 52.

⁴⁷⁴ Gill, 2002, s. 79, 107, Fig. 1/22. 394, 325,396; s. 229 /Fig. 2/27. 538.

⁴⁷⁵ Saldern, 1980, s. 100, No.768, Pl. 18/ 768.

⁴⁷⁶ Çömezoglu, "Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları", s. 573, Res. EK.9, 225, 222.

⁴⁷⁷ Coşkun, " Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s. 115, 245-249/Kat. No: 184-192.

görülmeye başlanan⁴⁷⁸, Malta Haçının bilezikler üzerinde süs objesi olarak kullanılması sık karşılaşılan bir durum değildir. Malta haçının, Kudüs'e gelen Hristiyan hacılara hizmet eden ve Haçlı Seferleri sırasında da askerlere yardımda bulunmuş olan, Şövalye Aziz Yuhanna'nın faaliyetlerini temsil etti bilinir. Haçın kollarının ucunda bulunan çift yönlerinden dolayı, sekiz yöne ayrılmaktadır. Bu da İsa'nın Vaazı'nın ilk sekiz emri ile bağdaştırılmıştır⁴⁷⁹. Haçın alt ucu, acı çekme; üst ucu, umut; yatay sol kolun ucu, çaba; yatay sağ kolun ucu, iyi niyet olarak yorumlanmaktadır⁴⁸⁰. Bu anlamlar yüklenen Malta Haçı'nın bilezik üzerinde süs ögesi olarak kullanılmış olması, bileziğin kullanımının daha özel olabileceğini akla getirmektedir. Bu bağlamda, 8,4 cm çapı ile yetişkin bir birey tarafından, özel günlerde ya da ayinlerde kullanılmış olan bir bilezik olarak yorumlanabilir.

Bu bileziğin birebir benzer örneği ile karşılaşılmamıştır. Ancak, Malta haçı ile süslenmiş bilezik örnekleri Amorium'da görülür, ancak burada da bir tarihlendirmeye gidilmemiştir⁴⁸¹.

1.2. Bükümlü Yuvarlak Kesitli Bilezikler

1.2.1. Tek Renkli, Bükümlü Yuvarlak Kesitli Bilezikler

Bu tip bilezikler, Antiokheia bilezikleri içerisinde sıklıkla görülmektedir. Üretimden kaynaklı, örneklerin bazılarının bükümlerinde orantısızlıklar vardır. Bu tür bilezikler için yine yoğunlukla opa mavi rengi kullanılmıştır. Bükümleri, seyrek bükümlü ve sık bükümlü olarak iki farklı şekilde yapılmıştır.

Tek renkli seyrek bükümlü bilezik örneği, Kat. 154'te verilmiştir. Cam çubuk halka şekline getirilip birleştirilmeden önce, çubuk iki taraftan tutularak, kendi eksenini

⁴⁷⁸ Tuğba Taş-Fikret Özcan, "MS 4.-7. yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, C.1, S. 21, s. 257.

⁴⁷⁹ Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Göklerin Egemenliği onlarındır. Ne mutlu yaşlı olanlara! Onlar teselli edilecekler. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Onlar yeryüzünü miras alacaklar. Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara! Onlar merhamet bulacaklar. Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Onlar Tanrı'yı görecekler. Ne mutlu barışı sağlayanlara! Onlara Tanrı oğulları denecek. Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Göklerin Egemenliği onlarındır. (Matta, 5: 3-10)

⁴⁸⁰ Kadir Albayrak, "Dinsel Bir Sembol Olarak Haç'ın Tarihi", *Dini Araştırmalar Dergisi*, 2004, C. 7, S. 19, s. 127.

⁴⁸¹ Gill, 2002, s. 109, Fig. 1/25. 507, 509.

etrafında, seyrek bükümlü olacak şekilde döndürülmüştür. Örneğimiz 4 cm çapı ile çocuk bileziği olmalıdır.

Bu tip bileziklerin benzerleri; Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde bulun iki örnek, MS 11.-13. Yüzyıl⁴⁸², Amorium örnekleri, orta Bizans Dönemine tarihlendirilmiştir⁴⁸³.

Kat. 155 ve 156'da yer alan örnekler, tek renkli sık bükümlü bileziklere aittir. Cam çubuk, kendi eksenini etrafında daha fazla döndürülerek, sık büküm şeklinde oluşturulmuştur. Kat. 156'da bulunan bileziğin bükümleri oldukça orantılı ve düzgünken, Kat. 155'te ki örneğin bükümlerinde orantısızlıklar görülür ve birleşim noktası yassılaştırılarak oluşturulmuştur. Çapları, 7,6 cm ile 8,8 cm aralığında değişmektedir.

Tek renkli sık bükümlü bileziklerin benzerleri; Amorium⁴⁸⁴ ve Kadıkalesi/Anaia⁴⁸⁵ örnekleri, Orta Bizans dönemine; Aigai'de görülen iki örnek, MS 11.-12. Yüzyıl'a⁴⁸⁶ tarihlendirilmişlerdir.

1.2.2. Çok Renkli, Bükümlü Yuvarlak Kesitli Bilezikler

Birçok kazıda yaygın olarak karşılaşılan bu tip bilezikler, Antiokheia'da sık görülmez. Bu tür bilezikler iki yöntem ile üretilmişlerdir. İlkinde, önceden hazırlanmış, farklı renklerde cam çubukların birlikte ısıtılarak, burgu şekline getirilip, yuvarlatılarak birleştirilmesi ile oluşturulmuşlardır. Diğer yöntemde ise, tek renkte burgu şekline getirilen çubuk henüz sıcak iken, üzerine farklı renklerde cam ipinin sarılmasıyla üretilmişlerdir.

Çok renkli, bükümlü yuvarlak kesitli bilezik örneği, Kat. 157'de verilmiştir. Opak mavi renkte, sık bükümlü şekilde oluşturulmuş olan çubuğun üzerine, düzenli aralıklarla kırmızı renkte cam ipliği sarılmıştır. Burgular oldukça düzenli ve orantılıdır. Çapı, 8,8 cm, cidar kalınlığı, 0,6 cm'dir.

⁴⁸² Çömezoglu, "Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları", s. 330, Kat. No: 245-247.

⁴⁸³ Gill, 2002, s. 108, Fig. 1/23. 427, 442.

⁴⁸⁴ Gill, 2002, s. 108, Fig. 1/23. 425.

⁴⁸⁵ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 293, Kat. No: 223.

⁴⁸⁶ Muhsine Eda Amağan - Lale Doğer, "Aigai Bizans Cam Bilezikleri (2004-2014)", *Sanat Tarihi Dergisi*, 2020, C.1, S. 29, s. 44, Tablo I, 74.

Sıklıkla karşılaşılan, çok renkli, bükümlü yuvarlak kesitli bileziklerin bazı buluntu yerleri ve tarihlendirmelerine bakıldığında; Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde bulunan örnekler için MS 11.-13. Yüzyıl⁴⁸⁷, Sardes'te 10. yüzyıl sonu, 13-14. Yüzyıl⁴⁸⁸, Kadıkalesi/Anaia'de 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başlarına⁴⁸⁹ tarihlendirilmişlerdir.

2. DİKDÖRTGEN KESİTLİ BİLEZİKLER

Bazı kaynaklarda “Yassı Kesitli Bilezikler” olarak bilinen, Antiokheia dikdörtgen kesitli bilezikleri, yuvarlak kesitli bileziklerden sonra en yoğun görülen tiptir. Yine, kesit şekli ve süsleme öğelerine göre farklı gruplar içerisinde değerlendirilmekte ve bu gruplarda kendi içerisinde alt gruplara ayrılmaktadır.

2.1. Düzgün Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

2.1.1. Cam İpi Bezemeli, Düzgün Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu tip bilezikler; cam çubukları düzleştirildikten sonra, sonradan cam ipi yerleştirilip, üzerine bastırıldıktan sonra, halka şekline getirilip birleştirilmesi ile yapılmaktadır⁴⁹⁰. Bileziğin dış yüzeyine paralel şekilde yerleştirilen cam ipi sırası yoğunlukla tek sıra şeklinde iken bazen iki sıra yapılmış olan örneklerde görülmektedir.

Kat. 158'de yer alan örnek, opak mavi renginde olup dış yüzeyinin orta noktasında, paralel şekilde, kırmızı renk ile tek sıra cam ipi yerleştirilmiştir. Birleşim noktası belirgin şekilde ve bileziğin kesitini orantısızlaştırmaktadır. Çapı 5,8 cm, cidar kalınlığı 0,3 cm, genişlik 0,6 cm'dir.

Antiokheia örneği ile benzer bilezikler; Kadıkalesi/Anaia'da⁴⁹¹ ve Amorium'da⁴⁹² bulunan örnekler Orta Bizans Dönemi'ne, Sardes'te görülenler MS 14. Yüzyıla⁴⁹³ tarihlendirilmişlerdir.

⁴⁸⁷ Fındık, “Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)”, s. 447, Res. 11.

⁴⁸⁸ Saldern, 1980, Pl. 18/ 750.

⁴⁸⁹ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 252-262, Kat. No: 198-218.

⁴⁹⁰ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 121.

⁴⁹¹ Çakmakçı, “Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı”, s. 299, Kat. No: 236.

⁴⁹² Gill, 2002, s. 108, Fig. 1/24. 484.

⁴⁹³ Saldern, 1980, Pl. 18/ 751.

2.1.2. Boya Bezeli, Düzgün Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu tür bileziklerin yapımı, düzgün dikdörtgen kesit şeklinde oluşturulan cam çubuğun üzerine istenilen süsler boya ile yapıldıktan sonra halka şekline getirilerek birleştirilir. Antiokheia’da sık karşılaşılmayan, bu tip bileziklerin bazılarının yüzeyinde görülen aşınmalardan dolayı süsleme öğeleri anlaşılamamaktadır.

Kat. 159’da yer alan, opak mavi renk bileziğin yüzeyinin tamamı, ilk olarak sarı renk ile boyanarak, süsleme için zemin oluşturulmuştur. Sonrasında, bileziğin dış yüzeyine, sarı renk zemin üzerine, kırmızı renk ile ard arda sıralı şekilde spiral süslemeler yapılmıştır. Birleşim noktası, çubuğun iki uç noktasının üst üste yapıştırılmasıyla oluşturulmuş ve Kat. 158’de de olduğu gibi bileziğin kesitini orantısızlaştırmaktadır. Çapı 4,4 cm, cidar kalınlığı 0,4 cm, genişlik 1 cm’dir.

Boya bezeli, düzgün dikdörtgen kesitli, Antiokheia bileziğinin, birebir benzeri ile karşılaşılmamıştır. Ancak, aynı kesit ve aynı yöntemle yapılmış bilezik örnekleri; Kadıkalesi/Anaia’da görülenler, MS 13. Yüzyılın sonları ile 14. Yüzyılın başlarına⁴⁹⁴, Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi’nde bulunanlar, MS 11.-13. Yüzyıl’a⁴⁹⁵ tarihlendirilmişlerdir.

2.2. Dış Yüzü Bombeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu tip bilezikler kendi içinde, 2 alt gruba ayrılmaktadır.

2.2.1. Tek Renkli, Bezemesiz Dış Yüzü Bombeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu grup altında değerlendirilen bileziklerin üretiminde, olasılıkla bir yere sarılarak ya da bir zemine bastırılarak oluşturuldukları için, bileziklerin iç yüzeyleri düz şekilde iken dış yüzeylerinin bombeli şekilde oluşmuştur. Antiokheia’da dikdörtgen kesitli bilezikler içerisinde sık görülen bir tiptir. Tek renkte oluşturulan bu bileziklerde, Antiokheia’da en yoğunlukla mavi renk tercih edilmiştir. Örneklerin bazılarının yüzeylerinde, cam çubuğunun çekerek oluşturulmasından kaynaklı,

⁴⁹⁴ Coşkun, “ Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, s. 274, Kat. No. 242.

⁴⁹⁵ Fındık, “Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)”, s. 448, Res. 12.

habbelerin, yatay şekilde uzamış olduğu görülür. Çapları, 6,8 cm ile 8,2 cm aralığında değişmektedir.

Kat. 160'da bulunan örnek, mavi rengindedir. Kesiti orantılı görünümde, fakat birleşim noktasına doğru oluşan incelmeden kaynaklı, bu noktada orantısızlık görülür. İç yüzeyinde de yer yer alet izleri vardır. Çapı, 7,6 cm, cidar kalınlığı 0,5 cm, genişlik 1,3 cm'dir.

Tek renkli, bezemesiz dış yüzü bombeli, dikdörtgen kesitli bileziklerin benzerleri; Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde MS 11.-13. Yüzyıl'a⁴⁹⁶, Kadıkalesi/Anaia'da görülenler, MS 13. Yüzyılın sonları ile 14. Yüzyılın başlarına tarihlendirilmişlerdir⁴⁹⁷.

2.2.2. Boya Bezeli, Dış Yüzü Bombeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu tip bileziklerde, öncelikle bilezik çubuğu, dış yüzü bombeli, dikdörtgen kesit şeklinde oluşturulduktan sonra, yüzeyine istenilen süsleme boya ile uygulanır. Sonrasında halka şekline getirilerek birleştirilir. Antiokheia'da, bu formda bilezikler üzerine boya bezemesinin yapıldığı örnekler çok az görülür.

Kat. 161'de bulunan yeşil renkte bilezik örneğinin dış yüzeyine, krem rengi ile iki ayrı panel oluşturulmuş ve bu iki panel arasına yerleştirilen sarı renkte zincir motifi ile paneller birbirine bağlanmıştır. Paneller içerisine üç sıra şeklinde, orantısız yuvarlaklar işlenmiş. Bileziğin kesiti orantılı şekildedir. Çapı 8,8 cm, cidar kalınlığı 0,6 cm, genişliği 1,6 cm'dir.

2.3. Yiv Bezemeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Antiokheia bilezikleri içerisinde, sıklıkla görülen bu tip bilezikler, tek sıra yivli ve çift sıra yivli olarak iki alt gruba ayrılmaktadır.

⁴⁹⁶ Çömezoglu, "Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları", s. 573-574, 232,233, 243.

⁴⁹⁷ Coşkun, " Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı", s. 274, Kat. No. 243.

2.3.1. Dış Yüzü Tek Sıra Yiv Bezemeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Önceden hazırlanan cam çubuğun üzerine, yiv bezemesi yapıldıktan sonra halka şekline getirilip birleştirilerek oluşturulmuşlardır. Antiokheia’da bu tip bileziklerde, yiv dışında herhangi bir süsleme ögesi ile karşılaşılmasıdır.

Kat. 162’de verilen örneğimizin rengi opak siyah ve yüzeyinde yoğun aşınma izleri görülür. Bileziğin, dış yüzeyinde, orta noktasına paralel şekilde, tek sıra yiv süslemesi işlenmiştir. İç yüzeyi düz şekildedir. Kesitinde orantısızlıklar mevcut, bazı noktalarda kalın iken bazı kısımlarında incelmektedir. Çapı 6,8 cm, cidar kalınlığı 0,5 cm, genişliği 0,9 cm ile 1,1 cm aralığında değişmektedir.

Dış yüzü tek sıra yiv bezemeli, dikdörtgen kesitli bileziklerin örneklerine; Amorium⁴⁹⁸ ve Kadıkalesi/Anaia’da görülen örnekleri, Orta Bizans Dönemi’ne⁴⁹⁹ Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi buluntuları MS 11.-13. yüzyıla⁵⁰⁰ tarihlendirilmişlerdir.

2.3.2. Dış Yüzü Çift Sıra Yiv Bezemeli, Dikdörtgen Kesitli Bilezikler

Bu tip bilezikler, önceden hazırlanan cam çubuğun üzerine, yiv bezemeleri yapıldıktan sonra halka şekline getirilip birleştirilerek oluşturulmuşlardır. Çift sıra yiv bezemeli bileziklerin hepsinde yivler, dış yüzeyde kenar kısımlarda verilmiştir. Antiokheia’da bu tür, bileziklerin yüzeylerinde ek olarak boyama ile de süslemelerin yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Fakat tamamında görülen aşınmalardan dolayı boya süslemeleri dökülmüştür. Sadece bazılarının az kısımlarında, zemin renklerinin boya kalıntıları görülebilmektedir. Çapları, 10 cm ile 8,4 cm aralığındadır.

Bu tip bileziklere örnekler, Kat. 163 ve 164’te verilmiştir. Bileziklerin iç yüzeyleri düz şekildedir. Dış yüzeylerinde, iki kenar kısımlarına denk gelecek şekilde paralel uzanan, yivler yapılmıştır. İki örneğinde iç ve dış yüzeyinde, sarı renk astar kalıntıları görülmektedir. Fakat boyama neredeyse tamamen dökülmüş durumda olduğu için, boya süslemeleri kaybolmuştur.

⁴⁹⁸ Gill, 2002, s. 107, Fig. 1/22, 370.

⁴⁹⁹ Çakmakçı, “Örnekler Işığında Bizans Asia’sında Cam Sanatı”, s. 303, Kat. No: 244.

⁵⁰⁰ Fındık, “Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)”, s. 446, Res. 8.

Dış yüzü çift sıra yiv bezemeli bileziklerin benzerleri; Amorium'da⁵⁰¹ ve Kadıkalesi/Anaia'da Orta Bizans Dönemi'ne⁵⁰² Sardes örnekleri MS 14. yüzyıla⁵⁰³ tarihlendirilmişlerdir.

3. ÜÇGEN KESİTLİ BİLEZİKLER

Bu tip bilezikler, önceden hazırlanmış üçgen şeklindeki cam cubukların yüzeyine istenilen bezeme uygulandıktan sonra, halka şekline getirilip birleştirilmesi ile yapılmışlardır.

Üçgen kesitli bilezikler, genel olarak ender karşılaşılan bir tiptir. Antiokheia'da az sayıda örneği bulunan bu tip bilezikler, süslemelerine göre 2 şekilde değerlendirilmişlerdir.

İlk şekilde, yiv ve boya bezemelerinin birlikte kullanıldığı örnek, Kat. 165'te yer almaktadır. Antiokheia bilezikleri içerisinde, bu tipe ait tek örnektir. Bileziğin iç yüzeyi düz şekildedir. Dış yüzünde, iki kenar kısımlarına denk gelecek şekilde paralel uzanan, yivler yapılmış ve dışta kalan sivri tepe noktasına belirli aralıklarda çentikler atılarak süslenmiştir. Aynı zamanda kenar kısımlarında sarı renk boya kalıntıları görülür. Fakat aşınmadan kaynaklı, boya neredeyse tamamen dökülmüş olduğu için boya bezemesi anlaşılamamaktadır. Çapı 7,2 cm, cidar kalınlığı 0,6 cm, genişliği 0,8 cm'dir.

İkinci şekilde ise, sadece boyama ile süslemelerin yapıldığı örnekler görülür. Kat. 166'da bulunan opak mavi renk bileziğin tüm yüzeyinde yer yer sarı renk boya kalıntıları görülür. Fakat aşınmadan dolayı, boya ile yapılmış olan süsleme anlaşılamamaktadır. Çapı 7,6 cm, cidar kalınlığı 0,7 cm, genişliği 1,2 cm'dir.

Antiokheia'da börülen bu tip bileziklerin birebir benzerlerine rastlanamamıştır. Fakat spaer, buluntu yerlerine göre değişse de, bu tip kesitli bilezikleri, MS 13.-15. Yüzyıla tarihlendirmiş⁵⁰⁴. Kadıkalesi/Anaia'da görülen örnek,

⁵⁰¹ Gill, 2002, s. 107, Fig. 1/22, 339-420.

⁵⁰² Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 305, Kat. No: 247.

⁵⁰³ Saldern, 1980, Pl. 18/ 760-761.

⁵⁰⁴ Spaer, "The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine", s. 50-52.

Orta Bizans Dönemi'ne⁵⁰⁵, Demre/Aziz Nikolaos Kilisesin'de görülen iki örnek, MS 11.-13. Yüzyıla⁵⁰⁶ tarihlendirilmişlerdir.

4. KARE KESİTLİ BİLEZİK

Kare kesitli bilezikler, Antiokheia'da en az görülen tiptir. Kare formunda oluşturulan cam çubuğun halka şekline getirilip, birleştirilmesiyle yapılırlar.

Bu tip bileziklere örnek, Kat. 167'de verilmiştir. Kesitlerinin bazı noktalarında orantısızlıklar görülür. Yeşil renkte yapılmış olan bileziğin yüzeyinin bazı kısımlarında sarı renk boya kalıntıları görülür. Olasılıkla yüzeyinde boya ile yapılmış süsleme vardı fakat aşınmadan kaynaklı, döküldüğü için süsleme görülememektedir. Çapı 7,6 cm, cidar kalınlığı 0,7 cm, genişliği 0,7 cm'dir.

Benzerleri ile çok karşılaşılmayan bu tip bileziklerin bir örneği, Amorium'da görülür ve Orta Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmiştir⁵⁰⁷.

Antiokheia'da bulunan bilezikler, benzerleri ve buluntu yerlerine göre MS 11. – 13. Yüzyıl aralığına tarihlenmektedir.

1.3.2. Boncuklar

MÖ 3. binin sonlarından itibaren görülmeye başlanan cam boncuklar⁵⁰⁸, cam kullanılarak üretilen ilk objelerdir⁵⁰⁹. Bu tarihten günümüze kadar kesintisiz şekilde kullanılmış olan boncuklar; yoğunlukla süs amacıyla, bazen dinsel anlamlar yüklenerek, bazense zenginlik ve sosyal statünün göstergesi olarak kullanılan objeler olmuşlardır⁵¹⁰. Formları; yuvarlak, silindirik ve yassı gibi birçok farklı formda olabilmektedir. Aynı ya da farklı dönemlere ait cam boncuklarda belirli bir standart

⁵⁰⁵ Çakmakçı, "Örnekler Işığında Bizans Asia'sında Cam Sanatı", s. 306, Kat. No: 250.

⁵⁰⁶ Çömezoglu, "Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları", s. 337, 327, Kat. No: 235-236.

⁵⁰⁷ Gill, 2002, s. 107, Fig. 1/22, 415.

⁵⁰⁸ A. L. Oppenheim vd., *Glass and Glassmaking in Ancient Mesopotamia*, New York, 1970, s.18-21.

⁵⁰⁹ Önder Küçükerman, *Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığından Örnekler*, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, Ankara, 1985, s.33.

⁵¹⁰ Gülten Gönen, "Cam Boncuk Sanatı ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Bulunan Cam Boncuk Eserler Üzerine Bir Araştırma", *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 2014, s. 47.

yoktur. Bu nedenle birbirine tam benzer boncuk ile karşılaşılması oldukça güçtür⁵¹¹. Bu durum tarihlendirmelerini de zorlaştırmaktadır.

Boncuk üretiminde farklı yöntemler kullanılmıştır. Bunlardan en yaygını “cam sarma” ya da “çekirdek sarma” denilen tekniktir. Bu yöntemde, eriyik haldeki cam, metal bir çubuğa dolanır ve çubuk kendi ekseni etrafında döndürülür. Diğer bir teknik, “cam ezme” yönteminde, ergimiş durumdaki cam, düz bir yüzey üzerinde veya bir kap içerisinde bastırılarak ezilir⁵¹². Bu iki yöntemde olduğu gibi, genellikle serbest şekillendirme ile üretilen boncuklar, bazen üfleme tekniği ile yapılmış tüplerden kesilerek de üretilmişlerdir. Boncuklarda en yaygın görülen süsleme ögesi, cam ipliği ile yapılan bezemelerdir⁵¹³.

Antiokeia cam buluntuları içerisinde, şimdilik 12 tane cam boncuk vardır. Bunlardan 10 tanesi sağlam, 2 tanesi kırık şekilde açığa çıkartılmıştır. Bu boncuklardan bir tanesi, “cam ezme”, diğer 11 tanesi ise “cam sarma” yöntemi ile yapılmıştır. Boncuklarda, opak koyu renkler yoğunluk göstermekle birlikte, mavi, yeşil ve sarımsı kahverengi renklerinde kullanılmış olduğu görülür. Süsleme ögesi olarak cam ipinin kullanıldığı, 5 tane örnek vardır. Diğer 7 boncuk ise süslemesizdir. Bu kapsamda, Antiokeia’da bulunan boncuklar, süslemeli ve süslemesiz olarak iki grup altında değerlendirilmiştir.

1. Süslemeli Boncuklar

Süslemeli boncuklarda, opak mavi, opak kahverengi ve opak siyah renklerinde zemin üzerine, sarı, mavi, kırmızı ve beyaz renklerde cam ipi kullanılarak, zikzak, dalga ve çizgi bezemeleri işlenmiştir. Bu tip boncukların tamamı, “cam sarma” tekniği ile yapılmış, yuvarlak ve bikonik formlardadırlar.

Kat. 168’de bulunan boncuk, yuvarlak formlu ve yarısı korunmuş durumdadır, diğer yarısı kırık ve noksandır. Kahverengi zemin üzerine, 3 sıra yatay şekilde, sarı ve açık mavi renkleri kullanılarak zikzak bezemesi yapılmıştır. Ortada işlenen zikzak sırası açık mavi, alt ve üst sıra sarı renktedir. Tam çapı 2,2 cm, delik çapı 0,8 cm’dir.

⁵¹¹ Uysal, 2013, s. 142-143.

⁵¹² Zekiye Uysal, “Kubad Abad Kazılarında (1981-2004) Bulunan Cam Boncuklar”, *Sanat Tarihi Dergisi*, 2007, S. XVI/2, s. 68-69.

⁵¹³ Baykan – Baykan, 2012, s. 44-45.

Kat. 169’da değ rlendirilen boncuk, yuvarlak form lu ve tamdır. Opak siyah renk zemin üzerine, sarı, beyaz ve kırmızı renkleri kullanarak, düzensiz dalga motifi i lenmi tir.

Kat. 170’de yer alan boncuk, bikonik form lu ve tamdır. Opak mavi renk boncuğ n orta noktasında, beyaz renk ile tek  erit yapılmıştır. Tam  apı 0,8 cm, delik çapı 0,2 cm’dir.

Kat. 171’de bulunan boncuk yuvarlak form lu ve yarısı korunmuş, diğ r yarısı kırık ve noksandır. Opak mavi renk boncuğ n yüzeyinde, sarı, beyaz ve mavi renk ile düzensiz dalga motifi yapılmıştır. Tam  apı 1,5 cm, delik çapı 0,3 cm’dir.

Bu grupta değ rlendirilen süslemeli boncukların benzerleri ile ilgili, yayınlı örnekler oldukça kısıtlıdır. Mevcut  alı malar incelendiğ nde bu tip boncukların geniş bir zaman dilimine yayıldığı görülür. Bu nedenle, süslemeli boncukların tarihlendirilmesi yapılırken buluntu alanları dikkate alınmıştır. Boncukların 3 tanesi Tiberius Sokağı’nda, 1 tanesi Aedilicus Tepesi Kilisesi’nde, 1 tanesinde batı kapısı d kk nında yapılan çalışmalar ile açığı çıkartılmıştır. Kentin erken dönemine ait olduğı bilinen Tiberius Sokağı’nda yapılan çalışmalarda, açığı çıkartılan diğ r cam buluntular MS 1. – 2. Yüzyıla tarihlenmektedir. Diğ r bir buluntu alanı ise, Aedilicus tepesi kilisesidir. Kilise buluntusu boncuk ise MS 10.- 12. Yüzyıl aralığı veren katmanlardan açığı çıkartılmıştır. Bu bağılamda Antiokheia’da bulunan süslemeli boncukların MS 1. Yüzyıldan, MS 12 yüzyıla kadar uzanan bir aralıkta kullanılmış oldukları anlaşılır. Bu nedenle, Kat. 168 ve 169 örneklerini MS 1.-2. Yüzyıla tarihlendirilirken, Kat. 170 ve Kat. 171’de bulunan boncukları, MS 10. -11. Yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

2. Süslemesiz Boncuklar

Bu gruba dahil olan 7 tane boncuk vardır. Bunlardan 1 tanesi yassı, 5 tanesi yuvarlak, 1 tanesi ise bikonik form ludur. Yassı formda olan boncuk “cam ezme”, yuvarlak ve bikonik form lu olanlar, “cam sarma” yöntemi ile yapılmı lardır.

Kat. 172’de değ rlendirilen boncuk, diğ rlerinden farklı olarak yassı form ludur ve “cam ezme” yöntemi ile yapılmıştır. Mavi renkte olup tam korunmuş durumdadır. Genişlik 1,3 cm, delik çapı 0,3 cm’dir.

Kat. 173 ve 174'te bulunan boncuklar, yuvarlak formludurlar. Kat. 173 opak mavi renkte ve düzgün yuvarlak biçimlidir. Kat.174 yeşil renkli olup yuvarlak biçiminde orantısızlık vardır.

Kentin farklı alanlarında yapılan çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan süslemesiz boncuklar için MS 10. – 12. Yüzyıl tarih aralığı verilebilir.

1.3.3. Yüzükler

Süs objesi olarak kullanılan cam yüzüklerin ilk defa, MÖ 4. yüzyılda Mısır'da ortaya çıktığı bilinmektedir⁵¹⁴. Yüzüklerin, bilezikler ya da boncuklar kadar fazla üretiminin olmaması, günümüze sağlam ulaşan örneğin azlığı ve çalışmaların yetersizliği gibi nedenlerden dolayı, yüzükler hakkında bilgiler oldukça kısıtlı kalmıştır. Ancak, metal yüzüklerin taklitleri ya da ucuz kopyaları olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Cam yüzüklerin, Helenistik Dönem örneklerinin ön yüzlerinin madalyon şeklinde olduğu ve bazen madalyonun içerisine süslemelerin yapıldığı tespit edilmiştir. Roma Dönemindeyse, oldukça sade ve tek renkli yüzükler görülürken, MS 4. Yüzyıldan itibaren, sade bileziklerin yanı sıra daha özenli yapılmış yüzüklerin de yapılmaya başlandığı bilinir⁵¹⁵.

Yüzüklerin, bilezikler ile aynı yöntemler kullanılarak yapılmış olduğu kabul görmektedir⁵¹⁶.

Cam yüzüklerin kadınlar ve erkekler tarafından kullanılmış olduğu ve çapları küçük olanların da çocuklar için üretildiği öngörülür. Cam yüzükler, bir süs objesi olarak kullanılmalarının yanı sıra, kıyafetlerde ve saç süslemelerinde de kullanılmışlardır⁵¹⁷.

Antiokeia cam buluntuları içerisinde, şimdilik 3 tane cam yüzük tespit edilmiştir. Bunlar Kat. 175 ve 177'de değerlendirilmiştir. Kat. 175 ve 176'da bulunan parçalar, yuvarlak formlu ve çaplarının bir yüzük boyutunda olmalarından dolayı yüzük olarak tanımlanmışlardır. Kat. 175 yeşil, Kat. 176 sarı renkte olup iki örnekte

⁵¹⁴ Coşkun, "Berna Oğuz Koleksiyonu'ndan Bizans Dönemi Cam Takıları", s. 34.

⁵¹⁵ Stern, 2001, s. 357-358.

⁵¹⁶ Bu yöntemler için "Bilezikler" bölümüne bkz.

⁵¹⁷ Coşkun, "Berna Oğuz Koleksiyonu'ndan Bizans Dönemi Cam Takıları", s. 39.

tek renklidir. Kat. 177’da bulunan mavi renk yüzük ise diğerlerinden farklı olarak, cam çubuk, yüzük formuna getirildikten sonra iki ucun birleşim noktasına sarımsı kahverengi rengine cam hamuru ile kakma yapılarak, yarı değerli taş izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Yüzüklerin çapları 2,3 cm ile 1,9 cm aralığında değişmektedir.

Antiokeia’da bulunan yüzüklerin birebir benzerlerine rastlanılmamıştır. Fakat form ve üretim yöntemi olarak benzerlerine bakıldığında; Kat. 176 örneğimizin bir benzeri, Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde görülür, ancak bir tarihlendirme yapılmamıştır⁵¹⁸. Diğer bir benzeri, Berna Oğuz Koleksiyonu’nda görülmekte ve MS 10. – 13. Yüzyıla tarihlendirilmiştir⁵¹⁹.

Antiokeia yüzüklerinin bir tanesi kilise, diğer ikisi sivil yapılardan açığa çıkartılmıştır. Benzer örneklerden ve buluntu alanlarından hareketle, Antiokeia yüzük buluntularını MS 11. – 12. Yüzyıla tarihlendirebiliriz.

1.4. Diğer Cam Objeler

1.4.1. Aplike Buluntular

Aplike buluntular başlığı altında değerlendirilen 3 parça vardır. Bunlar, düz bir zemin üzerine dökülen cam hamurunun şekillendirilmesiyle oluşturulmuşlardır. Bu grupta değerlendirilen parçalar, Kat. 178 - Kat. 180’de yer almaktadırlar.

Kat. 178’de bulunan parça, oval damla formundadır. Kat. 178’de ki ise yuvarlak şekilde ve bir yüzü düz, diğer yüzü bombelidir. Her iki örnekte opak mavi rengindedir. Bu iki parçaların işlevleri ile ilgili farklı görüşler vardır. Bu parçalar için, deliksiz boncuk⁵²⁰, yüzük taşı⁵²¹ ve oyun taşı⁵²² gibi farklı tanımlamalar yapılmıştır.

⁵¹⁸ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 345, Kat. No: 361.

⁵¹⁹ Coşkun, “Berna Oğuz Koleksiyonu’ndan Bizans Dönemi Cam Takıları”, s. 43, Kat. No:11.

⁵²⁰ Çömezoglu, “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, s. 343.

⁵²¹ Saldern,1980, s. 105.

⁵²² Fünfschilling, *Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst*, s. 211.

Aynı zamanda mozaik süslemelerinde⁵²³ veya haç şekilli pendantların merkezlerinde applike olarak⁵²⁴ da kullanılmış oldukları görülmektedir.

Antiokheia örneklerine bakıldığında, Kat. 178'in oval damla formlu oluşu, yüzük taşı olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kat. 179'un ise, 1,8 cm çapı ile yüzük taşı olarak kullanılamayacak kadar büyük olması, daha çok aplik olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Birebir benzer örneklerinin, Selenik ve İtalya/ Ravenna'daki mozaiklerde kullanılmış oldukları görülür⁵²⁵. Antiokheia bulunan örneğin ise, nasıl bir obje ya da zemin üzerine applike edilerek kullanılmış olabileceğini söylemek şimdilik çok zordur.

Kat. 180'de değerlendirilen örnek, yassı ve üçgen formlu olup yeşil renktedir. MS 4. – 5. yüzyıllara tarihlendirilmiş, Mısır/Antinoopolis'in kuzey nekropolünde bulunan kaplama plakalar, örneğimizin işlevi hakkında net bilgi sunmaktadır. Burada bir duvar kaplamasına ait plakanın kenar çerçevesini oluşturmak için Antiokheia örneğine benzer üçgen cam aplikler kullanılmıştır. Aynı zamanda bu plakalardan elde edilen diğer bir bilgi ise, bu apliklerin kaplamalar üzerine balmumu ve çam ziftinin karışımı kullanılarak yapıştırılmış oldukları anlaşılmıştır⁵²⁶. Antiokheia'da Tiberius Sokağı olarak adlandırılan alandan açığa çıkartılmış olan örnek, Mısır/Antinoopolis buluntuları ile aynı işlevde kullanılmış olmalıdır. Buluntu alanı dikkate alınarak Kat. 180, MS 1. – 3. Yüzyıla tarihlendirilebilir.

Bu tip buluntular, cam kullanım alanının geniş bir yelpaze oluşturduğunu göstermesi açısından önemlidir.

1.4.2. Cam Ağırlıklar

Camdan yapılmış, Grekçe “exarkhia, Türkçe “sence” olarak bilinen, küçük yuvarlak, üzerinde yazıtlar/portreler bulunan bu objeler, ilk önce para olarak tanımlanmıştır. Castiglioni 1847'de, bu objelerin para değil, paralar için ağırlık

⁵²³ Flora Silvano, “Glass finds from Antinoopolis, Egypt”, *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l'ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l'HISTOIRE du VERRE*, 2009, s. 273-274.

⁵²⁴ F.H.Marshall, *Catalogue of the Fingerrings: Greek, Etruscan and Roman*, Londra, 1907, no. 124, 181,183, 863.

⁵²⁵ Anastassios Ch. Antonaras, “A special group of early Christian glass ‘gems’ from Greece”, *Things That Travelled, Mediterranean Glass in the First Millennium CE*, Editörler: Daniela Rosenow, Matt Phelps, Andrew Meek and Ian Freestone, s. 17, Figure 1.10.

⁵²⁶ Silvano, “Glass finds from Antinoopolis, Egypt”, s. 273-274.

olduğunu öne süren ilk kişi olmuş, ancak bu düşünce araştırmacılar tarafından kabul görmemiş. 1873'te Edwards Thomas Rogers, bu objelerin para ağırlığı olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda marka, fiş ve mühür olarak kullanıldıklarını da belirtmiştir. Bates, cam ağırlıkların işlevi üzerine yapmış olduğu çalışmasında; kullanım amaçlarının, altın ve gümüş sikkelerin, ağırlığı ile gerçek olup olmadığını belirlemek ya da farklı ülkelerin sikkelerinin, yerli sikkeler ile denkliliğini ölçmek için kullanıldığını belirtmiştir⁵²⁷. Araştırmacılar tarafından da kabul gören işlevi bu şekildedir.

Sikke ağırlıkları ilk olarak, MS 4. Yüzyıl'da metalden, Bizans Dönemi'nden itibaren ise camdan yapılmaya başlanılmıştır. Cam sikke ağırlıklarının yapımı, düz bir zemin üzerine konulan cam hamurunun merkezine, olasılıkla metalden yapılmış, damgalı kalıbın bastırılması ile oluşturulmuşlardır. Cam ağırlıkların, üzerinde bulunan damgaların daha çukurda olması, bu yapım yönteminden kaynaklıdır. Kalıbın cam hamurunun merkezine bastırılmasından dolayı, kenarlarda çıkıntılar oluşmuş ve damgalar çukurda kalmıştır. Metal ağırlıklara göre cam ağırlıkların; daha ucuz olması, yapımının kolaylığı ve metallerde olduğu gibi korozyon olmaması gibi nedenlerden dolayı her zaman daha avantajlı olmuştur⁵²⁸. Cam ağırlıklarda mavi ve yeşil renkler yoğun olmakla birlikte, genellikle opak renklerin kullanılmış olduğu görülür.

Antiokeia cam buluntuları içerisinde, şimdilik 3 tane cam sikke ağırlığının varlığı tespit edilmiştir. Üçüde tam korunmuş şekildedir. Çapları birbiri ile oldukça benzer olup 2 cm ile 2,2 cm aralığındadır. İki tanesi opak mavi, bir tanesi opak yeşil rengindedir.

Kat. 181'de bulunan sikke ağırlığı, şimdiye kadar en yaygın görülen tipte, bir haç etrafında monogram baskılıdır. Haç kollarının uçlarında monogram baskı olarak Eski Yunanca O (Omicron), β (beta), K (kappa) ve N (Nu) harfleri okunabilmektedir. Paralel benzer monogramlara sahip cam ağırlık ile karşılaşılmamıştır. Ancak, bu tip

⁵²⁷ Michael L. Bates, "The Function Of Fatimid And Ayyubid Glass Weights", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 1981, Vol. 24, No. 1. s. 63-92.

⁵²⁸ Chris Entwistle - Andrew Meek, "Early Byzantine glass weights: aspects of function, typology and composition", *Technical Research Bulletin*, 2015, Vol. 9, s. 1-2.

hac etrafında monogrom baskı olan cam ağırlıkların, MS 6.-7. Yüzyılda yaygın oldukları bilinir⁵²⁹. 2 cm çapındadır.

Kat. 182 ve 183'te yer alan cam sikke ağırlıkları, MS 510 ile MS 641 yılları arasında kullanıldığı bilinen⁵³⁰, ağırlığın merkezinde sağ elinde mappa⁵³¹ tutan Eparch büstü⁵³² ve büstün etrafında yunanca yazıt bulunan ağırlıklardandır. Kat. 182 ve 183'de bulunan ağırlıkların ortasında bir eparch büstü var ve sağ elinde mappa mendilini tutar şekilde betimlenmiştir. Büstün etrafı yunanca yazıtla çevrili, fakat her iki ağırlıkta da yazıtlar okunamamaktadır.

Eser ve Kürkman'ın hazırlanmış oldukları, Bizans Dönemi ağırlık birimlerini gösteren tabloya⁵³³ göre; Kat. 181'de bulunan örnek, 2,02 gr ile *Semissis*, Kat. 183'te bulunan ağırlık ise 1,51 gr ile *Tremissis*, olarak isimlendirilen ağırlık birimine dahil olmaktadır.

1.4.3. Duvar Kaplaması

Antiokheia cam buluntuları içerisinde 1 tane parça, duvar kaplaması olarak değerlendirilmiştir. Bu parçanın altın sandwich tekniği⁵³⁴ ile yapıldığı anlaşılmıştır.

Altın-Cam/Yaldız Bezemeli Cam olarak da tanımlanan, bu tip camların erken örnekleri, MÖ 3. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Canosa grubu kâselerinde görülür⁵³⁵. Bunun yanı sıra Helenistik Dönem 'de görülen başka örnekler de vardır⁵³⁶. Sonrasında, bu teknik kullanılarak, Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerin 'de üzerinde

⁵²⁹ Baybo, "Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ", s. 95-96.

⁵³⁰ Entwistle - Meek, "Early Byzantine glass weights: aspects of function, typology and composition", s. 3-4.

⁵³¹ Konsul otoritesinin sembolü olan beyaz renkli mendil. Zeliha Demirel Gökarp, "Yalvaç ve Isparta Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Bizans Sikkeleri", *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Eskişehir 2007, s. 103-104.

⁵³² Eparch: Konstantinopolis valisi. Şehrin bütün ekonomik yaşamından sorumlu olan kişi. Meryem Acara Eser, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 2003, s. 48.

⁵³³ Eser, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, s. 45.

⁵³⁴ Bu tekniğin yapımı için "Antiokheia'da Camların süsleme teknikleri" bölümüne bkz.

⁵³⁵ D. Harden, "The Canosa Group of Hellenistic Glasses in the British Museum", *JGS*, 1968, V.10, S. 21-47.

⁵³⁶ Helenistik Dönem örnekleri için bkz. Andrew Oliver, "A Gold Glass Fragment in the Metropolitan Museum of Art", *Journal of Glass Studies*, 1969, Vol. 11, s. 9-10.

Pagan, Hristiyan ve Yahudi sembolleri bulunan madalyonlarda⁵³⁷, içki kaplarında ve geniş ağızlı kâselerde de kullanılmıştır⁵³⁸.

Kat. 184'te değerlendirilen 0,6 cm kalınlığında olan parçanın, 5,8 cm genişliğinde, 6 cm uzunluğunda ki kısmı korunmuş durumdadır. Düz levha formundadır. Yeşil renk camın üzerine altın yaldız bezemesi işlenerek üzeri tekrardan bir cam tabakası ile kapatılmıştır. İki cam arasına sıkıştırılmış olan ince bir altın varak; üst ve alt cam tabakaların birleşimlerinin, parçanın kırık noktasından anlamak mümkündür. Arka yüzü oldukça pürüzlü ve harç kalıntıları görülebilmektedir. Arka yüzünün bu şekilde olması, bir yüzeye yapıştırılarak kullanıldığını göstermektedir. Parçayı duvar kaplaması olarak değerlendirmemizde ki en önemli nedenlerden birisi de budur.

Camın mimaride kullanımının MS 9. – 13. Yüzyıla kadar devam ettiği bilinir. MS 9. Yüzyıla tarihlenen Abbasi Halifesi El Muttasım'ın Rakka'daki konutunun duvar süslemelerinde kullanılmış olduğu görülür. İstanbul'daki Aziz Polievktos Kilisesi kazılarında⁵³⁹, İznik (Nicaes) tiyatrosunda 3 parça MS 9-12. yüzyıl⁵⁴⁰, İstanbul Topkapı Sarayı Avlusunda yapılan çalışmalarda 3 parça, MS 5. Yüzyılın sonu ile 6. Yüzyılın başına tarihlendirilmiş⁵⁴¹, İstanbul/Marmaray-Kazıların 'da 1 parça açığa çıkartılmıştır⁵⁴².

Antiokeia örneği, batı kapısından kuzeye doğru devam eden caddenin, doğusunda bulunan ve dükkân 6 olarak adlandırılan mekânda, 2014 yılında gerçekleştirilen konservasyon çalışmaları⁵⁴³ ile açığa çıkartılmıştır. Dükkânın son kullanım evresinde onarılan duvarında kullanılmış, dolgu toprak içerisinde bulunmuş olan parçanın, buluntu alanından yola çıkarak, tarihlendirilmesi için bir kriter yoktur.

⁵³⁷ Şeniz Atik, "Three byzantine gold-glass Pieces", *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l'ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l'HISTOIRE du VERRE*, 2009, s. 309.

⁵³⁸ Zeynep Oral, "Erken Hristiyan Cam Sanatında Altın Yaldız Bezeme", *Sanat Tarihi Dergisi*, 2004, S. XIII/2, s. 100.

⁵³⁹ Atik, "Three byzantine gold-glass Pieces", s. 310.

⁵⁴⁰ Üzlifât Özgümüş, "Byzantine Glass Finds in the Roman Theater at Iznik (Nicaea)", *Byzantinische Zeitschrift* 101 (2), 2009, 735, plate XXVII/Picture 4, and 732, table II/12

⁵⁴¹ Şeniz Atik, "Three byzantine gold-glass Pieces", s. 309-313.

⁵⁴² Üzlifât Canav-Özgümüş, "Recent Glass finds in İstanbul", *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l'ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l'HISTOIRE du VERRE*, 2009, s. 328, Fig.6.

⁵⁴³ Özhanlı, "Pisidia Antiokeia Kazısı 2014", s. 5, Res. 6.

Ayrıca, Benzer örnekler incelendiğinde, bu tip kaplamaların yoğunluğunun kilise gibi özel Bizans yapılarında kullanılmış olduğu görülür. Bu nedenle, satış/üretim amacı taşıyan sıradan bir dükkânda böyle bir parçanın kullanılmış olma ihtimali de yok denecek kadar azdır. Ancak, dükkânın bulunduğu alanın kuzey doğusunda en yakın, St. Paul Kilisesi vardır. Argos yakınlarındaki Kefalari'deki Havarî Paul Bazilikası'nda yapılan kazılarda 6.-7. yüzyıllara tarihlenen bir altın cam, yine Khirbat el-Batiya'daki bir Hristiyan kilisesi veya manastırında 6-7. yüzyıl tabakalarından benzer cam plakaların varlığı bilinir⁵⁴⁴. Antiokheia'da bulunan parçanın da St. Paul Kilisesinde kullanılmış olabileceği ve kilisenin işlevini yitirmesinin ardından, dolgu toprak içerisinde getirilerek, Dükkân 6'nın duvarının onarımında kullanılmış olma ihtimali şimdilik daha olası bir yaklaşım gibi görünmektedir.

⁵⁴⁴ Şeniz Atik, "Three byzantine gold-glass Pieces", s. 312.

SONUÇ

Antiokheia buluntuları içerisinde, en yoğun gruplardan birisini camlar oluşturmaktadır. 2020 yılına kadar, kentin farklı alanlarında yapılan çalışmalar ile toplamda 16.481 tane cam eser parçası bulunmuştur. Bunlardan 832 tanesi cam üretimi ile ilişkilendirilen parçalardır. Çalışma kapsamında, cam buluntuların tamamı gözden geçirilerek değerlendirilmiş olup, benzer gruplardan örnekler seçilerek, 184 parça ile çalışmanın kataloğu oluşturulmuştur.

Antiokheia’da bulunan cam eserlerin değerlendirilmesinden önce, cam buluntuların üretimleri, yapım ve süsleme teknikleri ile renk özelliklerinin anlaşılabilmesi için elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Antiokheia’da cam üretiminin varlığını gösteren 832 parça; cam cürufları ve cam köpükleri ile üretim artığı, ham cam, amorf cam parçaları ve fırın/pota artıkları, kentte cam üretiminin yapıldığını kuvvetlendiren buluntulardır. Bu buluntuların yanı sıra, kentte yerel bir cam üretiminin olup olmadığının anlaşılmasında, kentin tarihsel evreleri de önem taşımaktadır.

Kentin yerleşiminin kökeni tarih öncesi dönemlere kadar uzanmakla birlikte, yazılı kaynaklardan kentin kuruluş tarihi Helenistik Dönem olarak bilinmektedir. Kentte yapılan çalışmalarda şimdilik, bu döneme ait cam üretimi ilgili bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak, başka bir çalışmanın konusu olan, Frig tanrısı Men Askeanos tapınağı cam buluntularının çalışılması sonucu Helenistik Dönem’e ait camlar ile ilgili verilere ulaşılabilmesi hedeflenmektedir. Kentte Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait alanlarda, cam buluntularının yanı sıra, üretim ile ilişkilendirilebilecek parçalar da açığa çıkartılmıştır. Özellikle Tiberius Sokağı olarak adlandırılan alandan açığa çıkartılmış olan parçalar, Roma İmparatorluk Dönem özelliklerini en iyi yansıtan parçalardır. Bu döneme ait şimdilik bir cam atölyesinin yeri tespit edilememiş olsa da, Roma Dönemi’nde Antiokheia’da mutlaka yerel bir cam üretimi olmalıydı. Çünkü Roma egemenliğinde, İmparator Augustus ile birlikte kentte imar faaliyetlerinin arttığı, koloni başkenti olduğu ve Roma’nın propagandasını yaptığı merkezi bir kent konumunda olmuştur. Bir koloni kenti olan Antiokheia kendisine yeten ama aynı zamanda Roma merkezden yardım alan kentlerden bir tanesidir. Geniş bir

Territorium'a sahip olması, buna bağlı olan bütün komelerin alışveriş merkezi olması kentte yerel üretimin yapılmış olabileceğini destekler. Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait cam atölyesi, olabileceğini söyleyebileceğimiz alanların tamamı Bizans Dönemi'nde atölye olarak kullanılmış alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizans Dönemi'nde kullanılan bu atölyelerin varlığı eski geleneğin bir devamı olarak Roma Dönemi'nde kullanıldığına yönelik bir veri şimdilik söz konusu değil, üretimin tamamen Bizans Dönemi'nde yapıldığını göstermektedir. Fakat Bizans Dönemi'nde kendiliğinden yerel bir üretimin ortaya çıktığını düşünmeyip eski üretimin bir devamı olabileceği düşünülmelidir. Sadece üretilen formlar, Bizans Dönemi'nde Hristiyanlık inancının düşüncesine göre şekil değiştirip üreilmeye devam edilmiş olmalıdır.

Bizans Döneminde, Antiokheia'da cam üretiminin yapıldığı dört alan tespit edilmiştir. İlki, hamam (?) yapısıdır. MS 1. Yüzyılda, iki katlı olarak inşa edildiği bilinen yapı, geç dönemde işlevini yitirmiş ve ikinci katı yıkılmıştır. Yıkılmış olan birinci katın üzerindeki alanda, farklı amaçlar için kullanılmış çok sayıda işlikler yapılmıştır. Bunlardan bir tanesinin, temel seviyesinde korunmuş cam fırını olduğu anlaşılmıştır. Dairesel formlu, taş temel üzerine tuğla örgüsü ile yapılmış olan cam fırınına ait kalıntılardan ve benzerlerinden hareketle, kubbe şeklinde bir üst yapısının olabileceği anlaşılmaktadır. Günümüzde ise, sadece kapak ya da ağız açıklığı kısmının çok azı korunmuş durumdadır. Korunmuş duvar örgülerinin yüzeyi, yoğun cam eriyiği ile kaplıdır. Farklı işliklerinde bulunduğu bu alanda çalışmalar, 2003 yılında Müze kurtarma kazıları kapsamında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından yapıldığı için, cam fırını ile ilgili arkeolojik veriler yeterince belgelenip rapor edilmemiştir. Yapının formu, fırın içerisindeki cam eriyiği ve fırın etrafında bulunan cürufları burasının bir cam fırını olduğunu arkeolojik olarak belgelemektedir.

İkinci alan, Nymphaeum'un önünden başlayan ve güneye doğru uzanan cadde meydanının üzerine inşa edilmiş olan Bizans Mahallesinde'dir. Cadde meydanı, geç dönemlerden itibaren işlevini yitirerek devşirme malzemelerden özensiz işçilik ile yapılmış konut ve dükkânlar ile tekrardan düzenlenmiştir. Alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, herhangi bir cam fırınına rastlanılmamış olsa da, meydanın doğu portikosunda, bulunan yoğun cam buluntuları ile cam üretime ait verilerin olması ve çalışmalarda, yoğun kül tabakası ile yanık tuğla parçalarının açığa çıkartılması, buradaki, Bizans mahallesindeki mekânlarda bir cam üretiminin olduğunu

desteklemektedir. Portikoyu çevreleyen dükkânlarda kazı çalışmaları tamamlanmadığı için, fırının kendisine ulaşılammıştır.

Kentte cam üretimine dair yoğun verilerin geldiği ve cam üretiminin yapıldığı öngörülen üçüncü alan; Cardo Maximus meydanının bitip, güneye doğru daralan kısmından itibaren başlayan, caddenin batısındaki portikonun arkasında yer alan dükkânlardır. Bu dükkânlarda yapılan çalışmalarda, girişleri batı portiko üzerinden sağlanan dükkânların hemen hemen birbiriyle aynı ölçülerde, iki katlı oldukları ve korunan kısımlarının bodrum katı olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda dükkânlardan bir tanesinde yoğun demir cüruf ve fırının kalıntılarına rastlanılarak demirci atölyesinin varlığı tespit edilmiştir. Diğer dükkânlarda da cam üretimine yönelik toplamda 270 parçanın açığa çıkartılmış olması, demirci atölyesine yakın bir yerde cam üretiminin de yapılmış olma ihtimalini arttırmıştır.

Dördüncü alan ise Aedilicus Tepesi Kilisesi'dir. Kilise ve özellikle kilise çevresindeki yapılarda, cam üretimine yönelik, 136 parça açığa çıkartılmıştır. Aynı zamanda, şimdiye kadar kentte en yoğun cam eser buluntusu da kilise ve çevresinde ki yapılardan gelmiştir. Yapılan çalışmalarda şimdilik herhangi bir fırın ya da pota kalıntısına rastlanılmamış olsa da amorf, köpük ve cüruf buluntularda da gözlemlenen yoğunluk burada bir üretimin olduğunu belgelemektedir. Bu nedenle muhakkak üretimin yapıldığı bir alan olmalıydı. Ya da geç dönemde kilise çevresinde gezici ustalar tarafından üretimin yapılmış olabileceği de akla gelmektedir. Olası diğer bir sebepte, cam fırınının sonrasında ki yapılaşmalarda tahrip edilmiş olabileceğidir. Ama şimdilik açığa çıkartılan arkeolojik veriler kilise çevresindeki yapılarda üretimin yapıldığını göstermektedir.

Kentte bulunan camların sayısal yoğunluğu, cam üretimine ilişkin bu kadar verinin bulunmasının yanı sıra camlarda aynı üslup ve renklerin kullanılmış olması da kentte üretimin yapıldığını gösteren diğer bir özelliktir. Şimdilik hamam üzerinde yer alan cam fırını dışında başka bir fırının varlığı bilinmemekte, fakat üretime ait bulgular, üretimin yapıldığı Bizans Mahallesi, dükkânlar ve Aedilicus Tepesindeki Kilise olarak üç alanı daha işaret ettiği yukarıda belirtilmiştir. Bu alanlarda üretime ait yoğun verilerden yola çıkarak, herhangi bir fırın bulunmamış olsa da, kent içerisinde

ihtiyaç duyulan alanlara geçici fırınların kurulmuş olabileceği ya da dışardan gelen gezici ustalar tarafından üretimin yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Cam üretimine yönelik bütün bu verilerden yola çıkarak, Antiokheia’da Bizans Dönemi’nde cam üretiminin yapıldığı ve bu üretimin sadece ihtiyacı karşılamaya yönelik değil, dönem modasına ve zevkine uygun üretimin yapıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca kentin Bizans Dönemin’ de ki önemi de göz önünde bulundurulduğunda, St. Paul’dan dolayı gelen hacılara yönelik turistik olarak da bir cam üretiminin yapılmış olabileceğini söylemekte sakınca yoktur.

Kentte cam üretimine ilişkin bu kadar verinin yanı sıra, şimdiye kadar, cam üretiminde kullanılan aletlere rastlanılmamıştır. Bunun nedeni, aletlerin günümüze kadar sağlam şekilde ulaşamamış olabileceği gibi gezici cam ustaları çalıştıysa, kullandıkları aletleri yanında taşımış olabilecekleri ya da ele geçen buluntular arasında henüz bu amaçla kullanıldıklarının anlaşılammış olmasıdır.

Antiokheia’da bulunan camlar; aydınlatma, günlük kullanım ve süs amaçlı gibi birçok kullanıma yönelik farklı formlardan oluşmaktadır. Bu farklı formların üretimlerinde, birden çok yapım tekniğinin kullanılmış olduğu görülür. En yoğun kullanılmış olan teknik serbest üfleme tekniğidir. Bu teknikle, sofrakaplarının neredeyse tamamı; şişeler, kadehler, bardaklar, tabaklar ve kâseler. Aydınlatma amaçlı kullanılan formlar arasında; kandiller ve serbest üfleme tekniğine dayanan küre açma (crown) yöntemi ile yapılmış olan daire biçimli pencere camları da bu tekniğe dahil edilebilir. Serbest üfleme tekniği kullanılarak yapılmış diğer bir form da unguanteriumlardır. Üfleme tekniğinin diğer bir yöntemi olan kalıba üfleme tekniği yoğun kullanılmamakla birlikte; kâse, şişe ve tabak, formlarında kullanılmış, ayrıca formu belirlenemeyen bazı gövde parçalarının da bu teknik kullanılarak üretilmiş oldukları görülür. Kaburgalı kâselerin üretiminde kalıba çöktürme yöntemi kullanılmış, az sayıda da olsa mozaik tekniği ile de üretilmiş kâseler vardır. Diğer buluntuların; boncukların cam ezme ve cam sarma yöntemleri, bileziklerin çekerek uzatma, ağırlıkların kalıp baskı tekniği ile üretilmiş oldukları anlaşılmıştır. Bazı formlarda, özellikle, kadeh ve kandillerde olduğu gibi serbest üfleme ve aletle şekillendirme teknikleri gibi iki farklı tekniğin aynı anda kullanılmış olduğu da görülür.

Sonuç olarak, Antiokheia’da bulunan camların üretiminde kullanılan tekniklerin; serbest üfleme, kalıba üfleme, küre açma (crown), kalıba çökertme, kalıp baskı, mozaik tekniği, cam ezme, cam sarma, çekerek uzatma, aletle şekillendirme ve iki tekniğin aynı anda kullanılmış olduğu görülür.

Kentte üretilen camlar, süsleme açısından oldukça geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Cam ipliği bezemesi, kentin camlarında en sık kullanılmış olan süsleme tekniği olup; şişe, kâse, kadeh, kandil, aryballos ve bileziklerde uygulanmıştır. Şişe formlarında özellikle boyun kısımlarında, kâse formlarının ağız ve dip kısımlarında, kadeh formunda ağız ve gövdede, kandil formunda, ağızda, gövdede ve kulplarda kullanılmıştır. Bilezikler üzerinde seyrek ve sık şekilde bileziklerin yüzeyini saracak şekilde oldukça yoğun kullanılmıştır. Formlar üzerinde görülen, cam ipi benzemesi, bazen kap ile aynı renkte iken bazen farklı renkte de olabilmektedir. Diğer bir teknik, Kesme-Kazıma yöntemi ile yapılan süsleme işlemidir. Antiokheia’da çok sık karşılaşılmayan bir yöntemdir. Şişe, kâse ve bardak formlarında nadiren uygulanmıştır. Şişe ve bardak formlarının dış yüzeylerinde uygulanmıştır. Kâselerde biraz daha farklıdır. Özellikle MS 1. Yüzyıla tarihlendirilen kaselerin iç ve dış yüzeylerinde, çarkta kesme ve kazıma ile yapılmış yivli kaselerin yapımında kullanılmış olması ve bu süslemelerin, kaselerin tarihlendirilmesinde kriter oluşturuyor olmaları açısından oldukça önemlidir. Bir diğer teknik çökertme tekniğidir. Bu tekniğin sadece, bir tane şişe formuna ait gövdenin yüzeyinde yapılmış olduğu görülür. Bilezikler ve boncuklar üzerinde mineleme ve soğuk yöntemle uygulanan boyama teknikleri ile süslemeler yapılmıştır. Bir alet yardımı ile yapılan süslemeler yoğunluktadır. Bilezikler üzerine yapılmış çentikler, kadeh ve kandillerin ayak kısımları üzerinde görülen katlamalar, çubuklu kandillerin çubuk kısımlarında ve bazı şişe formlarının boyun kısımlarında yine aletle şekillendirilerek süslemeler yapılmıştır. Cam ipliği ve aletle şekillendirme gibi iki farklı tekniğin aynı anda kullanılarak yapıldığı süslemelerde vardır.

Camların süslemelerinde kullanılan yöntemler; cam ipliği, kesme-kazıma, çökertme, soğuk boyama, mineleme, aletle şekillendirme ve iki farklı süsleme yönteminin aynı anda kullanılma teknikleridir.

Antiokhea’da cam buluntularının sayıca fazla olması, renk yoğunluğunu da beraberinde getirmiştir. Genel olarak mavi, yeşil ve sarı renkleri ile tonlarının kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca, sarımsı yeşil ve mavimsi yeşil renkleri gibi iki farklı renk tonunda birlikte kullanımı yoğundur. Bu renklerin yanı sıra beyaz, erguvan ve eflatun renkleri ininde nadiren kullanılmış olduğu görülür.

Katalog ’da değerlendirilen 184 parça cam eserler/parçalar, 4 grup altında incelenmiştir. Birinci grup, 62 parça aydınlatma işlevinde kullanılan kandiller ve pencere camları; ikinci grup 86 parça günlük kullanıma ait, kadeh, bardak, şişe, tabak, kâse ve unguanterium; üçüncü grup, 29 parça takılar, bilezik, boncuk ve yüzük; dördüncü grup 8 parça diğer cam objeler, aplik, ağırlık ve duvar kaplamasından oluşmaktadır.

Aydınlatma işlevinde kullanılan buluntulardan ilki kandillerdir. Cam buluntular içerisinde, net olarak ayrımı yapılabilen 257 tane kandil parçası tespit edilmiş olup bunlardan 53 parçası katalogda değerlendirilmiştir. Kandiller; çubuklu kandil, kulplu kandil, kadeh kandil ve bardak tipli kandil olmak üzere 4 farklı tipe ayrılmaktadır. Bu kandil tipleri de kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır.

Çubuklu kandiller, çubuk şekillerine göre; düz masif çubuklu, boğumlu çubuklu, ucu bilye şekilli çubuklu, damla şekilli çubuklu ve içi boş çubuklu kandiller olmak üzere 5 alt gruba ayrılmaktadır. Geç Roma Dönemi’nden itibaren görülmeye başlanan bu tip kandiller, Bizans Dönemi’nde yaygın olarak kullanılmışlardır. Antiokheia’da en sık rastlanılan tip, içi boş çubuklu kandillerdir, en az görülen tip ise boğumlu çubuklu olanlardır. Bu tip kandillerin tamamının çanak kısmı serbest üfleme, çubuk kısımları ise çekerek oluşturulmuşlardır. Herhangi bir süsleme ögesi kullanılmamıştır. Çubuklu kandillerin en yoğun açığa çıkartıldığı alanlar; Aedilicus Tepesi Kilisesi ve Cardo Maximus’tur. Kilise’ de bulunan kandiller, muhakkak kiliseyi aydınlatmasında kullanılıyor olmalıydı. Cardo Maximus’ta bulunanların ise büyük bir ihtimalle bu konutlarla, caddenin kenarındaki dükkânlara ait olmalıdır. Kandillerin bir kısmı cadde kenarında bulunan dükkânların aydınlatılmasında kullanılırken, diğer kısmının satış için dükkânlarda tutulmuş olabilir. Ayrıca, caddede bulunan kandiller, çubuklu kandillerin ibadethane dışında günlük yapılarda da kullanılmış olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Kulplu kandiller, ağızdan kulplu ve gövdeden kulplu olmak üzere iki alt gruba ayrılmaktadır. Bu tip kandiller, ağızlarında ve gövdelerinde bulunan kulplardan zincirler ile asılarak kullanılmaktadır. Antiokheia’da bulunan bu tip kandillerin sadece ağız ve kulp kısımları korunmuş olduğu için, dip ve tam farları hakkında benzerlerinden yola çıkarak fikir oluşturulmuştur. Ağızdan kulplu olanlarda herhangi bir süsleme ögesi görülmezken, gövdeden kulplu kandillerin özellikle kulpları üzerinde cam ipi süslemesi görülür. Bu tip kandillerde, gövdeden kulplu kandillerin şimdilik Antiokheia’da daha yoğun kullanılmış olduğu anlaşılmıştır.

Kadeh kandiller, diğer kandil tiplerine göre en az karşılaşılan tiptir. Çanak kısımları serbest üfleme, ayak kısımları ise bir alet yardımı ile uzatılarak oluşturulmuştur. Bu tip kandillerin sadece kaide ayakları korunmuştur. Kaide ayaklarının genellikle düz şekillendirildiği, bazılarının ise alttan ve üstten sıkıştırılarak boğum oluşturulduğu görülür. Antiokheia’da bulunan Kadeh Kandiller, yoğun olarak, Atriumlu Ev olarak adlandırılan kompleks yapısından açığa çıkartılmış olup diğer buluntu alanları; Aedilicus tepesi kilisesi ve Cardo Maximus Batı Portiko’dur. Bu da, kadeh kandillerin, kilise ve sivil amaçlı mekânlarda kullanılmış olduklarını göstermektedir.

Bardak tipli kandile ait, ünik olan bir tane örnek bulunmaktadır. Kentte bu tip kandillere ait, tespit edilen tek örnek, 2004 yılında Yalvaç Müze Müdürlüğü tarafından, kentte gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, kente girişi sağlayan batı kapısında bulunmuştur.

Antiokheia cam buluntuları içerisinde, 4.979 tane pencere camına ait parça tespit edilmiştir. Parçalardan 9 tanesine katalogda yer verilmiştir. Pencere camları, levha ve yuvarlak biçimli olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Levha biçimli pencere camları, yuvarlak biçimlilere oranla daha yoğundur. Düz levha biçimli olanlar, döküm tekniği, yuvarlak biçimli olanlar küre açma (crown) tekniği ile üretilmişlerdir. Kentte yapılan çalışmalarda, hemen hemen her alandan açığa çıkartılmış olan pencere camlarının en yoğun görüldüğü alanlar, Aedilicus Tepesi Kilise’ si, Cardo Maximus - Batı Portiko ve Atriumlu Ev yapısıdır. Özellikle Kilise’ de yapılan çalışmalarda, AT. 50 ve AT. 13 olarak isimlendirilen açmaların bulunduğu alanlardan yoğun şekilde yuvarlak pencere camı parçaları açığa çıkartılmıştır. AT.50 açması Kilisenin kuzey

apsisinin arkası, AT.13 ise güney apsisin arka kısmıdır. Tüm bu veriler incelendiğinde, kilisenin apsiserinde bulunan pencerelerin yuvarlak formu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yuvarlak biçimli pencere camlarının, buluntu alanları incelendiğinde, bu tip pencere camlarının daha çok kiliselerde yapılan çalışmalarda açığa çıkartılmış oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle, bu tür pencere camlarının yoğunlukla kiliselerde kullanılmış olduğunu, levha biçimli pencere camlarının ise daha çok sivil yapılarda kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Günlük kullanım kapları arasında değerlendirilen ilk form kadehlerdir. Cam buluntuları arasında, kadeh formuna ait 1.118 parçanın varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan 24 tanesine katalogda yer verilmiştir. Kadehler kaide ve ayak kısımlarına göre; katlanarak oluşturulmuş ayaklı, düz ayaklı ve boğumlu kaideli olmak üzere üç grup, ağız kısımları ise ağız şekillerine göre üç grup altında değerlendirilmiştir. Formların tamamında, çanak kısımları serbest üfleme, kaide ve ayak kısımları ise bir alet yardımı ile çekilerek oluşturulmuştur. Örneklerin bazılarının ağız ve kaide kısımlarında, cam ipi ve aletle verilen süslemelerin yapılmış olduğu görülür. Kentin farklı alanlarından açığa çıkartılmış olan kadeh formuna ait parçalar, özellikle dini ve sivil yapılarında yoğunluk göstermektedir. Buna göre kadehlerin Antiokheia'da, günlük kullanımlarının yanında dini ritüellerde de kullanılmış oldukları muhtemeldir.

Günlük kullanım kapları arasında yer alan diğer bir form bardaklardır. Bardaklar, ağız kısımlarına göre; dışa dönük, katlanarak oluşturulmuş ve kalınlaştırılarak oluşturulmuş ağızlı, dip kısımlarına göre; kaideli ve konkav dipli olmak üzere 5 grup altında değerlendirilmiştir. Bardak formlarının tamamı, serbest üfleme tekniği ile üretilmişlerdir. Bir parçanın dış yüzeyinde bulunan, kazıma ile yapılmış olan süslemenin dışında, örneklerin tamamı süslemesizdir. Bu bağlamda, Antiokheia'da bulunan bardak formlarının, özel kullanımdan ziyade, daha çok günlük kullanıma yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer bir form şişelerdir. Cam buluntuları içerisinde, şişe formu olarak tanımlanabilen, farklı boyut ve şekillerde, toplam 503 parça tespit edilebilmiştir. Bunlardan 22 parça katalogda değerlendirilmiştir. Şişe formu olarak tanımlanabilen parçaların, ağız ve dip kısımlarından yola çıkarak, oval ya da küresel gövdeli, silindirik gövdeli, geniş ve kısa boyunlu, düz dipli, konkav dipli ve prizmal gövdeli olmak üzere

6 tip altında değerlendirilmiştir. Kentin farklı alanlarından açığa çıkartılmış olan şişe formuna ait parçaların tamamı serbest üfleme tekniği ile yapılmış olup ağız ve dip kısımları ise alet yardımıyla şekillendirilmiştir. Sadece bir örneği bulunan prizmal gövdeli minyatür şişe ise kalıba üfleme tekniği ile yapılmıştır. Bazı parçalarda, kazıma ve cam ipi bezemesi ile süslemelerin yapıldığı görülmekte olup yoğunluğu süslemesiz sadedir. Antiokheia’da bulunan şişelerin, sade formlu olmaları, özenli bir süsleme ve işçiliğin olmaması, özel kullanımdan çok günlük kullanıma yönelik üretilmiş olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Tabak formuna ait kesin olarak belirlenebilen 10 parça vardır. Kentte bulunan camlar içerisinde çok sayıda kaide, dip ve ağız parçası bulunmaktadır. Muhakkak tabak formuna ait olan parçalar olmalı, ancak parçaların çok kırıklı ve küçük boyutlu olmaları, formların ayrımını zorlaştırmıştır. Ayrımı yapılabilen parçalar içerisinden, 6 tanesi kataloğa eklenmiş olup, sığ ve derin tabaklar olmak üzere iki grup altında değerlendirilmişlerdir.

Bir diğer form kâselerdir. Kâse formuna ait 16 parça katalogda değerlendirilmiştir. Kâseler, mozaik, tek renkli, kaburgalı, yivli ve sarmal olmak üzere 5 farklı tipe ayrılmaktadır. Mozaik kâselerin yapımında, mozaik cam üretiminin bir alt tekniği olan millefiori (bin çiçek) tekniği, renkli opak kâsenin döküm tekniği, kaburgalı kâselerin, kalıba döküm ve serbest üfleme (zarterippenschalen) teknikleriyle, yivli kâseler ise “kalıba basma” tekniği kullanılarak üretilmişlerdir. Kaburgalı kâseler, tek renkli düz kâseler, yatay yivli kâseler ile dönemin lüks malzemeleri içerisinde tanımlanan çok renkli mozaik kâseler kentin erken dönemini gösteren parçalar olması açısından oldukça önem taşımaktadırlar.

Günlük kullanım formları arasında değerlendirin diğer bir form, unguentariumlardır. Cam buluntuları arasında şimdilik toplamda 51 tane unguentarium bulunmuştur. Bunlardan 31 tanesi tam korunmuş durumda iken, 20 tanesi kırık parçalar şeklindedir. 7 tanesi kataloğa dahil edilmiştir. Unguentariumlar; tüp biçimli, şamdan biçimli ve iğ biçimli olmak üzere 3 tipe ayrılmaktadır. En yoğun görülen tipi, tüp biçimli olanlardır. Deney tüpünü anımsatır şekilde, küçük boyutludurlar. Şamdan biçimli olanlar, şimdilik sadece iki parça ile temsil edilmektedir. İki parçanın ise *Balsamarium* olarak da adlandırılan iğ biçimli

unguentariumlara ait olduğu anlaşılmıştır. Unguentariumların büyük bir kısmı cadde ve sivil yapılardan açığa çıkartılmışlardır.

Antiokeia cam buluntuları içerisinde tek bir örnek ile temsil edilen Aryballos formu da günlük kullanım kapları içerisinde değerlendirilmiştir. Formun sadece ağız, boyun ve bir kulbu korunmuş olup minyatür şekildedir. Antiokeia’da, aryballos formuna ait olan bu örnek, kentin erken dönemine ait yapılarından birisi olarak bilinen, hamam (?) yapısından açığa çıkartılmıştır. Buluntu yeri, formun kullanım amacı ile örtüşmektedir.

Antiokeia cam buluntuları ve cam takı grubunun içerisinde yoğun bir kısmını oluşturan bileziklere ait toplamda 2.051 tane parça tespit edilmiştir. Bunlardan sadece 19 tanesine katalogda yer verilmiştir. Bilezikler, kesitlerine göre; yuvarlak, dörtgen, üçgen ve kare kesitli olmak üzere 4 grup altında incelenmiştir. Bu gruplarda süslemelerine göre yine kendi içerisinde alt gruplara ayrılmaktadırlar. Hem kesit hem de süsleme açısından oldukça zengin bir grup olan bileziklerin süslemelerinde, boyama ve özellikle cam ipi kullanımı yoğunluktadır. Cam ipi süslemesi bazen bilezik ile aynı renkte iken bazen de farklı renklerde oldukları görülür. Amorf ve yarım işçilik gösteren bilezik parçalarının varlığı, yapım ve süsleme teknikleri hakkında fikir edinmemizi kolaylaştırmıştır. Bilezik yapımı için önceden çubuk şekline getirilmiş ve üzerinde süslemesi olan cam çubukların varlığı, bileziklerin süslemesinin önceden yapıldığını, özellikle Bizans Dönemi bilezik yapımında kullanılan çekerek uzatma ve sonrasında halka şeklinde yuvarlatılarak birleştirildiklerini göstermiştir. Ayrıca bileziklerin birçoğunda, birleşim noktaları belirgin şekilde gözlemlenebilmektedir. Bileziklerin bu yöntemle yapılmış dikişli bilezikler olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra amorf ve bilezik çubuklarının varlığı, Antiokeia’da bilezik üretimin yapıldığını da göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bileziklerin üretiminde, tek bir atölye mi vardı? Yoksa çubukların üretiminin yapıldığı ayrı bir atölye de var mıydı? Bunların cevabını, kentte yapılan kazı çalışmaları sonucu, gelecekte açıklanabileceğini ummaktayız.

Takı grubu içerisinde yer alan boncuklardan, şimdilik kentte 12 tane bulunmuştur. Bunlardan 7 tanesine katalogda yer verilmiştir. Boncukların bir tanesinin “cam ezme”, diğer 11 tanesinin ise “cam sarma” yöntemi ile yapılmış olduğu

anlaşılmıştır. Süslemeli ve süslemesiz olarak iki grup altında değerlendirilmişlerdir. Süslemeli boncuklar, yuvarlak ve bikonik formlarda olup süslemelerinde; opak mavi, opak kahverengi ve opak siyah renklerinde zemin üzerine, sarı, mavi, kırmızı ve beyaz renklerde cam ipi kullanılarak, zikzak, dalga ve çizgi bezemeleri işlenmiştir. Süslemesiz boncuklar, yassı, yuvarlak ve bikonik formludurlar.

Takı grubu içerisinde son olarak yüzüklere yer verilmiştir. Şimdilik 3 parça yüzük bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi sadece şekilde iken bir tanesinin yüzük formuna getirildikten sonra iki ucun birleşim noktasına sarımsı kahverengi renginde cam hamuru ile kakma yapılarak, yarı değerli taş izlenimi verilmeye çalışılmıştır.

Diğer cam objeler başlığı altında; 3 adet aplik, 3 adet ağırlık ve 1 tane duvar kaplaması yer almaktadır. Aplik buluntulardan bir tanesinin formundan hareketle, yüzük taşı olduğu anlaşılmıştır. Diğer iki parçanın benzerlerinden yola çıkarak mozaik, duvar kaplaması gibi mimaride kullanılan süslemelerde aplik olarak kullanılmış oldukları anlaşılmıştır. Bu tip buluntular, cam kullanım alanının geniş bir yelpaze oluşturduğunu göstermesi açısından önemlidirler.

Sikke ağırlığı olarak kullanılmış olan 3 tane ağırlığın, bir tanesi üzerinde haç etrafında monogram baskı varken, diğer iki örnekte, ağırlığın merkezinde sağ elinde mappa tutan Eparch büstü ve büstün etrafında yunanca yazıt bulunan ağırlıklardandır.

Altın-Cam/Yaldız Bezemeli-Cam olarak da tanımlanan 1 parça, duvar kaplaması olarak kullanılmıştır. Benzerlerine sık rastlanılmayan bu tip camların, bir örneğinin Antiokheia'da bulunmuş olması önemlidir. Bu tip duvar kaplamalarının yoğunlukla kilise gibi özel Bizans yapılarında kullanılmış olduğunu, benzerlerinin buluntu yerlerinden anlamaktayız. Antiokheia'nın, Hristiyanlığın önemli merkezlerinden birisi olmasından dolayı, kutsal yapılarında bu tür özenli malzemelerin kullanılması olağandır.

Antiokheia'da 2020 yılına kadar gerçekleştirilen çalışmalar ile açığa çıkartılmış olan cam formlarının tamamı çalışmamız kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak, kentte devam eden kazı çalışmalarının sonucunda, gelecek yıllarda bu kataloğa yeni cam formlarının da ekleneceği muhakkaktır.

Pisidia bölgesinde bu güne kadar yapılan kazı çalışmaları ile açığa çıkartılmış olan cam eserler, herhangi bir yüksek lisans tezi ya da doktora tezinde bir araya

getirilerek kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Sadece Sagalassos Antik Kenti'nde bulunan cam eserler makalelerle bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bu nedenle, bölgenin cam buluntularının incelenmesinde büyük bir boşluk vardır. Pisidia Antiokheia kazısında açığa çıkartılmış olan cam eserler ile ilgili yapılmış olan bu tez çalışmasıyla, önce Antiokheia'nın sonra da Pisidia Bölgesi'nin Bizans Dönemi camcılığı için yeni veriler sunmaktadır. Ayrıca, bölgede cam üretiminin yapıldığı ve ilk cam atölyesinin varlığı da yine bu çalışma ile aktarılmaktadır. Diğer bölgeler ile üretim ve form açısından karşılaştırma yapılabilmesi ve Pisidia Bölgesi'nde şimdiye kadar bulunan eserlerin ve devam eden kazılarda açığa çıkartılacak olan yeni cam buluntuların değerlendirilmesinde öncü bir kaynak olabileceğine inanmaktayız.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Strabon, (2012), *Geographika*, (Çev. A. Pekman), İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Xenophon, (1998), *Anabasis (Onbinlerin Dönüşü)*, (Çev. T. Gökçöl), İstanbul, Hürriyet Yayınları.

Modern Kaynaklar

Acara M. – Olcay B. Y., (1998), “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, *ADALYA II*, ss. 249-266.

Adıbelli, I.-A., (2006), “Tarsus Roma Hamamı Kazısı”, *15. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, ss. 25-40.

Adıbelli, I. A., (2010), “Tarsus Roma Hamamı Cam Fırınları”, *Kaunos-Kbid Toplantıları 2: Anadolu Cam Çalışmaları Sempozyumu*, 17-20 Haziran 2010, ss. 93-100.

Akkuş, E., (2011), “Metropolis Hamam ve Latrinasında Bulunmuş Camlar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir.

Albayrak, K., (2004), “Dinsel Bir Sembol Olarak Haç’ın Tarihi”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 19, ss. 105-129.

Alpaslan, S., (1998), “Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Işığında Yeni Değerlendirmeler ”Mermer Taş Buluntular””, *VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri (II. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı-Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri)*.

Alparslan, M., (1999), “Tarhuntaşsa’nın Lokalizasyonunda Yeni Adımlar”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler Bülteni* 7, ss. 7-14.

Antonaras, A. C., (2010), “Early Christian And Byzantine Glass Vessels: Forms And Uses” *Byzanz - Das Römerreich im Mittelalter. Teil I: Welt der Ideen, Welt der Dinge*, ss. 383-400.

Antonaras, A. C., (2018), “A special group of early Christian glass ‘gems’ from Greece”, *Things That Travelled, Mediterranean Glass in the First Millennium CE*, Editörler: Daniela Rosenow, Matt Phelps, Andrew Meek and Ian Freestone, ss. 1-21.

- Anderson, V. R. - Stojanovic, (1987), “The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria”, *American Journal of Archaeolog*, Vol. 91, No. 1, ss. 105-122.
- Armağan, M. E. - Doğer, L., (2020), “Aigai Bizans Cam Bilezikleri (2004-2014)”, *Sanat Tarihi Dergisi*, C.1, S. 29, ss. 33-49.
- Arundell, F. V. J., (1834), *Discoveries In Asia Minor. Including a Description of the Ruins of Several Ancient Cities And Especially Antioch of Pisidia I-II*, London.
- Atik, Ş., (2009), “Three byzantine gold-glass Pieces”, *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l’ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l’HISTOIRE du VERRE*, ss. 309-314.
- Barag, D., (1976), “Glass Vessels”, *Beth She’arim: Report on the Excavations During 1953–1958*.
- Başaran, S., (2000), *Pişmiş Toprak ve Cam Eserlerin Konservasyon/Restorasyonu*, İstanbul, Graphis Yayınları.
- Baur, P. V. C., (1938), “Glassware”, *Gerasa, City of the Decapolis* (ed. Carl H. Kraeling).
- Bates, M. L., (1981), “The Function Of Fatimid And Ayyubid Glass Weights”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, Vol. 24, No. 1. ss. 63-92.
- Baykan, C. – Orbeyi, N. - Yalçın, S., (2007), “Göbekli Cam Üretim Teknolojisi ve Mimaride Pencere Camı Olarak Kullanılması”, *Seres’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, s. 879-890.
- Baykan, C. – Baykan, D., (2012), *Eskiçağ’da Cam*, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Baybo, S., (2016), “Limyra Cam Buluntuları (1969-2012) ve Doğu Akdeniz Cam Ticareti ”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Konya.
- Brügger, M., (2015), *Sylvia Fünfschilling, Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst*, Forschungen.
- Calder, W. M., (1912) “Colonia Caesareia Antiocheia”, *The Journal of Roman Studies*, C. 2, ss. 79-109.
- Canpolat, S., (2019), “Malatya Müzesi’ndeki Roma ve Erken Bizans Kandilleri”, *Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Bursa.

- Chavane, M.-J., (1975), “*Salamine De Chypre VI, LesPetit Objets*”, Paris.
- Charlesworth, D., (1966), “Roman Square Bottles”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 8, ss.26-40.
- Coşkun, T. H., (2018), “Tire Müzesi Koleksiyonundan Bir Grup Cam Şişe”, *TÜBA-KED*, S.18, ss. 49-62.
- Coşkun, T. H., (2020), “Berna Oğuz Koleksiyonu’ndan Bizans Dönemi Cam Takıları”, *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, S. 22, ss. 31-49.
- Coşkun, T., (2017), “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Cam Buluntuları Yoluyla Bizans Camcılığı”, *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İzmir.
- Czurda B. - Ruth, (1989), “Zu Den Römischen Glasern Aus Den Hanghausern von Ephesus”, *Kölner Jahrbuch für Vor und Frühgeschichte*22, ss. 129-140.
- Czurda, B.- Ruth, (2007), “Hanghaus 1 in Ephesos Die Gläser”, *Forschungen in Ephesos VIII/ 7*, Wien.
- Crawford, H. vd., (1983), “Sardis, 1981 and 1982”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 1983, S. XXVI – 2, ss. 155-215.
- Crowfoot, J. M. - Harden, D. B., (1931), “Early Byzantine and Later Glass Lamps”, *Journal of Egyptian Archaeology*, 1931, Vol.17, ss. 196-208.
- Çakmakçı, Z., (2008), “Örnekler Işığında Bizans Asia’sında Cam Sanatı”, *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İzmir.
- Çakmakçı, Z., (2009), “A Typological Approach to Glass Goblet Production from Late Antiquity to the Middle Ages in the Light of Recent Finds”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, Colloquia Anatolica et Aegaea - Acta Congressus Internationalis Smyrnnensis II, (Ed. Lafli E.), ss. 49-66.
- Çakmakçı, Z., (2017), “Bizans Dönemi Mekân Aydınlatmasında “İslami Tipte” Cam Kandiller”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S. 4, ss. 163-180.
- Çakmakçı, Z., (2017), “Ödemiş Müzesi Koleksiyonundaki Bizans Dönemi Boyalı Cam Bilezikleri”, *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, S.16, ss. 125-143.
- Çakmaklı, Ö. D., (2012), “Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara.

- Çokay, Ş. S., (1996), “Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Çömezoğlu, Ö., (2007), “Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul.
- Çömezoğlu, Ö., (2010), “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi’nden Günlük Kullanım İşlevli Cam Eserler”, *Bizans ve Çevre Kùltürler, Prof. Dr. S. Yıldız Ötüken’e Armağan*, ss. 136-156.
- Dal, Y., (2009), “Roma Dönemi’nde Anadolu’da Cam”, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Aydın.
- Davidson, G. R., (1940), “A Mediaeval Glass-Factory at Corinth”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 44, ss.297-324.
- Davidson, G. R., (1952), *Corinth XII, The Minor Objects*, Princeton.
- Demir, E. Ç., (1999), “Antik Çağ’da Cam ve Perge Konut Alanı “A” Evi Cam Eserleri Kataloğu”, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Demir, İ., (2009), “Türkiye’de Cam Boncuk Sanatı”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya.
- Demirer, Ü., (2002), *Antiochia in Pisidia, S. Paolo, Santuario di Men, Museo Di Yalvaç*, Ankara, Dönmez Offset Basımevi.
- Demirer, Ü., (2003), *Pisidia Antiokheiası Aziz Paulus, Men Kutsal Alanı ve Yalvaç Müzesi*, Yalvaç Belediyesi Kültür Yayınları-1.
- Demirer, Ü., vd., (2004), “Pisidia Antiokheia’sı 2003 Yılı Çalışmaları”, *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, Nevşehir, ss. 141 – 147.
- Demirer, Ü., (2004), “Pisidia Antiokheiası Büyük Bazilika Taban Mozaikleri”, *Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Antalya.
- Defremery, C. - Sanguinetti, (1914), *İbn Batoutah II*, Paris.
- Demircioğlu, H., (1993), *Roma Tarihi I Cilt*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Doğan, M., (1982), *Büyük Türkçe Sözlüğü*, İstanbul, Pınar Yayınları.

- Doğer, L.–Armağan, E., (2016), “Erste Ergebnisse der Archäologischen Untersuchungen des Byzantinischen Aigai”, *Byzantinische Zeitschrift*, ss. 9-32.
- Dodwell, C. R., (1986), *Theophilos: The Various Arts*, New York, Clarendon Press.
- Doorninck, F. H., (1998), The Serçelimanı Shipwreck: an 11th Century Cargo of Fatimid Glassware Cullet for Byzantine Glassmakers, *I. Uluslararası Cam Sempozyumu*.
- Drew - Bear, T., (1995), "Pisidia Antiocheia'sının Parlak Dönemini Yansıtan Yazıtlar", *XII Araştırma Sonuçları Toplantısı*, ss. 13-19.
- Eker, F., (2017), “Antikçağ’da Cam Kap Formlarının Kullanımı Üzerine Bir Deneme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, C.4, S.17, ss. 1248-1261.
- Engle, A., (1987), *Light: lamps and Windows in antiquity*, Kudüs: Phoexix yayınları.
- Entwistle, C. - Meek, A., (2015), “Early Byzantine glass weights: aspects of function, typology and composition”, *Technical Research Bulletin*, Vol. 9, ss. 1-14.
- Er, Y., (2017), *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Ankara, phoenix yayınları.
- Erol, F. A. - Tamer, D., (2016), “Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları”, *Seleucia ad Calycadnum*, S.6, ss. 199-239.
- Eroğlu, S., (2012), “Arşiv Belgeleri Bağlamında, W. M. Ramsay’in Pisidia Antiokheia Çalışmalarının Yeniden Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.25, ss. 125-138.
- Erten, E., (2011), “Erken Bizans Camcılığı: Kimliği ve Niteliği Üzerine Düşünceler”, *Seleucia ad Calycadnum IV*, 2011, S.1, ss. 19-50.
- Erten E., (2013), “Olba Kazılarında Küçük Buluntular”, *Selevcia Ad Calycadnum III*, S. 3, ss. 101-128.
- Erten, E. - Koçak, E. A., (2018), ” Olba Kazıları Cam Kandil Buluntuları”, *Selevcia*, S.8, ss. 131-164.
- Erten, E., (2018), *Silifke Müzesi Cam Kataloğu*, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Erten, E.– Koçak, E. A., (2019), “Olba Kazılarında Hellenistik Dönem Cam Kâseleri”, *SELEVCIA IX*, S.9, ss.43-63.
- Erten, E. - Koçak E. A., (2019), “Glass Finds from the Monastery at Olba”, *The Annual of the Koç University Suna & İnan Kıraç Research Center for Mediterranean Civilizations (ADALYA)*, S.22, ss. 345-362.

- Eser, M. A., (2003), *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, İstanbul, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Fındık, E., (2017), “Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)”, *ADALYA*, S. 20, ss. 419-448.
- Gençler, Ç., (2000), “Smintheion Camları”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Gençler, Ç., (2000), “I Vetri Di Hierapolis”, *Ricerche Archeologiche Turche Nella Vaile Del Lykos (Lykos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları)*, ss. 209-261.
- Gençler, Ç., (2009), “Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Gill, M. A. V., (2002), *Amorium Reports, Find I: The Glass (1987-1997)*, BAR International Series 1070.
- Golofast, L., (2009), “Early Byzantine Glass from the Tauric Chersonesos (Crimea)”, *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*.
- Gökalp, Z. D., (2004), “Erken Bizans Dönemine Ait Dört Bronz Polykandilion”, *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, S. 1-2, ss. 45-58.
- Gökalp, Z. D., (2007), “Yalvaç ve Isparta Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Bizans Sikkeleri”, *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Eskişehir.
- Gönen, G., (2014), “Cam Boncuk Sanatı ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde Bulunan Cam Boncuk Eserler Üzerine Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Grosman, R., (2002), *Ancient Glass, A Guide To The Yale Collection*, Yale University Art Gallery.
- Grose, D. F., (1989), *The Toledo Museum of Art: Early Ancient Glass: Core-Formed, Rod-Formed, and Cast Vessels and Objects from the Late Bronze Age to the Early Roman Empire, 1600 BC to AD 50*, Hudson Hills.
- Gündoğan, A., (2021), “Pisidia Antiokheia’sı Aedilicus Tepesi Kilisesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Burdur.
- Güngör, Z. T., (2019), “Pisidia Antiokheia’sı Yerel Üretim Seramikleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta.

- Güray, Ç. G., (2010), “Kaunos’un Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi (Anadolu/Anatolia)* 36, ss. 215-226.
- Hadad, S., (1998), “Glass Lamps From The Byzantine Through Mamluk Periods At Bet Shean, Israel”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 40, ss.63-76.
- Hallensleben, H., (1963), “Pammakaristoskirche-Fethiye Camii”, *IstMitt.*
- Hamilton, W. J., (1984), *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia I/II*, New York, Cambridge University Press.
- Harden, D. B., (1936), *Roman Glass from Karanis*, Ann Arbour: University of Michigan Press.
- Harden, D. B., (1959), *New Light on Roman and Early Medieval Window Glass*, Glasteschnische Berichte.
- Harden, D., (1968), “The Canosa Group of Hellenistic Glasses in the British Museum”, *Journal of Glass Studies*, Vol.10, ss. 21-47.
- Harmankaya, A. – Gümüş, Ş., (2006), “Pisidia Antiokheiası 2005 Yılı Çalışmaları”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 147-152.
- Harrison, R. M., (1986), *Excavations at Sarachane in Istanbul, Volume 1*, Princeton University Press.
- Hayes, J. W., (1992), *Excavations At Saraçhane in İstanbul II: The Pottery*, Washington, Princeton University Press.
- Hellström, P., (1965), “Pottery of Classical Later Date Terracotta Lamps and Glass”, *Labraunda Swedish Excavations and Researches Vol: II, Part: I*.
- Hürmüzlü B., (2007), “Pisidia Bölgesi’nde Ele Geçen Anthemion Tipi Steller”, *Colloquium Anatolicum (Anadolu Sohbetleri)* VI, ss. 97-114.
- Israeli, Y., (2003), *Ancient Glass in the Israel Museum, The Eliahu Dobkin Collection and Other Gifts*, Israel Museum, Jerusalem.
- Karaman, D., (1991), “Dünden Bugüne Yalvaç Tarihi”, *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Kayseri.
- Karpuz, G. G., (2014), “Adıyaman, Elazığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserler”, *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Erzurum.

- Kaynak, S., (2009), "Late Roman/Early Byzantine Window Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, Istanbul", *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, (Ed. Ergün Laflı), 2009, ss. 25-47.
- Keskin, A. L., (2019), "Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017)", *On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Samsun.
- Kılıç, A. C., (1995), "Cam Üretiminde Üfleme Yöntemiyle Biçimlendirme", *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir.
- Koyuncu, F., (2007), "İstanbul Müzelerinde Bulunan Bezemeli Dekoratif Cam Eserler", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya.
- Köroğlu, G., (2002), "Yumuktepe Höyüğü Ortaçağ Kazısından Küçük Buluntular", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, ss.515-535.
- Krinzinger, F., (2010), *Hanghaus 2 In Ephesos Tafelband*, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Kurup, S., (2015), "Kayseri Müzesi Cam Eserleri", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Erzurum.
- Kucharczyk, R., (2002), "Marea 2001: Windowpanes And Other Glass Finds", *Marea/ Egypt*, ss. 65-71.
- Küçükerman, Ö., (1985), *Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığından Örnekler*, Ankara, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.
- Lejak, M., (2012), "Typology of the Roman Glass Vessels From the Croatian part of the Province Pannonia", *Haemus Journal*, Vol.1, ss. 121-133.
- Levick, B., (1958), "Two Inscriptions from Pisidian Antioch" *Anatolian Studies Vol 15*, ss. 53-62.
- Levick, B., (1967), "Roman Colonies in Southern Asia Minor" ,Oxford, Clarendon Press.
- Levick, B., (1967), "Unpublished Inscriptions from Pisidian Antioch" *Anatolian Studies*, Vol. 17, ss. 101-121.
- Lightfoot, C. S., (1993), "A catalogue of the glass finds: Sagalassos 1990", *Sagalassos I First General Report on the Survey (1986-1989) and excavations (1990-1991)*, Leuven, ss. 173-195.

- Lightfoot, C. S., (1993), “Some Examples Of Ancient Cast And Ribbed Bowls İn Turkey”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 35, ss. 22-38.
- Lightfoot, C. S., (2005), “Glass Finds at Amorium”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 59, ss. 173-181.
- Lightfoot, C. S., (2013), “Cesnola Koleksiyonu’nda Yer Alan Kıbrıs Cam Eserleri”, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2, Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu 17-20 Haziran 2010*, ss. 83-92.
- Lucas, P., (1824), *Voyage du Sieur Paul Lucas par l’ordre de Louis XIV, Dans la Turquie, l’Asia, Sourie, Palestine, Basse Egypte I.*
- Marshall, F. H., (1907), *Catalogue of the Fingerrings: Greek, Etruscan and Roman*, Londra.
- Mitchell, S., (1983), “Pisidian Antioch 1982”, *AnatSt (Anatolien Studies)*, Vol. XXXIII, ss. 5- 11.
- Mitchell, S., (1984), “Pisidian Antioch 1983”, *AnatSt (Anatolien Studies)*, Vol. XXXIV, ss. 7-9.
- Olçay, B. Y., (1997), “Antalya’nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları”, *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara.
- Olçay, B. Y., (1998), “Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları ”, *ADALYA III*, ss. 169-177.
- Olçay, Y., (1998), “1997 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı, Cam Buluntular”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, S. XX, ss. 481-504.
- Olçay, B. Y., (2001), “Lighting Methods in The Byzantine Period and Findings of Glass Lamps in Anatolia”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 43, ss. 77-87.
- Oliver, A., (1969), “A Gold Glass Fragment in the Metropolitan Museum of Art”, *Journal of Glass Studies*, 1969, Vol. 11, ss. 9-16.
- Oppenheim, A. L. vd., (1970), *Glass and Glassmaking in Ancient Mesopotamia*, New York.
- Oral, Z., (2004), “Erken Hristiyan Cam Sanatında Altın Yıldız Bezeme”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIII/2, ss. 99-117.
- Öncelen, G., (2017), “Amorium Kazısı 2013-2015 Yılları Cam Buluntuları”, *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Eskişehir.

- Özarslan, Akgül, S., (2012), “Pisidia Antiokheia’sı Augustus Kutsal Alanı Mimari Bezemeleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta.
- Özarslan, S. A., (2015), “Kıbyra’dan Ele Geçen Cam Eser Örnekleri”, *I. Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Ed. Şevkiye Kazan Nas), ss. 699-712.
- Özgümüş, Ü. C., (2009), “Recent Glass finds in İstanbul”, *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l’ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l’HISTOIRE du VERRE*, ss. 326-332.
- Özgümüş, Ü., (2009), “Byzantine Glass Finds in the Roman Theater at Iznik (Nicaea)”, *Byzantinische Zeitschrift* 101 (2), ss.727-735.
- Özgümüş, Ü. C., (2009), “Late Roman/Early Byzantine Glass, from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, Istanbul”, *Late Antique/Early Byzantine Glass In The Eastern Mediterranean*, (Ed. Ergün Laflı), ss.17-24.
- Özgümüş, Ü. C., (2013), *Çağlar Boyu Cam Tasarımı*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özet, A., (1987), “Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı”, *Belleten* 51/200, ss. 587-609.
- Özcan, A., (2008), “Pisidia Bölgesinde Roma İmparatorluğu’nun Yapı Propagandası ve Politikası”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara.
- Özhanlı, M., (2009), “Pisidia Antiokheiası’nın Ticari Mekânları”, *III. Ulusal Taş Sempozyumu Geçmişten Geleceğe Ticaret Yapılarında “Taş 20-21”*, ss. 45-49.
- Özhanlı, M., (2009), “Pisidia Antiokheiası Kazıları 2008”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 70-74.
- Özhanlı, M., (2010), “Pisidia Antiokheiası Kazıları 2009”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss.81-85.
- Özhanlı, M., (2011), “Pisidia Antiokheia Kazısı 2010”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss.90-93.
- Özhanlı, M., (2012), “Pisidia Antiokheia Kazısı 2011”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 88-92.
- Özhanlı, M., (2013), “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2012”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 14-20.

- Özhanlı, M., (2013), “Pisidia Antiokheia Özelinde Roma Dönemi Kent Planlaması”, *Pisidia Araştırmaları – I, Sempozyum Bildiri Kitabı*, ss. 155-175.
- Özhanlı, M., (2014), “Pisidia Antiokheiası Kazısı 2013”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss.1-6.
- Özhanlı, M., (2015), “Pisidia Antiokheia Kazısı 2014”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 1-7.
- Özhanlı, M., (2016), “Pisidia Antiokheia Kazısı 2015”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 9-15.
- Özhanlı, M., (2017), “Pisidia Antiokheia Kazısı 2016”, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri)*, ss. 95-99.
- Özhanlı, M., (2017), “Pisidia Antiokheia Tarihçesi ve Tarihi ile İlgili Sorunlar”, *Bir Mimari Çalıştay Deneyimi: Pisidia Antiokheia’da Geçerken, Mimari Denemeler, Değmeler, Değirmeler*, ss. 21-28.
- Özhanlı, M., (2020), “Pisidia Antiokheia Tiyatrosu Kazı ve Düzenleme Çalışmaları - 2019”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü HABERLER Dergisi*, S.45, ss. 43-45.
- Özcan, F., (2013), “Pisidia Antiokheia’sı Köpek Gömüleri”, *I. Ulusal Pisidia Araştırmaları Sempozyumu, Pisidia Araştırmaları – I Sempozyum Bildiri Kitabı*, ss. 257-270.
- Özsait, M., (1980), *İlk Çağ Tarihinde Pisidia*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Özsait, M., (1985), *Helenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Özsait M.– Özait, N., (1988), “Yalvaç ve Çevresi Araştırmaları”, *I. Uluslararası Pisidia Antiocheia Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1998, ss. 1-4.
- Özsait M., - Özait, N., (1996), “Şeref Höyük: Komama”, *Anadolu Araştırmaları XIV*, S. 14, ss. 361-389.
- Özsait, M., (2004), “Göller Bölgesi (Antik Pisidia) Yüzey Araştırmaları 2003”, *Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri*, ss.79-84.
- Parani, M. G., (2005), “Representations of Glass Objects as a Source on Byzantine Glass: How Useful Are They”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 59, ss. 147-171.
- Peleg, M. – Reich, R., (1992), “Excavations of a Segment of the Byzantine City Wall of Caesarea Maritima”, *ATIQTOT*, Vol. XXI, ss. 137-170.
- Pinder. R. H.– W. and Scanlon, G. T., (1973), “Glass Finds From Fustat: 1964-71”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 15, s. 12-30.

- Ramsay, W. M., (1903), "Pisidia and the Lycaonian Frontier" *The Annual of the British School at Athens*, Vol 9, ss. 243-273.
- Ramsay, W. M., (1911), *The First Christian Century*, London.
- Ramsay, W. M., (1923), "Geography and History in a Phrygo-Pisidia Glen", *The Geographical Journal*, Apr. Vol.61.
- Rütti B., (1991), *Die römischen Gläser aus Ägust und Kaiseraugst, Forschungen in Ägust*, Band 13/1.
- Ramsay, W. M., (1924), "Studies in the Roman Province Galatia VI Some Inscriptions of Colonia Caesarea Antiochea", *The Journal of Roman Studies*, S. 14, ss.172-205.
- Ramsay, W. M., (1981), "The Historical Geography of Asia Minor", *The American Journal of Archaeology and of the History of The Fine Arts*, ss. 65-67.
- Robinson, D. M., (1924), "A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and Sizma", *American Journal of Archaeology*, ss. 434-444.
- Robinson, D.M., (1925), "Notes on Inscription from Antioch in Pisidia", *The Journal of Roman Studies*, ss. 253-262.
- Saldern, A. V., (1980), *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*, Londra.
- Sargin, S., (2006), "Yalvaç'ta İnanç Turizmi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S.2, ss. 1-18.
- Schwarzer, H., (2009), "Spätantike, Byzantinische und Islamische Glasfunde aus Pergamon", *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, 2009 (Ed. Ergün Laflı), ss. 85-110.
- Schwarzer, H., (2009), "Spätantike und byzantinische Glasfunde aus Alexandria Troas", *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, (Ed. Ergün Laflı), ss. 67-84.
- Silvano, F., (2009), "Glass finds from Antinoopolis, Egypt", *ANNALES, du 18e CONGRÈS de l'ASSOCIATION INTERNATIONALE pour l'HISTOIRE du VERRE*, 2009, ss. 272-276.
- Stern, E. M., (1985), "Ancient And Medieval Glass From The Necropolis Church At Anemurium", *Annales du IX Congres de L'Association Internationale pour L'Histoire du Verre*, S.IX, ss. 35-64.
- Stern, E. M., (1999), "Roman Glassblowing in a Cultural Context", *American Journal of Archaeology*, Vol. 103, ss. 441-485.

- Stern, E. M., (2001), *Roman, Byzantine, and Early Medieval Glass, 10 BCE-700 CE. Ernesto Wolf Collection*, Ostfildern.
- Stern, E. M., (2002), *Roman, Byzantine and Early Medieval Glass: Ernesto Wolf Collection*, Hatje Cantz Publishers.
- Steiner, M. L., (1995), “The Glass Bracelets of Tell Abu Sabut”, *Studies on the History and Archeology of Jordan V*, s. 537-540.
- Sterrett, J. R., (1988), “The Wolfe Expedition to Asia Minor” *American Scholl of Classical Studies at Athens*.
- Sorokina, N. P., (1987), “Glass Aryballoi (First-Third centuries A.D.) from the Northern Black Sea Region”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 29, ss. 40-46.
- Spaer, M., (1988), “The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 30, ss. 51-61.
- Şahin, O., (2018), “Konya Ereğli Müzesi Cam Eserleri”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Konya.
- Şen, Z., (2012), “Pisidia Antiokheia Antik Kenti’nde Bulunan Hamam (?) Yapısı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta.
- Taş, T. – Özcan, F., (2015), “MS 4.-7. yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S. 21, ss. 247-275.
- Taştemür, E., (2007), “Klaros Kehanet Merkezinde Ortaya Çıkarılan Cam Eserlerin Üretim Teknikleri Ve Uygulanan Dekor Çeşitleri ”, *Seres’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, ss. 169-180.
- Taştemur, E., (2007), “Klaros Cam Eserleri”, *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Edirne.
- Taştemur, E. - Dinç, M., (2018), “Sebaste Antik Kenti Ve Çevresi Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Cam Eserler”, *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi (TÜBA-KED)*, S.18, ss.63-82.
- Taşlıalan, M., (1991), *Yalvaç Pisidia Antiokheia*, İstanbul, Cem Ofset Matbaacılık.
- Taşlıalan, M., (1992), “ Pisidia Antiokheiası 1991 Yılı Çalışmaları”, 3. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss. 268-269.
- Taşlıalan, M., (1993), “ Pisidia Antiokheiası 1992 Yılı Çalışmaları”, 4. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss. 245-284.

- Taşlıalan, M., (1994), “ Pisidia Antiokheiası 1993 Yılı Çalışmaları”, 5. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss.297-310.
- Taşlıalan, M., (1996), “Pisidia Antiocheiası 1995 Yılı Çalışmaları”, VII. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss. 221-252.
- Taşlıalan, M., (1998), “Pisidia Antiocheiası’nın Tarihçesi”, I- *Uluslararası Pisidia Antiocheia Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, ss. 5-6.
- Taşlıalan, M., (1998), “Pisidia Antiocheia’sı 1997 Yılı Çalışmaları”, IX. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss.21-40.
- Taşlıalan, M., (1999), “ Pisidia Antiokheiası 1998 Yılı Çalışmaları”, 10. *Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, ss. 7-18.
- Taşlıalan, M., (2000) “ Pisidia Antiokheia’sı 1999 Yılı Çalışmaları”, 11. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, ss. 133-148.
- Taylor J.– Megaw, A. H. S., (1981), “Excavations at Ayios Philon”, *Report of the Department of Antiquities Cyprus*.
- Tek, A. T., (1994), “Arykanda Şehrinden Antik Cam Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara.
- Tek, A. T., (2001), “Prismatic Glass Bottles With Greek Inscriptions From Arycanda İn Lycia”, *ANNALES du 15e CONGRÈS*, ss.82-87.
- Tek, A. T., (2007), “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, *Seres’07 IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, ss. 153-168.
- Tek, A. T., (2013), “Arykanda Kazılarında (1993-2007 Sezonları) Bulunan Mozaik Cam Kâse ve Tabaklar”, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2 Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu*, ss. 213-235.
- Tekocak, M., (2013), “Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Müzesi’nden Bir Grup Cam Eser”, *Kaunos/Kbid Toplantıları 2 Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu*, (Ed. Çiğdem Gençler Güray), S.2, ss. 127-142.
- Temur, A., (2018), “Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, S.XXXIII, ss. 227-267.
- Texir, C., (2002), *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çeviren Ali Suat, Latin Harflerine Aktaran K.Y. Kopruman, Sadeleştiren Musa Yıldız), Ankara, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Yayınları.
- Turner, J., (1993), “Glass”, *The Dictionary of Art*, C.5.

- Uçkan, Y. O. – Bulgurlu, V. - Çömezoğlu, Ö., (2007), “Lüks üretimde ve Günlük Kullanımda Cam Sanatı”, “*Kalanlar*” 12. Ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans, ss. 42-47.
- Uçkan, B. Y., (2017), “Olympos Kazısı Cam Buluntuları”, *Olympos I 2000-2014 Araştırma Sonuçları*, ss.195-208.
- Uçkan, B. Y. O. - Öztaşkın, M. (2017), “Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri”, *Seleucia, Olba Kazısı Serisi*, S.7, ss. 11-28.
- Uysal, Z., (2007), “Kubad Abad Kazılarında (1981-2004) Bulunan Cam Boncuklar”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XVI/2, ss. 67-75.
- Uysal, Z., (2013), *Kubad-Abad Sarayında Selçuklu Cam Sanatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- Uzuner, B., (2004), *Bulunuşundan Üfleme Uygulamalı Cam Teknikleri*, İstanbul, İnkılap Kitabevi.
- Walters, H. B., (1905), *History of ancient pottery: Greek, Etruscan, and Roman*, 2 Volumes, New York, Forgotten Books.
- Weinberg, G. D., (1998), *Excavations at Jalame, Site of a Glass Factory in Late Roman Palestine*, Columbia, Missouri.
- Weinberg, D. G. – Stern, E. M., (2009), “Lamps and vessels Shaped as Lamps”, *The Athenian Agora Results of Excavations Conducted By The American School of Classical studies At Athens VESSEL GLASS*, Volume XXXIV, The American School Of Classical Studies at Athens Pirinceton, New Jersey.
- Yağcı, E. E., (1993), “Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu’da Cam”, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara.
- Yaylalı, S., (2008), “2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları, Tralleis Antik Kenti Cam Atölyeleri”, *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C.3, ss. 24-27.
- Yıldız, S. S., (2016), “Smyrna Agorası’ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir.
- Yurtseven, F., (2006), “Tarsus Köylü Garajı Mezarı buluntuları”, *Anadolu / Anatolia* 31, ss. 91-121.

KATALOG

Katalog No: 1

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 21/1 Açması, 21.08.2010.

Ölçüleri: h: 7,4 cm. Çubuk R.: 1,4 cm.

Rengi: Açık Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

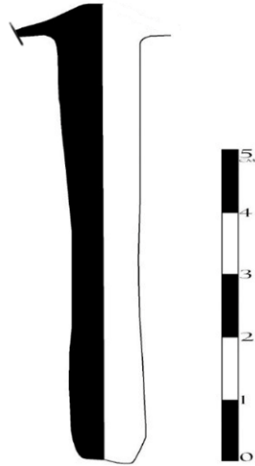
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuk kısmı korunmuş olan kandilin, çubuğu masif, uzun ve uç kısmı düzleştirilmiştir. Çubuk, alet yardımıyla çekilerek oluşturulmuş. Gövdeye doğru çok hafif bir daralma görülür. Yüzeyi yoğun habbelidir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 2

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 6 Nolu Açma, 08.08.2015.

Ölçüleri: h: 4,3 cm. Çubuk R.: 0,9 cm.

Rengi: Koyu Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

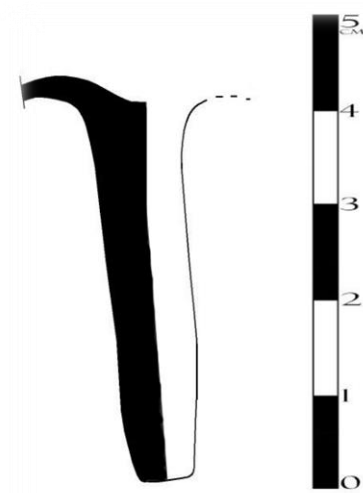
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuk kısmı korunmuş olan kandilin çubuğu, masif, orta uzunlukta ve uç noktası inceltilerek, düzleştirilmiştir. Yüzeyinde çok az habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 3

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 04.10.2015.

Ölçüleri: h: 2,9 cm. Çubuk R.: 1,1 cm.

Rengi: Yeşilimsi Mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

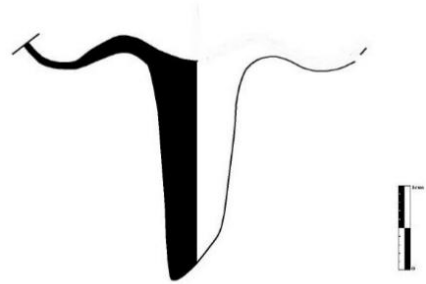
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin, çubuğunun yarısı ve gövdeye geçişin çok az kısmı korunmuştur. Çubuk, masif ve yuvarlak kesitlidir. Gövdeye geçiş, “s” şekilli bir kıvrım ile oluşturulmuş. Yüzeyinde çok az habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 4

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 21.10.2015.

Ölçüleri: h: 4,7 cm. Çubuk R.: 0,9 cm.

Rengi: Açık sarımsı Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

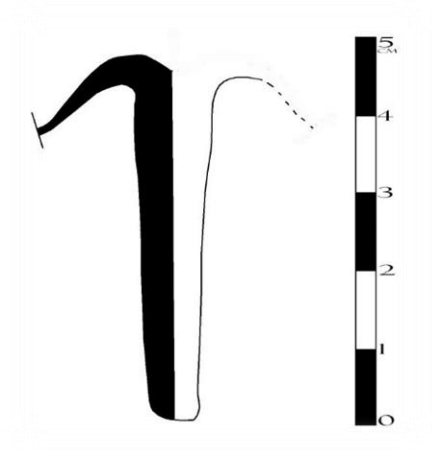
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuk kısmı korunmuş olan kandilin çubuğu, masif, orta uzunlukta ve uç düzleştirilmiştir. Çubuklu kandilin gövdeye geçişinde cam kalınlaşırken, uç kısmına doğru incelmektedir. Çubuk oluşturulduktan sonra kendi etrafında döndürülmüş ve yüzeyde hafif yivler oluşturulmuş. Yüzeyinde çok az habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 5

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 3,9 cm. Çubuk R.: 0,8 cm.

Rengi: Açık Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

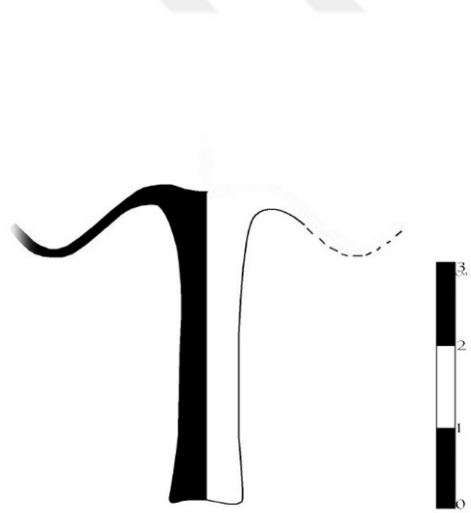
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin, çubuğu ve gövdeye geçiş kısmı korunmuştur. Çubuk, masif ve dörtgen kesitli olup gövdeye doğru genişlemektedir. Çubuk kısmından çanağa geçiş “s” şeklinde içe doğru çökertme yapılarak sağlanmıştır. Yüzeyi yoğun habbelidir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 6

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 6 Nolu Açma, 11.10.2015.

Ölçüleri: h: 3,5 cm. Çubuk R.: 0,9 cm.

Rengi: Açık sarımsı yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

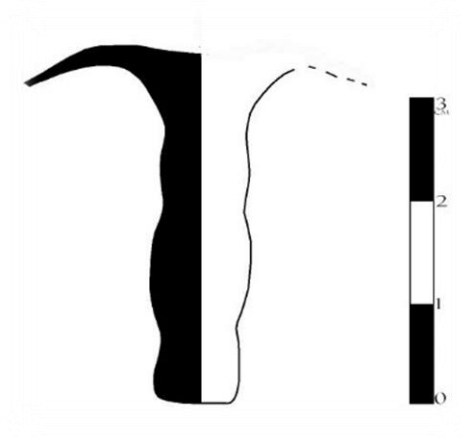
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandilin çubuğu üç boğum şeklindedir. Masif çubuktan, gövdeye geçiş aşağıya doğru eğimlidir. Yüzey orta derece habbeli olup yıpranmalar mevcuttur.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 7

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 4,7 cm. Çubuk R.: 1,1 cm.

Rengi: Açık sarı

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

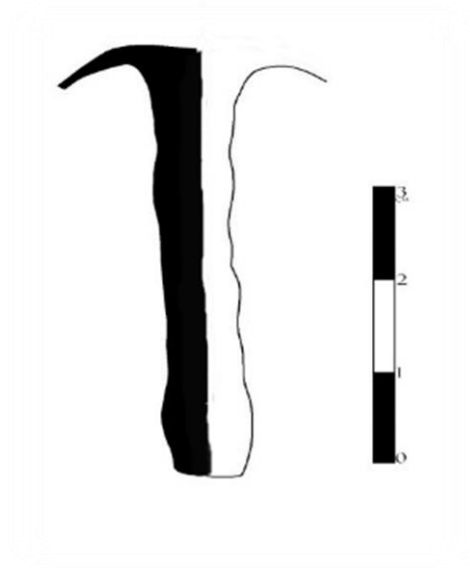
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin, çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Çubuk dört boğumdan oluşmaktadır. Boğumlar yüzeysel işlenmiş ve boğum çukurlarında art arda sıralanmış ince çizgiler işlenmiş. Gövdeye geçişin mevcut korunan kısmından aşağıya doğru eğimli olduğu anlaşılabilmektedir. Yüzeyinde çok az habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 8

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 25.05.2019.

Ölçüleri: h: 3,9 cm. Çubuk R.: 0,9 cm.

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

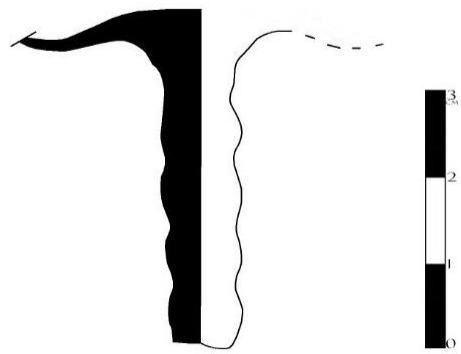
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandilin çubuğu dört boğum şeklindedir. Tamamı korunmuş olan çubuktan gövdeye geçiş düz şekildedir. Yüzeyinde çok az habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 9

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 03.10.2015.

Ölçüleri: h: 4,3 cm. Çubuk R.: 0,8 cm.

Rengi: Açık yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

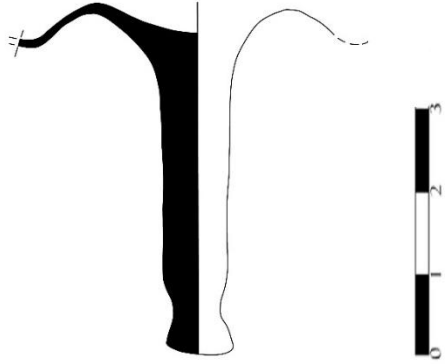
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandilin çubuğu uçta tek boğumla sonlanmaktadır. Boğum geçişi keskin şekildedir. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çöktürülerek “s” kıvrımı ile verilmiş. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 10

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 5 cm. Çubuk R.: 0,8 cm.

Rengi: Açık mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

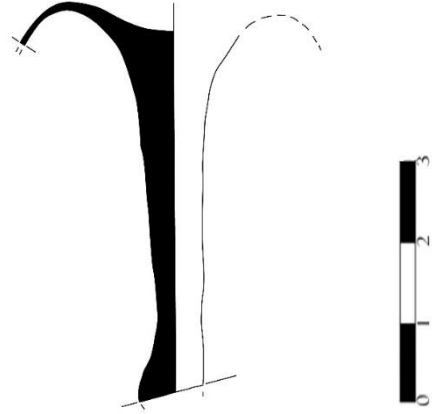
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğumla sonlanır. Boğum alet ile şekillendirilirken yana doğru kıvrılmış, uç kısmı kırık ve noksandır. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çökertilerek “s” kıvrımı ile verilmiş. Yüzeyde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 11

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 3,8 cm. Çubuk R.: 1 cm.

Rengi: Açık yeşilimsi mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

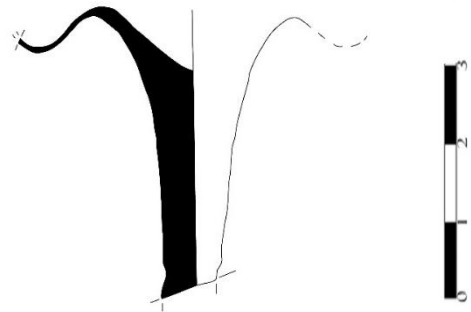
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğum ile sonlanmaktadır. Çubuğun ucu kırık ve noksandır. Boğum uçta sert bir geçişle verilmiş. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çökertilerek “s” kıvrımı ile verilmiş. Yüzeyde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 12

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 4,2 cm. Çubuk R.: 0,8 cm.

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

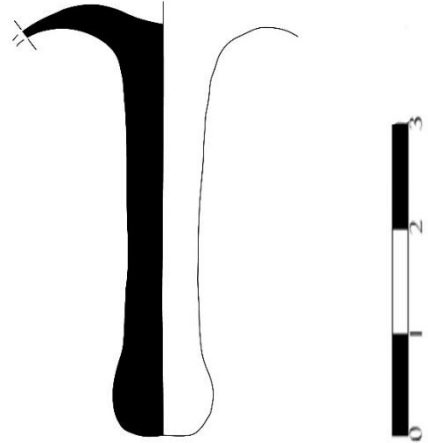
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmının azı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğum ile sonlanmaktadır. Boğum uçta yumuşak bir geçişle işlenmiş. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çöktürülerek “s” kıvrımı ile verilmiş. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 13

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 4,8 cm. Çubuk R.: 1 cm.

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

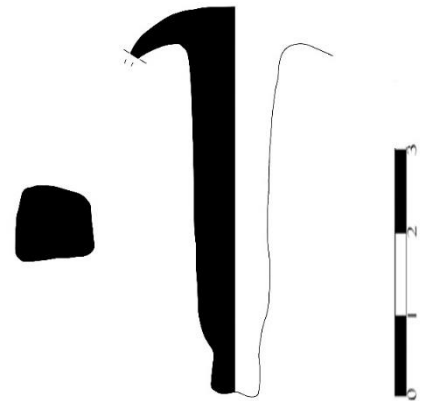
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmının azı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğum ile sonlanmaktadır. Boğum uçta sert bir geçişle verilmiş ve çubuk dörtgen şeklidir. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 14

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 4,5 cm. Çubuk R.: 0,8 cm.

Rengi: Açık Kahverengi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

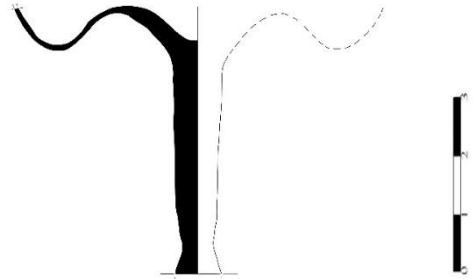
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğum ile sonlanmaktadır. Çubuğun uç kısmı kırık ve noksandır. Boğum uçta keskin bir geçiş ile verilmiş. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çökertilerek “s” kıvrımı ile verilmiş.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 15

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: h: 3,7 cm. Çubuk R.: 1 cm.

Rengi: Sarı

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

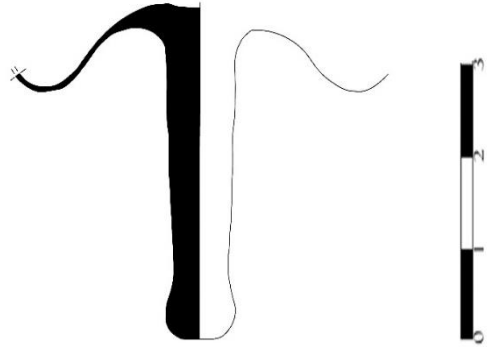
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş olan kandil çubuğu uçta tek boğum ile sonlanmaktadır. Boğum uçta yumuşak bir geçişle işlenmiş. Çubuktan gövdeye geçiş, içe doğru çöktürülerek “s” kıvrımı ile verilmiş. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 16

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam Yapısı (?)

Ölçüleri: h:4, 5cm. Çubuk R.: 1 cm.

Rengi: Kahverengi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

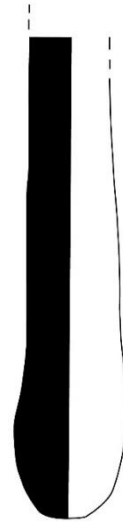
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin sadece çubuk kısmı korunmuştur. Çubuk ucunda bulunan damla, küçük olup gövdeye doğru genişlemektedir. Yüzeyde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 17

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 1 Nolu Açma, 02.08.2015.

Ölçüleri: h: 4 cm. Çubuk R.: 1,2 cm.

Rengi: Koyu Mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

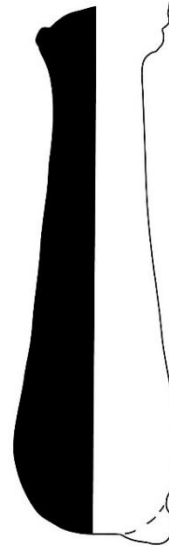
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuğu korunmuş olan kandilin, çubuğunun uçundaki damla şekli, uçta iri verilmiştir. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 18

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 06.10.2010.

Ölçüleri: h: 4,6 cm, Çubuk R.: 1,1cm.

Rengi: Koyu yeşilimsi mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuk kısmı korunmuş olan kandilin, çubuğunun ucunda ki damla uçta iri şekilde verilmiştir. Yüzeyde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 19

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 56 Nolu Açma, 19.02.2014.

Ölçüleri: h: 9,3 cm. Dip R.: 5,8 cm.

Rengi: Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

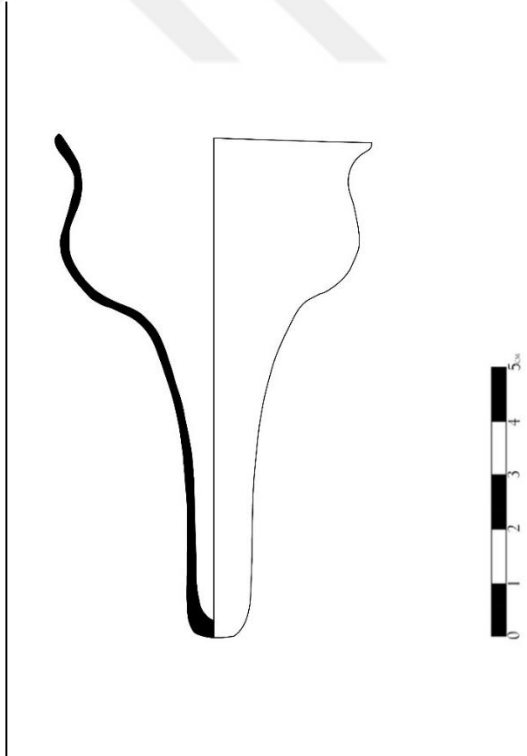
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Hafif dışa çekik ağızdan, derin “s” yaparak gövdeye geçiş ve gövdeden çubuğun uç kısmına doğru daralan içi boş çubuklu kandil. Kandilin tamamı korunmuş durumdadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 20

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro Sahne Binası, 30.06.2004.

Ölçüleri: h: 5,1 cm Dip R.: 0,8 cm.

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

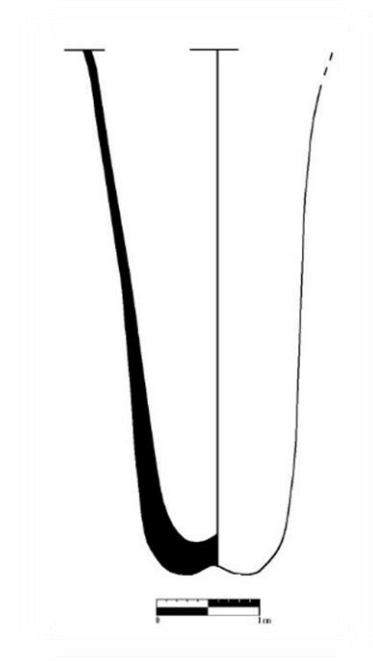
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuğu korunmuş, içi boş çubuklu kandil. Çubuk gövdeye doğru genişlemektedir. Yüzeyde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 21

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 19/1 Nolu Açma, 11.08.2010.

Ölçüleri: h: 4,2 cm. Dip R.: 0,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

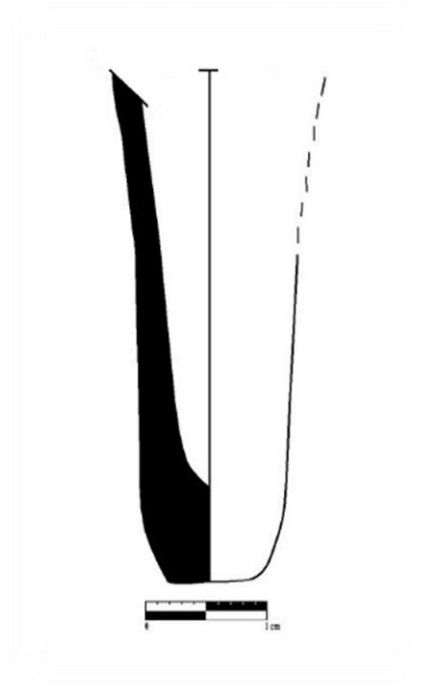
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Çubuk kısmı korunmuş olan kandilin, çubuğu uzun ve gövdeye doğru genişlemektedir. Çubuk içi boş olarak biçimlendirilmiştir. Yüzeyde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 22

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus'un Kuzeyi, 12 Nolu Açma, 26.08.2012.

Ölçüleri: h: 3,4 cm. Dip R.: 0,6 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

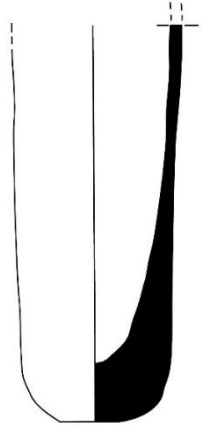
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Sadece çubuğu korunmuş olan kandil, içi boş olarak şekillendirilmiştir. Mevcut korunan kısmından yola çıkarak, Muhtemelen gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Yüzeyinde yoğun habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 23

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus'un Kuzeyi, 12 Nolu Açma, 26.08.2012.

Ölçüleri: h: 5 cm. Dip R.: 1,4 cm

Rengi: Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

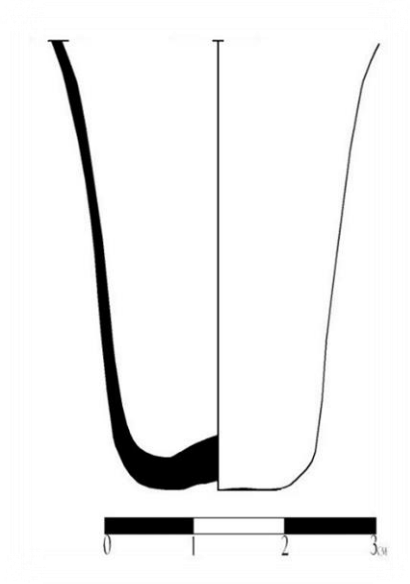
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin korunan çubuğu, içi boş olarak biçimlendirilmiş ve gövdeye doğru genişlemektedir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 24

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 78 Nolu Açma, 13.09.2014.

Ölçüleri: h:5,4 cm. Dip R.: 0,8 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

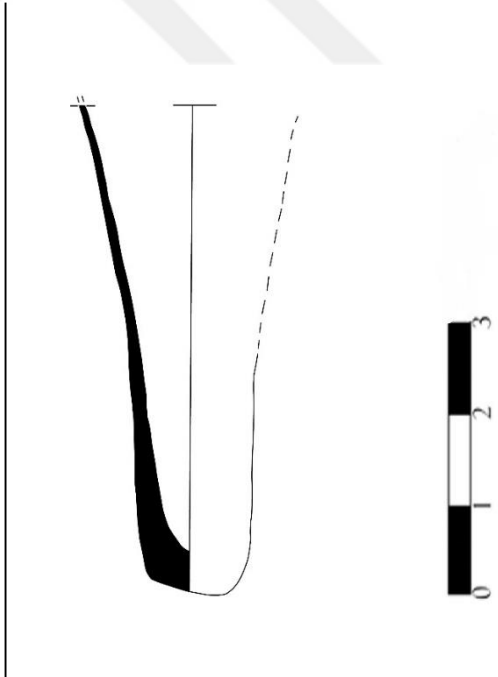
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: İçi boş olarak biçimlendirilen, kandil çubuğu, gövdeye doğru genişlemektedir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 25

Eserin Adı: Çubuklu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 04.09.2015.

Ölçüleri: h: 5,4 cm. Dip R.: 0,8 cm

Rengi: Mavimsi Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

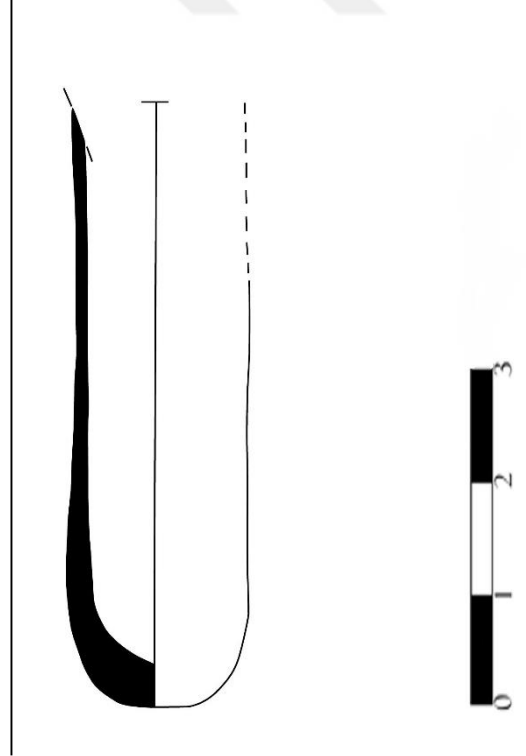
Tarihlendirme: MS 10-13 yüzyıl.

Tanımı: Kandilin sadece çubuğu korunmuş ve içi boş olarak şekillendirilmiştir. Çubuk ince, uzun ve mevcut korunan kısmından yola çıkarak, muhtemelen gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 26

Eserin Adı: Kulplu Kandil (1. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro Sahne Binası, 30.06.2004.

Ölçüleri: Ağız R.: 6,4 cm h: 2,1 cm.

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

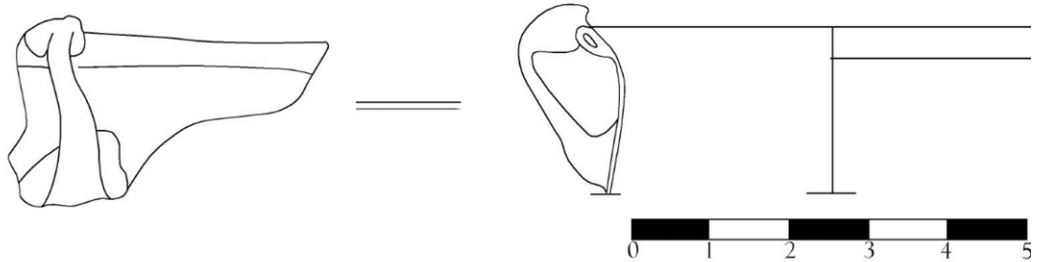
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa doğru katlanarak oluşturulmuş katlı ağız kenarından başlayan dikey kulp gövdede birleşmektedir. Ağızdan gövdeye geçişte içe doğru hafif daraldıktan sonra tekrardan dışa doğru genişleyerek “s” profili vermektedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 27

Eserin Adı: Kulplu Kandil (1. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 14.10.2015.

Ölçüleri: Ağız R.: 6 cm h: 2 cm.

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

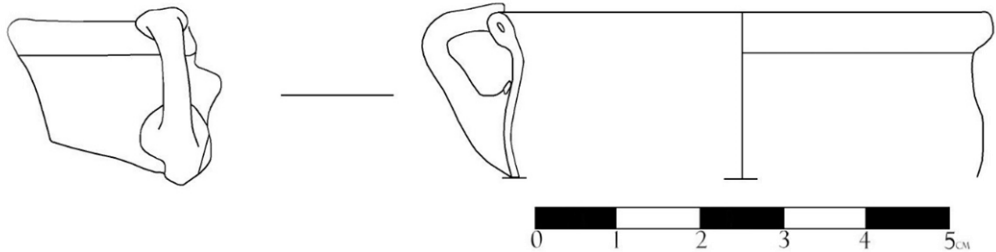
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa doğru katlanarak oluşturulmuş katlı ağız kenarından başlayan dikey kulp gövdede birleşmektedir. Ağızdan gövdeye geçişte içe doğru hafif daraldıktan sonra tekrardan dışa doğru genişleyerek "s" profili vermektedir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 28

Eserin Adı: Kulplu Kandil (2. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 31 Nolu Açma, 22.08.2012.

Ölçüleri: Ağız R.: 10,4 cm h: 2,6 cm.

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

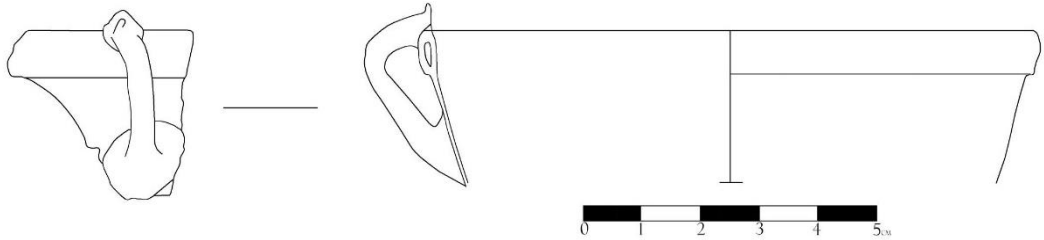
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa doğru katlanmış, katlı kenarlı ağızdan gövdeye doğru düz şekilde daralarak devam etmektedir. Ağız kenarından başlayarak gövdeye bağlanan dikey kulp bulunur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 29

Eserin Adı: Kulplu Kandil (2. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 50 Nolu Açma, 09.07.2019.

Ölçüleri: Ağız R.: 8,8 cm h: 2,2 cm.

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

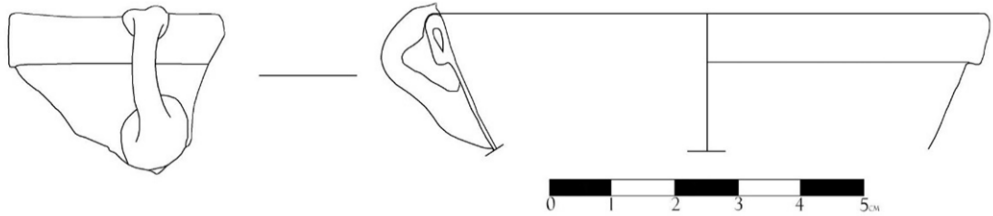
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa doğru katlanmış, katlı kenarlı ağızdan gövdeye doğru düz şekilde daralarak devam etmektedir. Ağız kenarından başlayarak gövdeye bağlanan dikey kulp bulunur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 30

Eserin Adı: Kulplu Kandil (3. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro Sahne Binası, 30.06.2004.

Ölçüleri: Ağız R.: 10, cm h: 1,8 cm.

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

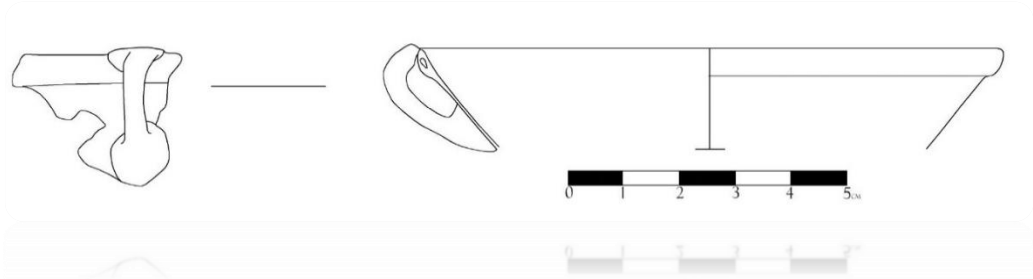
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa katlanmış, katlı kenarlı ağızdan keskin bir geçişle içe doğru daralmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 31

Eserin Adı: Kulplu Kandil (3. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 16.05.2019.

Ölçüleri: Ağız R.: 18,8 cm h: 1,6 cm.

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

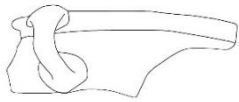
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa katlanmış, katlı kenarlı ağızdan keskin bir geçişle içe doğru daralmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 32

Eserin Adı: Kulplu Kandil (3. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 17.10.2015.

Ölçüleri: Ağız R.: 12,2 cm h: 1,8 cm.

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa katlanmış, katlı kenarlı ağızdan keskin bir geçişle içe doğru hafif “s” yaparak gövde daralmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 33

Eserin Adı: Kulplu Kandil (3. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 17.05.2019.

Ölçüleri: Ağız R.: 15,2 cm h: 1,5 cm.

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, ağız, kulp ve gövdeye geçiş kısmı korunmuş durumdadır. Dışa katlanmış, katlı kenarlı ağızdan keskin bir geçişle içe doğru hafif “s” yaparak gövde daralmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 34

Eserin Adı: Kulplu Kandil (4. Grup)

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Düzenleme Çalışmaları, 18.08.2015

Ölçüleri: Ağız R.: 9,2 cm h: 3,1 cm.

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

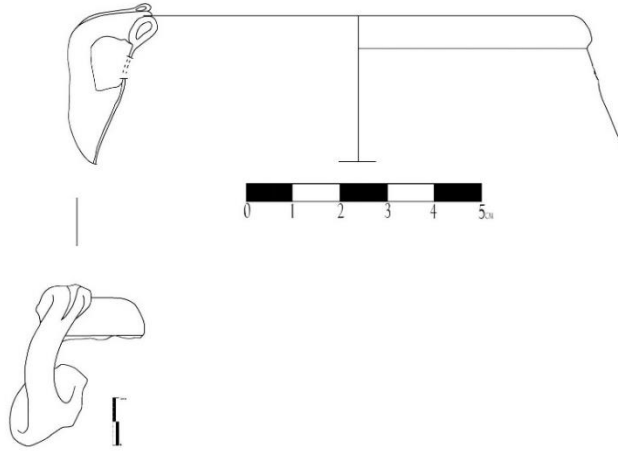
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Ağız ve bir tane kulpu korunmuş olan kandil; dışa katlanmış katlı kenarlı ağızdan, dışarıya doğru açılarak küresel gövde oluşturur. Kulpu ağız kenarından gövdeye doğru düz bir geçiş yaparak bağlanmakta. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 35

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 16/6 Nolu Açma, 16.10.2010.

Ölçüleri: K.h.: 3,3 cm

Rengi: Açık Yeşil.

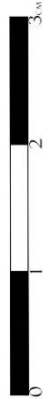
Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

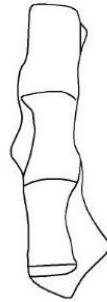
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin Kulpu kırık ve noksan olup kulpun altında bulunan cam ipi ile oluşturulmuş sıralı delikler korunmuş. Gövdenin yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 36

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 95 Nolu Açma, 20.09.2015.

Ölçüleri: K.h.: 2,9 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

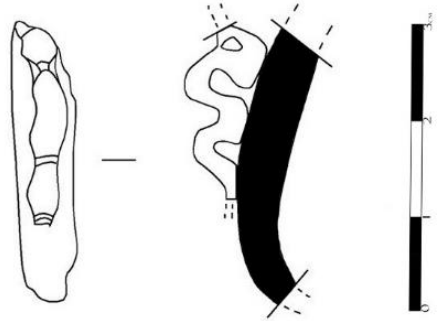
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu korunmuş. Kulpun üzerine cam ipi ile birbiri ardına sıralı delikler işlenmiştir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 37

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 16.05.2019.

Ölçüleri: K.h.: 5,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

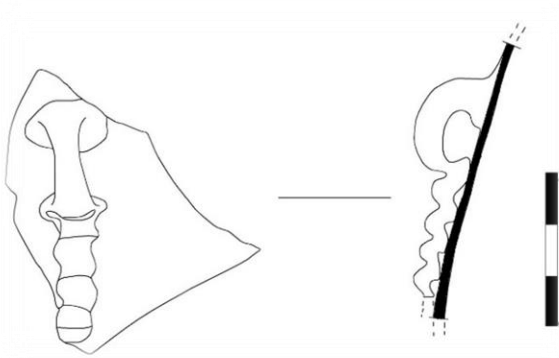
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Yuvarlak formda olan kulpun altından kaideye doğru uzatılmış olan camın üzerine bastırılarak yatay hatlar oluşturulmuştur. Kulp gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 38

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11/4 Nolu Açma, 14.07.2010.

Ölçüleri: K.h.: 3,2 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

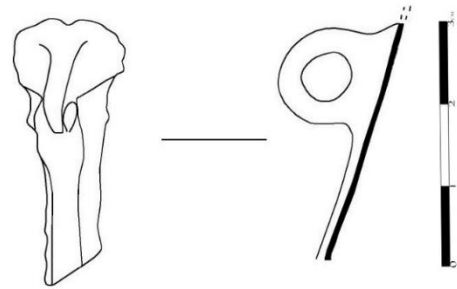
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Yuvarlak formda olan kulpun altından aşağıya doğru düz, şerit şeklinde inen işleme bulunur. Kulp gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 39

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 12.05.2019.

Ölçüleri: K.h.: 6,7 cm

Rengi: Mavimsi yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

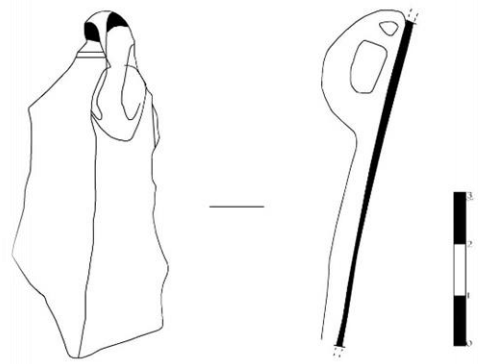
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Yuvarlak formda olan kulpun altından aşağıya doğru düz, şerit şeklinde inen işleme bulunur. Kulp gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 40

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Doğu Portiko, 1/3 Nolu Açma, 06.08.2010.

Ölçüleri: K.h.: 3,1 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

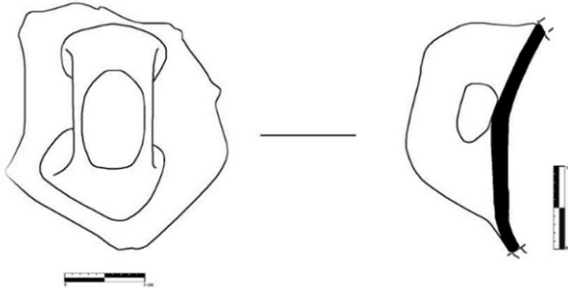
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Kulp yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 41

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 49 Nolu Açma, 27.06.2019.

Ölçüleri: K.h.: 3,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

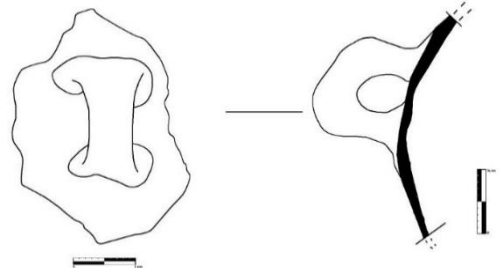
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Kulp yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 42

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 02.08.2014.

Ölçüleri: K.h.: 1,6 cm

Rengi: Yeşilimsi Mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

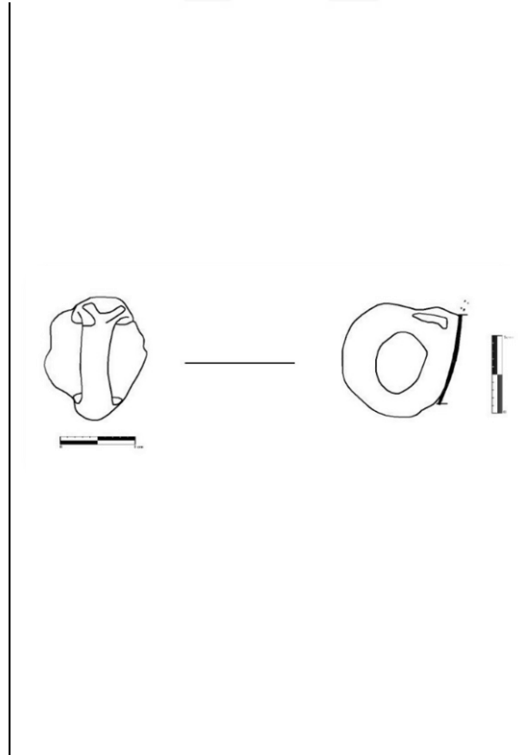
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu korunmuş. Kulp yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 43

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 78 Nolu Açma, 12.09.2014.

Ölçüleri: K.h.: 2 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

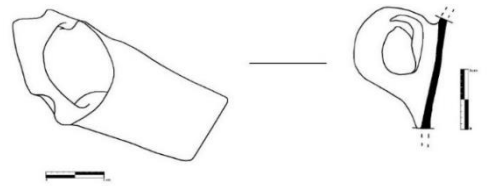
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Kulpu yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 44

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 6 Nolu Açma, 04.10.2012.

Ölçüleri: K.h.:1,9 cm

Rengi: Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

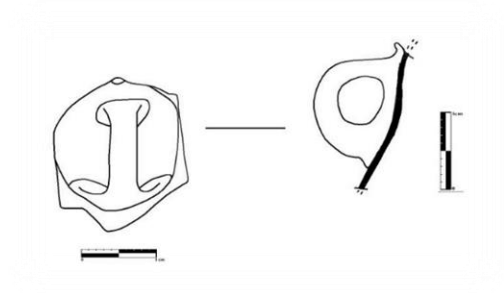
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Kulpu yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 45

Eserin Adı: Kulplu Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 55-57 Nolu Açma Sondajı, 06.08.2014.

Ölçüleri: K. h.:2,2 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

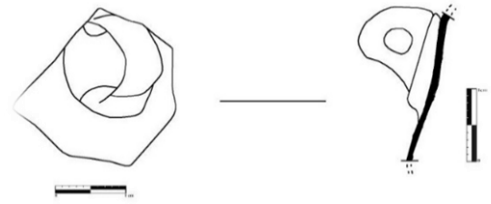
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin sadece kulpu ve gövdesinin çok az kısmı korunmuş. Kulpu yuvarlak formda ve gövdede yer almaktadır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 46

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, Yüzey, 03.08.2016.

Ölçüleri: h: 1,2 cm, Kaide R.: 3,4 cm

Rengi: Açık sarımsı yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

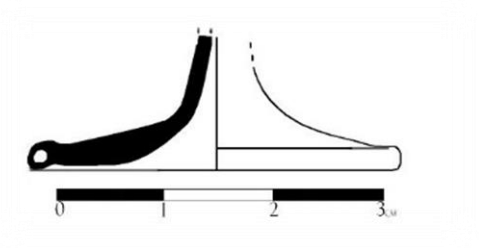
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, sadece kaidesi korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 47

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 82 Nolu Açma, 14.10.2014.

Ölçüleri: h: 3,4 cm Kaide R.: 4,4 cm

Rengi: Açık sarımsı yeşil.

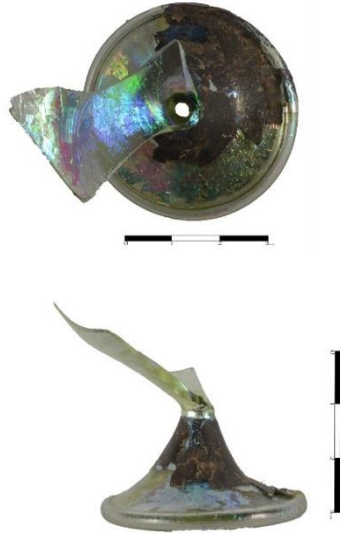
Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

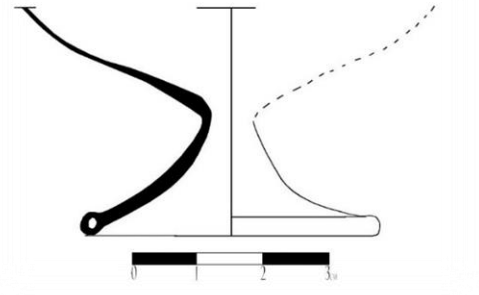
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, kaide ve gövdeye geçişinin az kısmı korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 48

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 37 Nolu Açma, 13.07.2013.

Ölçüleri: h: 1,9 cm, Kaide R.: 3,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

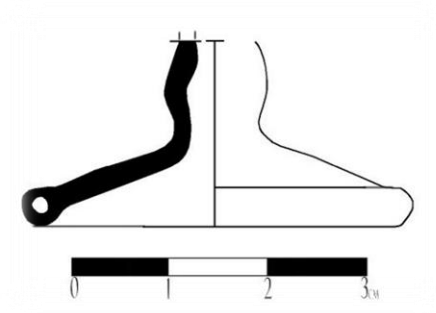
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, kaide ve kaide üzerinde bulunan ayak kısmı korunmuş durumda. Kaide üzerinde bulunan ayağın ortasında tek boğum vardır. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 49

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 1,2 cm, Kaide R.: 3,2 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

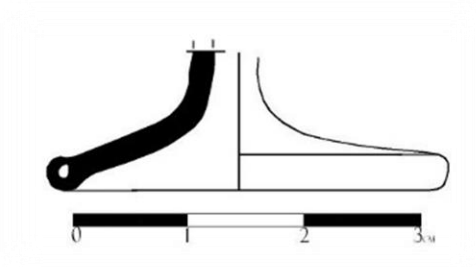
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, sadece kaidesi korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 50

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 1,1 cm, Kaide R.: 3,2

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

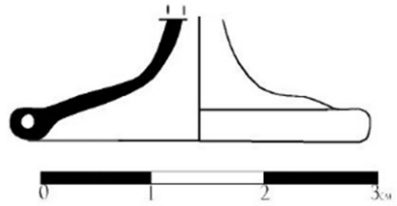
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, sadece kaidesi korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 51

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 1,2 cm, Kaide R: 4,2 cm

Rengi: Mavimsi Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

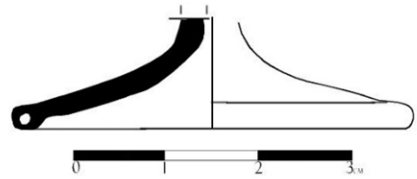
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, sadece kaidesi korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 52

Eserin Adı: Kadeh Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 1,3 cm Kaide R: 4 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

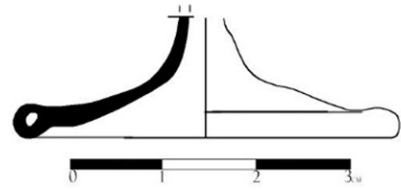
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin, sadece kaidesi korunmuş durumda. Halka şeklinde olan kaide, katlı kenarlıdır. Kaide ile ayağı arasında boşluk bulunur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 53

Eserin Adı: Bardak Tipli Kandil

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Kapısı, Güney Açması, 31.10.2004.

Ölçüleri: h: 3,2 cm

Rengi: Açık yeşil.

Yapım Tekniği: Topuz kısmı: Aletle Şekillendirme, Gövde: serbest Üfleme Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

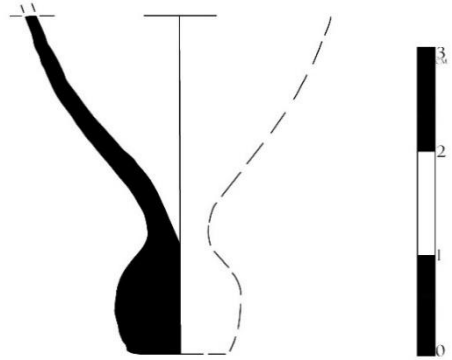
Tarihlendirme: MS 5. Yüzyıl

Tanımı: Kandilin kaidesinde bulunan topuzu ve gövdenin az kısmı korunmuş durumdadır. Topuz kısmına bir alet yardımıyla bastırılarak yassılaştırılmıştır. Gövdesi çan şeklinde, ağız kısmına doğru genişleyerek uzamaktadır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 54

Eserin Adı: Levha Biçimli Düz Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro, Düzenleme Çalışmaları, 23.04.2019.

Ölçüleri: Uzunluk: 49,5 cm Genişlik: 38,6 cm

Rengi: Yeşil.

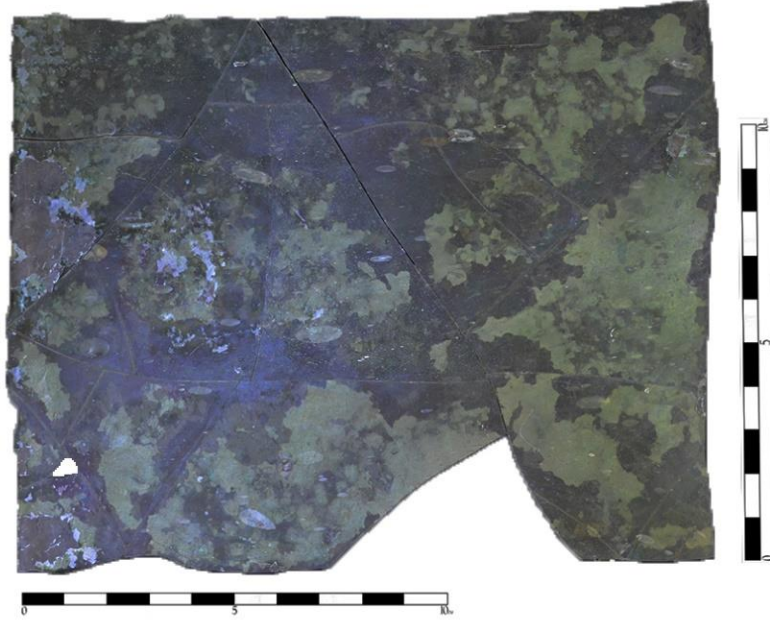
Yapım Tekniği: Döküm Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Levha biçimli düz pencere camı. Kenar kısmı düzleştirilerek oluşturulmuş. Cidarlarında orantısızlıklar görülür. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 55

Eserin Adı: Levha Biçimli Düz Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus- Batı Portiko, 31 Nolu Açma, 10.09.2013.

Ölçüleri: K.Uzunluk: 9,8 cm K.Genişlik: 15 cm, Kal.: 0,4 cm.

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Döküm Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

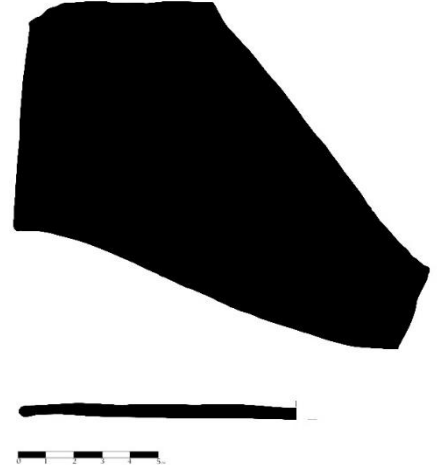
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Levha biçimli düz pencere camı parçası. Kenar kısmı düzleştirilerek sonlandırılmış. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 56

Eserin Adı: Levha Biçimli Düz Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus- Batı Portiko, 31 Nolu Açma, 10.09.2013.

Ölçüleri: K.Uzunluk: 17,5 cm K.Genişlik: 9,5 cm, Kal.: 0,7 cm.

Rengi: Mavi.

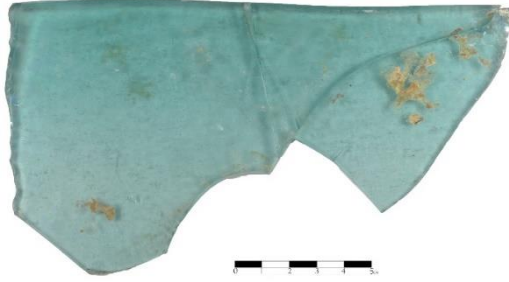
Yapım Tekniği: Döküm Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

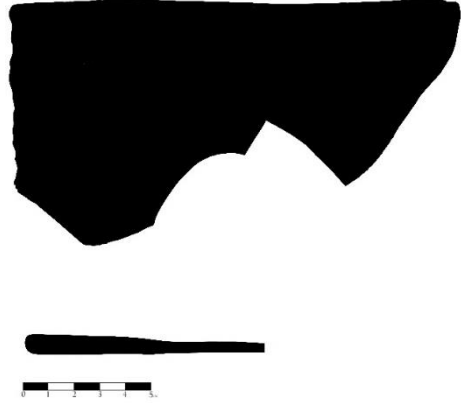
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Levha biçimli düz pencere camı parçası. Kenar kısmı düzleştirilerek sonlandırılmış. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 57

Eserin Adı: Levha Biçimli Düz Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus- Batı Portiko, 61 Nolu Açma, 05.08.2014.

Ölçüleri: K.Uzunluk: 16,5 cm K.Genişlik: 11,2 cm, Kal.: 0,5 cm.

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Döküm Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

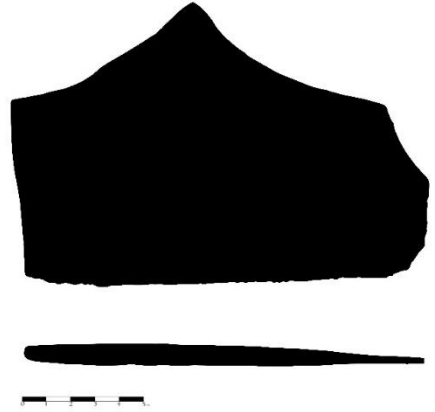
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Levha biçimli düz pencere camı parçası. Kenarından bir tarafı düzleştirilerek, diğer tarafı bir alet yardımıyla bastırılarak sonlandırılmış. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 58

Eserin Adı: Yuvarlak Biçimli Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 50 Nolu Açma, 03.07.2019.

Ölçüleri: Tam Çapı: 22 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Küre Açma Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

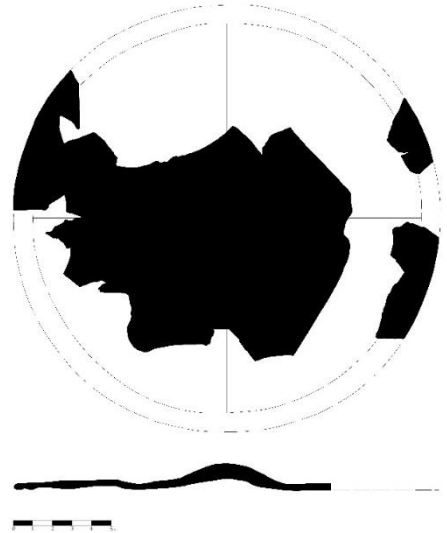
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kısmen tüllenebilmiş durumda olan pencere camı, merkez kalın ve bombeli olan orta kısmından sonra bastırılarak derin bir girinti oluşturulmuş, sonrasında kenarlara doğru incelmıştır. Katlı kenar kısmı içe doğru kıvrılarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 59

Eserin Adı: Yuvarlak Biçimli Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 04.10.2015.

Ölçüleri: Tam Çapı: 18 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Küre Açma Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

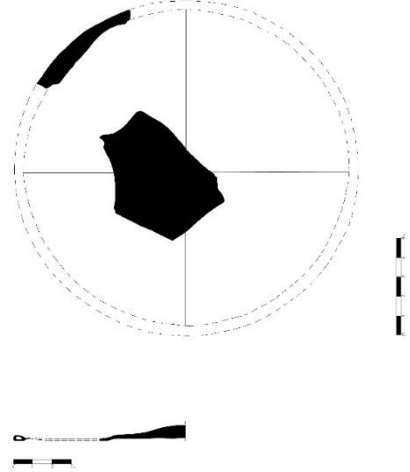
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Yuvarlak biçimli pencere camının ortası bombeli ve kalın, kenarlara doğru incelmektedir. Kenar kısmında katlanarak oluşturulan alanların bazı yerleri kalın, bazı yerleri ince şekilde olup orantısızdır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 60

Eserin Adı: Yuvarlak Biçimli Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 38 Nolu Açma, 30.07.2016.

Ölçüleri: Tam Çapı: 12,8 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Küre Açma Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

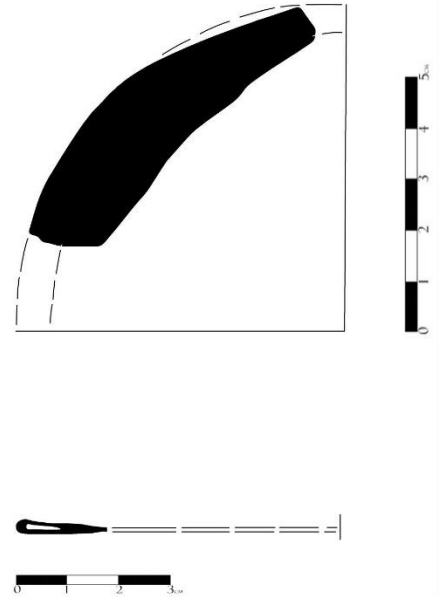
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kenar kısmının çok azı korunmuş olan yuvarlak biçimli pencere camı, katlı kenarlıdır. Kenarda oluşturulan yuvarlağında orantısızlık vardır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 61

Eserin Adı: Yuvarlak Biçimli Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 26 Nolu Açma, 17.08.2016.

Ölçüleri: Tam Çapı: 24 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Küre Açma Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

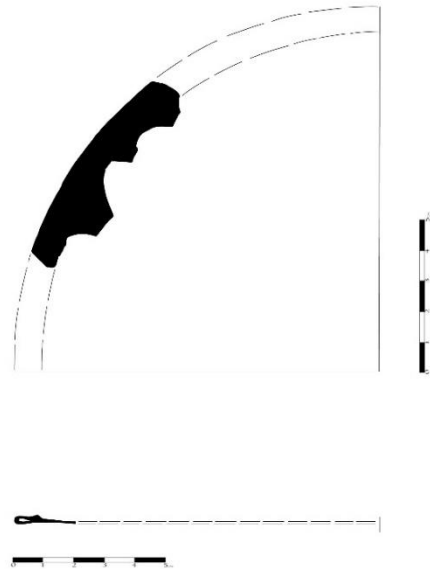
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kenar kısmının çok azı korunmuş olan yuvarlak biçimli pencere camının kenarları katlanarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 62

Eserin Adı: Yuvarlak Biçimli Pencere Camı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 26 Nolu Açma, 17.08.2016.

Ölçüleri: Tam Çapı: 17,2 cm

Rengi: Açık Mavimsi Yeşil.

Yapım Tekniği: Küre Açma Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

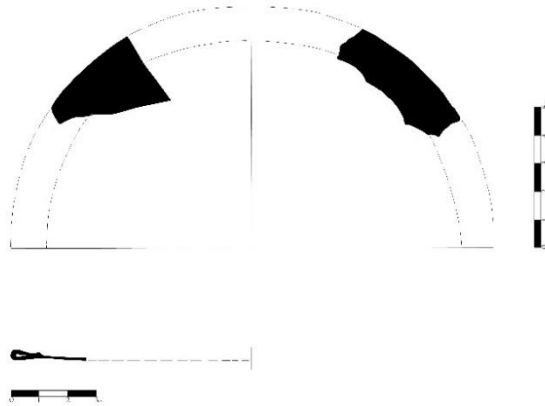
Tarihlendirme: MS 10-13. Yüzyıl

Tanımı: Kenar kısmının çok azı korunmuş olan yuvarlak biçimli pencere camının kenarları katlanarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 63

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro, 2004.

Ölçüleri: h: 10,9, Ağız R: 7,2 cm, Ayak R: 3,6 cm.

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

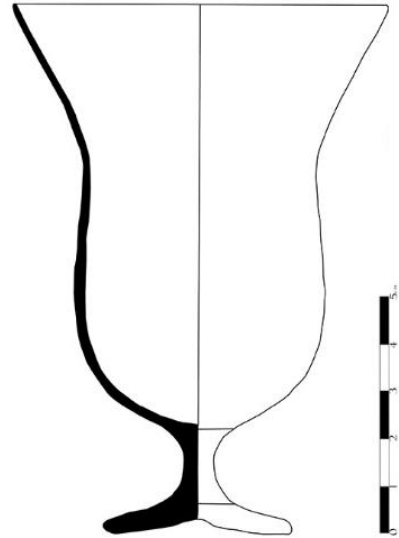
Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formu tamamı korunmuş durumdadır. İçe doğru katlanarak oluşturulmuş olan ayağın üzerinde düz ve orta yükseklikte kaide bulunur. Kaideden genişleyerek başlayan gövde, orta kısımda daraldıktan sonra ağıza doğru yayvan şekilde devam etmektedir. Ağız kısmı düz şekilde hafif kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde orta derecede habbe bulunur.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 64

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro Sahne Binası Arkası, 01.07.2004.

Ölçüleri: h: 2,6 cm, Ayak R: 3,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

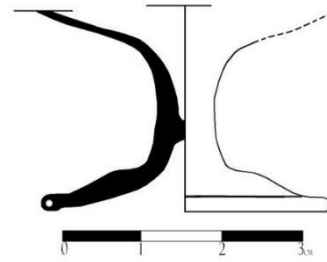
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formunun ayak, kaide ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş durumdadır. Ayak daire formunda ve içe doğru katlanarak oluşturulmuş, düz şekildedir. Kaide ve ayak masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 65

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 24.06.2015.

Ölçüleri: h: 2,9 cm, Ayak R: 4,4 cm

Rengi: Açık yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

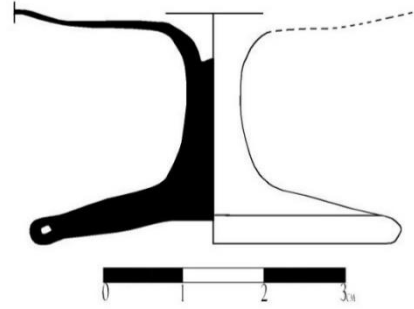
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formunun ayak, kaide ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş durumdadır. Ayak daire formunda ve içe doğru katlanarak oluşturulmuş, düz şekildedir. Kaide ve ayak masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 66

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 3,9 cm, Ayak R: 3,8 cm

Rengi: Açık yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

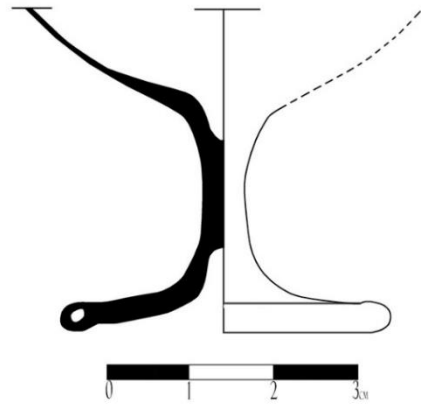
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formunun ayak, kaide ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş durumdadır. Ayak daire formunda ve içe doğru katlanarak oluşturulmuş, düz şekildedir. Kaide ve ayak masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 67

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 1,4 cm, Ayak R: 5,2 cm

Rengi: Açık yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

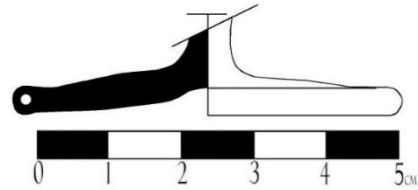
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve kaidesinin az kısmı. Ayak daire formunda ve içe doğru katlanarak oluşturulmuş, düz şekildedir. Kaide ayağın merkezinden çekilerek oluşturulmuş olup masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 68

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 82 Nolu Açma.

Ölçüleri: h: 2,8 cm, Ayak R: 3,5 cm

Rengi: Açık Yeşilimsi Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

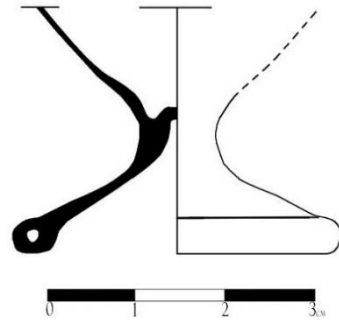
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formunun ayak, kaide ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak daire biçiminde, içe doğru katlanarak oluşturulmuş. Kısa ve geniş bir kaide ile hemen gövdeye bağlanmakta ve masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe vardır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 69

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 92 Nolu Açma, 04.08.2015.

Ölçüleri: h: 3,2 cm, Ayak R: 5,6 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

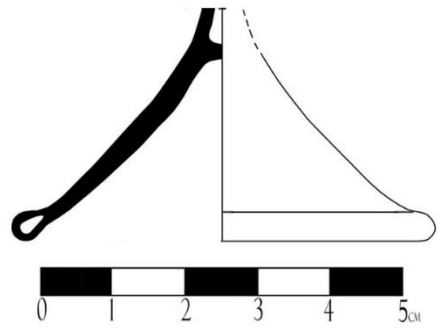
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak, daire şeklinde ve içe doğru katlanarak oluşturulmuş. Ayak kısmı ters huniye benzer şekilde yukarı doğru genişlemektedir. Kaide kısmı korunmamış, fakat ayaktan yükselen uzun bir kaideye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 70

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 61 Nolu Açma, 05.08.2014.

Ölçüleri: h: 2,4 cm, Ayak R: 4,4 cm

Rengi: Açık yeşil.

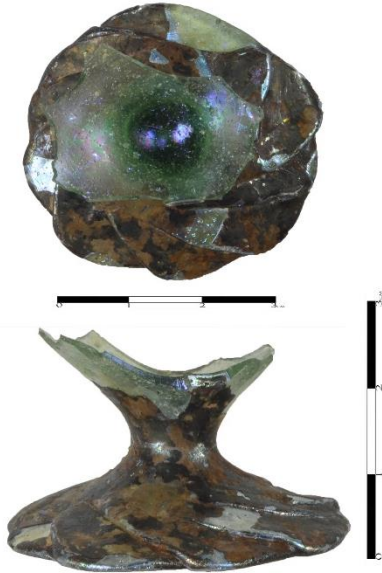
Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

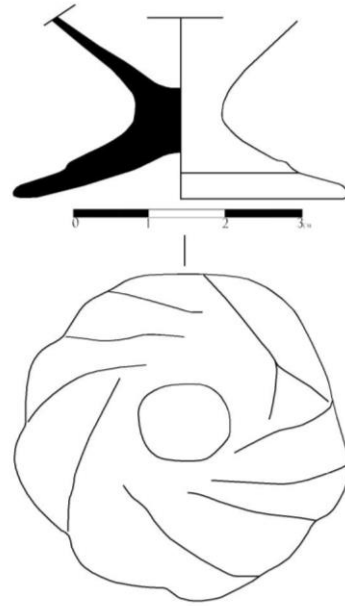
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak düz şekilde ve üzerine, bir alet yardımı ile bastırılarak, merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayağa şekil verilmeye çalışılmıştır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 71

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Salutaris Caddesi, 7 Nolu Açma, 22.07.2015.

Ölçüleri: h: 2 cm, Ayak R: 4,4 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

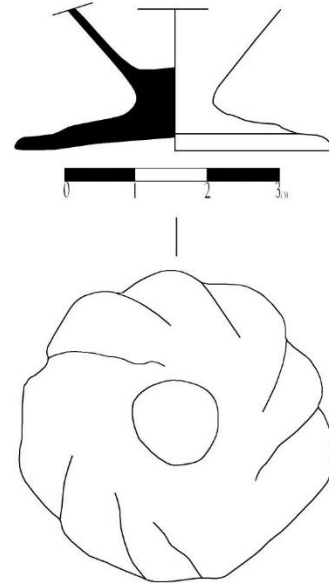
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak düz şekilde ve üzerine, bir alet yardımı ile bastırılarak, merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayağa şekil verilmeye çalışılmıştır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 72

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: h: 3,3 cm, Ayak R: 4 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

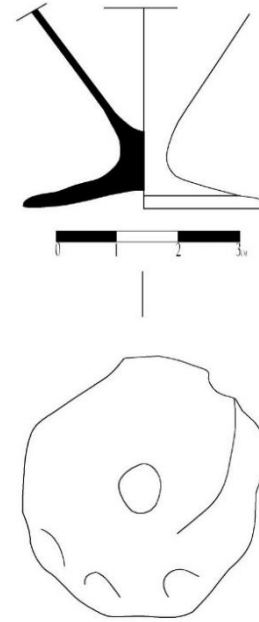
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak düz şekilde ve üzerine, bir alet yardımı ile bastırılarak, merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayağa şekil verilmeye çalışılmıştır. Kaide, ayağın merkezinden kalın şekilde ve direk gövdeye bağlanmaktadır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 73

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 11 Nolu Açma, 16.10.2012.

Ölçüleri: h: 3,8 cm, Ayak R: 4,8 cm

Rengi: Açık Yeşil.

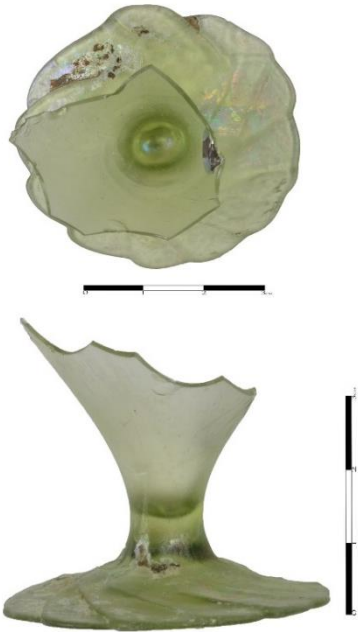
Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

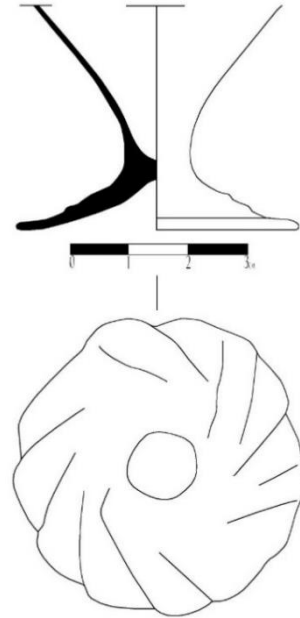
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak düz şekilde ve üzerine, bir alet yardımı ile bastırılarak, merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayağa şekil verilmeye çalışılmıştır. Kaide, ayağın merkezinden kalın şekilde ve direk gövdeye bağlanmaktadır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 74

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 11 Nolu Açma, 06.10.2012.

Ölçüleri: h: 2,7 cm, Ayak R: 4 cm

Rengi: Mavi

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

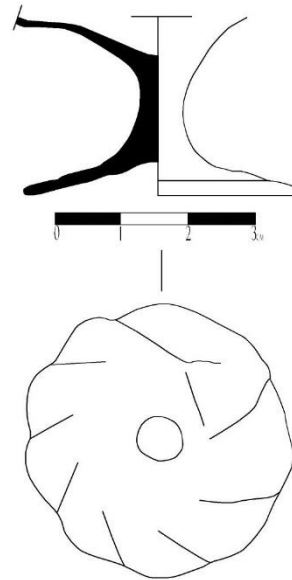
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve gövdeye geçişin az kısmı korunmuş. Ayak düz şekilde ve üzerine, bir alet yardımı ile bastırılarak, merkezden kenarlara doğru yatay hatlar yapılarak, ayağa şekil verilmeye çalışılmıştır. Ayağın merkezinden çekilerek oluşturulmuş ince bir kaide ile gövdeye bağlanmaktadır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 75

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 91 Nolu Açma, 30.07.2015.

Ölçüleri: h: 2,2 cm, Ayak R: 5,6 cm

Rengi: Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

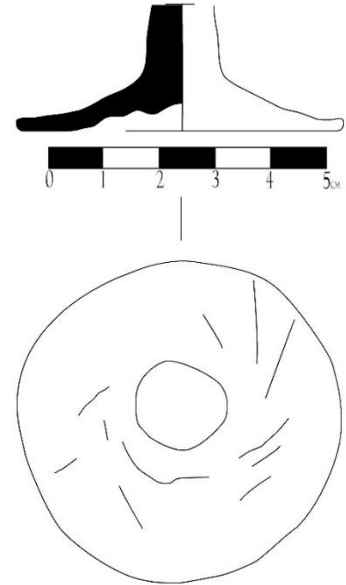
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ayak ve kaidesi. Kaide, ayağın merkezinden çekilerek oluşturulmuş, kalın ve muhtemelen yüksektir. Ayağın üzerinde, karmaşık ve belirli belirsiz çizgiler yapılmıştır. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 76

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 65 Nolu Açma, 16.08.2014.

Ölçüleri: h: 3,2 cm, Ayak R: 4 cm

Rengi: Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

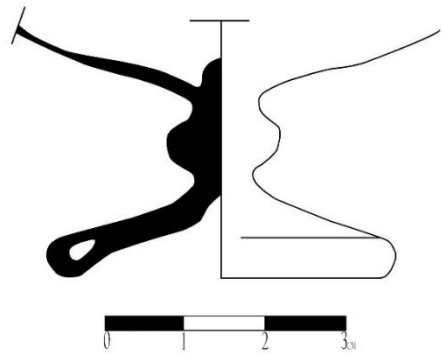
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait, ayak, kaide ve gövdeye geçiş kısmı. Ayak daire biçiminde içe doğru katlanarak sonlandırılmış. Kaide kısmında, yuvarlak şekilde boğum bulunuyor. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 77

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 21.08.2014.

Ölçüleri: h: 3,2 cm, Ayak R: 3,2 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

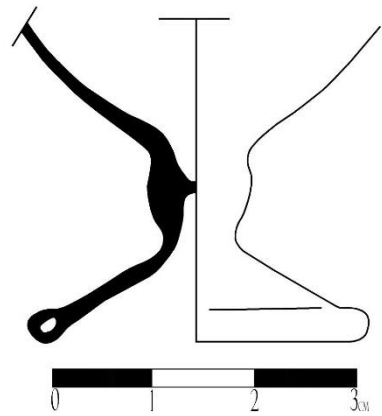
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait, ayak, kaide ve gövdeye geçiş kısmı. Ayak daire biçiminde içe doğru katlanarak sonlandırılmış. Kaide kısmında, tam yuvarlak olmayan yayvan şekilde boğum bulunuyor. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 78

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 25.06.2015.

Ölçüleri: h: 2,7 cm, Ayak R: 4 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

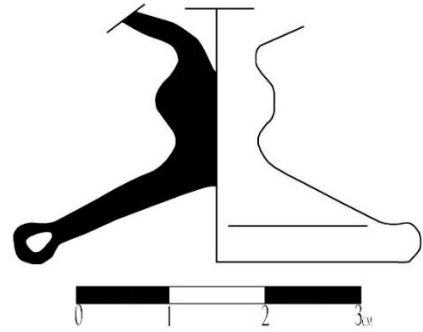
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait, ayak ve kaide. Ayak daire biçiminde içe doğru katlanarak sonlandırılmış. Kaide kısmında, yuvarlak şekilde boğum bulunuyor. Ayak ve kaide masiftir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 79

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: St. Paul Kilisesi, E-1 Nolu Açma, 30.11.2018.

Ölçüleri: h: 3,1 cm,

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

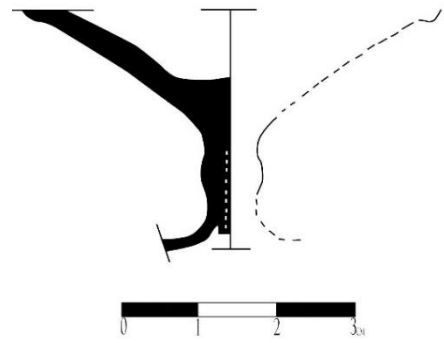
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait, kaide ve gövdenin az kısmı. Kaide kısmında, tam yuvarlak olmayan yayvan şekilde boğum bulunuyor. Kaide masif şekildedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 80

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 46 Nolu Açma, 17.05.2019.

Ölçüleri: h: 3,4 cm, Ağız R: 13,6 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

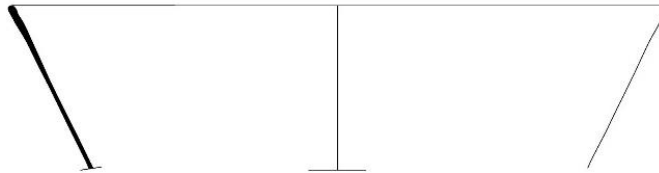
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait olan ağız, düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Ağızdan gövdeye geçiş içe doğru keskin şekilde olup yayvan formludurlar. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 81

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Salutaris Caddesi, 5 Nolu Açma, 09.07.2015.

Ölçüleri: h: 2,4 cm, Ağız R: 10,4 cm

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

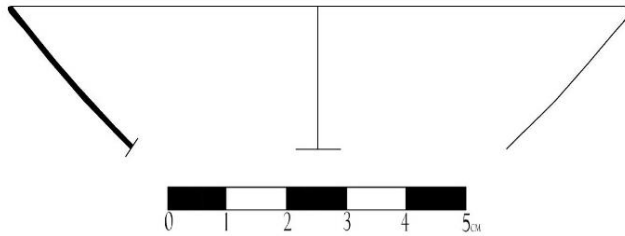
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait olan ağız, düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Ağızdan gövdeye geçiş içe doğru keskin şekilde olup yayvan formludurlar. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 82

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 03.08.2014.

Ölçüleri: h: 4,6 cm, Ağız R: 6,8 cm

Rengi: Açık Mavi

Yapım Tekniği: Patern üfleme.

Süsleme Tekniği: -

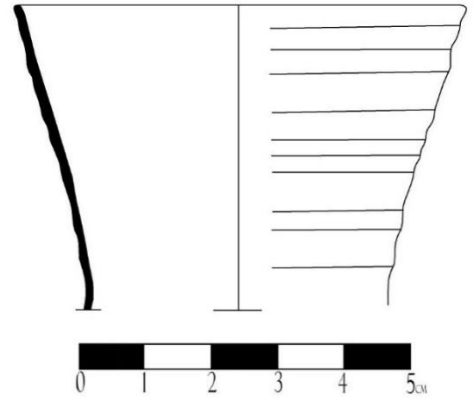
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait olan ağız, düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Konik formulu ve yüzeyinde spiral yivler bulunur. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 83

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro Sahne Binası Arkası, Temizlik Çalışması, 31.08.2016.

Ölçüleri: h: 4,3 cm, Ağız R: 6,4 cm

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

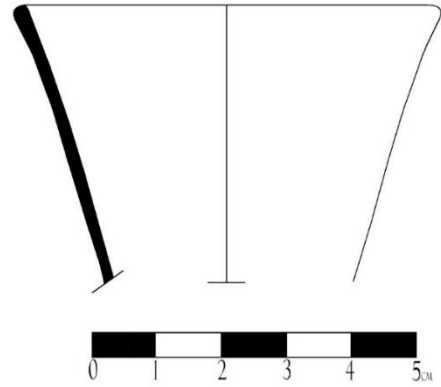
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait olan ağız, düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Konik formudur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 84

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam/Karargah Binası (?) Doğusu, 4 Nolu Açma, 31.08.2012.

Ölçüleri: h: 2,8 cm, Ağız R: 7,2 cm

Rengi: Sarı

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

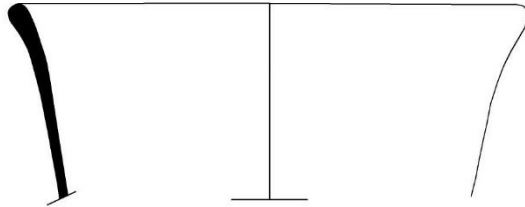
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ağız. Ağız kenarı, hafif dışa çekik şekilde yuvarlatılmış olup, ağzın hemen altından başlayan yumuşak bir geçişle gövde devam etmekte ve konik gövdelidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 85

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: St. Paul Kilisesi, B-2 Nolu Açma, 17.10.2018.

Ölçüleri: h: 2,8 cm, Ağız R: 12 cm

Rengi: Açık Sarı

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

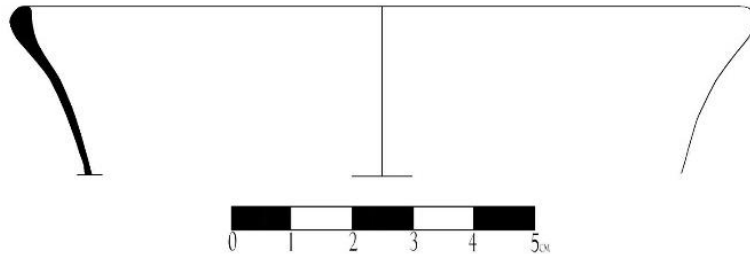
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ağız. Ağız kenarı, içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Ağızın hemen altından başlayan yumuşak bir geçişle gövde devam etmekte ve konik gövdelidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 86

Eserin Adı: Kadeh

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Kilise, 16 Nolu Açma, 18.08.2010.

Ölçüleri: h: 3,6 cm, Ağız R: 6,8 cm

Rengi: Sarımsı Yeşil

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: Cam İpi Bezemesi.

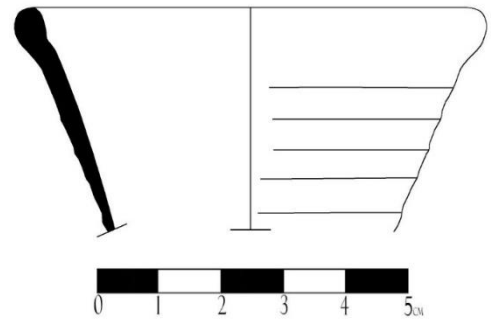
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kadeh formuna ait ağız. Ağız kenarı, içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Ağızın hemen altından başlayan yumuşak bir geçişle gövde devam etmekte ve konik gövdelidir. Formun dış yüzeyinde, belirli ve düzenli aralıklarla cam ipi bezemesi bulunur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 87

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 13 Nolu Açma, 20.10.2012.

Ölçüleri: Ağız R: 6 cm, h: 5,7 cm,

Rengi: Açık Sarı

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: Kazıma Tekniği.

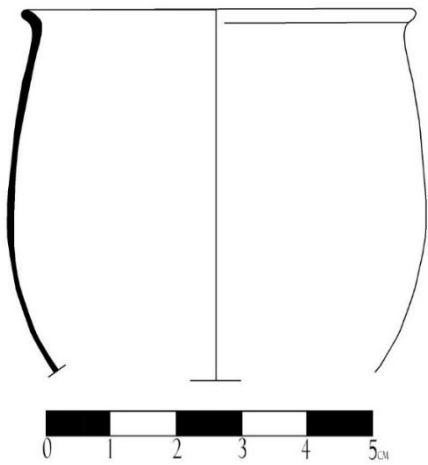
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait ağız ve gövde. Dışa dönük ağız, iç bükey bir kıvrımla kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Ağızdan içe doğru keskin bir geçiş yaptıktan sonra genişleyerek gövdeye doğru devam etmektedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 88

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: Ağız R: 6 cm, h: 1,7 cm,

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

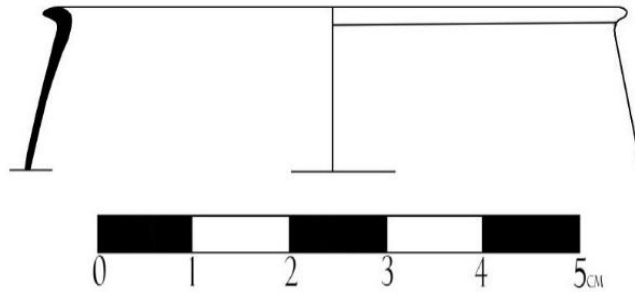
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait ağız ve gövde. Dışa dönük ağız, iç bükey bir kıvrımla kalınlaştırılarak oluşturulmuş. Ağızdan içe doğru keskin bir geçiş yaptıktan sonra genişlemektedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 89

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 01.08.2014.

Ölçüleri: Ağız R: 6,8 cm, h: 2,7 cm,

Rengi: Açık Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

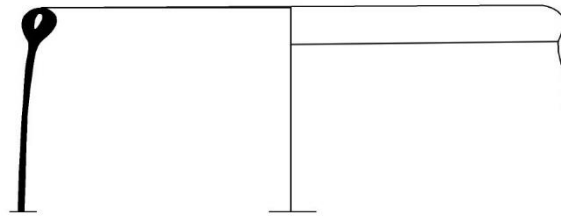
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait ağız ve gövde. Ağız kenarı dışa doğru yuvarlatılmış şekilde, katlanarak oluşturulmuştur. Ağızdan itibaren gövdeye geçiş genişleyerek devam etmektedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 90

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Decumanus Maximus.

Ölçüleri: Ağız R: 9,6 cm, Dip R: 4 cm, h: 11 cm,

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

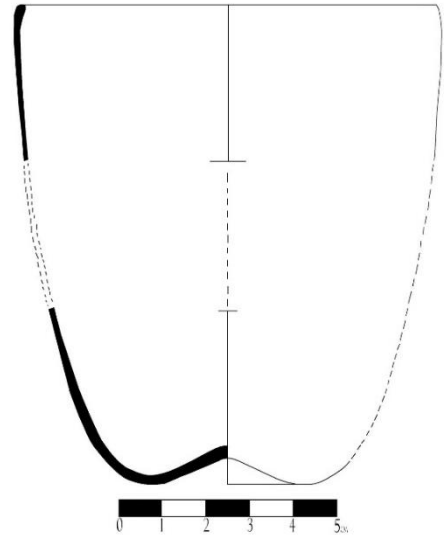
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Kısmen tüme yakın olan bardak formunun, ağız kısmı içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Ağızdan gövdeye doğru daralarak devam etmektedir. Vurma diplidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 91

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedlicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 03.10.2015.

Ölçüleri: Ağız R: 8 cm, h: 4 cm,

Rengi: Açık Pembemsi Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

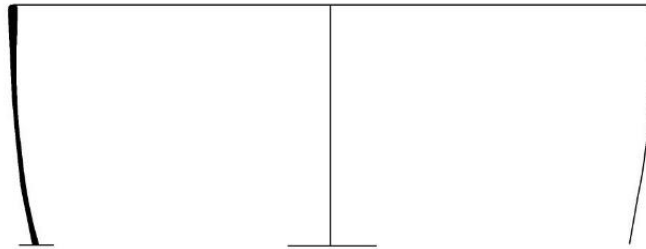
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait ağız ve gövde. Ağız kenarı düz şekilde, kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Ağızdan gövdeye doğru düz şekilde inerek gövdede içe doğru hafif daralmaktadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 92

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Propylon, Güney Açması, 29.10.2004.

Ölçüleri: R: 4,7 cm, h: 1,7 cm,

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

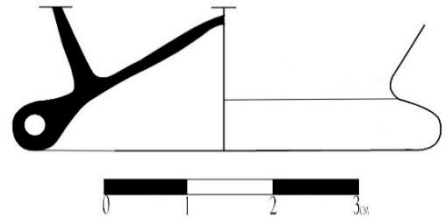
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait kaide ve gövdenin az kısmı. Katlanarak oluşturulmuş, tüp biçimli halka kaide. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 93

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 11 Nolu Açma, 25.08.2015.

Ölçüleri: R: 4 cm, h: 1,2 cm,

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

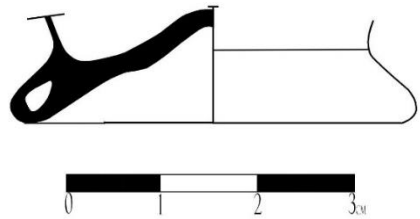
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait kaide, katlanarak oluşturulmuş, tüp biçimli halka kaide. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 94

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 8 Nolu Açma, 19.08.2014.

Ölçüleri: R: 3,8 cm, h: 1,7 cm,

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

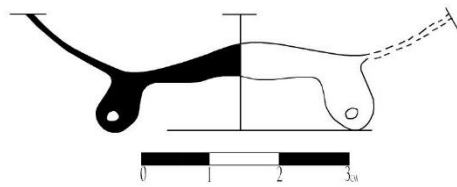
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait kaide ve gövdenin az kısmı, katlanarak oluşturulmuş, tüp biçimli halka kaide, simetrik değildir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 95

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 81 Nolu Açma, 23.10.2014.

Ölçüleri: R: 3,8 cm, h: 3,5 cm,

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

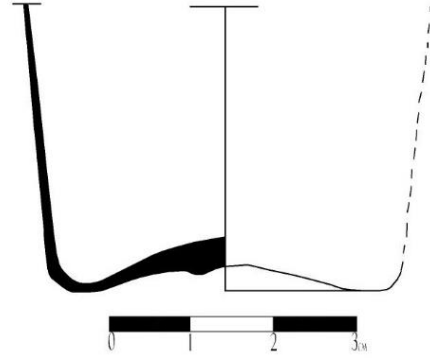
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait kaide ve gövde. Konkav şekilde olan dip kısmından, keskin bir geçiş yaparak düz şekilde gövdeye doğru devam etmektedir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 96

Eserin Adı: Bardak

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus'un kuzeyi, 6 Nolu Açma, 25.07.2012.

Ölçüleri: R: 3,6 cm, h: 1,7 cm,

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

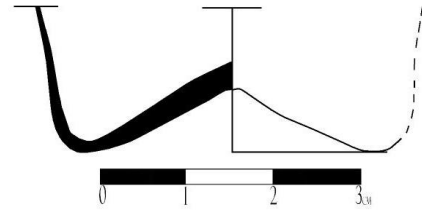
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Bardak formuna ait kaide ve gövde. Konkav şekilde olan dip kısmından, keskin bir geçiş yaparak düz şekilde gövdeye doğru devam etmektedir. Yüzeyinde yoğun şekilde habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 97

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 10 Nolu Açma, 11.10.2012.

Ölçüleri: Ağız R.: 2,8 cm, h: 6,7 cm,

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

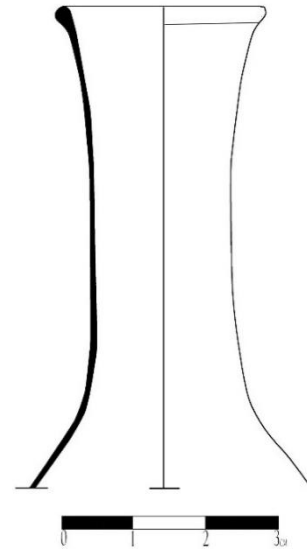
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Boyun kısmı, düz silindir şeklinde devam ederek, ağıza doğru genişlemektedir. Dışa doğru katlanarak oluşturulmuş ağız koni şeklindedir. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdelidir. Yüzeyinde yoğun şekilde habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 98

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: Ağız R.: 2,8 cm, h: 8 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

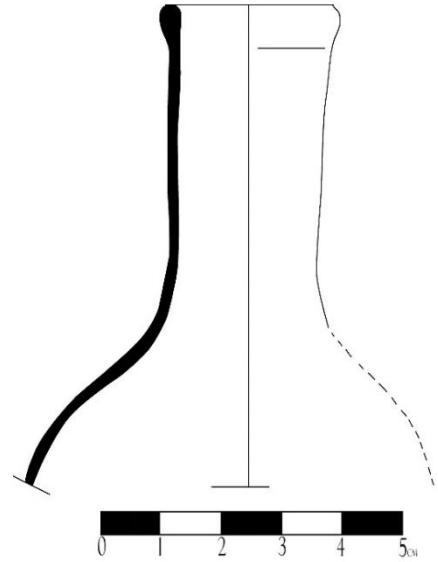
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Boyun kısmı, düz silindir şeklindedir. Ağız kısmı, düz biçimde kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdelidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 99

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam (?) Yapısı, 2003.

Ölçüleri: Ağız R.: 3,6 cm, h: 6 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

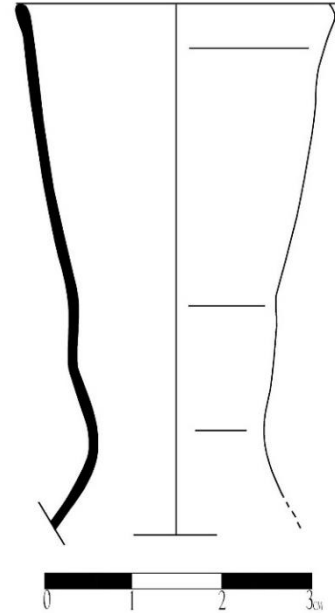
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Boyun kısmı, dalgalı, silindir şeklinde devam ederek, ağıza doğru genişlemektedir. Düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş ağız koni şeklindedir. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdelidir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 100

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro, Düzenleme Çalışmaları, 2019.

Ölçüleri: Ağız R.: 3,2 cm, h: 6,3 cm,

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Cam İpi Bezemesi.

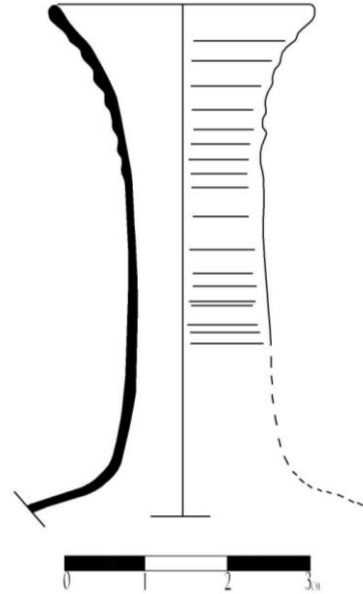
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Boyun kısmı, düz silindir şeklinde devam ederek, ağıza doğru genişlemektedir. Ağızdan başlayan cam ipi bezemesi, boyun kısmının tamamında belirli aralıklarla sarmal şekilde devam etmektedir. Dışa çekik ağız, kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdelidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 101

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Nymphaeum, 2009.

Ölçüleri: Ağız R.: 3 cm, h: 6,6 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Cam İpi Bezemesi.

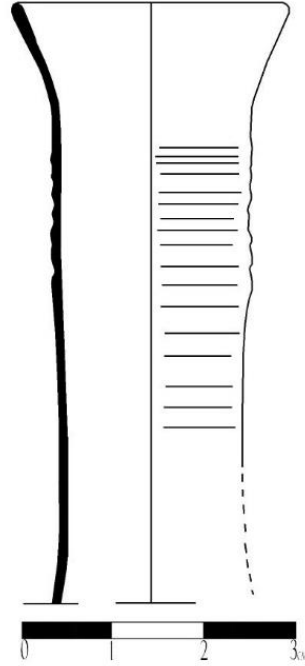
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Boyun kısmı, düz silindir şeklinde devam ederek, ağıza doğru genişlemektedir. Ağızdan başlayan cam ipi bezemesi, boyun kısmının tamamında belirli aralıklarla sarmal şekilde devam etmektedir. Dışa çekik ağız, kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdelidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 102

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 37 Nolu Açma, 26.07.2016.

Ölçüleri: Ağız R.: 4,4 cm, h: 2,5 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Kazıma Tekniği.

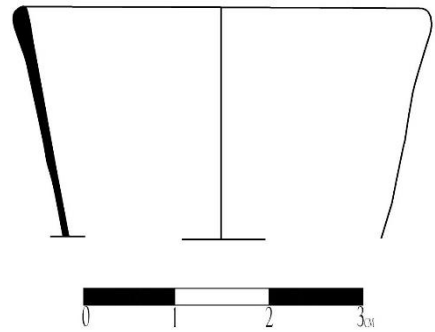
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız. Ağız kısmı düz şekilde kalınlaştırılarak oluşturulmuş ve boyuna doğru daralmaktadır. Muhtemelen konkav dipli, oval ya da küresel gövdeli şişeye ait ağız. Dış yüzeyinde, ince kazıma ile yapılmış, boyuna doğru dalgalı çizgiler yapılmıştır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 103

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: St. Paul Kilisesi, E-1 Nolu Açma, 01.12.2018.

Ölçüleri: h: 4,6 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

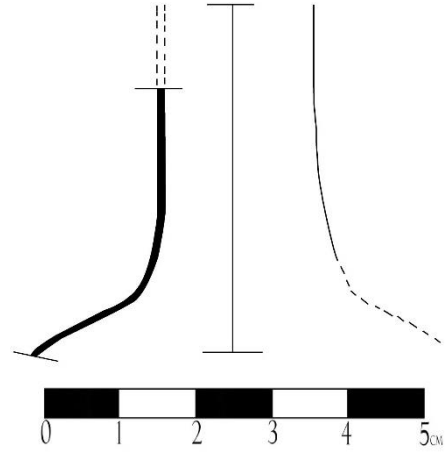
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait boyun ve gövde. Konkav dipli, oval ya da küresel gövdeli şişeye ait parça. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 104

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 64 Nolu Açma, 13.08.2014.

Ölçüleri: h: 6,1 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

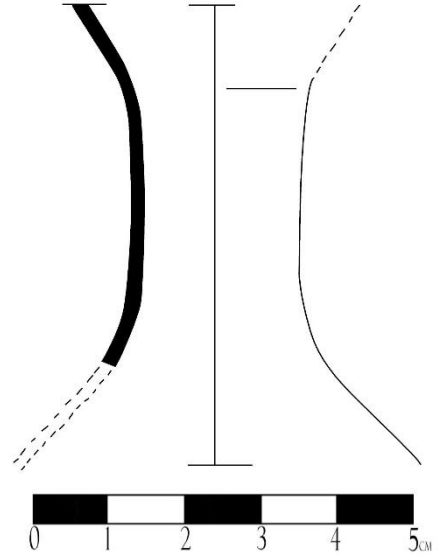
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait boyun ve gövde. Konkav dipli, oval ya da küresel gövdeli şişeye ait parça. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 105

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 80 Nolu Açma, 23.10.2014.

Ölçüleri: h: 4,9 cm,

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

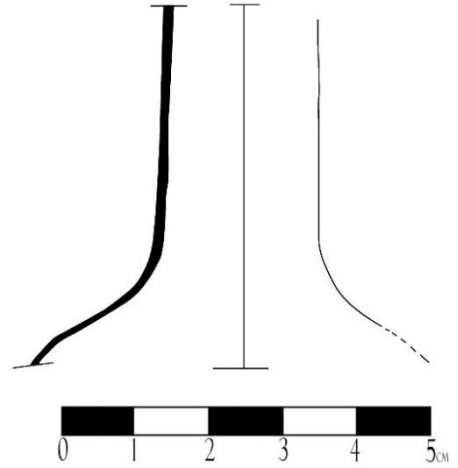
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait boyun ve gövde. Konkav dipli, oval ya da küresel gövdeli şişeye ait parça. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 106

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 80 Nolu Açma, 23.10.2014.

Ölçüleri: Ağız R.: 2,8 cm, Dip R.: 4,8 cm h: 20 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

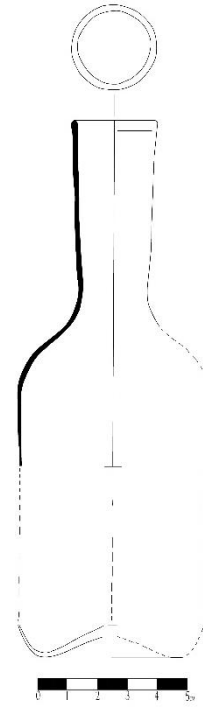
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişenin gövde kısmı eksik ve noksandır. Mevcut korunan durumundan restitüsyonu yapıldığında, vurma dipli, silindir gövdeli ve uzun, yuvarlak boyunlu olduğu görülür. Ağız kısmı düz şekilde yuvarlatılarak ve kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 107

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 72 Nolu Açma, 27.06.2015.

Ölçüleri: Ağız R.: 2,5 cm, Dip R.: 3,3 cm h: 18 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

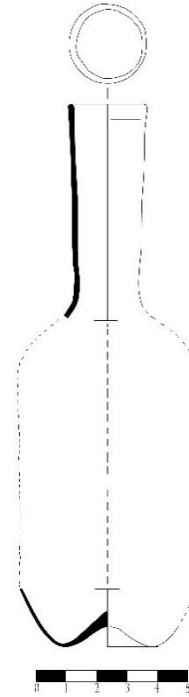
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişenin gövde kısmı eksik ve noksandır. Mevcut korunan durumundan restitüsyonu yapıldığında, vurma dipli, silindir gövdeli ve uzun, yuvarlak boyunlu olduğu görülür. Ağız kısmı düz şekilde yuvarlatılarak ve kalınlaştırılarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 108

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 80 Nolu Açma, 23.10.2014.

Ölçüleri: h: 11,5 cm

Rengi: Mavimsi Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

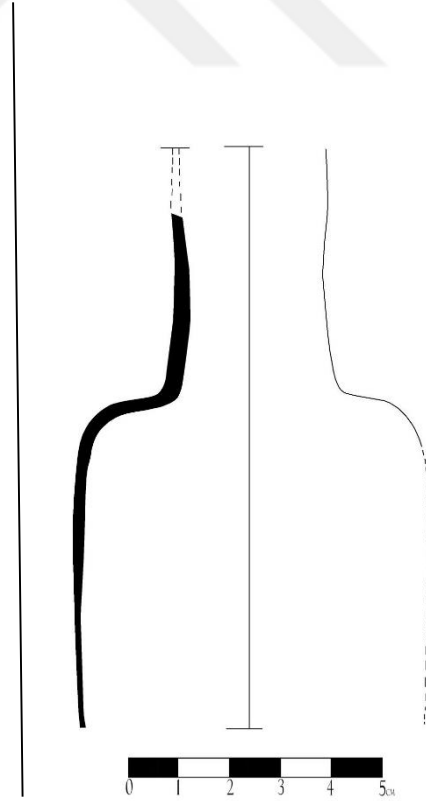
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait boyun ve gövdenin az kısmı. Uzun, yuvarlak boyunlu ve boyundan gövdeye geçiş, keskin bir iç bükey yapmaktadır. Silindirik gövdeli şişeye ait parça. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 109

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 81 Nolu Açma, 09.10.2014.

Ölçüleri: Ağız R.: 3,6 cm, h: 4,4 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

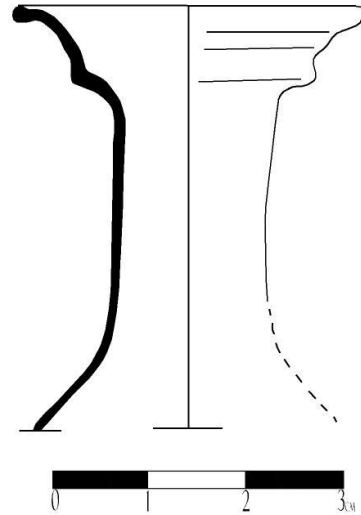
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Dışa çekik ağızın alt kısmında, bir alet yardımı ile aşağı-yukarı çekilerek oluşturulmuş, kıvrımlar görülür. Silindirik şekilde ince boyunlu ve gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 110

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 56 Nolu Açma, 18.08.2014.

Ölçüleri: Ağız R.: 2,6 cm, h: 2 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme ve aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

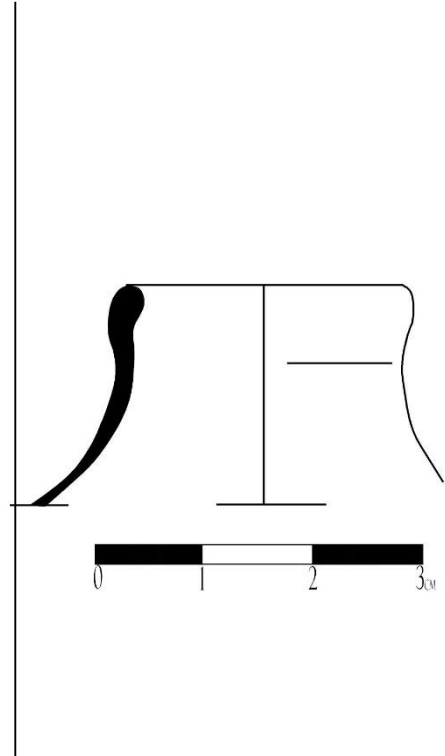
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait ağız ve boyun. Ağız içe doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmış. Ağızdan başlayarak, içe doğru hafif S yaparak oluşan geniş boyundan, gövdeye doğru genişleyerek devam etmektedir. Olasılıkla şişkin bir gövdeye sahiptir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 111

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 48 Nolu Açma, 23.08.2013.

Ölçüleri: Dip R.: 3,7 cm, h: 2,2 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

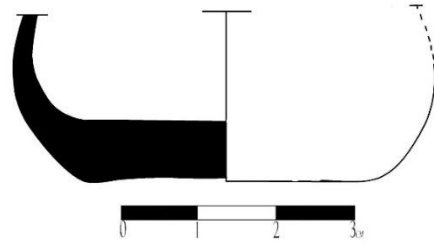
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait dip. Zemine düz şekilde oturan parça, kalın cidarlıdır. Olasılıkla, silindirik formlu bir şişeye aittir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 112

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 13 Nolu Açma, 14.10.2015.

Ölçüleri: Dip R.: 3,2 cm, h: 1,4 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

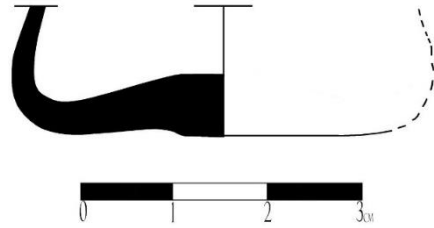
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait dip. Zemine düz şekilde oturan parça, kalın cidarlı olup kalınlık merkeze doğru artmaktadır. Olasılıkla, silindirik formlu bir şişeye aittir. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 113

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 79 Nolu Açma, 21.06.2015.

Ölçüleri: Dip R.: 4,2 cm, h: 1,1 cm

Rengi: Açık Yeşil.

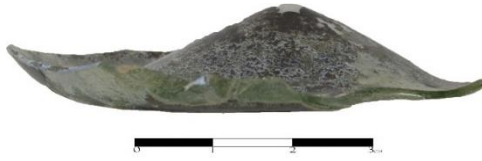
Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

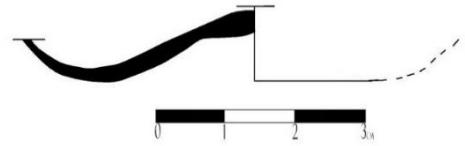
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait, konkav şeklinde dip. Merkez noktasında pontil izi bulunmaktadır. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 114

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: St. Paul Kilisesi, B-2 Nolu Açma, 25.09.2018.

Ölçüleri: Dip R.: 4,6 cm, h: 1,6 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

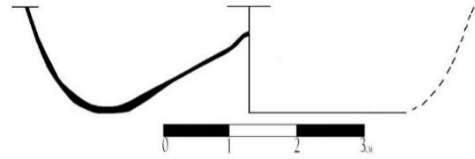
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait, konkav şeklinde dip. Merkez noktasında pontil izi bulunmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 115

Eserin Adı: Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro, Düzenleme Çalışması, 23.03.2019.

Ölçüleri: Dip R.: 4,4 cm, h: 1,2 cm

Rengi: Açık Yeşil.

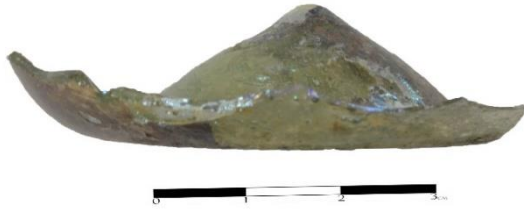
Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

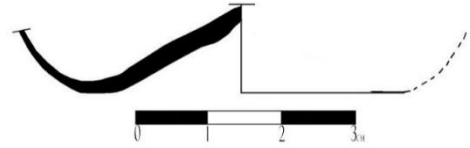
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Şişe formuna ait, konkav şeklinde dip. Merkez noktasında pontil izi bulunmaktadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 116

Eserin Adı: Minyatür Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiyatro, Düzenleme Çalışması, 24.03.2019.

Ölçüleri: Dip R.: 2,2 cm, h: 2,1 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

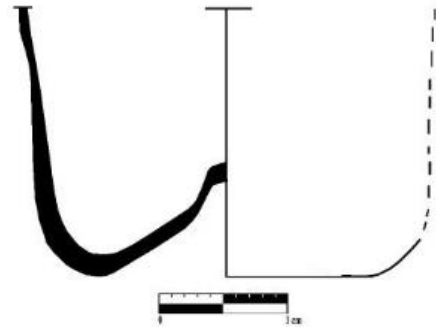
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Minyatür şişe formuna ait, konkav şeklinde dip. Merkez noktasında pontil izi bulunmaktadır. Olasılıkla silindir formunda bir şişeye ait. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 117

Eserin Adı: Minyatür Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 82 Nolu Açma, 10.10.2014.

Ölçüleri: Dip R.: 2,4 cm, h: 3,6 cm

Rengi: Açık Yeşil.

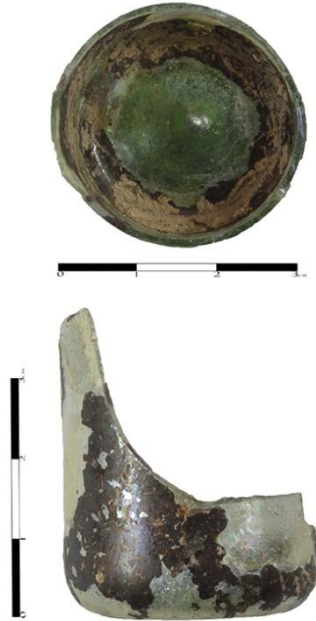
Yapım Tekniği: Serbest üfleme.

Süsleme Tekniği: -

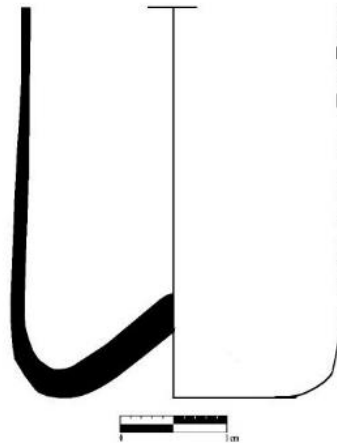
Tarihlendirme: MS 6.-7. Yüzyıl.

Tanımı: Minyatür şişe formuna ait, konkav şeklinde dip. Merkez noktasında pontil izi bulunmaktadır. Olasılıkla silindir formunda bir şişeye ait. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 118

Eserin Adı: Prizmal Gövdeli Minyatür Şişe

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 37 Nolu Açma, 13.07.2013.

Ölçüleri: Dip R.: 1,6 cm, h: 3,3 cm

Rengi: Açık Yeşil.

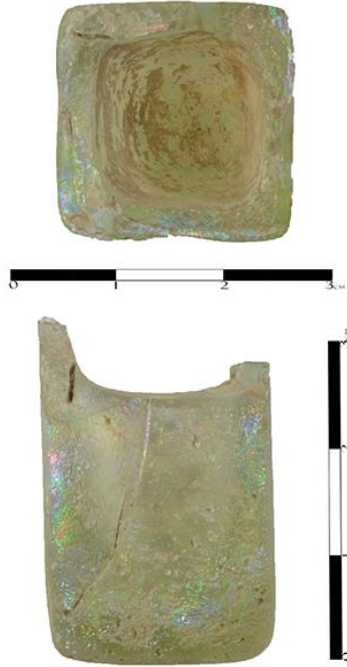
Yapım Tekniği: Kalıba Üfleme.

Süsleme Tekniği: -

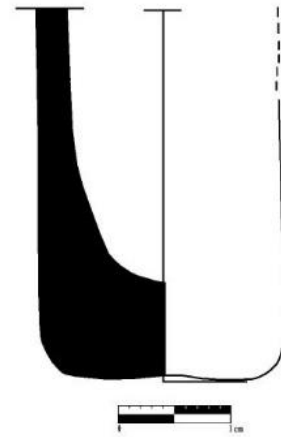
Tarihlendirme: MS 10. Yüzyıl.

Tanımı: Prizmal gövdeli minyatür şişeye ait dip ve gövde. Düz dipli ve kare formu gövdelidir. Yüzeyinde yer yer irizasyon ve matlaşma görülür. Olasılıkla silindirik şekilde gövdeye doğru daralan bir boyuna sahip olmalıdır. Herhangi bir süsleme yoktur.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 119

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam (?) Yapısı, 2003.

Ölçüleri: Ağız R.: 36 cm, h: 2,5 cm

Rengi: Yeşil.

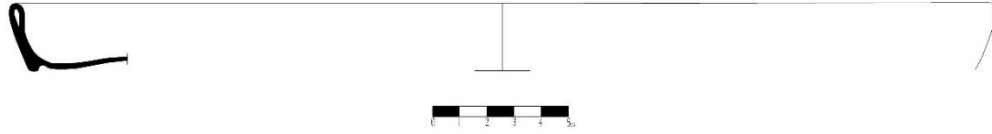
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

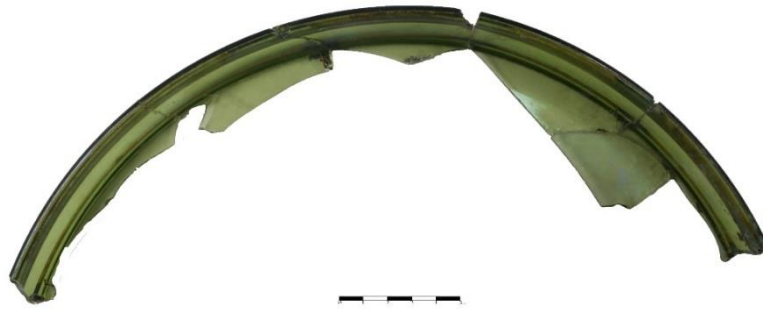
Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Tabak formuna ait ağız ve gövdenin az kısmı. Ağız kenarı; formun dış gövdesi boyunca uzanan, geniş bir yüzeyi kaplayacak şekilde, dışarı ve aşağı doğru katlanarak oluşturulmuştur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

ÇİZİM:

FOTOĞRAF:

Katalog No: 120

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 5. Açma, 15.07 2011.

Ölçüleri: Ağız R.: 16 cm, h: 2,9 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

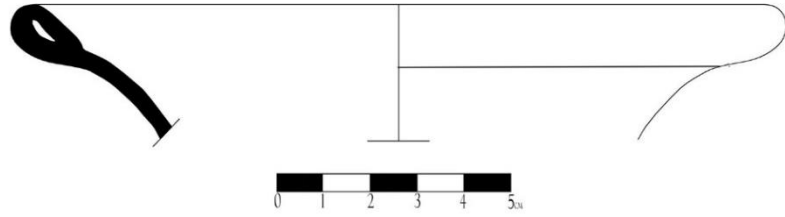
Yapım Tekniğı: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniğı: -

Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Tabak formuna ait ağız ve gövdenin az kısmı. Ağız kenarı, içe doğru genişçe katlanarak oluşturulmuş, yassı ve sığ gövdelidir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

ÇİZİM:

FOTOĞRAF:

Katalog No: 121

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 18.10 2015.

Ölçüleri: Kaide R.: 5,6 cm, h: 1,8 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

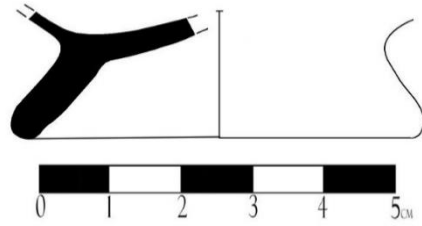
Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Derin gövdeli tabak formuna ait kaide. Formdan çekilerek oluşturulmuş olan kaide, halka şeklinde ve masiftir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 122

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 1 Nolu Açma, 02.08 2015.

Ölçüleri: Kaide R: 8,4 cm, h: 1,9 cm

Rengi: Açık Yeşil.

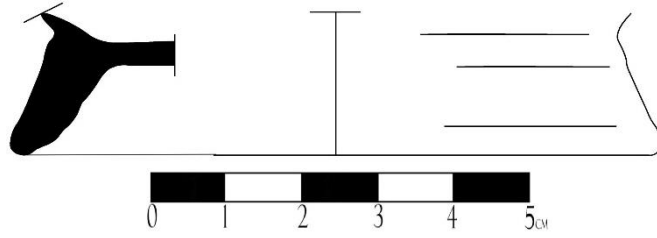
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

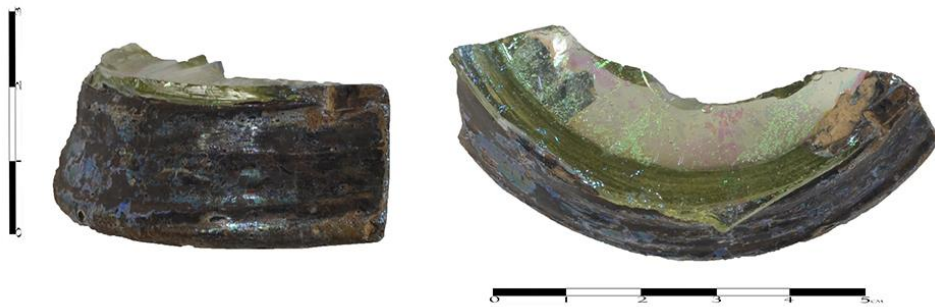
Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Derin gövdeli tabak formuna ait kaide. Formda sonradan eklenmiş olan kaide, halka şeklinde ve masiftir. Kaidenin iç ve dış yüzeyinde bir alet yardımı ile oluşturulmuş, çentikler bulunur. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

ÇİZİM:

FOTOĞRAF:

Katalog No: 123

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi: Salutaris Caddesi, 6 Nolu Açma, 25.07 2015.

Ölçüleri: Kaide R: 5,2 cm, h: 1,8 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

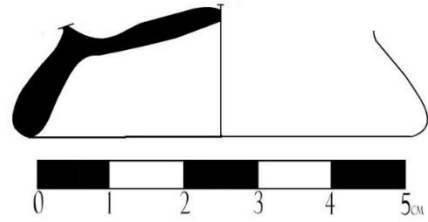
Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Derin gövdeli tabak formuna ait kaide. Formdan çekilerek oluşturulmuş olan kaide, halka şeklinde ve masiftir. Kaide dışı doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 124

Eserin Adı: Tabak.

Buluntu Yeri ve Tarihi:Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 01.08 2014.

Ölçüleri: Kaide R: 5,6 cm, h: 1 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

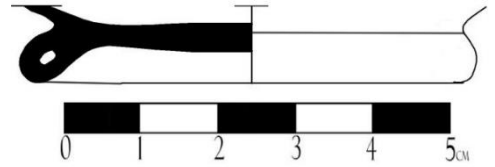
Tarihlendirme: MS 5.- 6. Yüzyıl.

Tanımı: Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 125

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 1 Nolu Açma, 08.07 2012.

Ölçüleri: Ağız R: 10,8 cm, h: 1,4 cm

Rengi: Polikrom.

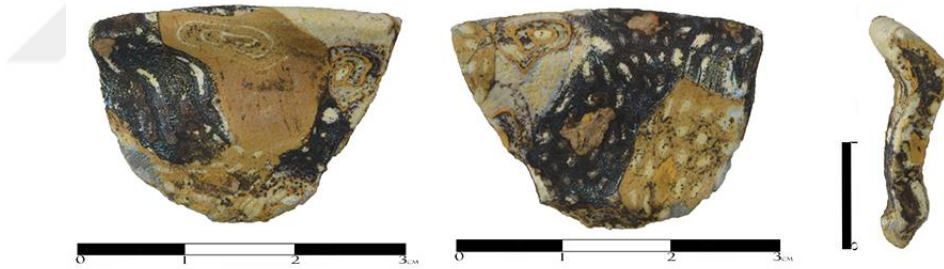
Yapım Tekniği: Mozaik Cam (Millefiori (Binçiçek))

Süsleme Tekniği: -

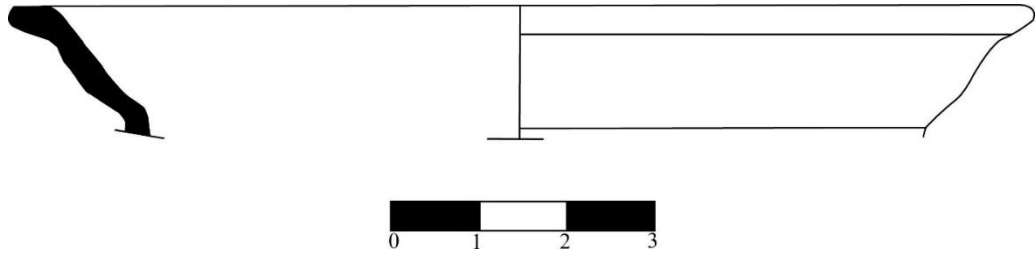
Tarihlendirme: MÖ 1.- MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Form, dışa çekik ağızdan, gövdeye geçişte içe doğru hafif s yaparak kaideye doğru genişlemekte ve kalın cidarlıdır. Kâsenin yüzeyinde, opak lacivert tonlarında alt zemin renginin üzerine, opak sarı rengin yoğunlukta kullanıldığı spiral motifler ve aralıklarla opak beyaz renkte nokta ve çizgisel motifler işlenmiştir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 126

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 50 Nolu Açma, 03.07 2019.

Ölçüleri: Ağız R: 12 cm, h: 1,3 cm

Rengi: Opak mürdüm

Yapım Tekniği: Döküm Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

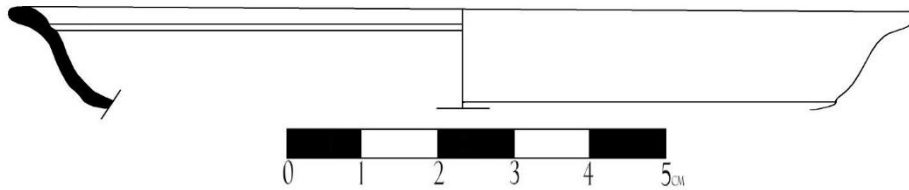
Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Opak camdan yapılmış kâseye ait ağız ve gövde. Form, dışa çekik ağızdan, gövdeye geçişte içe doğru hafif s yaparak kaideye doğru genişlemekte ve kalın cidarlıdır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 127

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: St. Paul Kilisesi, E-1 Nolu Açma, 23.11 2018.

Ölçüleri: Belirlenememektedir.

Rengi: Opak Beyaz

Yapım Tekniği: Kalıba Çökertme Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Kaburgalı kâse formuna ait ağız ve gövdenin az kısmı. Ağız kısmı düz şekilde kalınlaştırılmıştır. Gövdenin dış yüzeyinde bulunan kaburga çıkıntısı, dikey ve kısa şekildedir. İç kısımda, iki sıra çarkta kesme yiv bezemesi bulunur.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 128

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, K-2 Nolu Açma, 06.07 2012.

Ölçüleri: Belirlenememektedir.

Rengi: Opak Mavi.

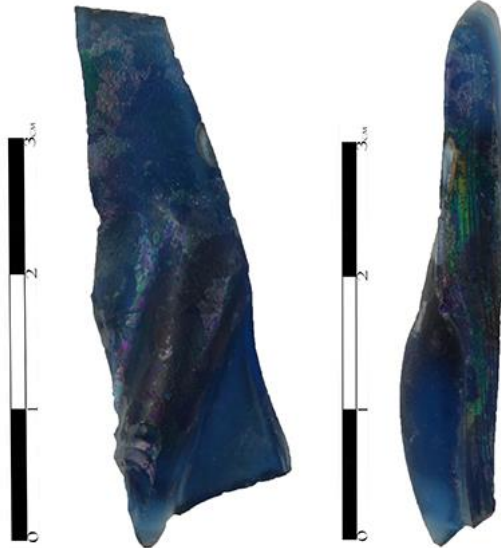
Yapım Tekniği: Kalıba Çökertme Tekniği.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Kaburgalı kâse formuna ait ağız ve gövdenin az kısmı. Ağız kısmı düz şekilde kalınlaştırılmıştır. Gövdenin dış yüzeyinde bulunan kaburga çıkıntısı, yatay şekildedir. İç kısımda, tek sıra çarkta kesme yiv bezemesi bulunur.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 129

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam (?) Yapısı, 8 Nolu Açma, 07.09.2012.

Ölçüleri: Belirlenememektedir.

Rengi: Açık Mavi.

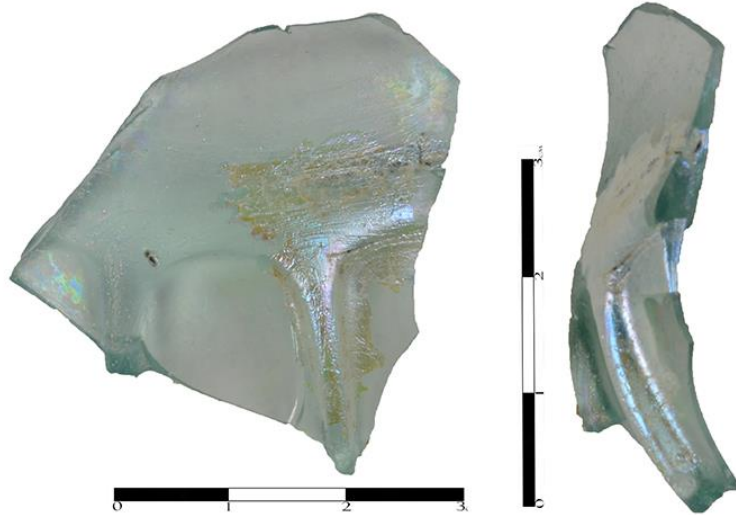
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Serbest üfleme tekniği ile yapılmış (zarterippenschalen) kaburgalı kâseye ait gövde ve boyun parçası. Boyun iç bükey şeklinde ve dış yüzeyde aletle şekillendirilmiş, iki tane kaburga çıkıntısı bulunmakta. Olasılıkla, dışa kıvrık ve işlenmemiş ağızlı, yarım küre şeklinde gövdeli ve konkav ya da düz dipli bir kâse formundadır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 130

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 1 Nolu Açma, 19.07.2012.

Ölçüleri: Belirlenememektedir.

Rengi: Kahverengimsi Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Serbest üfleme tekniği ile yapılmış (zarterippenschalen) kaburgalı kâseye ait gövde ve boyun parçası. Boyun iç bükey şeklinde ve dış yüzeyde aletle şekillendirilmiş, iki tane kaburga çıkıntısı bulunmakta. Olasılıkla, dışa kıvrık ve işlenmemiş ağızlı, yarım küre şeklinde gövdeli ve konkav ya da düz dipli bir kâse formundadır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 131

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 6 Nolu Açma, 27.07.2012.

Ölçüleri: Ağız R.: 11,2 cm, h: 3,6 cm

Rengi: Sarımsı Kahverengi.

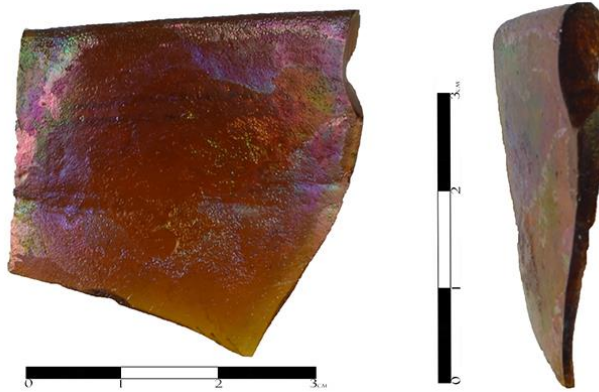
Yapım Tekniği: Kalıba Basma ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Çarkta yapılmış, yiv bezemesi.

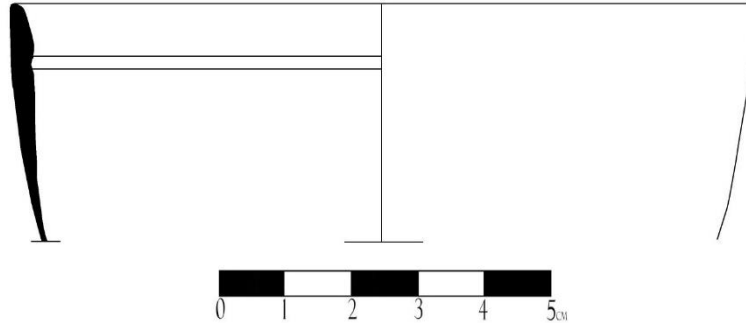
Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Yarı küresel formlu kâseye ait ağız ve gövde. Dikey ağızdan dip kısmına doğru gövdede daralmaktadır. Muhtemelen konveks bir dibe sahiptir. İç yüzeyinde, ağız kısmının biraz altında tek sıra kesme yiv bezemesi vardır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 132

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 4 Nolu Açma, 28.06.2012.

Ölçüleri: Ağız R.: 17,6 cm, h: 3,4 cm

Rengi: Yeşil

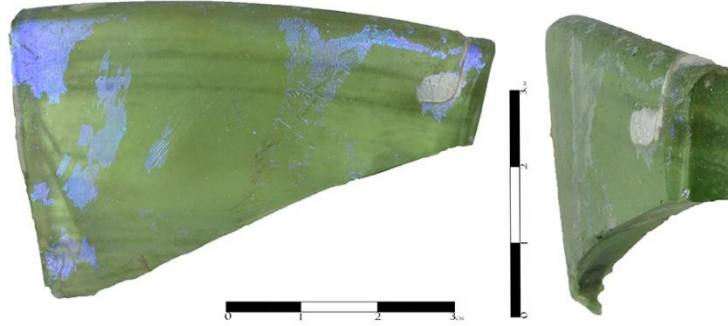
Yapım Tekniği: Kalıba Basma ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Çarkta yapılmış, yiv bezemesi.

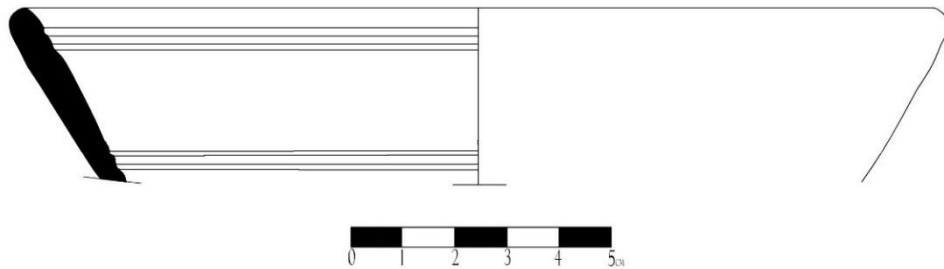
Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Konik gövdeli kâse formuna ait ağız ve gövde. Ağızdan, dibe doğru geçiş keskin şekildedir. Olasılıkla konveks bir dibe sahiptir. İç yüzeyinde dudağın hemen altında iki sıra, gövdeye doğrudan üç sıra şeklinde yiv bezemesi bulunur. Kalın cidarlıdır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 133

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 82 Nolu Açma, 12.10.2014.

Ölçüleri: Ağız R.: 10,8 cm, h: 3,4 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Kalıba Basma ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Çarkta yapılmış, yiv bezemesi.

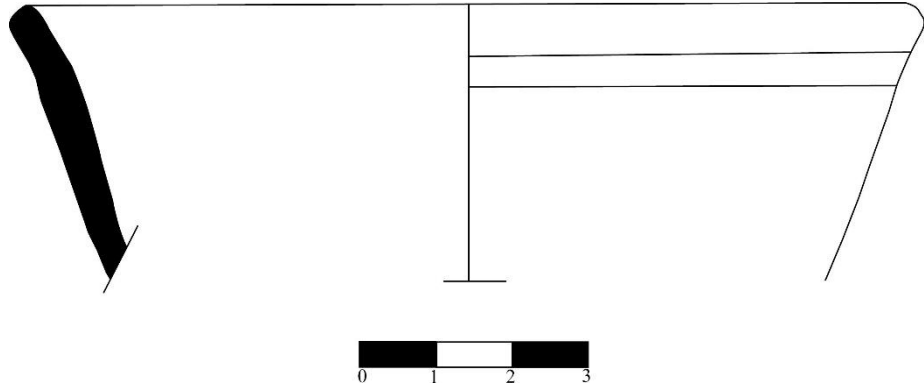
Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.

Tanımı: Konik gövdeli kâse formuna ait ağız ve gövde. Ağızdan, dibe doğru geçiş yumuşak ve keskin şekildedir. Olasılıkla konveks bir dibe sahiptir. Dış yüzeyinde ağızın hemen altında, derin ve tek sıra şeklinde yiv bezemesi işlenmiştir. Kalın cidarlıdır. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 134

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 11 Nolu Açma, 25.08.2015.

Ölçüleri: Dip R.: 3,6 cm, h: 1 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

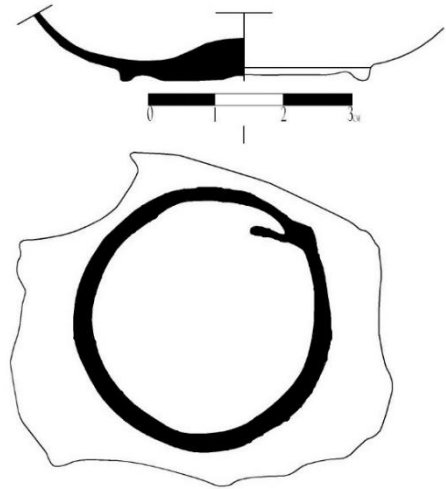
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile farklı renkte, tek sıra şeklinde mavi renk cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 135

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 22.05.2019.

Ölçüleri: Dip R.: 1,8 cm, h: 1,3 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

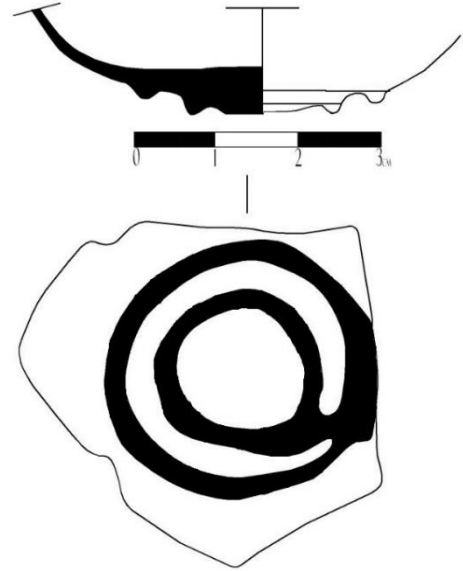
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile farklı renkte, iki sıra şeklinde mavi renk cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 136

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 6 Nolu Açma, 20.07.2011.

Ölçüleri: Dip R.: 2,6 cm, h: 0,8 cm

Rengi: Açık Sarı.

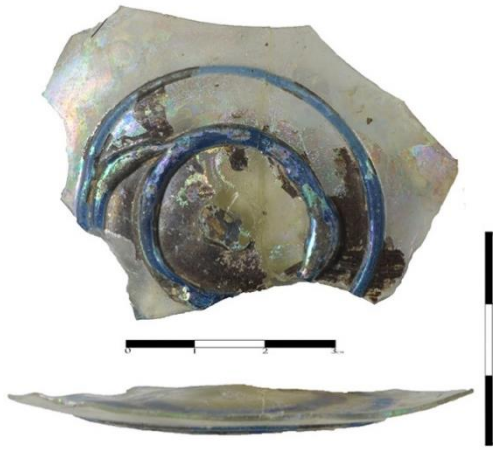
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

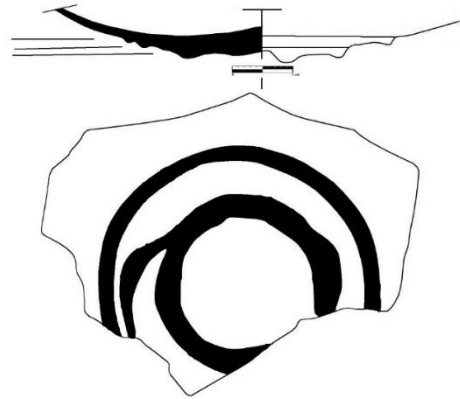
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile farklı renkte, iki sıra şeklinde mavi renk cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 137

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedlicus Tepesi Kilisesi, 15 Nolu Açma, 22.05.2019.

Ölçüleri: Ağız R.: 7,6 cm, h: 2,3 cm

Rengi: Açık Sarı.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

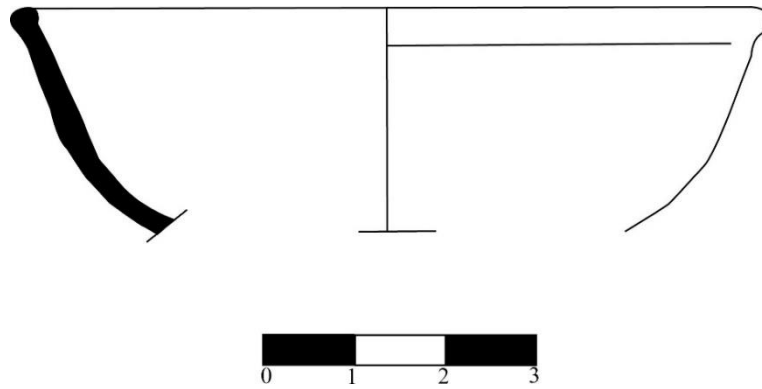
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait ağız. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dudak kısmı, kap ile farklı renkte, mavi renk cam ipi kullanılarak oluşturulmuş. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 138

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 56 Nolu Açma, 16.07.2014.

Ölçüleri: Dip R.: 3,4 cm, h: 1,9 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

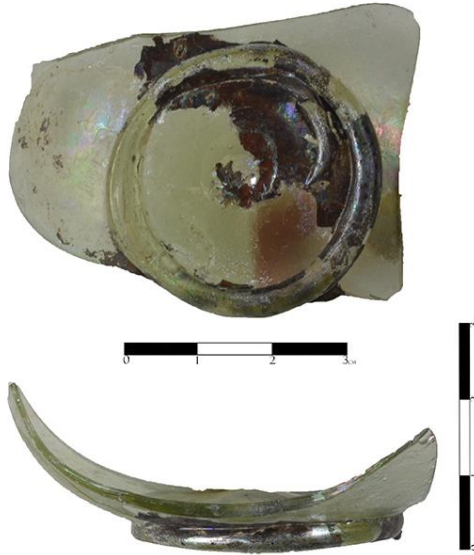
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

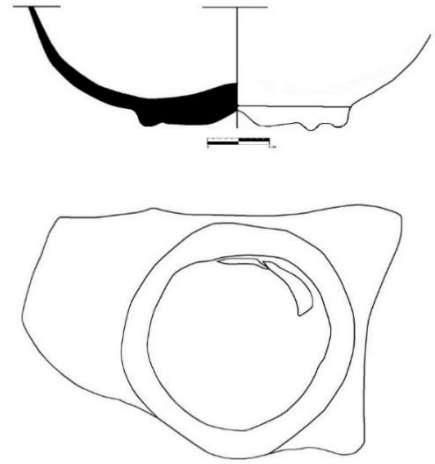
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile aynı renkte, tek sıra şeklinde cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 139

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11 Nolu Açma, 08.07.2011.

Ölçüleri: Dip R.: 3,2 cm, h: 1,6 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

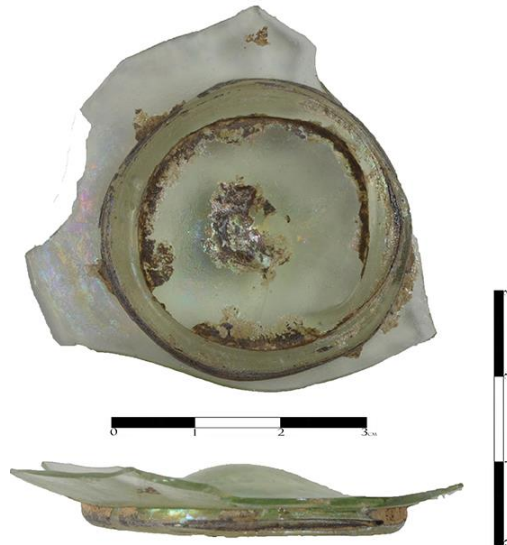
Yapım Tekniği: Serbest Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

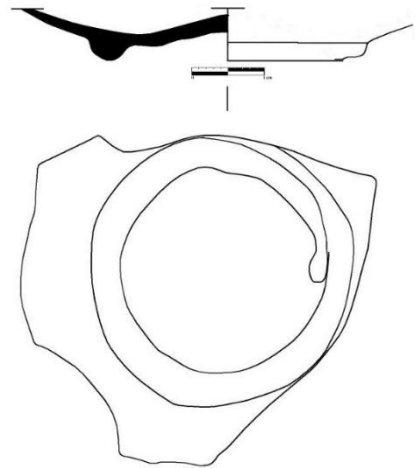
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile aynı renkte, tek sıra şeklinde cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Sarmala hafif bastırılarak yassılaştırılmıştır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 140

Eserin Adı: Kâse

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 30 Nolu Açma, 16.08.2012.

Ölçüleri: Dip R.: 2,8 cm, h: 1,8 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Kalıba Üfleme

Süsleme Tekniği: Cam ipi.

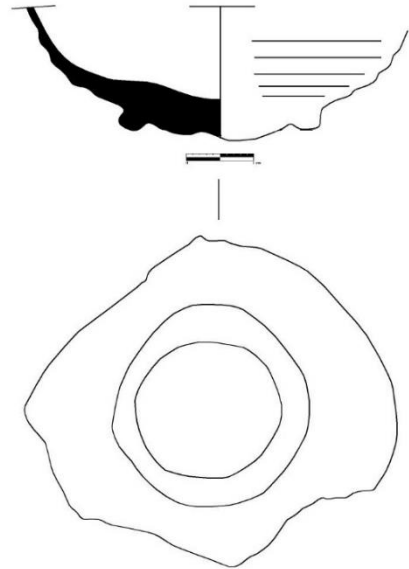
Tarihlendirme: MS 10.-11. Yüzyıl.

Tanımı: Sarmal dipli kâseye ait dip. Kalıba üfleme tekniği ile yapılmış olan kâse formunun, dip kısmına, kap ile aynı renkte, tek sıra şeklinde cam ipi kullanılarak kaide oluşturulmuş. Sarmala hafif bastırılarak yassılaştırılmıştır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 141

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 60 Nolu Açma, 31.07.2014.

Ölçüleri: h: 5 cm, Genişlik: 0,8 cm

Rengi: Açık Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

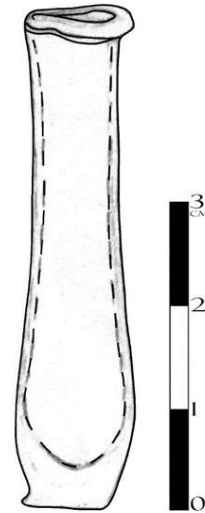
Tarihlendirme: MS 4. – 6. Yüzyıl.

Tanımı: Tam korunmuş, tüp biçimli unguentarium. Dışa çekik ağız, içe doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş. Uzun silindirik boyundan, dibe doğru düz şekilde genişlemektedir. Dip kısmı düzleştirilerek oluşturulmuş. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 142

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Decumanus Maximus, Yüzey, 11.07.2015.

Ölçüleri: h: 4,5 cm, Genişlik: 0,7 cm, Ağız R: 0,9 cm

Rengi: Açık Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

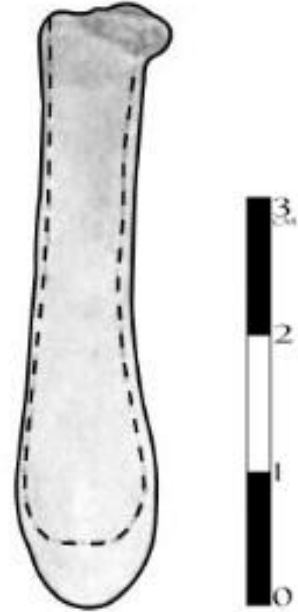
Tarihlendirme: MS 4. – 6. Yüzyıl.

Tanımı: Tam korunmuş, tüp biçimli unguentarium. Dışa çekik ağız, içe doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş. Uzun silindirik boyundan, dibe doğru düz şekilde genişlemektedir. Dip kısmı yuvarlatılarak oluşturulmuş. Yüzeyinde yoğun miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 143

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 69 Nolu Açma, 07.10.2015.

Ölçüleri: h: 4,1 cm, Genişlik: 1,1 cm, Ağız R: 1,1 cm

Rengi: Açık Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme

Süsleme Tekniği: -

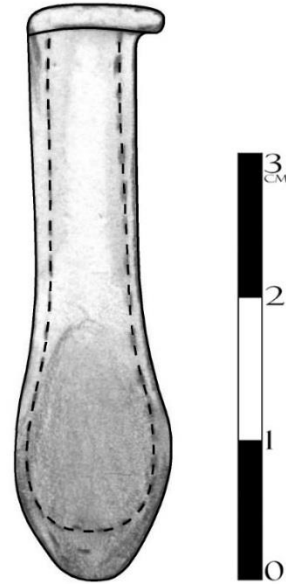
Tarihlendirme: MS 4. – 6. Yüzyıl.

Tanımı: Tam korunmuş, tüp biçimli unguentarium. Dışa çekik ağız, içe doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş. Uzun silindirik boyundan, dibe doğru düz şekilde genişlemektedir. Dip kısmı yuvarlatılarak oluşturulmuş. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 144

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 50 Nolu Açma, 11.08.2014.

Ölçüleri: Ağız R: 0,7 cm, h: 6,2 cm, Dip R: 1,7 cm, Genişlik: 1,7 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

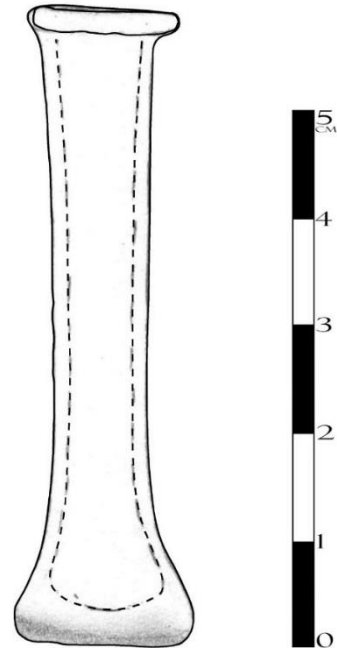
Tarihlendirme: MS 3. – 4. Yüzyıl.

Tanımı: Tam korunmuş, şamdan biçimli unguentarium. Dışa çekik olan ağız kısmı, içe doğru yuvarlatılarak oluşturulmuş ve üzeri hafifçe düzleştirilmiş. Ağız kenarında düzensizlikler görülür. Uzun silindirik boyundan dibe doğru düz şekilde inerek, dip kısmında genişlemektedir. Düz diplidir. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 145

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 56 Nolu Açma, 17.07.2014.

Ölçüleri: h: 4,1 cm, Dip R: 1,7 cm, Genişlik: 1,7 cm

Rengi: Açık Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

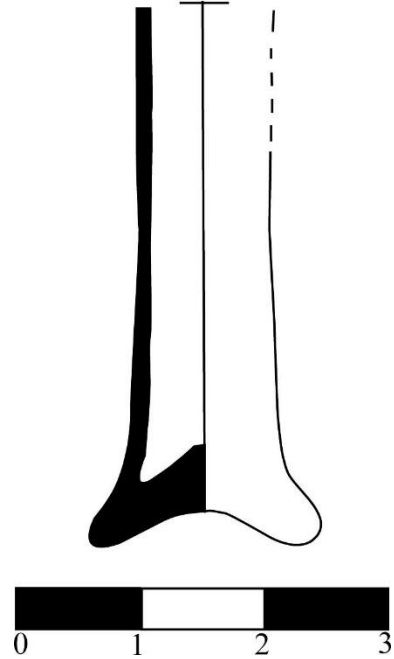
Tarihlendirme: MS 3. – 4. Yüzyıl.

Tanımı: Şamdan biçimli unguentariuma ait dip ve boyunun. Ağız ve boyunun az kısmı kırık ve noksandır. Uzun silindirik boyundan dibe doğru düz şekilde inerek, dip kısımda genişlemektedir. Konkav diplidir. Yüzeyinde az miktarda habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 146

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 82 Nolu Açma, 11.10.2014.

Ölçüleri: Ağız R:h: 2,3 cm, h: 8,3 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

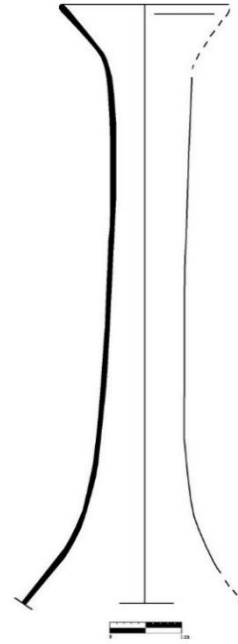
Tarihlendirme: MS 3. – 4. Yüzyıl.

Tanımı: İğ biçimli unguentariuma ait ağız ve boyun. Geniş ağızlı, uzun-ince silindirik boyunlu ve gövdeye doğru hafifçe genişlemektedir. Ağız kısmı düzleştirilerek oluşturulmuş. Oldukça ince cidarlıdır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 147

Eserin Adı: Unguentarium

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 81 Nolu Açma, 23.10.2014.

Ölçüleri: h: 5,3 cm

Rengi: Açık Sarımsı Yeşil.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

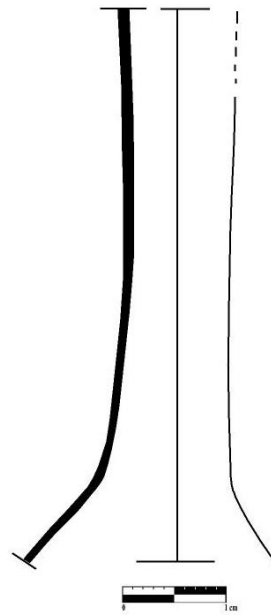
Tarihlendirme: MS 3. – 4. Yüzyıl.

Tanımı: İğ biçimli unguentariuma ait boyun ve gövdeye geçişin az kısmı. Uzun-ince silindirik boyunlu ve gövdeye doğru hafifçe genişlemektedir. Oldukça ince cidarlıdır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 148

Eserin Adı: Aryballos

Buluntu Yeri ve Tarihi: Hamam (?) Yapısı, 7 Nolu Açma, 06.09.2012.

Ölçüleri: Ağız R: 2,8 cm, h: 2,8 cm

Rengi: Açık Mavi.

Yapım Tekniği: Serbest Üfleme ve Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

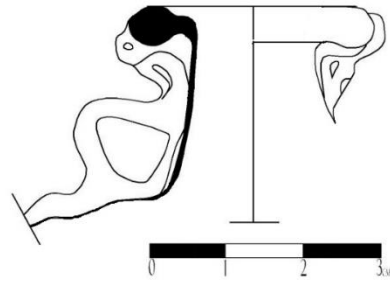
Tarihlendirme: MS 1. – 2. Yüzyıl.

Tanımı: Aryballos formuna ait olan parçanın, ağız kısmı, içten dışarıya doğru yuvarlatılıp, üst kısmı düzleştirilerek oluşturulmuş ve omuzdan ağıza bağlanan yatay şekilde çift kulpu vardır. Yüzeyinde orta derecede habbe görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 149

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 56 Nolu Açma, 16.07.2014.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,7 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

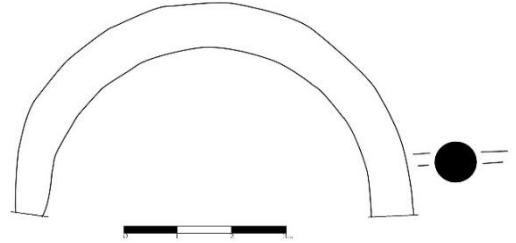
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli yuvarlak kesitli bilezik. Birleşim noktasından kırılmış ve yuvarlak kesiti, birleşim noktasına doğru incelmektedir. Bu nedenle kalınlık her çevrede aynı değildir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 150

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 1 Nolu Açma, 05.08.2015.

Ölçüleri: R: 8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,7 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

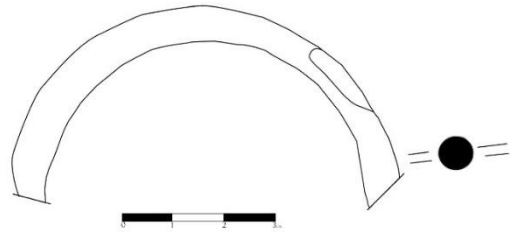
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli yuvarlak kesitli bilezik. Bileşim noktası, üst üste getirilerek oluşturulmuş. Birleşim noktasına doğru incelmektedir. Bu nedenle kalınlık her çevrede aynı değildir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 151

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Kuzey, 12 Nolu Açma, 01.09.2012.

Ölçüleri: R: 10 cm, Cidar Kalınlığı: 0,8 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

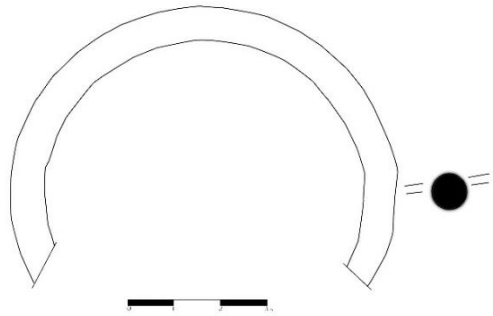
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli yuvarlak kesitli bilezik. Bilezik yuvarlatılıp oluşturulduktan sonra birleşim noktasının üzeri törpülenerek düzleştirilmeye çalışılmış. Yuvarlak kesit, her çevrede orantılı değildir. Geniş çaplı, pazı bilekliğidir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 152

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Postamentleri, 1 Nolu Açma, 08.08.2015.

Ölçüleri: R: 8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,8 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniğı: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniğı: Boyama

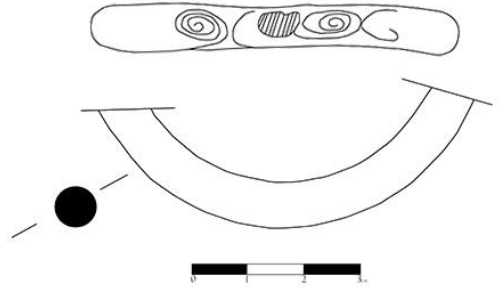
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Boya bezeli, yuvarlak kesitli bilezik. Yuvarlak kesit, her çevrede orantılıdır. Bileziğın yüzeyinde yoğun aşınma izleri görülür. Dış yüzeyinde, sarı renk astar üzerinde çok belirgin olmamakla birlikte, beyaz renk ile ard arda spiral bezeme işlenmiştir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 153

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 22 Nolu Açma, 26.08.2010.

Ölçüleri: R: 8,4 cm, Cidar Kalınlığı: 0,8 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Boyama

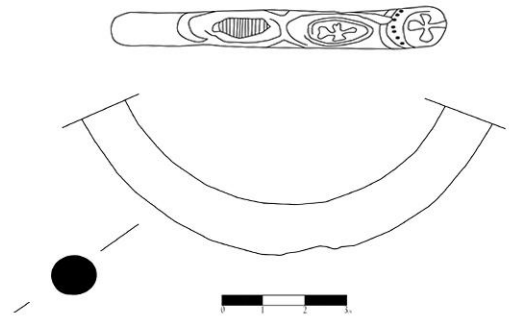
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Boya bezeli, yuvarlak kesitli bilezik. Yuvarlak kesit, her çevrede orantılıdır. Dış yüzeyinde, astar kullanılmadan, yer yer mavi ve krem rengi kullanılarak, ard arda sıralanmış daireler içerisinde, Malta haçı işlenmiştir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 154

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 88 Nolu Açma, 13.06.2015.

Ölçüleri: R: 4 cm, Cidar Kalınlığı: 0,5 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

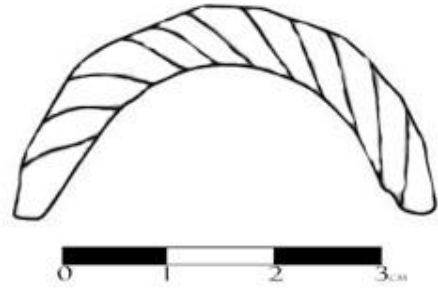
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli seyrek bükümlü bilezik parçası. Cam çubuk halka şekline getirilip birleştirilmeden önce, çubuk iki taraftan tutularak, kendi eksenini etrafında, seyrek bükümlü olacak şekilde döndürülmüştür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 155

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 19 Nolu Açma, 17.07.2012.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,4 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

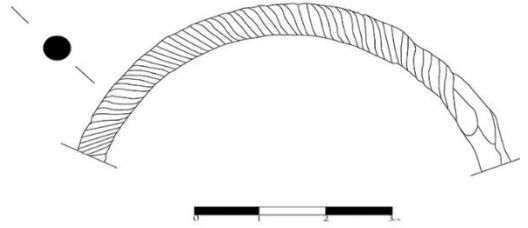
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli sık bükümlü bilezik parçası. Cam çubuk halka şekline getirilip birleştirilmeden önce, çubuk iki taraftan tutularak, kendi eksenini etrafında, daha fazla döndürülerek, sık bükümlü olacak şekilde oluşturulmuştur. Bükümlerinde orantısızlıklar görülür.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 156

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11 Nolu Açma, 22.10.2010.

Ölçüleri: R: 8,8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,8 cm

Rengi: Opak Koyu Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

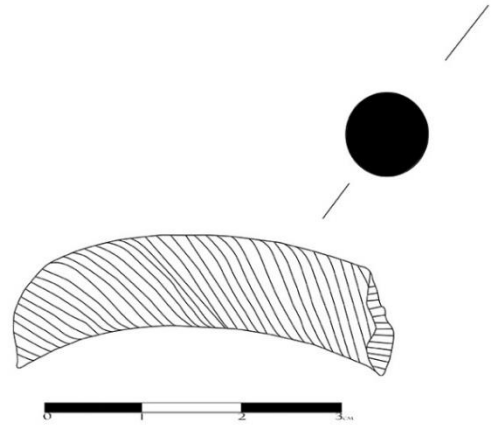
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli sık bükümlü bilezik parçası. Cam çubuk halka şekline getirilip birleştirilmeden önce, çubuk iki taraftan tutularak, kendi eksenini etrafında, daha fazla döndürülerek, sık bükümlü olacak şekilde oluşturulmuştur. Bükümleri orantılı şekilde yapılmıştır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 157

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11 Nolu Açma, 24.07.2011.

Ölçüleri: R: 8,8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,6 cm

Rengi: Opak Koyu Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Cam İpi.

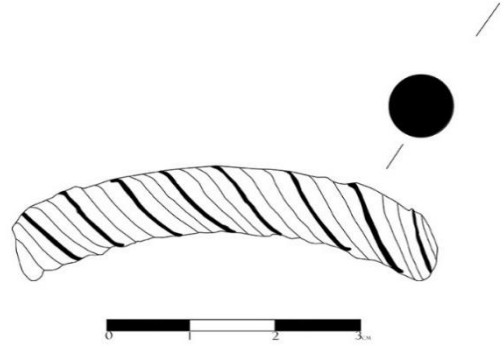
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Çok renkli, bükümlü yuvarlak kesitli bilezik. Opak mavi renkte, sık bükümlü şekilde oluşturulmuş olan çubuğun üzerine, düzenli aralıklarla kırmızı renkte cam ipliği sarılmış. Burgular oldukça düzenli ve orantılıdır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 158

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 19 Nolu Açma, 15.07.2012.

Ölçüleri: R: 5,8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,3 cm, Genişlik: 0,6 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Cam İpi.

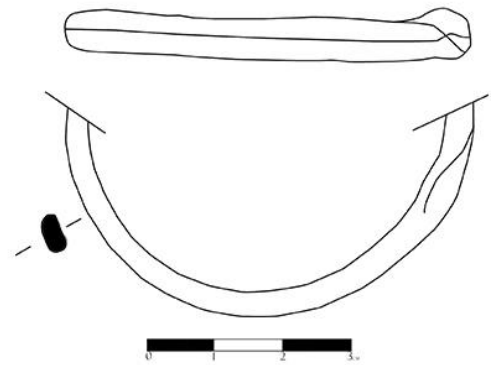
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Cam ipi bezemeli, düzgün dikdörtgen kesitli bilezik. Opak mavi renk bileziğin dış yüzeyinin orta noktasında, paralel şekilde, kırmızı renk ile tek sıra cam ipi yerleştirilmiştir. Birleşim noktası belirgin şekilde ve bileziğin kesitini orantısızlaştırmaktadır.

FOTOğRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 159

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Kilise, 03.09.2010.

Ölçüleri: R: 4,4 cm, Cidar Kalınlığı: 0,4 cm, Genişlik: 1 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Boyama.

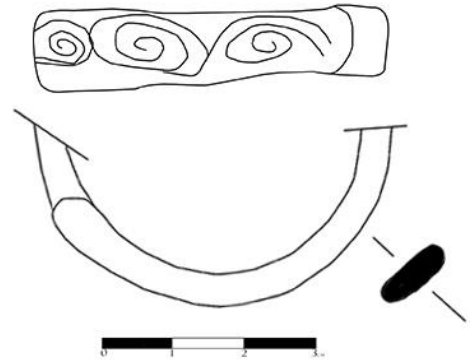
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Boya bezemeli, düzgün dikdörtgen kesitli bilezik. Opak mavi renk bileziğin bütün yüzeyi ilk olarak sarı renk ile boyanarak, süsleme için zemin hazırlanmıştır. Bileziğin dış yüzeyine, sarı renk zemin üzerine, kırmızı renk ile ard arda sıralı şekilde spiral süslemeler yapılmıştır. Birleşim noktası, çubuğun iki uç noktasının üst üste yapıştırılmasıyla oluşturulmuş ve bileziğin kesitini orantısızlaştırmaktadır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 160

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 19 Nolu Açma, 03.11.2012.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,5 cm, Genişlik: 1,3 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -.

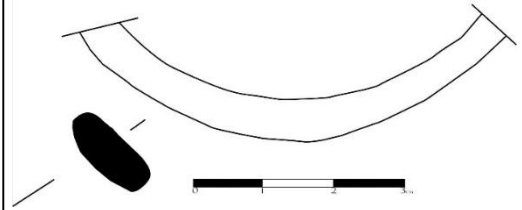
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Tek renkli, bezemesiz, dış yüzü bombeli dikdörtgen kesitli bilezik. Bileziğin kesiti orantılı görünümde, fakat birleşim noktasına doğru oluşan incelmeden kaynaklı, bu noktada orantısızlık görülür. İç yüzeyinde de yer yer alet izleri vardır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 161

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 45 Nolu Açma, 08.05.2019.

Ölçüleri: R: 8,8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,6 cm, Genişlik: 1,6 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle şekillendirme.

Süslleme Tekniği: Boyama.

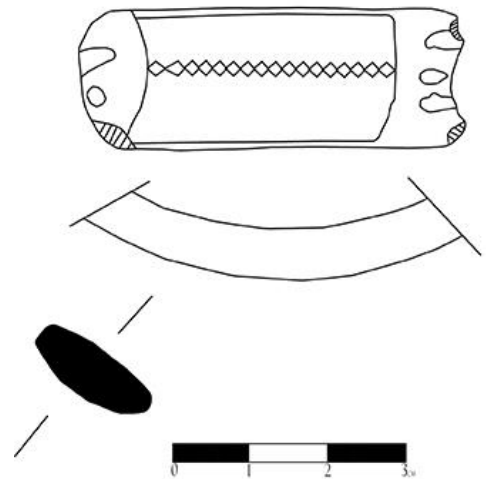
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Boya bezemeli, dış yüzü bombeli dikdörtgen kesitli bilezik. Yeşil renk bileziğin dış yüzeyine, krem rengi ile iki ayrı panel oluşturulmuş ve bu iki panel arasına yerleştirilen sarı renkte zincir motifi ile paneller birbirine bağlanmıştır. Paneller içerisine üç sıra şeklinde, orantısız yuvarlaklar işlenmiş. Bileziğin kesiti orantılı şekildedir.

FOTOğRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 162

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 9 Nolu Açma, 01.09.2015.

Ölçüleri: R: 6,8 cm, Cidar Kalınlığı: 0,5 cm, Genişlik: 0,9-1,1 cm

Rengi: Opak Siyah.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Yiv Bezemesi.

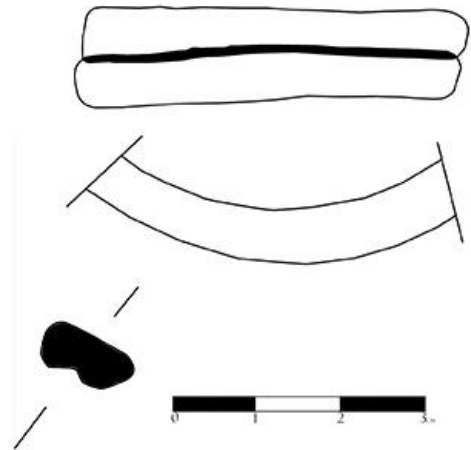
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Dış yüzü tek sıra yiv bezemeli, dikdörtgen kesitli bilezik. Bileziğin, dış yüzeyinde, orta noktasına paralel şekilde, tek sıra yiv süslemesi işlenmiştir. İç yüzeyi düz şekildedir. Kesitinde orantısızlıklar mevcut, bazı noktalarda kalın iken bazı kısımlarında incelmektedir. Yüzeyinde yoğun aşınma izleri görülür

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 163

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 69 Nolu Açma, 06.10.2015.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,5 cm, Genişlik: 1,3 cm

Rengi: Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Yiv Bezemesi.

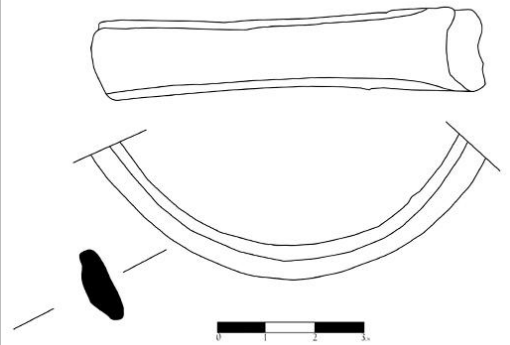
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Dış yüzeyi çift sıra yiv bezemeli, dikdörtgen kesitli bilezik. Dış yüzeyinde, iki kenar kısmına denk gelecek şekilde birbirine paralel uzanan, yivler yapılmıştır. İç yüzeyi düz şekildedir. İç ve dış yüzeyinde, sarı renk astar kalıntıları görülmektedir. Fakat boyama neredeyse tamamen dökülmüş durumda olduğu için, boya süslemeleri kaybolmuştur.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 164

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 47 Nolu Açma, 21.08.2013.

Ölçüleri: R: 8,4 cm, Cidar Kalınlığı: 0,5 cm, Genişlik: 1,8 cm

Rengi: Yeşilimsi Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Yiv Bezemesi.

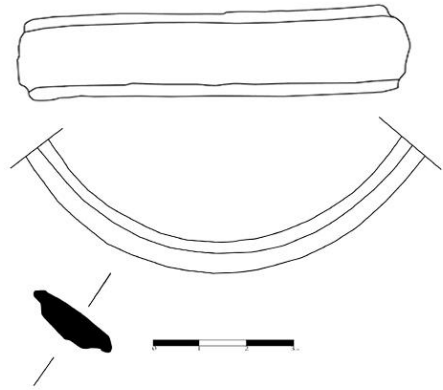
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Dış yüzeyi çift sıra yiv bezemeli, dikdörtgen kesitli bilezik. Dış yüzeyinde, iki kenar kısmına denk gelecek şekilde birbirine paralel uzanan, yivler yapılmıştır. İç yüzeyi düz şekildedir. İç ve dış yüzeyinde, sarı renk astar kalıntıları görülmektedir. Fakat boyama neredeyse tamamen dökülmüş durumda olduğu için, boya süslemeleri kaybolmuştur.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 165

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 76 Nolu Açma, 04.09.2015.

Ölçüleri: R: 7,2 cm, Cidar Kalınlığı: 0,6 cm, Genişlik: 0,8 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Yiv Bezemesi ve Boyama.

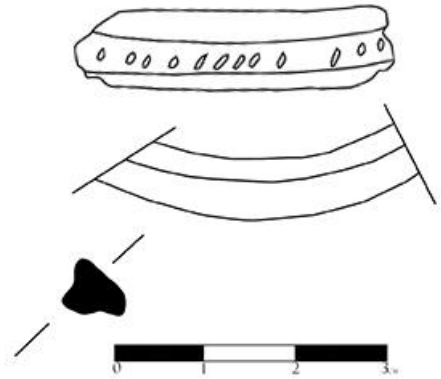
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Üçgen kesitli bilezik. İç yüzeyi düz şekildedir. Dış yüzünde, iki kenar kısımlarına denk gelecek şekilde paralel uzanan, yivler yapılmış ve dışta kalan sivri tepe noktasına belirli aralıklarda çentikler atılarak süslenmiştir. Kenar kısımlarında sarı renk boya kalıntıları görülür. Fakat aşınmadan kaynaklı, boya neredeyse tamamen dökülmüş olduğu için boya bezemesi anlaşılamamaktadır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 166

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Salutaris Caddesi, 5 Nolu Açma, 08.07.2015.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,7 cm, Genişlik: 1,2 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Boyama.

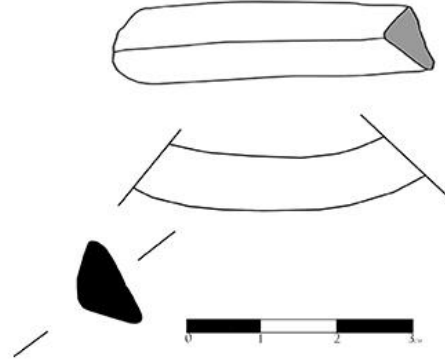
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Üçgen kesitli bilezik. İç yüzeyi düz şekildedir. Opak mavi renk bileziğin tüm yüzeyinde sarı renk boya kalıntıları görülür. Fakat aşınmadan dolayı, boyamayla yapılmış olan süsleme anlaşılamamaktadır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 167

Eserin Adı: Bilezik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 12 Nolu Açma, 16.07.2011.

Ölçüleri: R: 7,6 cm, Cidar Kalınlığı: 0,7 cm, Genişlik: 0,7 cm

Rengi: Yeşil.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: Boyama.

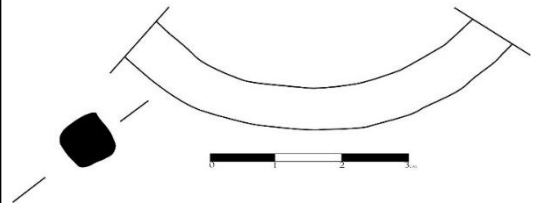
Tarihlendirme: MS 11. – 13. Yüzyıl.

Tanımı: Kare kesitli bilezik. Kesitlerinin bazı noktalarında orantısızlıklar görülür. Yeşil renkte yapılmış olan bileziğin yüzeyinin bazı kısımlarında sarı renk boya kalıntıları görülür. Olasılıkla yüzeyinde boya ile yapılmış süsleme vardı fakat aşınmadan kaynaklı, döküldüğü için süsleme görülememektedir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 168

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 7 Nolu Açma, 04.08.2012.

Ölçüleri: R: 2,2 cm, Delik Çapı: 0,8 cm

Rengi: Opak Siyah

Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: Cam İpi ve Kakma.

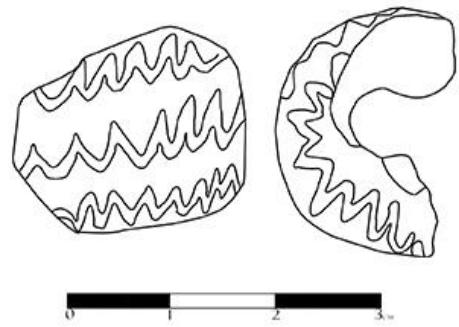
Tarihlendirme: MS 1. – 2. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak Formlu, bezemeli boncuk. Yarısı korunmuş, diğer yarısı kırık ve noksandır. Kahverengi zemin üzerine, 3 sıra yatay şekilde, sarı ve açık mavi renkleri kullanılarak zikzak bezemesi yapılmıştır. Ortada işlenen zikzak sırası açık mavi, alt ve üst sıra sarı renklere sahiptir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 169

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 5 Nolu Açma, 14.07.2012.

Ölçüleri: R: - cm, Delik Çapı: - cm

Rengi: Opak Siyah

Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: Cam İpi ve Kakma.

Tarihlendirme: MS 1. – 2. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak Formlu, bezemeli boncuk. Tamamı korunmuş. Opak siyah renk zemin üzerine, sarı, beyaz ve kırmızı renkleri kullanılarak, düzensiz dalga motifi işlenmiştir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 170

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Kapısı Dükkânlar, Yüzey, 16.07.2014.

Ölçüleri: R: 0,8 cm, Delik Çapı: 0,2 cm

Rengi: Opak Mavi

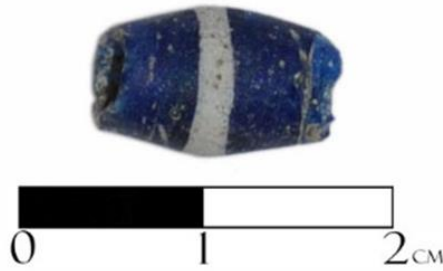
Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: Cam İpi ve Kakma.

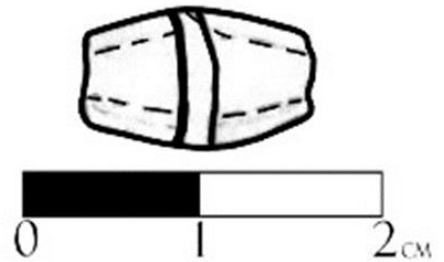
Tarihlendirme: MS 10. - 11. Yüzyıl.

Tanımı: Bikonik formlu, bezemeli boncuk. Tamdır. Opak mavi renk boncuğun orta noktasında, beyaz renk ile tek şerit yapılmıştır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 171

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 26 Nolu Açma, 20.08.2016.

Ölçüleri: R: 1,5 cm, Delik Çapı: 0,3 cm

Rengi: Opak Mavi

Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: Cam İpi ve Kakma.

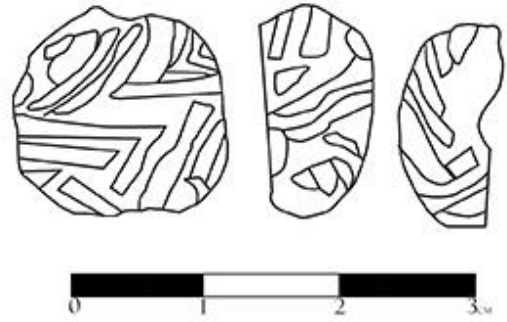
Tarihlendirme: MS 10. - 11. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak Formlu, bezemeli boncuk. Yarısı korunmuş, diğer yarısı kırık ve noksandır. Opak mavi renk boncuğun yüzeyine, sarı, beyaz ve mavi renklerle düzensiz dalga motifi yapılmıştır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 172

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 3 Nolu Açma, 26.09.2012.

Ölçüleri: Genişlik: 1,3 cm, Delik Çapı: 0,3 cm

Rengi: Opak Mavi

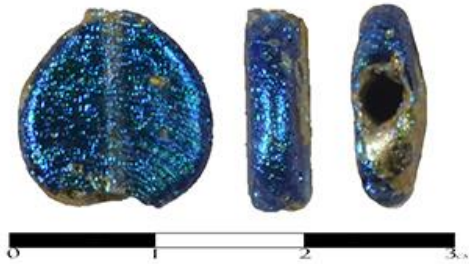
Yapım Tekniği: Cam Ezme.

Süsleme Tekniği: -

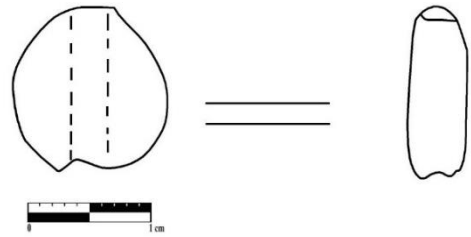
Tarihlendirme: MS 10. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yassı formlu, Tamamı korunmuş. Süslemesiz boncuk.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 173

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Kuzey Kilise, 9 Nolu Açma, 14.08.2010.

Ölçüleri: R: 0,7 cm, Delik Çapı: 0,3 cm

Rengi: Opak Mavi

Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: -

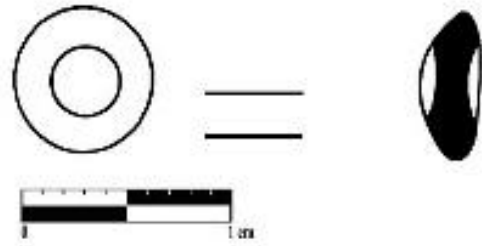
Tarihlendirme: MS 10. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak formlu, Tamamı korunmuş. Süslemesiz boncuk.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 174

Eserin Adı: Boncuk

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 57 Nolu Açma, 20.07.2014.

Ölçüleri: R: 1 cm, Delik Çapı: 0,4 cm

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Cam Sarma.

Süsleme Tekniği: -

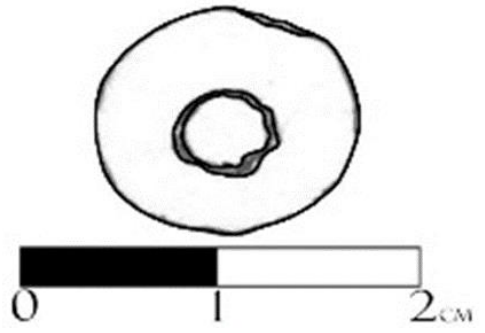
Tarihlendirme: MS 10. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak formlu, Tamamı korunmuş. Süslemesiz boncuk.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 175

Eserin Adı: Yüzük

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 32-33 Nolu Açma, 11.08.2016.

Ölçüleri: Dış R: 2,2 cm, İç R: 1,5 cm

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 11. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak formu tek renk yüzük. Yarısı korunmuş, diğer yarısı kırık ve noksandır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 176

Eserin Adı: Yüzük

Buluntu Yeri ve Tarihi: Atriumlu Ev, 68 Nolu Açma, 10.09.2015.

Ölçüleri: Dış R: 1,9 cm, İç R: 1,7 cm

Rengi: Sarı

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

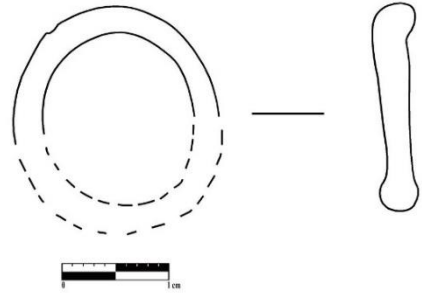
Tarihlendirme: MS 11. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak formu tek renk yüzük. Yarısı korunmuş, diğer yarısı kırık ve noksandır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 177

Eserin Adı: Yüzük

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 57 Nolu Açma, 20.07.2014.

Ölçüleri: Dış R: 2,3 cm, İç R: 2 cm

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 11. - 12. Yüzyıl.

Tanımı: Yuvarlak formlu yüzük. Yarısı korunmuş, diğer yarısı kırık ve noksandır. Cam çubuk, yüzük formuna getirildikten sonra iki ucun birleşim noktasına sarımsı kahverengi renğinde cam hamuru ile kakma yapılarak, yarı değerli taş izlenimi verilmeye çalışılmıştır.

FOTOĞRAF:

Katalog No: 178

Eserin Adı: Yüzük Taşı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Aedilicus Tepesi Kilisesi, 56 Nolu Açma, 13.04.2019.

Ölçüleri: Uzunluk: 1,6 cm, Genişlik: 1,2 cm

Rengi: Opak Mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

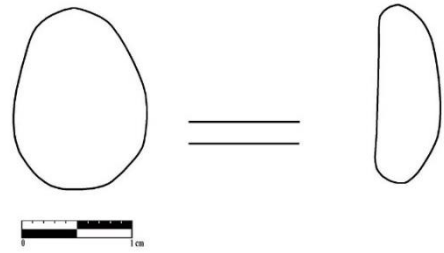
Tarihlendirme: -

Tanımı: Oval damla formunda yüzük taşı. Bir yüzü düz, diğer yüzü bombeli şekildedir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 179

Eserin Adı: Aplik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11 Nolu Açma, 18.06.2012.

Ölçüleri: Uzunluk: 1,8 cm, Genişlik: 1,7 cm

Rengi: Opak Mavi

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

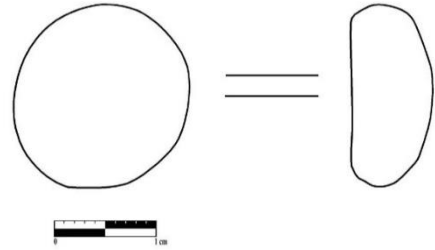
Tarihlendirme: -

Tanımı: Yuvarlak formlu applike cam. Bir yüzü düz, diğer yüzü bombeli şekildedir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 180

Eserin Adı: Aplik

Buluntu Yeri ve Tarihi: Tiberius Sokağı, 6 Nolu Açma, 27.07.2012.

Ölçüleri: -

Rengi: Yeşil

Yapım Tekniği: Aletle Şekillendirme.

Süsleme Tekniği: -

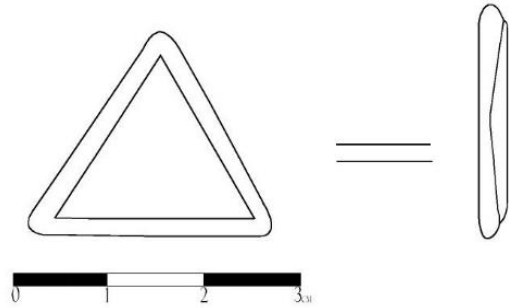
Tarihlendirme: MS 1. – 3. Yüzyıl.

Tanımı: Üçgen formlu yassı, aplike cam. Olasılıkla duvar kaplamasına ait aplik.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 181

Eserin Adı: Sikke Ağırlığı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, Batı Portiko, 25 Nolu Açma, 20.11.2012.

Ölçüleri: R: 2 cm, Ağırlık: 0,02 gr

Rengi: Opak Mavi.

Yapım Tekniği: Kalıp Baskı.

Süsleme Tekniği: -

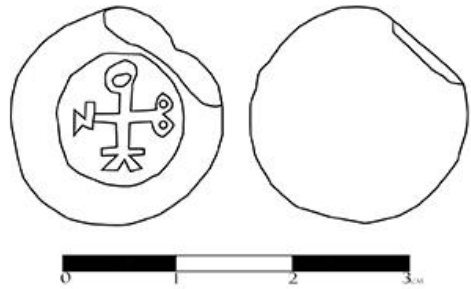
Tarihlendirme: MS 6. – 7. Yüzyıl.

Tanımı: Sikke ağırlığı. Haç etrafında monogram baskılı. Haç kollarının uçlarında Yunanca O (Omicron), β (beta), K (kappa) ve N (Nu) harfleri okunabilmektedir.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 182

Eserin Adı: Sikke Ağırlığı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 25 Nolu Açma, 11.08.2012.

Ölçüleri: R: 2,2 cm, Ağırlık: -

Rengi: Opak Yeşil.

Yapım Tekniği: Kalıp Baskı.

Süsleme Tekniği: -

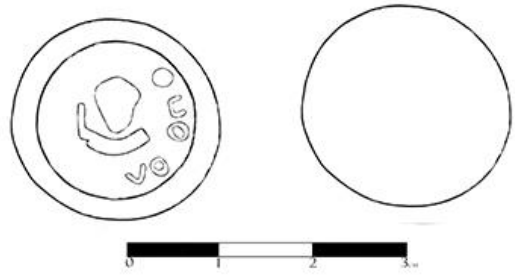
Tarihlendirme: MS 6. – 7. Yüzyıl.

Tanımı: Sikke ağırlığı. Orta noktasında, bir eparch büstü var ve sağ elinde mappa mendilini tutar şekilde betimlenmiştir. Büstün etrafı yunanca yazıtlarla çevrilidir. Yazıt net okunamamaktadır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 183

Eserin Adı: Sikke Ağırlığı

Buluntu Yeri ve Tarihi: Cardo Maximus, 11 Nolu Açma, 23.10.2010.

Ölçüleri: R: 2 cm, Ağırlık: 1,51 gr

Rengi: Opak Mavi.

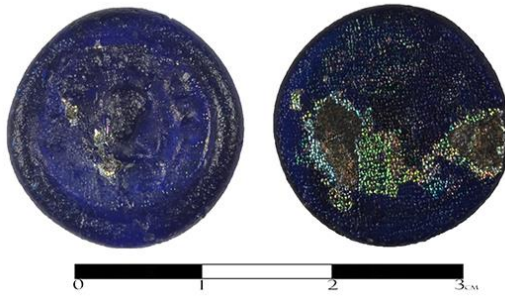
Yapım Tekniği: Kalıp Baskı.

Süsleme Tekniği: -

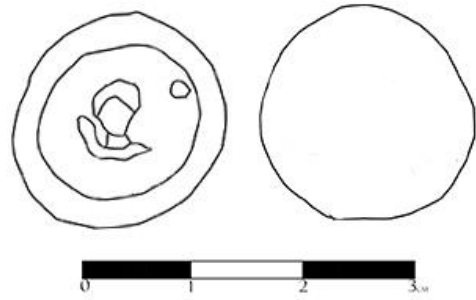
Tarihlendirme: MS 6. – 7. Yüzyıl.

Tanımı: Sikke ağırlığı. Orta noktasında, bir eparch büstü var ve sağ elinde mappa mendilini tutar şekilde betimlenmiştir. Büstün etrafı yunanca yazıtlarla çevrili. Yazıt net okunamamaktadır.

FOTOĞRAF:

ÇİZİM:

Katalog No: 184

Eserin Adı: Duvar Kaplaması

Buluntu Yeri ve Tarihi: Batı Kapısı, 6 Nolu Dükkan, Konservasyon Çalışması, 23.10.2010.

Ölçüleri: Kalınlık: 0,6 cm, Genişlik: 5,8 cm, Uzunluk: 6 cm

Rengi: Yeşil

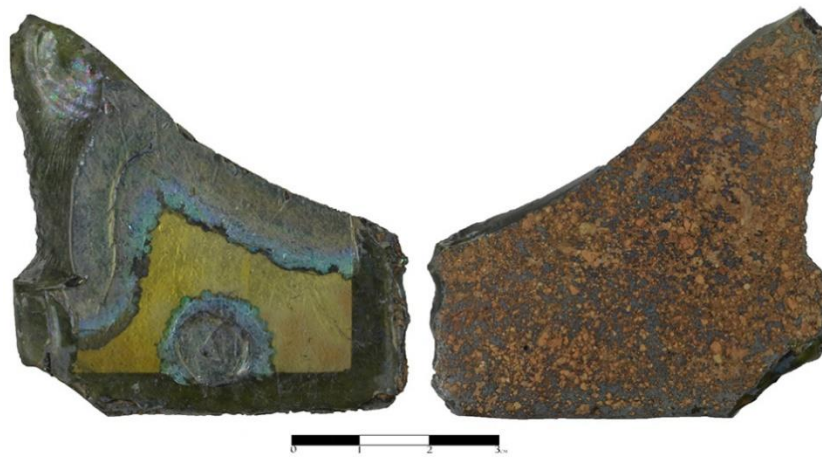
Yapım Tekniği: Altın Sandwich.

Süsleme Tekniği: -

Tarihlendirme: MS 6. – 7. Yüzyıl.

Tanımı: Altın Sandwich tekniği ile yapılmış duvar kaplaması. Düz levha formundadır. Yeşil renk camın üzerine altın yaldız bezemesi işlenerek üzeri tekrardan bir cam tabakası ile kapatılmıştır. Arka yüzü oldukça pürüzlü ve harç kalıntıları görülebilmektedir. Arka yüzünün bu şekilde olması, bir yüzeye yapıştırılarak kullanıldığını göstermektedir.

FOTOĞRAF:

HARİTALAR

Harita 1. Antik Anadolu Coğrafyası (Ünal Demirer, *Antiochia in Pisidia*, S. Paolo, *Santuario di Men*, Museo Di Yalvaç, Dönmez Offset Basımevi, Ankara, 2002, s. 8).

FOTOĞRAFLAR

Foto. 1. Pisidia Antiocheia Antik Kenti Hava Fotoğrafı (P. A. K.A.).

Foto. 2. Batı Kapısı ve Caddesi (P. A. K.A.).

Foto. 3. Decumanus Maximus (Doğu-Batı Caddesi) (P. A. K.A.).

Foto. 4. Cardo Maximus (Güney-Kuzey Caddesi) ve Atriumlu Ev (P. A. K.A.).

Foto. 5. Salutaris Caddesi (P. A. K.A.).

Foto. 6. Tiyatro (P. A. K.A.).

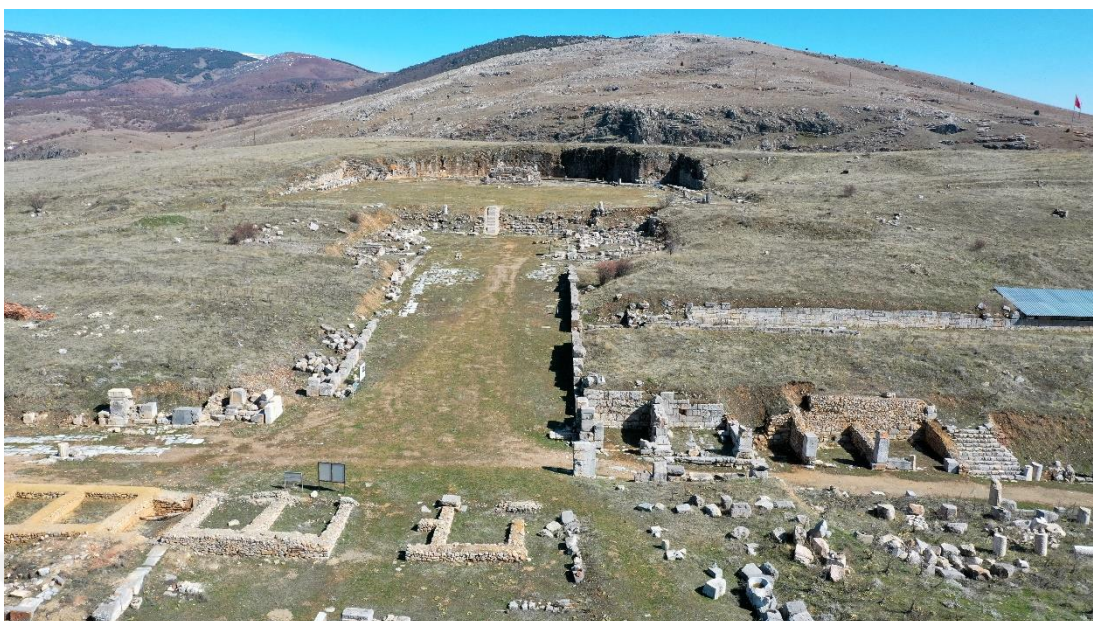

Foto. 7. Tiberius Sokağı (P. A. K.A.).

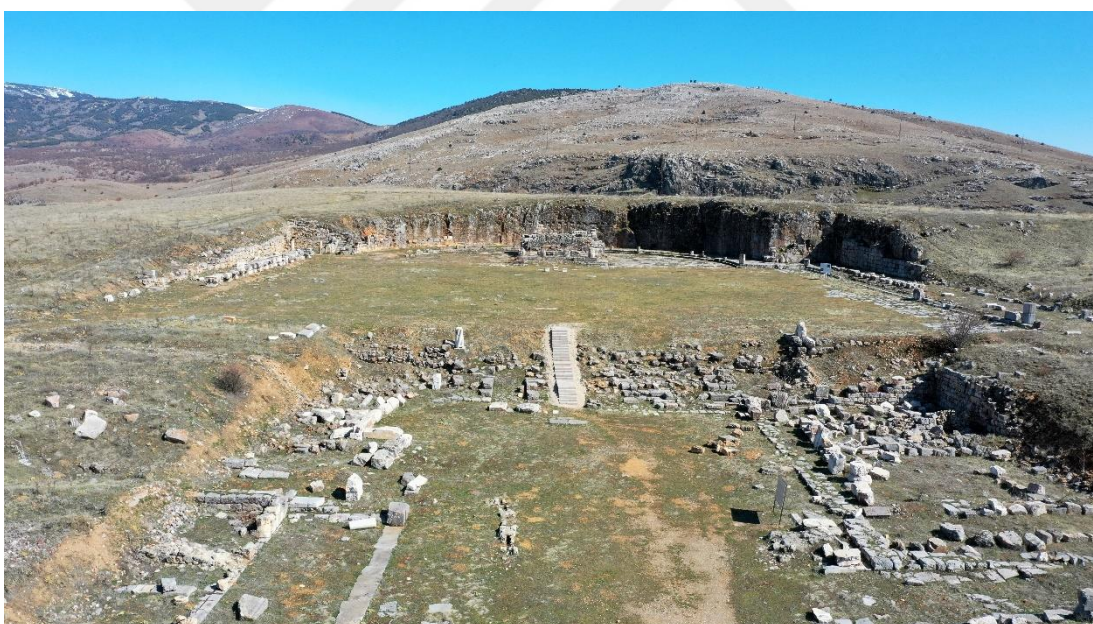

Foto. 8. Propylon (P. A. K.A.).

Foto. 9. Bouleterion (P. A. K.A.).

Foto. 10. Aedilicus Postamentleri (P. A. K.A.).

Foto. 11. Aedilicus Tepesi Kilisesi (P. A. K.A.).

Foto. 12. Nymphaeum (P. A. K.A.).

Foto. 13. Kuzey Kilise (P. A. K.A.).

Foto. 14. Hamam (?) Yapısı (P. A. K.A.).

Foto. 15. St. Paul Kilisesi (P. A. K.A.).

Foto. 16. Cürüflar (P. A. K.A.).

Foto. 17. Köpükler (P. A. K.A.).

Foto. 18. Üretim Artıkları (P. A. K.A.).

Foto. 19. Ham Camlar (P. A. K.A.).

Foto. 20. Amorf Bilezik

(P. A. K.A.).

Foto. 21. Amorf Kadeh Kaideleri

(P. A. K.A.).

Foto. 22. Amorf Pencere Camları

(P. A. K.A.).

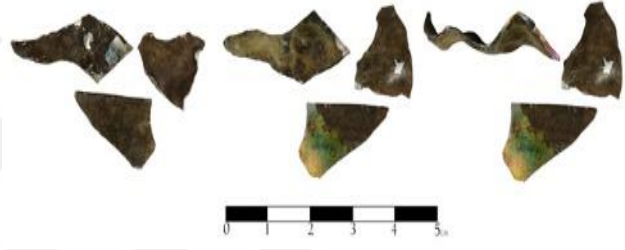

Foto. 23. Amorf Pencere Camları

(P. A. K.A.).

Foto. 24. Amorf Şişeler (P. A. K.A.).

Foto. 25. Cam Fırınına Ait Parça (P. A. K.A.).

Foto. 26. Cam Ergitme Potasına Ait Parçalar (P. A. K.A.).

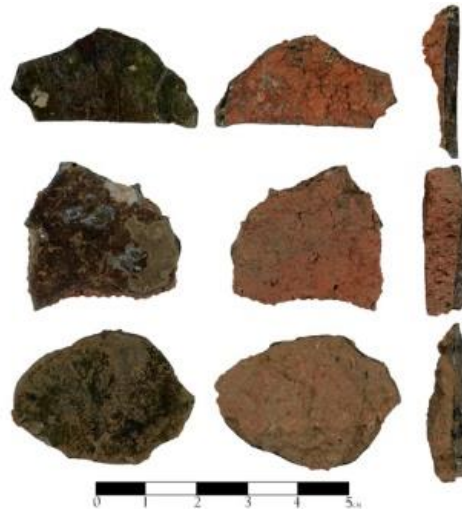

Foto. 27. Cam İşleme Zeminine Ait Parçalar (P. A. K.A.).

Foto. 28. Cam Fırını 2012 Yılı (P. A. K.A.).

Foto. 29. Cam Fırını Son Hali (P. A. K.A.).

Foto. 30. Cam Üretimi Yapıldığı Düşünülen Alan (Nymphaeum Meydanı)

(P. A. K.A.).

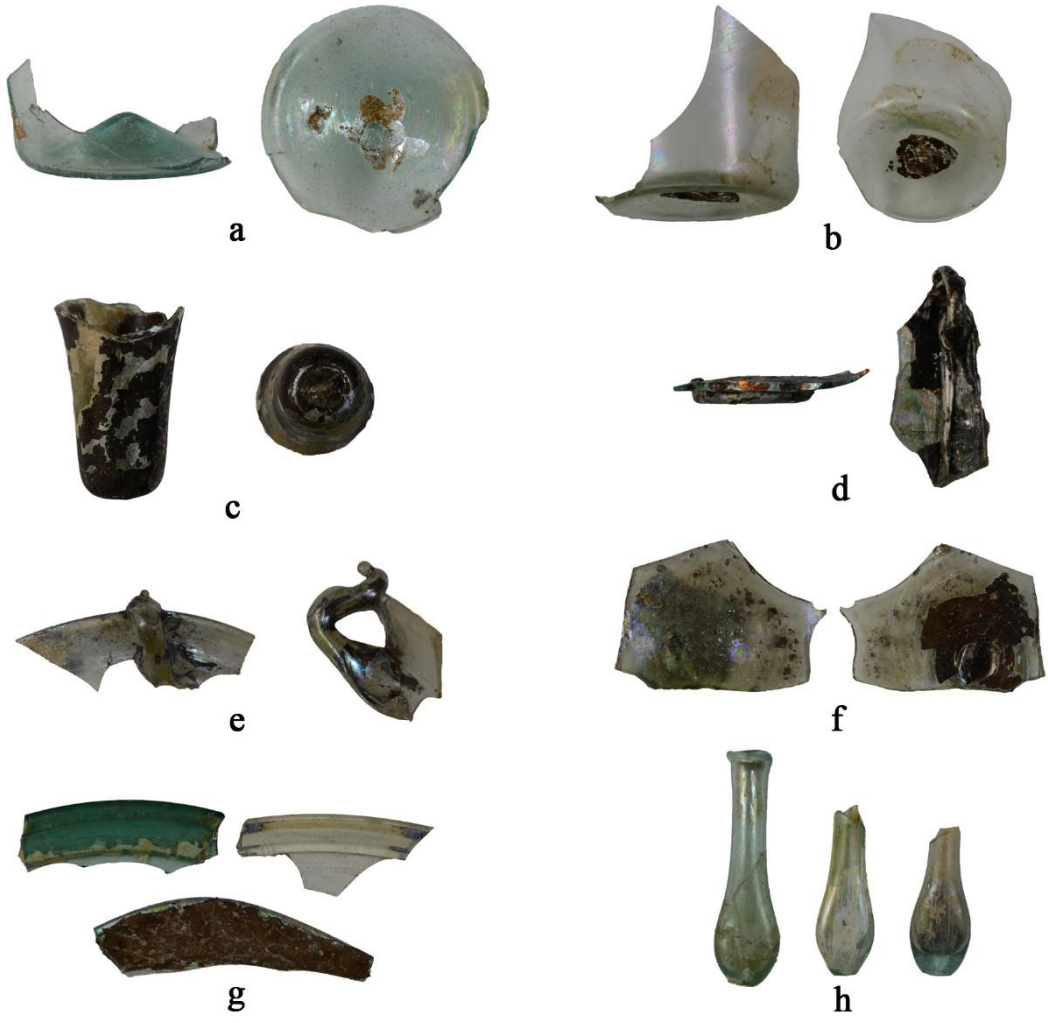

Foto. 31. Serbest Üfleme Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

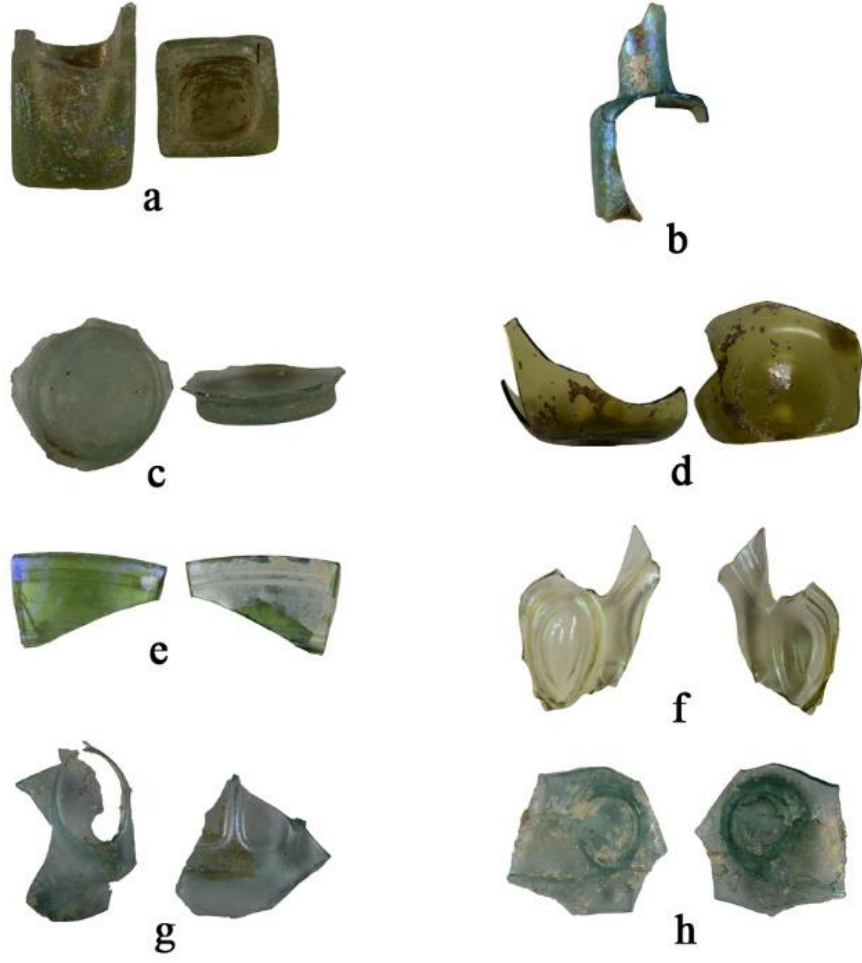

Foto. 32. Kalıba Üfleme Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

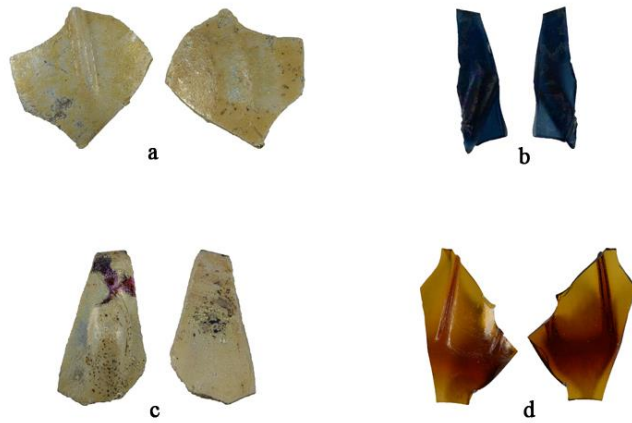

Foto. 33. Kalıba Basma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 34. Çekerek Uzatma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

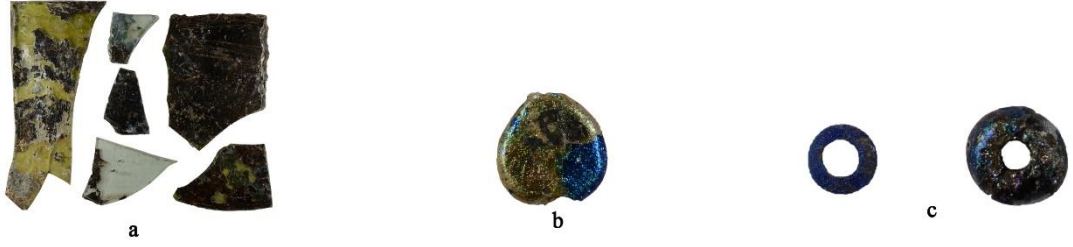

Foto. 35. Döküm ve Sarma Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

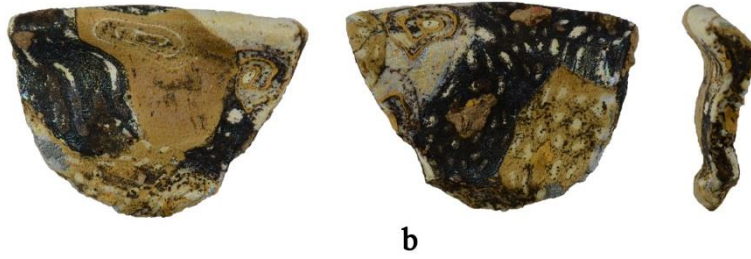

Foto. 36. Millefiori (bin çiçek) Tekniği ile Yapılmış Formlara Örnek
(P. A. K.A.).

Cam ipliği süzlemesine örnekler Cam ipliği süzlemesine örnekler

Foto. 37. Şişe Formlarında görülen
(P. A. K.A.).

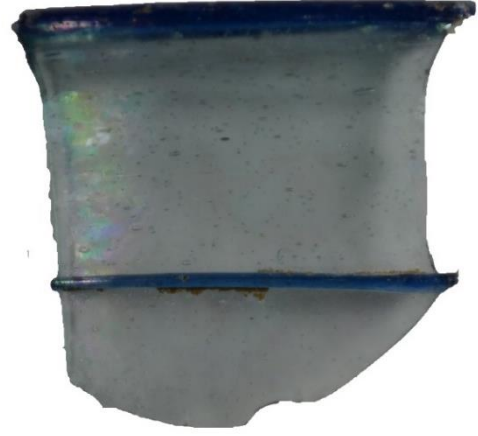

Foto. 38. Kâse Formlarında görülen
(P. A. K.A.).

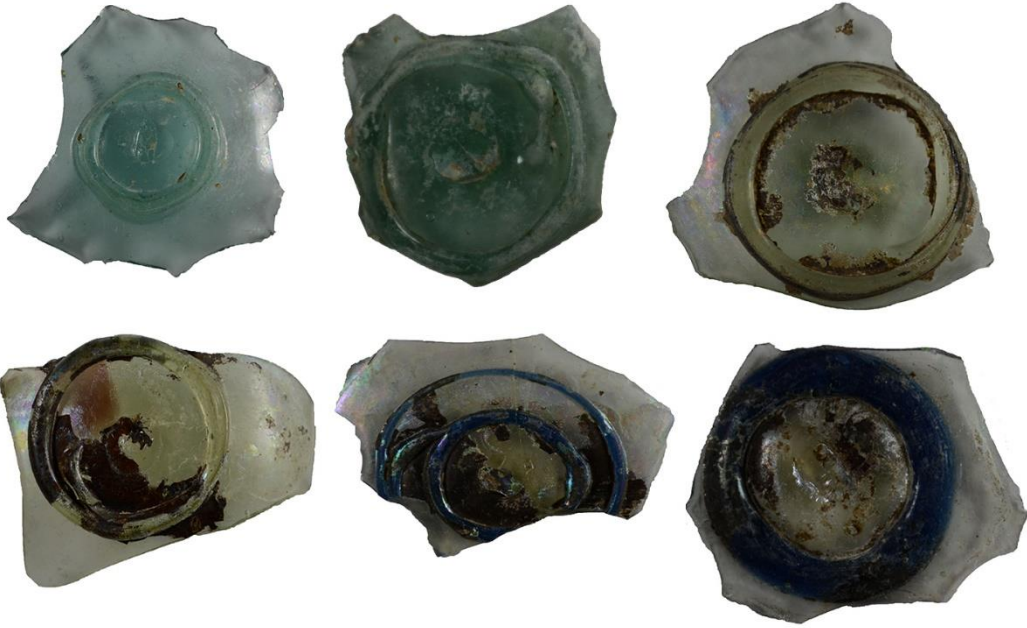

Foto. 39. Kâse ve Kandillerde görülen cam ipliği bezemesine örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 40. Kadeh ve Kandillerde görülen cam ipliği bezemesine örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 41. Aryballos Formu, cam ipliği bezemesine örnek (P. A. K.A.).

Foto. 42. Bileziklerde Cam İpliği Bezemesinin Uygulandığı Örnekler (P. A. K.A.).

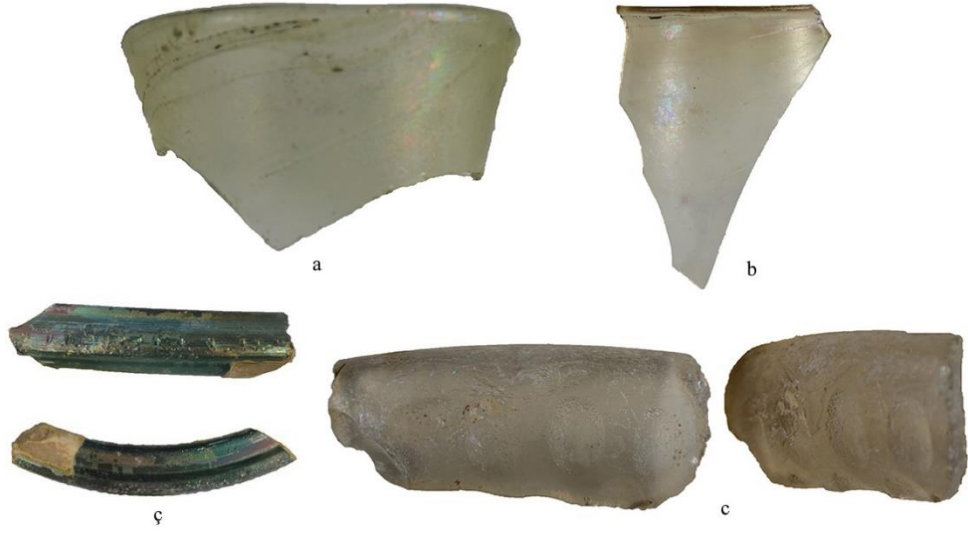

Foto. 43. Kesme Kazıma Yönteminin Uygulandığı Örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 44. Çökertme Yönteminin Uygulandığı Örnek (P. A. K.A.).

Foto. 45. Boyama ile yapılan Süslemelere Örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 46. Aletle Şekillendirilmiş Formlara Örnekler (P. A. K.A.).

Foto. 47. Altın Sandwich Tekniğinin Uygulandığı, Duvar Kaplaması (P. A. K.A.).

Foto. 48. Birden Fazla Tekniğinin Uygulandığı parçalara Örnek (P. A. K.A.).

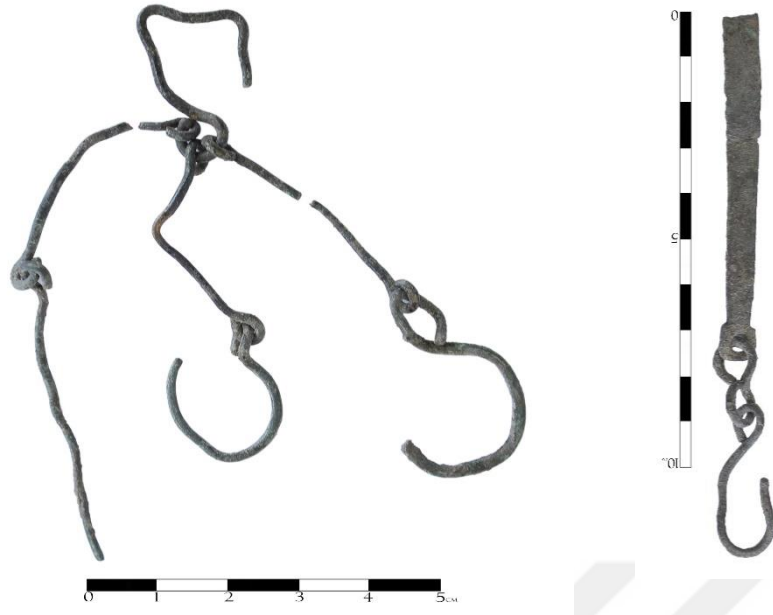

Foto. 49. Kandil Askısı ve Askı Kolu (P. A. K.A.).

Foto. 50. Kandil Askısı (P. A. K.A.).

Foto. 51. Bronz, Fíil taşıyıcısı (P. A. K.A.).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Habibe UĞUZ

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Arkeoloji Bölümü (2012-2016).

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal
BilimlerEnstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı(2016-
2021).